

**Запознајте ги вашите права и
борете се за нив**

Водич за ромските активисти

Запознајте ги вашите права и борете се за нив

Водич за ромските активисти

Авторски права 2004, Европскиот Центар за Правата на Ромите (ERRC).
Сите права се задржани. ERRC е регистриран во Унгарија
како Невладина организација.

Примероци од публикацијата можат да се добијат од:
Европскиот Центар за Правата на Ромите
(European Roma Rights Centre)
Naphegy tér 8, 1016 Budapest, Hungary
Tel: +36.1.413.2200
Fax: +36.1.413.2201
Email: errc@errc.org
Website: errc.org

ЗБОРОВИ НА БЛАГОДАРНОСТ

Работата на персоналот, стажистите и консултантите на ERRC допринесоа во создавањето на овој прирачник за обука во работата на човековите права. Рамковната и почетната верзија се засновани на истржувањето и пишувањето на **Тери Ан Брјанс** (Teri Ann Bryans) и **Зарин Хабеб** (Zarine Habeeb). **Тара Бедард** (Tara Bedard) и **Лари Оломофе** (Larry Olomoofe) ги обезбедија коментарите и упаствата за првата верзија. Исто така **Рита Ижак** (Rita Iszak) даде свој допринос со пропратните коментари. **Бранимир Плеше** (Branimir Pleše) и **Анди Добруши** (Andi Dobrushki) го уредија поглавјето за парничење и технички совети во врска со тој одел. **Кристи Михалаке** (Cristi Mihalache) даде коментари и го уреди поглавјето за застапување. **Давид Марк** (David Mark) и **Јоко Кубота** (Yoko Kubota) го составија речникот и дадоа свои коментари и сугестии за одредени делови од другите верзии. **Тери Ан Брјанс** (Teri Ann Bryans) и **Клауд Кахн** (Claude Cahn) уредија и преправија една или повеќе верзии. **Димитрина Петрова** (Dimitrina Petrova) ја уреди завршната верзија и го авторизираше објавувањето на прирачникот.

ERRC додатно се заблагодарува на следните лица кои дадоа свои придонес во текот на подготовката на овој прирачник: **Мона Никоара** (Mona Nikoara), **Дан Доги** (Dan Dogi), **Иваило Крастев** (Ivailo Krastev), **Черасела Баница** (Cerasela Banica) и **Изабела Михалаке** (Izabela Mihalache).

Од англиски на македонски јазик прирачникот го преведе **Сарита Јашарова**. **Идавер Мемедов** изврши Корекции и превод на неколку делови од прирачникот. **Џавит Бериша** го подготви и дизајнираше прирачникот на македонскиот јазик.

СОДРЖИНА

Воведен збор	7
Дел А: Размислување за човековите права	9
Поглавје 1 Што се човекови права?	11
Поглавје 2 Борба против дискриминација: Универзално право на еднаквост	29
Поглавје 3 Како се заштитуваат човековите права? Државни институции и Обединетите Нации	47
Поглавје 4 Како се заштитуваат човековите права? Регионални европски механизми	73
Дел Б: Обезбедување на делување на правото	95
Поглавје 5 Истражување и документација за кршење на човекови права	97
Поглавје 6 Известување: изнесување на зборовите на виделина	133
Поглавје 7 Застапување	157
Поглавје 8 Парничење за човекови права	187
Поглавје 9 Непосредно делување	213
Додатоци	223
Универзална декларација за човековите права	225
Меѓународна конвенција за спречување на сите облици на расна дискриминација	235
Европска конвенција за заштита на човековите права и основни слободи	251
Директива на Европскиот Совет 2000/43 Применување на принципот на еднаков третман помеѓу луѓето без разлика на нивното расно или етничко потекло	273
Избрана библиографија	251
Важни и корисни линкови	257
Речник	287

ВОВЕДЕН ЗБОР

Областа за правата на Ромите се разви во средината на 90-те заедно со Европскиот центар за правата на Ромите. Затоа што се работи за примена на човековите права, оваа област е остварување на апстрактното – таа ја развива позиција на човековите права за прашањата кои се однесуваат на Ромите. Сепак, остварување во овој случај не би требало да се разбере како намалување. Начелата и нормите на човековите права не диктираат непосредно разгледување на прашањата кои се однесуваат на Ромите. Правата на Ромите не се содржат во човековите права како генетски код во една ДНК келија. Остварувањето, во спојот со правата и условите за живот, подразбираат широк спектар на неповластена заедница на кои се гледа како „Цигани”, и истовремено преставува обогатување на современото учење за човековите права. Така правата на Ромите допринесуваат за отворена и синтетичка природа на човековите права, обезбедувајќи нивно значење и растечка моќ на преобразба во политички универзум кој секогаш се менува.

По девет години од своето постоење, Европскиот Центар за правата на Ромите спремен е да престапи, во овој прирачник, некои од лекциите од своите проекти од обука наменета за едукација на застапниците за правата на Ромите. Значаен аспект на овие проекти за обука е нивното постепено спојување со искуството кое доаѓа од ромските активисти. Затоа овој прирачник е приказ на постојан дијалог помеѓу учење и движење, прв систематски обид да се создадат лекциите на дијалог, кои ќе им бидат пренесени на следните генерации во Ромското движење.

Целта на овој прирачник е да понуди стратешко оружје на оние кои делуваат внатре во Ромското движење во секојдневната борба за еднакви права. Прирачникот може да се користи за да активистите на народните движења се запознаат со размислувањата и јазикот на човековите права. На инструкторите им обезбедува основни упатства за активности за правата на Ромите на национално, регионално, европско и меѓународно ниво. Прирачникот меѓутоа ја задржува и практичната перспектива дека ќе се користи за развивање најпогодни вештини во заштитата и унапредување на правата на Ромите. Затоа е поделен на две одвоени дела.

Дел А, *Размислување за човековите ѝрава* обезбедува подлога за основните начела кои лежат во основата на универзалните човекови права, и по пат на примери и активности се поврзува со прашањата со кои се соочува Ромската заедница во Европа. Поглавјата 1 и 2 ги назначуваат човековите права како универзални стандарди кои

се применуваат на сите луѓе, а се засновани на нашата суштинска човечност. Овие поглавја посебно посветуваат внимание на правото на еднаквост и борбата против дискриминација во контекстот на Ромските права.

Поглавјата 3 и 4 насочени се во одредување на тоа како правата се чуваат и заштитуваат по пат на мноштво инструменти и механизми на локално, национално и меѓународно ниво. Започнува со прегледот на националните институции, за да потоа се движи кон Обединетите Нации, Советот на Европа, Организација за безбедност и соработка во Европа, Европска Унија.

Делот Б во овој прирачник се вика *Обезбедување на делување на правото* и фокусиран е на вештините и активностите кои се преземени од активистите и невладините организации во својата работа во областа на човековите права. Поглавјето 5 опишува сложен процес на истражување и документирање на човекови права. Поглавјето 6 и 7 понатаму преминуваат на известување и активностите за застапување на јавниот интерес со цел за известување и стимулирање на промени. Поглавјето 8 се осврнува на користа од ангажирање на националните и меѓународните закони по пат на парничење. Завршното поглавје од прирачникот го разгледува создавањето на промената по пат на непосредно делување од страна на активистите и граѓаниите, преку осврт на историските движења во светот.

Во деловите Речник и Додатоци се наоѓаат упатства, кои даваат додатна информација на податоците во текстот, и помогнат во работата на вежбите кои се наоѓаат во прирачникот.

Европскиот Центар за правата на Ромите верува дека овој специјализиран прирачник, создаден за да ја претстави моменталната состојба во борбата за права на Ромите, ќе допринесе во вреднување на веќе постоечките, помалку или повеќе опсежни прирачници за човековите права. Затоа што е базиран на интерактивен едукативен пристап, се надеваме дека ќе претставува пријатно и лесно употребливо четиво во мноштво свои облици, каде и да се покаже потреба за него, во обука на членовите на ромските заедници како да истрајат во борбата за своите права.

**Запознајте ги своите права
и борете се за нив**

Дел А

Размислување за човековите права

Водич за ромските активисти

Дел А
Размислување за човековите права

Поглавје 1.

Што се човекови права?

Запознајте ги своите права и борете се за нив

1. ШТО СЕ ЧОВЕКОВИ ПРАВА?

Вовед

Текстот што следи беше објавен во тромесечното издание на билтенот на ERRC *Права̀та на Ромиџе* за 2003 год:

Радио Прага, станица за вести со седиште во Прага, извести дека локалните власти во градот Слањ (Slany), во близина на Прага, иселиле пет ромски семејства од нивните домови на улицата Оувалова, за време на викендот 14-15. Јуни 2003 год. Според информациите на *Здружениеџо Цено*, чешко Ромско здружение 5-те Ромски семејства по иселувањето, во знак на протест заедно со мебелот продолжиле да живеат на улица пред своите домови. Три деца од исфрлените семејства наводно се одвоени од своите мајки и сместени во прифатниот центар во Прага, додека нивната мајка која била бремена, е оставена на улица.

Според информациите на *Радио Прага*, господинот Иво Роубик, градоначалник на Слања (Slanyja), ги отфрли обвинувањата за расизам, тврдејќи дека се планирани иселувања и на неромските семејства. Господинот Роубик изјави дека иселувањето беше спроведено затоа што семејствата не плаќаа кирија. Меѓутоа невладината организација *Советодавен Центар за државјанство, граѓански и човекови права (Порадна)* со седиште во *Прага* даде изјава дека некои од иселените ромски семејства ја платиле својата кирија навреме, додека пак другите семејства имале намера да преговараат со градските власти, но соработката веднаш им била прекината. *Радио Прага* исто така извести дека, по одлуката на градскиот совет, од семејствата било побарано да платат кирија за живот на улица, затоа што и тоа претставува јавно добро.

Според информациите на *Цено*, властите во Слања (Slanyja) ги најавиле своите планови дека зградите во кои претходно живееле Ромите на улица Оувалова ќе ги претворат во шелтер центар за жени, за да ги отргнат така наречените „неприлагодливи“ граѓани во привремен смештај кој се прави на местото на поранешна војна база. Тоа ново место, се наоѓа далеку од училиште и многу други услужни објекти, а наводно нема пристап ни до средствата за јавен превоз. Двајца полицајци се испратени таму како наводно би го чувале јавниот ред и мир.¹

Сега разгледајте ги следните изјави. Дали се сложувате или не со секое од овие тврдења? Напишете го вашето мислење и дајте образложение.

Тврдење	Се согласувам	Не се согласувам	Објаснување
Малцинството не може да трпи дискриминација доколку живее под исти закони како и сите останати			
Секој има право на адекватно сместување			
Економските и социјалните права не можат законски да се наметнат			
Лице или група има право мирно да протестира против неправда			
Доколку нешто не е наведено во националните или локалните закони на една земја значи дека не е во право			
Посебно внимание и грижа треба да се обезбеди на бремените жени			
Сите луѓе се исти и уживаат еднакви права			

Претходните активности беа насочени на тоа да ве наведе да размислувате за правата. Кои се вашите права како граѓани на оваа држава? Кои се вашите човекови права? Дали тие се разликуваат? Кој е одговорен за заштита на човековите права? Дали правата доаѓаат заедно со одредени должности или обврски? Во горе наведената сторија, Чешките Роми за кои што станува збор навистина претрпеле неколку злоупотреби. Каква е врската со злоупотреби и основните човекови права? Во ова поглавје ќе го истражуваме терминот „човекови права“ и ќе воведеме значајни поими врзани за работата во областа на човековите права.

Што се човекови права?

„Сите човекови суштества се родени слободни и еднакви по достоинство и права”,² што значи дека сите луѓе поседуваат одредени права од самото раѓање затоа што се човекови суштества. Овие права се познати како човекови права. Принципот кој им дозволува на сите човекови суштества слобода и еднаквост претставува камен темелник на работата во областа на човековите права. Човековите права постојат за да се заштитат основните човекови слободи и неповредливото човеково достоинство, како од поединци, така и од групи. Од кој извор потекуваат овие принципи на слобода, еднаквост и достоинство? Тие произлегуваат од нашата заедничка човечност, од причината дека сите мажи, жени и деца имаат заедничко човечко битие, без оглед на меѓусебните разлики како што се воззраста, етничкото потекло, полот, сексуалната ориентација, политичкото убедување, вероисповеста, националното или социалното потекло, јазикот, раѓањето, или друг статус. *Секој* има право да биде почитуван како човечко суштество. Човековите права се разликуваат од потребите, зошто човековите права се нешто на што имаме право, додека пак потребите се нешто што го посакуваме

Сите човекови суштества се
родени слободни и еднакви

Постојат различни видови на права, од кои сите ги поседуваат следните карактеристики:

- Човековите права се *универзални* – Тие подеднакво им припаѓаат на сите човекови суштества без разлика на возраст, раса, етничко потекло, пол, сексуална ориентација, политичко убедување, вероисповест, национално или социално потекло, јазик, сопственост, раѓање или некој друг надворешен фактор.
- Човековите права се *суштински* – Тие се засновани на признанието на вистинските вредности на сите луѓе. Тие не мораат да се купуваат заработуваат или наследуваат.
- Човековите права се *неопуѓиви* – Човековите права на некое лице не можат да се одземат, предадат или пренесат. Ниедно лице или институција нема право да друго лице го лиши од неговите или нејзините човекови права. Ова дури важи и тогаш кога човековите права не се признаени или пак се злоупотребувани од страна на една држава.³
- Човековите права се *меѓусебно зависни* – Сите човекови права се вреднуваат подеднакво. Повредата на едно право влијае на уживање на другото. Затоа човековите права се меѓусебно поврзани, неделиви и сите еднакво важни за заштита на човековото достоинство.

„Човековите права обично се подразбираат како суштински права за човековите суштества. Концепцијата за човековите права се базира на признание дека секое човеково суштество има право да ги ужива неговите или нејзините човекови права без разлика на расата, бојата на кожата, полот, јазикот, вероисповест, политичко или некое друго убедување, национално или социјално потекло, раѓање или некоја друга ствар.“

Човекови права: основен прирачник за вработените на Обединетите Нации), OHCHR UN Staff College Project 1999, стр 2

Според Националниот дневен весник Реалиста, со седиште во Букурешт, на ден 28 мај 2002, Дан Јоан Карјушов, градоначалник во источнороманскиот град Роман во округот на Неамт, заедно со локалната полиција и ромскиот лидер се обиде да воведат „карти за добрите Роми“. Картиите наводно биле издавани на Ромите кои покажувале добро однесување. Според Реалиста, на Ромите кои не поседувале такви карти им забранет влез во баровите ресторани и дискотеките во Романија.

Објавено во *Roma Rights*, 3-4/2002

Напад на Ромите на овој патронизирачки и понижувачки начин е напад на универзалноста и неотуѓливоста на човековото достоинство. Таквата политика сугерира дека некои човечки суштества се повеќе еднакви од останатите, што е спротивно на основите на човековите права. Не мораме да „заслужиме“ човекови права или достоинство, тие се наши права како човекови суштества. За среќа, во овој случај изгледа дека некои водачи во ромската заедница ги воочија повредите на правата, така да ваквите карти никогаш не се издадени.

Митови против фактите за човековите права

Тоа што следува е список на митови за човековите права. Земајќи во предвид дека вие сте активисти за човекови права, дел од вашите обврски во обезбедување на правата за сите луѓе е да ги срушите митови кои што ја опкружуваат расправата за човекови права.

Мит: Државите не се обврзани да го обезбедат остварувањето на човековите права.

Факт: Одговорноста да заштити, промовира и осигура уживање на човековите права лежи, првенствено на државата. Со исклучок на неколку посебни права кои што државата ги поседува кон своите граѓани – секому посебно (на пример право да гласаат на изборите), државата е одговорна за заштита на човековите права на сите луѓе на своја територија. Овие одговорности ја вклучуваат и „обврската (државата) да ги превземе проактивните мерки за да обезбеди заштита на човековите права по пат на обезбедување на ефективни правни лекови за лицата чии што права се повредени, како и да превземе мерки против повредата на правата на лицата на нејзина територија”.⁴

Мит: Луѓето ги заслужуваат човековите права само ако исполнуваат одредени должности.

Факт: Иако секој од нас има морална обврска и одговорност да не ги попречува правата на другите, не постојат должности кои што мора да бидат исполнети за да се „заслужат” човековите права. Ова е вообичаена грешка и мит кој што понекогаш се користи од страна на некоја влада која што настојува да ги ограничи правата на своите граѓани. Човековите права се права на секое човеково суштество и „не се зависни од минатото, сегашното или идното однесување [...]”.⁵ Човековите права се нешто со кое секое човеково суштество се раѓа.

Мит: Доколку моите права се повредени, јас не можам ништо да сторам во однос на тоа, бидејќи животот е таков.

Факт: Многу поединци или групи чии што права секојдневно се прекршувани се чувствуваат немоќни да сторат нешто. Меѓутоа постои можност поединците да ги предизвикаат и прекинат повредите на човековите права, како и можноста да се дочека правдата за било која штета која е претрпена. Примената на човековите права будно се надгледува од страна на мноштво чинители. Државните служби на локално и национално ниво често се прво прибежиште. Според тоа, судовите, медиумите, активистите за човекови права и НВО-та, како и регионалните и меѓународните владеачки институции, го надгледуваат почитувањето на човековите права. Постојат голем број на приоди кои се достапни и кои им овозможуваат на лицата чии што права се повредени соодветна правна заштита. За многу од овие работи ќе се расправа во следните поглавија, а особено во Делот Б на овој прирачник.

Мит: Човековите права се небитни за оние луѓе кои себеси не можат да си дозволат да јадат/оброк или пак да ги прехранат своите фамилии.

Факт: Разговорот за човекови права може да изгледа многу апстрактен имајќи го во предвид фактот дека многу луѓе не можат да си дозволат оброк секој ден. Зошто воопшто да се разговара за човековите права ќе се запраша некој. Сиромаштијата и човековите права се повеќе поврзани отколку што само навидум изгледа. Како што ќе погледнеме во ова поглавје, човековите права се меѓусебно зависни. Затоа и повредата на човековите права се меѓусебно поврзани. Екстемната сиромаштија е повреда на правото на едно лице на „[...] стандард на живеење што одговара на здравјето и доброто на едно лице и неговото семејство, вклучувајќи ја тука исхраната, сместувањето медицинската грижа, како и неопходните социјални услуги [...]” согласно членот 25 од Универзалната декларацијата за права на човекот на Обединетите Нации. Повредата на правото на здравје на едно лице може да го спречи тоа лице да работи, ограничувајќи го неговиот приход и способноста да работи. Последиците се чувствуваат уште повеќе доколку лицето е главен придонесител во семејството. Можноста да се подобрат тие субстандардни услови во кои живеат тие луѓе доаѓа од барањата на нивните универзални права. Сиромаштвото е цврсто поврзано со повредата на човековите права, кои се посебно значајни за оние кои се борат да состават крај со крај.

Мит: Човековите права се само утописки идеи и во реалноста се неприменливи.

Факт: Овој мит го шират оние кои што се сомневаат во универзалните човекови права. Понекогаш може да биде тешко да се одржи оптимизмот за човековите права особено кога постојано се соочуваме со злоупотреба и прекршување на човековите права во светот. Меѓутоа, потребно е да се продолжи работата за права кои што не се само надеж, туку се загарантирани со меѓународното право. Работата во областа на човековите права е неопходна за да се обезбеди достоинство и да се признае вредноста на секоја личност. Обврска на секого е да работи на остварување на правата за сите луѓе, да изнајде човечност за секое дете, жена и маж на земјава.

Размислување за човековите права: Препознавање на правата

Врз основа на горе наведените карактеристики на човековите права, именувајте четири работи за кои што сметате дека се човекови права. Зошто сметате дека се права? Дали тие се различни од потребите? Кој е или би требало да биде одговорен за исполнување/придржување кон овие права?

1. Право: _____

Причина: _____

Кој е одговорен? _____

2. Право: _____

Причина: _____

Кој е одговорен? _____

3. Право: _____

Причина: _____

Кој е одговорен? _____

4. Право: _____

Причина: _____

Кој е одговорен? _____

Примери на човекови права

Правата што ги споменуваме како *човекови ѝправа* покриваат широк домен од прашања кои што ги допираат сите аспекти на човековиот живот потребни за одржување на достоинството. Овие права се назначени во многубројни меѓународни и регионални документи кои што ќе бидат предмет на истражување во поглавијата 3 и 4. Универзалната декларација за правата на човекот (UDHR) воопштено се подразбира како најдрагоцен документ и може да се пронајде во одделот Додатоци во овој прирачник. Некои од овие права кои што можат да се најдат во UDHR вклучуваат и:

✓ право на живот	✓ право на здравје
✓ слобода од произволно апсење или притвор	✓ право на образование
✓ слобода од дискриминација	✓ право на сопственост
✓ слобода на мисла, совест и религија	✓ право на барање и уживање на азил

Погледнете ги правата назначени во UDHR. Споредете ги со правата со кои сте се сретнале во текот на досегашната активност. Дали сте наишле на нешто што е поинаку од она што го содржи UDHR? Дали во овој документ наидовте на нешто што ве изненадило?

Размислување за човековите права: меѓусебна зависност

Како што е напоменато погоре, правото на образование е едно од универзалните гарантирани права спомнатите во Универзалната декларација за правата на човекот. Малкумина би ја оспориле важноста на образованието во збогатување на нечиј живот. Меѓутоа, користа од образованието за поединци е многу подлабоко вкоренета од ова: другите човекови права зависат од делотворното остварување на правото на образование.

Вратете се уште еднаш на UDHR и испитајте ги посебно сите од 30-те членови. Како вашата можност за уживање на овие права би била поинаква ако не сте образовани? Кога се повредени човековите права, како тоа може да влијае на правото на поединецот на образование? Веднаш под овој текст ќе најдете пример за еден бугарски случај, што се однесува на правото на образование. Додека го читате случајов, погледнете ги следниве прашања:

1. Кои предизвици постојат во обезбедување на човековото право на образование?
2. Кои се обврските на државата по прашањето за образование на нејзините луѓе?
3. Како интеграциското училиште, во кое што ромските деца учат заедно со неромските, го унапредуваат правото на образование? Кои други права со тоа се унапредуваат?

Сегрегација во областа на образованието во Бугарија

Ромите во Бугарија се соочуваат со сериозни непогодности во пристапот кон квалитетно образование. Споредбата на податоците добиени од двата национални пописа одржани 1991 и 2001 покажува дека бројот на неписмени Роми во 1991 година од 28.897 пораснал на 46.406 во 2001 година. Околу 70 проценти од ромските деца од школска возраст во Бугарија посетува училишта само за Роми, сместени во сегрегирани ромски населби каде што живеат само Роми. Многу од овие училишта имаат субстандардни програми кои што се насочени само за одредени занимања. Квалитетот на образование во овие училишта никогаш не бил еднаков со оној во регуларните училишта за неромите. Таквите училишта обично се пренатрупани и им недостасуваат основните погодности. Часовите не се одржуваат редовно, учениците што завршуваат во овие училишта одвај знаат да читаат и пишуваат. Неквалификуваните учители, лошите услови и расните предрасуди кон Ромите од страна на училишните власти се основа во образованието што се добива во овие училишта. Ова мошне лесно може да се види во јасно изразените нерамномерности во поглед на постигнатите резултати помеѓу ромските деца во „гето“ училиштата кои ги посетуваат единствено ромски деца, во споредба со неромските училишта. Се проценува дека околу 70 проценти од ромските деца посетуваат ваков вид на училишта.⁶

На 15 септември 2000 година, околу 300 деца од ромската населба Нов Пат во Видин, Бугарија, ја започна учебната година со автобуски превоз до едно од шесте редовни мешани училишта во градот. Програмата за еднаков пристап во образованието за ромските деца, започната од невладината организација ДРОМ потпомогната од страна на Институтот за Отворено Општество (Open Society Institute) со седиште во Видин, претставува голем предизвик на моделот на непрекината образовна сегрегација на ромските деца во Бугарија.⁷ Основна идеја на видинскиот проект за десегрегација е да гарантира еднаков пристап до образованието за ромските деца од видинската населба Нов Пат со осигурување на нивниот превоз до регуларните училишта во градот. Ромските деца се распоредени во сите шест училишта во Видин. Бесплатен училишен материал, како што се учебниците, тетратките, приборот за пишување, се обезбедени за околу 80 проценти од децата опфатени со програмата за десегрегација. Оваа им помогна да бидат рамноправни учесници во наставниот процес. Дури, понудени се додатни часови

за децата кои што не биле способни да ги совладаат новите лекции затоа што нивното стартно ниво бил понизок од оној што го имаат неромските деца.

Успехот на видинскиот проект е измерен со оценките кои што ромските ученици ги добија на крајот на учебната година. Иако ромските деца на почетокот на учебната година немаа исто ниво на знаења како и нивните неромски врстници, тие успеаа да го достигнат тоа ниво до крајот на учебната година. Ниту еден ромски ученик не требаше да ја повторува учебната година поради слаби оценки. Резултатите покажуваат дека стравот за тоа дека ромските деца не се способни да се адаптираат на натпреварувачкиот дух на новата училишна средина е неоснован.

Развој на човековите права

Како што се менуваат луѓето, нивните односи и светот, така се менува и содржината на одредени права и цел на човековите права. Поради тоа, списокот на специфичните заштити назначени во UDHR не е и неопходно исцрпен. Човековите права се динамични и нестатични, оваа се одразува и на меѓународното право, кое во текот изминативе годините усвои и додатни договори и конвенции за човековите права.

Затоа што се идентификувани посебни групи на кои непропорционално влијае прекршувањето на човекови права или во однос на нив се воочуваат нови облици на прекршување на човековите права, развиено е домашно и меѓународно право

Затоа што се идентификувани посебни групи на кои непропорционално влијае прекршувањето на човекови права или во однос на нив се воочуваат нови облици на прекршување на човековите права, развиено е домашно и меѓународно право кое се занимава со овие прашања. Пример за тоа е зголемениот степен на внимание кое во последните години ги добиле правата на малцинствата поради ескалацијата на етнички, расни и верски напнатости во целиот свет. За дискриминацијата и правата на малцинствата ќе расправаме пообемно во поглавјето 2.

Две групи кои се воочени како посебно ранливи по прашањето на злоупотреба на човековите права се жените и децата. Во целиот свет, секој ден жените се „[...] систематски дискриминирани, исклучени од политичкото учество и јавниот живот, се сегрегирани во секојдневниот живот, силувани во вооружениот конфликт, се теппат дома, им се оневозможуваат правата на рамноправен третман при развод или наследување, се убиваат затоа што имале полов однос, се присилуваат на мажење, се обвинуваат затоа што не се прилагодуваат на родовите норми и продажба за присилна работа”.⁸ Злоупотребувањата исто така ги вклучуваат, помеѓу останатото насилството во семејството, повреда на

репродуктивните слободи и обезвредување на нивната грижа за деца и други работи кои ги извршуваат дома. Ова е повреда на универзалните човекови права кои што посебно се одразуваат на жените затоа што се жени, додека владата прави малку или пак ништо да тие повреди се стопираат. И според тоа што злоупотребата на права на жените се случуваат на различни начини и различни мерки, жените и понатаму се дискриминираат во повеќе земји во светот, и при тоа оправдувањето затоа често се пронаоѓа во верските или „културните“ вредности. Кога станува збор за деца, во светот е општо прифатено е да „дете“ поради неговата (нејзината) физичка или ментална незрелост, побарува посебни старатели и нега, вклучувајќи ја тука и адекватна правна заштита [...]”⁹ Децата во целиот свет се ранливи на експлоатација, сексуална злоупотреба и злоупотреба во домовите. Многу се заборавени како деца на улица, присилени на робска работа, проституција или се втурнати во војна служба. Други се дискриминирани или занемарени во обврските на државата во здравствената заштита и образование. Како што се тие голема и негласна група, поголемо внимание се повеќе се посветува на човековите права кои се однесуваат на децата. Друга група на кои им се посветува меѓународно право ги вклучува бегалците и миграционите работници. Некои аспекти на меѓународните права ќе бидат повеќе разгледувани во поглавијата 3 и 4.

Човекови права и одговорности

Заедно со човековите права доаѓаат и одговорностите. Како носители на права имаме *должности да ги почитуваме човековите права и на другите човекови суштества*. Постојат одредени *граници* во правата за да се избалансираат правата на едно лице со човековите права на другите. Овие граници се неопходни за секого, за да живееме заедно и достоинствено. На пример, секој има право на слободно мислење и изразување, но луѓето можат да се соочат со граѓански, а во некои случаи и кривични казни за ширење лаги и говор на омраза за други лица или групи. Овие активности го намалуваат достоинството на другите и ги повредуваат нивните човекови права. Одговорност на секое лице е да ги почитува и подржува правата на другите.

Покрај повредите што ги прави државата, чести злоупотреби на човековите права ги прават и службениците (оние кои не се државни службеници или членови на владата). Традиционално, државата се гледа како заштитник, но и како можен повредувач на човековите права, и на неа лежат одредени обврски за заштита на човековите права. Како што е јасно да државите не се единствена одговорна страна за повреда на човековите права, недржавните чинители исто така се сметаат

Како носители на права, имаме и должност да ги почитуваме човековите права на другите човекови суштества

одговорни за повреда. „Работодавците, коорпорациите, закуподаваците, учителите, лекарите и било кој друг граѓанин способен за повреда на правата на поединците ненамерно или охрабрани од државите се повеќе се сметаат за одговорни [...]”.¹⁰

Повредата на човековите права не се одвиваат само јавно. Злоупотребата и понижувањето спрема жените и децата често се случува во приватната сфера, дома или во семејствата, каде голем број на жени и деца го поминуваат најголемиот дел од своето време. Повреда на достоинството во оваа сфера можат да вклучат, но не се ограничени само на насилство дома, силување и кршење на репродуктивните слободи. Одговорни се поединци и се сметаат за одговорни за почитување на правата на другите во сите сфери на животот, и покрај тоа што ова не ја намалува одговорноста на државата да осигура и ги заштити човековите права на сите оние кои се наоѓаат внатре во нејзините граници.

Наредниот случај од Романија преставува пример за повреда на човековите права од страна на приватен чинител како и немарноста за државата да осигура заштита на правата.

На 20 Септември 1993, год, Рупа Лацатуш, Пардалиан Лацатуш и Мирцеа Золтан, сите тројца Роми, убиени се од страна на етнички Романци во местото Хадарени. Линчот се случил откако етничкиот Романец Црациун Цхетан, бил избоден со нож до смрт од страна на еден Ром за време на тепачка која се случила нешто порано тој ден. Веста за конфликтот и смрта за Црациун Цхетан се проширила брзо помеѓу селаните и произведе насилничка реакција, во почетокот само против Ромите кои беа замешани во конфликтот, но потоа и против сите Роми во селото. Набрзо потоа, голем број на селани дознаа и за смрта на помладиот Глигора Цхетана. Во бесот се собраа да ги пронајдат браќата Лацатуш и Мирцеу Золтан. Лута освета дојде до куќата каде се криеа тројцата Роми од нив беше побарано сите да излезат. Кога тие одбија да излезат од своето засолниште, толпата ја запали куќата. Кога пожарот ја зафати куќата, браќата се обидоа да избегаат, но беа фатени од страна на толпата која ги тепаше и ги удираше со копачи. Покасно таа вечер браќата си починаа. Мирцеа Золтан остана во куќата, каде што изгоре во пожарот.

Подоцна истата вечер, селаните одлучија да го излијат својот гнев на сите Роми кои живеа во селото, што резултираше со палење на Ромските куќи и нивниот имот. Во населбата Хадарени пожарот беснееше до следниот ден. Селаните запалија повеќе Ромски куќи и го уништија останатиот имот како штали, коли и алишта. Вкупно, 13 Ромски куќи беа уништени.

Десет месеци подоцна, три лица се обвинети за убиство. Подоцна истите се пуштени на слобода, а нивните налози за апсење ги поништи главниот обвинител. Кривични пријави против полицијата се поднесени до Канцеларијата на војниот обвинител, и тој донесе одлука со која се откажува од гонење. Оваа одлука е потврдена после жалбата.

Четри години подоцна, следејќи ги бурните меѓународни протести во врска со инцидентот и притисокот над романските власти на жртвите да им дадат правда, јавниот обвинител во округот Муреш конечно покренa обвинение против 11 лица осомничени за кривични дела, кое подоцна се прошири и на останатите. Во пресудата донесена на 17 Јули 1998 год, 12 лица се обвинети за уништување на имот и вознемирување, вклучувајќи го тука и заменикот градоначлник на местото Хадарени. Пет лица се обвинети за убиство. Казните достигнуваа од 5 до 7 години, а по жалбите се намалени. Врховниот суд подоцна ослободи двајца обвинети додека пак оние кои останаа во притвор беа помилувани од страна на романскиот претседател во Јуни 2000 год и ослободени. Граѓанскиот суд ги одби барањата за непарични (морални) отштети, со образложение дека злочинствата не беа од таква природа за да предизвикаат морално оштетување.

Исцрпувајќи ги сите правни лекови дома, тужителите се обратија до Европскиот суд за човекови права во Стразбург. Во време на објавување на овој прирачник, случајот е деклариран како прифатлив и се наоѓа пред судот.

Обврска на почитување, заштита, исполнување и унапредување

Човековите права на државите им наметнуваат неколку обврски: да ги почитуваат, штитат, исполнуваат и унапредуваат човекови права. Почитувањето на човековите права побарува од државата де се воздржат од спречување на поединците да ги уживаат своите права. Заштитата на човековите права подразбира осигурување човековите права да не повредуваат „трета страна“. Обврската за исполнување на човековите права значи дека државата мора да обезбеди остварување на човековите права за секого. Промовирањето на човековите права значи не само подигање на свеста за правата и начините да се заштитат нечии права, туку и одговорноста да се почитуваат правата на другите.

Човековите права означуваат одредена одговорност на владите да обезбедат да се почитуваат човековите права на сите кои се наоѓаат под нивната јурисдикција

Некој ќе се запраша да ли е уживател на правата, доколку нема способност да пристапи до одредено човеково право, во сиромаштија, неписменост, корупција или некоја друга претпоставка, лишен од своите права? Одговорот гласи – не. Човековите права означуваат одредена одговорност на владите да обезбедат да човековите права на сите кои се наоѓаат под нивна јурисдикција не бидат гарантирани само со закон туку и тие делотворно да се уживаат.

Исто така приметивте досега дека и некои права значат слобода нешто да се направи, додека пак други значат ослободување од нешто. Sprema некои теории за човековите права, овие два типа на права се одредуваат како „позитивни и негативни“ права.

Позитивните права бараат да се превземе позитивна активност од страна на некоја друга страна за да тоа прво се оствари. Некои права неможат да се остварат без помош на останати, што всушност одговорноста паѓа на владите. Од владата се побарува да превземе позитивни мерки за да ги исполни обврските за одредени права. Примери на позитивни права вклучува и право на образование и право на здравје. Без интервенција на владата и воспоставување на одредени институции (пример: школо и болница), овие права не можат да бидат задоволени.

Негативните права се оние права кои не бараат никакви активности за да може да се уживаат. Всушност негативните права се исполнуваат само во отсуство на активности. Примери на негативни права вклучуваат право на живот, слобода од тортура и слобода на изразување. Некоје лице е слободно да ги ужива овие права се додека некој (или некоја сила) не ги повреди.

Разликата помеѓу позитивните и негативните права може да биде корисна, но не смее да се земе за апсолутна. Некои теоретичари ја критикуваат оваа разлика, истакнувајќи дека, на пример: „негативното” право на правично судење не може делотворно да се ужива без непрекинато адекватно финансирање во изградбата и одржувањето на делотворен судски систем.

Повредите на правата воглавном имаат еден од двата облика: **дела на извршување и дела на пропуштање нешто да се изврши**. **Дела на извршување** се кога некое дело ќе се превземе од страна на државата или недржавен чинител против некое лице или група на луѓе. Пример на дело на извршување е присилното иселување на поединци од нивните домови. **Дела на пропуштање** нешто да се изврши, да се интервенира и/или донесе закон за нешто резултира со повреда на човековите права. Пропуст на одрени заедници да им се обезбеди инфраструктура и основни услуги како што се вода, струја и канализација го сочинуваат делото на пропуштање од страна на владата.

Размислување за човековите права: Позитивно против негативно? Пропуштање или извршување?

Вратете се на текстот преставен во воведот на оваа поглавје (страна 1) Кои права се повредени? Дали сметате дека тие права се *позитивни* или се *негативни*? Од опишаните збиднувања, кои повреди преставуваат дела на *извршување*? Кои се дела на *пропуштање*? Како помош користете ја UDHR достапна во одделот на додатоци и дефиниците дадена погоре, и забележете ги одговорите.

Права кои се повредени	Дали се работи за позитивни или негативни права?	Дали тоа е дело на извршување или дело на пропуштање? Објаснете.

Права кои се повредени	Дали се работи за позитивни или негативни права?	Дали тоа е дело на извршување или дело на пропуштање? Објаснете.

Напомени

- ¹ Прилагодено од дел од публикацијата ERRC *Roma Rights* (Права на Ромите) 4/2003. Понатамошни информации можат да се најдат на http://www.errc.org/rr_nr4_2003/snap12.shtml.
- ² *Универзална декларација за људските права на човекои*. Достапна во оделот Додатоци на овој прирачник.
- ³ Некои човекови права, меѓутоа постојат во одредени граници, кои се одредени со законот „ со единствена цел да се осигура должното признавање и почитување на правата и слободите на другите[...]” (UDHR член 29 (2)). Тоа значи дека на пример, нечија слобода на движење може да биде ограничена доколку тоа лице е затворено поради тоа што направил злочин или поради национална опасност. Одредени права, никогаш не можат да бидат суспендирани или ограничени, дури и во случаи на најголеми опасности. Овие права вклучуваат, помеѓу останатото, право на живот, слобода од тортура и признавање на личноста пред законот.
- ⁴ Канцеларијата на Високиот Комесаријат за човекови права на Обединетите Нации (United Nations Office of High Commissioner for Human Rights). *Human Rights: A Basic Handbook for UN Staff* (Човекови права; основен прирачник за вработените на Обединетите Нации) Женева и Њујорк, 1997.
- ⁵ Петрова Димитрина. „The denial of Racism (Одрекнување од расизмот).” Во *Roma Rights*, 4/2000, Будимпешта, 2000 стр 26.
- ⁶ European Roma Rights Center. *Barriers to the education of Roma in Europe* (Пречки во образованието на Ромите во Европа) Будимпешта 2002.
- ⁷ European Roma Rights Center. *The Desegregation of „Romani Schools” – A Condition for an Equal Start for Roma* (Десеграгација на „ромските училишта” – услов за еднаков почеток на Ромите.) ERRC Conference Report (известување од конференцијата на ERRC) Софија-Бугарија 2001.
- ⁸ Human Rights Watch. Достапно на: <http://www.hrw.org/women>.
- ⁹ Конвенција за правата на децата. Достапна на: <http://unhcr.ch/html1/menu3/b/k2crc.htm>.
- ¹⁰ Center for Housing and Eviction, European Roma Rights Center и Фондација Милан Шимечка. *Defending Roma Housing Rihts in Slovakia* (Одбрана на правата на Ромите во домувањето во Словакиа) Братислава 2004, стр 12.

Дел А
Размислување за човековите права

Поглавје 2.

**Борба против дискриминација:
Универзално право на еднаквоста**

Запознајте ги своите права и борете се за нив

2. БОРБА ПРОТИВ ДИСКРИМИНАЦИЈА: УНИВЕРЗАЛНО ПРАВО НА ЕДНАКВОСТ

Вовед

Како што веќе видовте во нашите активности кои се однесуваат на Универзалната декларација за правата на човекот, одредено е да:

„Сите права и слободи наведени во оваа Декларација им припаѓаат на сите луѓе, без оглед на нивните разлики, како што се: раса, боја, пол, јазик, религија, политичко или друго убедување, национално или општествено потекло, социјалност, раѓање, или друго сèшто“.

(Член 2)

Но, значи оваа одредба? Што е дискриминација? Што е расна дискриминација? Што е најважно за да ја воочиме расната дискриминација и да се бориме против неа? Во ова поглавје ќе се расправа за овие прашања, а ќе ги допреме и прашањата за заштита на правата на малцинствата, како и прашањата зошто зборуваме за „правата на Ромите“.

Размислување за човековите права: дискриминација

Посветете малку време за размислување за следното:¹

Членот 7 UDHR одредува:

„Сите луѓе се еднакви пред законот и на сите им припаѓа, без никаква дискриминација, еднаква заштитна со закон. На сите им припаѓа еднаква заштитна од каква и да е дискриминација, што е во противност на оваа Декларација и од какво и да е потпишување на таква дискриминација.“.

Имајќи го ова на ум, разгледајте:

- Дали во вашата заедница сите се еднакви пред законот или со некои се постапува на подруг начин?
- Кои фактори можат да дадат на некои луѓе предност во однос со останатите?
- Зошто еднаквоста е важна за човековите права?

Што е дискриминација

Дискриминацијата може да се дефинира како третман на едно лице или група како засебна, супериорна, или инфериорна спрема другите, заснован врз арбитражни критериуми како што се раса, боја на кожата, пол, јазик, вероисповест, политичко убедување или национално и социјално потекло. Дискриминацијата врз основа на раса или етничко потекло се нарекува расна дискриминација, и секогаш претставува повреда на човековите

Дискриминацијата врз основа на раса или етничко потекло се нарекува расна дискриминација, и секогаш претставува повреда на човековите права

права. Расна дискриминација е секое разликување, исклучување, ограничување или давање предимство кое се заснова на раса, боја, предок, национално или етничко потекло кое има за цел или за резултат да наруши или компроитира признавање, уживање или вршење, под еднакви услови, правата на човекот и основните слободи во политичките, економските, социјалните и културните области или секоја друга област во јавниот живот.²

За принципот на недискриминација основни се правата на членовите на расни, етнички и национални малцинства на еднаквост пред законот и на еднаква заштита на законот. Меѓународното право ја забранува расната дискриминација во одреден спектар на области вклучувајќи, но не исклучиво, образованието, здравството, сместувањето, вработувањето и обезбедувањето пристап до јавните добра и услуги. Државите имаат позитивна обврска да спречат, казнуваат и да ја исправуваат расната дискриминација, како и да ги прегледаат своите закони и политики за да се осигураат дека тие немаат дискриминаторско влијание на етничките групи, дури и ако се навидум неутрални (дури ако и немаат за цел да оштетат одредена група).

Се смета дека дискриминацијата има два облика: „непосреден” и „посреден”. Спрема Директивата на Советот на Европската унија 2000/43/ЕЦ за примена на принципот за еднаков третман без разлика на раса или етничко потекло, непосредна дискриминација се појавува таму „каде што лицето се третира со помалку наколност отколку што друга група е третирана или би била третирана во иста ситуација, на база на расно или етничко потекло”. Пример за тоа може да биде бирото за вработување кое, во пракса одбива да прифати невработени Роми или пак агенција за сместување, која, намерно и плански на Ромите им доделува сместување во супстандардни услови за живеење.

Многу од нас приметуваат нападни дискриминаторски дела. Дали на вам или некој кого го познавате некогаш му била одбиена услуга во кафе или ресторант затоа што конобарот или сопственикот рекол да не се служат „Циганите”. Дали знаете некој кој

не добил работа, стан или медицинска помош затоа што е „Ром“? Дали некојпат сте виделе знак кој забранува присуство на „Цигани“ или „Роми“? Сите овие се крупни дискриминаторски дела кои за жал се почесто се појавуваат во Европа.

Друга категорија на дискриминаторски дела се делата каде зборот „Ром“ или „Циган“ не е експлицитно користен, но каде е можно да се покаже дека е направена дискриминација. На пример, во многу локали влезот за Ромите и другите лица со темна кожа се одбивани под изговор дека бараат „членство во клубот“, или пак дека е во тек приватна забава. Слично на тоа, често се известува дека на Ромите кои се пријавуваат за работа по телефон им е кажано да дојдат на разговор, кога тие истите ќе отидат на интервју, работодавците ќе видат дека се Роми и ќе им речат дека нема работа или пак дека работата е неодамна дадена на друг.

Посредна дискриминација се појавува „таму каде што навидум неутралното решение, критериум или пракса ги става лицата од одредено расно или етничко потекло во извесна неповолна положба во споредба со другите лица, освен ако одредбата, критериумот или праксата објективно е оправдана со законска цел и средства кои целат на тоа да бидат пригодни и неопходни“, во склад со Директивата на Советот 2000/43/ЕЦ. Примери можат да бидат стоковните куќи, кои тврдат дека лицата со долги сукњи не можат да влезат во продавница, или пак владина канцеларија која забранува влез на сите лица кои ја покриваат глава. Овие правила и покрај тоа што се неутрални по прашање на етничкото потекло на своја површина, всушност можат несразмерно да ги оштетат членовите на одредени малцински групи кои имаат тенденција да носат долги здолништа или да ја покриваат главата.

Во некои средно и источно европски земји, многу луѓе веруваат дека Ромите не можат да трпат дискриминација затоа што Уставот или некои други закони ја декларираат дискриминацијата како незаконска, експлицитно признавање на Ромите како малцинство или слично. Ова верување преставува неразбирање на идејата за дискриминација кое денеска се применува во Европа. Тоа што Уставот или законските одредби ја забрануваат дискриминација во некои земји не значи дека е дискриминацијата не се случува. Постоењето закони против дискриминација не значи дека е невозможно да трпите дискриминација – тоа само средство кое овозможува да се борите против дискриминацијата. Во реалноста, едно лице може да доживее многу дискриминаторски дела секој ден.

Тоа што Уставот или законските одредби забрануваат дискриминација во некои земји не значи дека дискриминацијата не се случува

Во многу ограничен број на ситуации, нееднаквиот третман може да биде законит. Во однос на непосредна дискриминација, ова се наметнува во она што се знае како исклучок „чиста професионална квалификација“. Не може на пример, да има неправедно ограничување да некои работи ги работат одредени луѓе, како на пример, рабинот да биде човек од еврејска вера или работникот со ромските младинци да биде Ром.

Слично е и во некои случаи кога се изнесуваат обвинение за посредна дискриминација, каде обвинението може да биде одбиено, а нееднаков третман по одредено прашање оправдан како законски. Таму каде што тужителот утврдил дека праксата несразмерно ја оштетува расната или етничката група, одговорното лице има законска обврска да докаже како праксата ја следи законската цел. Како пример затоа може да послужи објектот во изградба кој побарува да сите работници имаат сигурносни кациги. Оваа политика посредно ги дискриминира одредените групи на кои им е забрането покривање на глава на било кој начин. Работодавецот може меѓутоа да побара оправдано барање покажувајќи дека во овој случај, неговата законска цел е осигурување на безбедноста на работникот, дека барањето е пропорционален ризик, и дека носењето шлем е разумно барање спрема регулациите за безбедност при работа.

Исто така, укинувањето на расна дискриминација не ги спречува владата и другите власти да планираат, дизајнираат и применуваат програми на „позитивно делување“ или „афирмативно делување“ кои помагаат на групите кои традиционално доживуваат расна дискриминација. Овие програми во многу случаи се неопходни за да се исправи историската неправда и/или се осигура различноста. Како пример за ова може да послужи оставање на одреден број на места за Ромските кандидати на универзитетите. Во моментот во средна и источна Европа постојат такви програми и области на високото образование, меѓутоа ова не ги опфаќа секторите како што се вработувањето и домувањето.

Размислување за човековите права: воочување на дискриминација

Користејќи ја дефиницијата дадена горе како упаство, исполнете ја табелата. Во колоната која се наоѓа крајно лево наброени се неколку ситуации на примери. Воочите ли дека дадениот пример е дискриминација и доколку е, каков облик на дискриминација е? Дали е тој облик на дискриминација законски или незаконски?

Ситуација за пример	Дали ова значи дискриминација на Ромите?	Доколку е, форма на дискриминација: непосредна или посредна?	Објаснување
<p>На Ром без соодветно медицинско образование ускратена му е можноста да работи како хирург специјалист за операција на мозок.</p>			
<p>Владината политика го ускратува социјалното сместување на оние за кои е утврдено дека незаконски живеат во стан или нарушуваат туѓ имот во последните три години.</p>			
<p>Ресторанот одбива да вработи Ром како ќелнер затоа што гостите „во врска со тоа би имале проблеми“.</p>			
<p>Болницата расно ги сегрегира ромските и неромските пациенти по пат на одвоени болнички одели „од културолошки причини“.</p>			

Други начини на изразување на дискриминација

Расна дискриминација – посебно непосредната расна дискриминација – е заснована на или е подлежи на предрасуди и стереотипи за одредени групи, и верува дека расата е значаен фактор кој ги одредува човековите потези и способности. Вообичаено познато како расизам, ова верување значи дека генетички (наследено) или културно стекнатите разлики произведуваат непобитна супериорност на една раса врз друга.

„Расизмот се разгледува не само како работи на индивидуални предрасуди и секојдневна практика, туку и како феномен кој е длабоко вкоренет во јазикот и перцепцијата“.

Vago, Steven, *vo Law and the Society* 6th ed
Prentice Hall, Upper River, NJ, 2000 стр. 68.

Феномен сличен на расизмот е **ксенофобија**. Ксенофобијата е страв од непознати или странци и често се манифестира преку одбивање, непријателство или насилство против одредени целни групи. Овој облик на дискриминација се однесува на Ромите кои често се гледаат како „странци“ во земјите каде потекнуваат, без разлика на тоа колку генерации живеат како граѓани во тие земји. Ова е исто така од посебно значење за Ромите бегалци и мигранти, кои многу често доживуваат удар на ксенофобија нетолеранција и расна дискриминација во земјите каде побегале/се преселиле. Ксенофобијата понекогаш се подгрева од страна на некој политички елити кои заговараат расистичка и дискриминаторна политика за да ја „заштитат“ својата земја од „оние одонде“.

Дискриминацијата, расизмот и ксенофобијата поттикнуваат од перцепција на културна или етничка супериорност кои се резултат на **етноцентризам**. Етноцентризмот е гледање од кое некој го гледа светот низ свое сопствено културно гледање, и другите култури ги посматра како битно пониски од сопствената. Етноцентричните луѓе судат за другите култури по пат на сопствен стандард, додека не успеваат да ја премостат културната разлика и го разберат концептот на светот кои го имаат другите луѓе. Оваа нетолеранција и недостаток на почитување на другите култури, верувања и практика резултира со дискриминација.

„Многу луѓе сметаат дека битно го разбива расизмот во општеството така што го ставија надвор од законот (најразлични облици) на расна дискриминација и обезбедиле пристап на правда и адекватен правен лек на жртвите на дискриминација. [...] Додека оваа стратегија на прогласување на расна дискриминација за незаконска и поднесувањето на тужби до суд во случај на злоупотреба преку потребна, таа сама не може да се искорени, па дури и битно да се намалат расистичките делувања (а дури пак и ставовите) во општеството. Како што не може да се згасне или пак намали злочинот само по пат на системот на криминална правда, без разлика на тоа колку е развиен, така не е можно расизмот да се откорени или намали со стратегиите за спротиставување ограничени на негово прогласување како незаконски. Судското парничење не е универзален и доволен одговор на расизмот. Општеството засновано на владини закони може да биде всушност општество на расистичко самозадоволство [...]”

Петрова Димитрина. „The denial of Racism”. Во Roma Rights, 4 2000.

Достапно на: [hppt://errc.org/rr_nr4_2000/noteb2.shtml](http://errc.org/rr_nr4_2000/noteb2.shtml)

Размислување за човековите права: расизам

Дискриминаторските ставови и расизмот влијаат на способноста на Ромите да ги оствараат своите универзални гарантирани права на еднаквост, вклучувајќи ја еднаквоста и пред законот. Примерот што следува е пример како расизмот и дискриминацијата се покажуваат во системот на кривичната правда. Прочитајте го пасосот и одговорите на прашањата кои следуваат, користејќи ја Меѓународната Конвенција за укинување на сите облици на расна дискриминација (ICERD), која може да се најде во додатокот на овој прирачник.

На Ромите понудена компензација од страна на унгарскиот суд откако се осудени како „примитивци”³

Во Ноември 2003 год Градскиот суд во Сегедин им додели на двајца браќа Роми обвинети за убиство намалена компензација во износ од 1.2 милиони унгарски форинти или приближно (4.650 евра) откако ги карактеризира како „примитивни”. Двајцата браќа кои поминаа 15 месеци во притвор поради лажни обвиненија подигнати против нив, бараа секој од нив да добие 2 милиона унгарски форинти (приближно 7.750 евра) како обештетување. Одлуката на судот била наводно заснована на лекарско мислење кое сметало дека овие две лица се „попримитивни од просечните луѓе” и затоа консеквентно, помалку трпеле.

На 18 декември 2003 год. Окружниот суд во Чонград (Csongrad) одлучи дека судот во Сегедин згреши давајќи им компензација на двајцата Роми врз основа на „примитивни“ но ја подржи одлуката да на секој од нив како компензација им се додели само 1.2 милиони унгарски форинти. Образложението на судот во Сегедин е оценето од страна на судот во Чонград како понижувачко и затоа е, наводно квалификацијата од „примитивни“ сменета во „прости“.

Прашања:

1. Кои членови од ICERD се релевантни во овој случај?
2. Дали сметате дека другата пресуда е релевантна? Зошто е или зошто не е?
3. Како е можно да се бори против вакви расистички ставови на личности во судството?

Малцински права

И покрај тоа што човековите права се универзални, злоупотребата на човековите права често се јавуваат несразмерно против одредени групи

И покрај тоа што човековите права се универзални, злоупотребата на човековите права често се јавуваат несразмерно против одредени групи. Често овие групи се малцински заедници или засебни популации внатре во една држава. Затоа што не постои консензус по прашањето за дефиниција, малцинските групи воопштено се дефинирани како „недоминантни групи на поединци кои делат одредена национална, етничка,

верска или јазична карактеристика која се разликува од оние кои ги поседуваат мнозинската популација”.⁴

Иако државата нејќе како за неопходно „официјално” да ја признае таква група како малцинство, во пораст е консензус дека малцинството е факт а не закон. Така на пример, иако турската влада не ги признала Ромите во Турција, ова не ги спречи одреден број на меѓународни абљудувачки тела да побараат информации за ромската заедница во Турција, затоа што во пракса оваа група има исти карактеристики како и сите други малцинства и трпи злоупотреба на човековите права специфични за таа група.

Поголем број на земји во светот има барем едно малцинство, а многу имаат и многу малцинаства. Третманот на малцинските групи, како и начинот на нивната интеракција со мнозинската популација варира од држава во држава. Најчеста политика спрема малцинствата се движи од интеграција до сегрегација и исклучување, и од асимилација до давање на малцински права. Во продолжение се наоѓаат кратки дефиниции за овие пристапи.

Исклучување: Оваа политика или пракса тежи да ги исклучи или сегрегира малцинства во однос на економското, политичкото и социо-културното живеење, како и во физичката географија.⁵ Политиката на исклучување и праксата настојува да го „заштитат“ мнозинството од опасните „други“ групи. Ова резултира со социјално исклучување. Примери за политика за исклучување на Ромите подразбираат образовна сегрегација на ромските деца во училиште за ментално заостанати или други субстандардни школски аранжмани во одреден број на земји во Европа.

Асимилација: Оваа политика се обидува да ги присили малцинствата да станат како „главниот дел“ на мнозинската популација или култура. Ова се прави по пат на политика која настојува да ги „цивилизира“ малцинските групи или на друг начин ги тера своите членови да се прилагодат на културно одредени норми. И покрај тоа што ваквата политика често (но не секојпат) е оправдана со намера да се подобри малцинството или пак тоа е во корист на малцинството, тоа е и понатаму етноцентрична и патерналистичка политика која има за цел десетковање на малцинската култура. Ромите се последните кои ја попримаат асимилациска политика во цела Европа, особено под поранешниот комунистичкиот режим.

Интеграција: Интеграцијата често се појавува како супериорен пристап во однос на третманот во асимилација на малцинствата. Интеграционата политика смета дека со „вклучување на поединци во општеството како рамноправни членови“⁶ ги почитува индивидуалните права, вклучувајќи ги и културните.

Права на малцинствата: Политика која ги подржува правата на малцинствата дава одредена заштита на малцинствата како групи. Ова значи дека малцинската група има право на универзални гарантирани индивидуални човекови права, како и одредена заштита која произлегува од нејзиниот статус како членови на малцинска група. Овие „посебни права“ не се привилегија, туку мерки усвоени да овозможат на малцинските групи зачувување на идентитетот, карактеристика и традиција.⁷ Некои од овие заштити вклучуваат и:

- Право на учество во културни, верски, социални, економски и јавен живот.
- Државна заштита на постоење на малцинство и национален или етнички, културен, верски и јазичен идентитет.
- Учество во економскиот напредок и развој.
- Слобода на припадниците на малцинствата да ги уживаат своите права, како поединечно, така и во заедница со останатите членови на малцинските групи, без дискриминација.

Оваа политика исто така го нагласува правото на културен идентитет.

Размислување за човековите права: Идентификување на политики спрема малцинствата

Во табелата која следи наброени се неколку од владините политики спрема малцинските групи. Во средината има адекватни колони, идентификувајте ја политиката која се опишува – да ли се работи за политиката на исклучување, асимилација или почитување на правата спрема малцинствата? Во десната колона, дајте објаснување на својот одговор.

Политика	Вид на политика	Зошто?
<p>Под многу поранешни социјалистички режими во Европа, политиката насочена кон Ромите подразбираше закони за „постојано населување на номадите” и забрана на употреба и негување на ромскиот јазик.</p>		
<p>Политика која промовира мултикултурализам и осигурува права и промоција на малцинските јазици како и културна автономија во облик на локални и национални малцински самоуправи.</p>		
<p>Политика на италијанската влада за одржување на сегрегирани подстандардни станбени населби, познати како „логори за номади”.</p>		

Политика	Вид на политика	Зошто?
Политика која одредува извесен број на мерки за промоција на рамноправното учество на Ромите во општеството, вклучувајќи и образовни мерки кои имаат за цел стопирање на сегрегацијата и изедначување на академски можности за ромските деца.		

Размислувања за човековите права: култура

Секој има свој културен идентитет. Честопати тој е толку всаден во едно лице и останува неприметено се додека некој не постави прашање за тоа или пак од тоа отстапи. Како што спомнавме погоре, често пати се случува помоќната група да настојува да ја наметне својата култура на малцинските групи.⁸

1. Зошто правото на културниот идентитет е важно?
2. Зошто доминантните групи често настојуваат да ја наметнат своја култура на малцинските групи?
3. Зошто е важно да се зачуваат, развијат и почитуваат различните култури?
4. Кои се неколкуте клучни компоненти на вашата култура?
5. Кои се, доколку постојат, чекорите кои вашата влада ги превзема за да ги осигури права на припадниците на малцинските групи и нивната култура?

Зошто да се зборува за Ромски Права?

Активистите во областа на правата на Ромите често се соочуваат со аргументите на опонентите кои прашуваат зошто се потребни „посебни права“ за Ромите. Опонентите можат да спорат дека посебното фокусирање на „Ромските права“ создава судир со мнозинството и дека активистите треба да работат во правец на остварување на човековите права за сите.

Како што напоменувавме во ова поглавје, и покрај тоа што човековите права се универзални, членовите на одредена групи доживуваат несразмерна повреда на човековите права – една од тие групи се Ромите. Затоа е потребно да се посвети посебно

Правата на Ромите се човекови права

внимание за обезбедување на еднаков пристап на универзалните гарантирани човекови права. Правата на Ромите не се посебни права, правата на Ромите се човекови права.

Едно од барањата за „Ромските права“ е правото на недискриминација. Ослободувањето од дискриминација не е „посебно право“, туку е израз на принципот на еднакви права кое има централно место во филозофијата на човековите права и правото. Јасно е дека во цела Европа, и покрај се поголемото признавање на централното место на човековите права, зголемувањето и разработката на закони во областа на човековите права, вклучувајќи го тука и антидискриминаторното законодавство, Ромите доживуваат многу поголема стапка на повреда на човековите права отколку што е тоа случај со мнозинската популација. Формалниот **еднаков третман** често има малку успех за многу Роми во условите на нивната секојдневна реалност: одтаму произлегува фокусот на вистинска еднаквост на можности: За да се постигне вистинска еднаквост, да се третираат сите луѓе *на идентичен начин* понекојпат не е доволно. Групите кои страдаат од повреда на човековото достоинство несразмерно во однос на мнозинското население требаат да имаат додатна заштита за да ги осигураат еднаквите можности. Движењето за правата на Ромите се повикува на историските несразмерни повреди на човековите права кои ги доживува ромскиот народ.

Ромки

Ромките често се соочуваат со тежината која е позната како **двојна дискриминација**: тие често се дискриминирани врз основа на етничкото потекло и род. Додека дискриминацијата и социјалното исклучување неповолно влијае на Ромите, Ромките

Ромките честопати носат поголем дел од повредите на човекови права помеѓу расизмот и сексизмот

честопати носат поголем дел од повредите на човекови права помеѓу расизмот и сексизмот. Сиромаштијата и економската обесправеност, здравствените проблеми, неписменоста и традиционалните обврски несразмерно влијаат на Ромките.

Ромките се најчесто прво се одговорни за грижа во домаќинството, децата, или другите членови во семејството и заедницата. Преоптоварени со грижата за децата, водејќи го домаќинството и остварувањето на приход, жените се често економски маргинализирани.

Често недостатокот на сигурноста во областа на домувањето ги лишува жените Ромки од нивна економска автономија, физичка сигурност и лично достоинство, и придонесува жените да се маргинализираат по пат на феминизација на сиромаштвото и нивна постојана социјална потчинетост. Дополнително постои празнина во образованието и водството/политичкото учество внатре во ромските заедници. Затоа е важно да се запознаат овие посебни прашања, да се разгледаат, унапредат и заштитат човековите права на Ромките.

Наредниот текст преставува една од најсериозните манифестации на расна и родова дискриминација која резултира со злоупотреба на човековите права.

Присилна стерилизација

Од седумдесетите до деведесетите, Чехословачката влада програмски ги стерилизирала Ромките, како дел од својата политика за намалување на „високиот, нездрав“ наталитет меѓу Ромките.

Иако оваа пракса наводно беше стопирана во средината на деведесетите, постојат периодични најави дека стерилизацијата може да продолжи и во текот на деведесетите. По падот на комунизмот извесен број на државни функционери даваа изјави во кои изразуваа загриженост за висок наталитет на Ромите во Словачка и неговата наводна закана за Словачка, или пак на други начини повикуваа на превземање на мерки преку кои ќе се сопре високиот наталитетот кај Ромите. За време на својот говор во Септември 1993 год, тогашниот премиер Мечаир го окарактеризира високиот наталитет на Ромите како закана за словачките граѓани, тврдејќи дека „овој броен однос (Роми спрема не-Роми) ќе се менува во корист на Ромите. Затоа ако не се занимаваме сега со нив, тие за неколку години ќе се занимаваат со нас”.

Врз основа на истражување кое ERRC го направи во 2002 година, постојат индикации дека во Словачка постои сериозен расистички проблем засновано на стерилизација на Ромките во отсуство на нивно прифаќање – и во многу случаи дури рудиментирани – стандарди на информативно согласување. На пример, во еден документиран случај од страна на ERRC, една Ромка роди дете по пат на царски рез. Според нејзиното сведочење, пред операцијата и бил даден формулар на словачки јазик кој требала да го потпиеше. Никој не и ја објаснил содржината на формуларот, а ниту пак таа знаела да чита на словачки. Го потпиша листот убедена дека тој се однесува на операцијата со царски рез. Откако операцијата завршила, докторот наводно ја известил дека повеќе ќе неможе да има деца. Жената не сакала да биде стерилизирана ниту пак тоа некогаш такво нешто побарала. Разлутена го запраша лекарот зошто тоа и го направиле, лекарот наводно и одговорил дека стерилизирана е затоа што претходно имала премногу абортуси и премногу деца.

Во Словачка е документиран висок степен на расистички анимозитет – особено анти – Ромско чувство кое игра извесна злонамерност или немарен третман на жените Ромки од страна на докторите и медицинските сестри. Слични прашања документирани се од страна на ERRC во Унгарија и Чешката Република.

Борба против расна дискриминација

Остатокот на овој прирачник ќе се занимава со описот на тоа како човековите права по пат на закон и дејствија кои можете вие да ги превземете кога вашите човекови права се загрозени или повредени. Ова што следи се некои од начините на борба против дискриминација на Ромите во Европа:

- ✓ **Вклучете се!**
- ✓ Создадете **политичка волја** за промена
- ✓ Вршете притисок за креирање на ново **законодавство** или за промена на веќе постоечкото законодавство да биде поефикасно
- ✓ Застапувајте усвојување и **примена на ефикасни закони/политики за малцинствата и антидискриминацијата**
- ✓ Застапувајте „**позитивно делување**”
- ✓ Вршете притисок за формирање на **специјализирани тела** кои ќе работат на малцинските права и прашања
- ✓ Соберете веродостојни **статистички податоци кои вклучуваат податоци за расата** за да со нив влијаете на политиката
- ✓ Ангажирајте се **во дијалог** со владините тела, државните администратори и судските тела
- ✓ Промовирајте го **антирасизмот и образованието** за човековите права – учитеги другите и ширето го знаењето за тоа!
- ✓ **Ангажирајте меѓународни тела** – дознајте се што треба да се направи и направете вашиот глас да се слушне
- ✓ Поттикнете **политичка мобилизација** во својата заедница и учествувајте во политичкиот процес
- ✓ Изградете **мрежа** и на други НВО-а и активисти кои работат за ромски права

Напомени

- ¹ Оваа вежба е прилагодена од: Канцеларијата на Високиот Комесаријат на Обединетите Нации за човекови права, АБЦ; Женева: Unatied Nations Publication, 2003, стр. 38.
- ² Меѓународна Конвенција за спречување на секаков облик на расна дискриминација (ICERD). Член 1. Види во одделот додатоци на овој прирачник.
- ³ Целиот текст е достапен на: <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=1871>.

- ⁴ Канцеларијата на Високиот Комесаријат на Обединетите Нации за човекови права. *Fact Sheet No 18, Minority Rights* (Леток бр. 18; права на малцинствата) Достапно на www.unhcr.ch/html/menu6/2/traning.htm.
- ⁵ Ringold Dena Mitchell Orenstein & Erika Wilkens. *Roma in Expanding Europe: Breaking the Poverty Cycle* (Ромите во Европа во експанзија; прекинување на кругот на сиромаштијата) Вашингтон: The World Bank, 2003, стр 19.
- ⁶ Ринголд ет ал., стр 21.
- ⁷ Канцеларија на Високиот Комесаријат на Обединетите Нации за човекови права. *Fact Sheet No 18, Minority Rights* (Леток од бр. 18: Права на Малцинствата) Достапно на: http://www.unhcr.ch/html/menu6/2/fs_18.htm.
- ⁸ Оваа вежба е прилагодена од: Канцеларијата на Високиот Комесаријат на Обединетите Нации за човекови права. АБЦ; *Teaching Human Rights*, стр.47-48.

Дел А
Размислување за човековите права

Поглавје 3.

**Како се заштитуваат
човековите права?
Државни институции и
Обединетите нации**

Запознајте ги вашите права и борете се за нив

3. КАКО СЕ ЗАШТИТУВААТ ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА? ДРЖАВНИ ИНСТИТУЦИИ И ОБЕДИНЕТИТЕ НАЦИИ

Вовед

Во поглавјето 1 и 2 се занимававме со некои основни концепти кои ги зајакнуваат работите во областа на човековите права. Накратко расправавме затоа што се човекови права, зошто се тие значајни за сите човекови суштества и како дискриминацијата, правата на малцинствата а посебно Ромските права се преклопуваат со човековите права. Во поглавјата 3 и 4, се темите кои се однесуваат на спроведување на човековите права, и законите за човековите права кои ќе бидат испитани за да понатаму се објаснат напорите во насочувањето и борбата против повредите и злоупотребата на човековите права.

На наредните страници ќе бидат преставени разни институции и механизми кои заедно тежат кон обезбедување на заштита на достоинството на секоја жена, маж и дете. На почеток прочитајте ги наредните параграфи, а потоа исполнете ја табелата која следи, осврнувајќи се уште еднаш на Универзалната декларација за правата на човекот. Кои права се прекршени? Кои права се применуваат за да се добие правен лек? Кои членови од UDHR во врска со тоа?

Ситуација #1: Последните години, локалната неромска популација, со помош на локалните официјални власти во унгарскиот град Јаслодањ (Jaszladany), направила сегрегирани школски системи под името „приватно школо“ во која се запишани само неромски деца за да се обезбеди „само школување за бели“. На почетокот, Окружната административна канцеларија ја укина одлуката на локалната влада да назначи класови во локалното основно училиште како приватно школување, врз основа на тоа дека таквите класови се незаконски. Направени се бројни обиди се за да се отвори повторно приватно училиште во настојувањето да се обезбеди одвоено школување за неромските деца. Кога локалната влада го доби спорот кој следеше по следниот обид за отворање приватно училиште, локалните активисти и невладините организации тргнаа во борба против дискриминаторската природа на школо, настојувајќи во приватното училиште ги запишат и ромските деца. Имаше малку успех. Неодамна Парламентарниот комесар за национални и етнички малцинства го прогласи приватното училиште за неуставно, изјавувајќи дека училиштето не требаше да добие дозвола зошто крајната цел на ова училиште било да ги дискриминира и сегрегира ромските деца. Согласно новото законодавство во Унгарија кое стапува на сила наредната година, секое училиште за кое ќе се утврди дека ги сегрегирани децата на расна основа ќе биде веднаш затворено.

Ситуација #2: Неодамна четири патувачи (припадници на заедница кои во Велика Британија кои се нарекуваат „Травелерс” – прим.прев.) добиле надомест во износ од 4.500 евра, кој треба да им го исплати еден локален паб во кој биле одбиени да бидат послужени. Одлуката е донесена од страна на владините тела одговорно за испрашување на еднаквости, кој го пратеше инцидентот во кое управникот на пабот наводно инсистирал на персоналот да не ги служи патниците. Од групата е побарано без никаква причина да го напушти пабот, откако вратарот претходно им дозволил да влезат. Управата на пабот тврдеше дека има стриктна политика спрема гостите и кодекс на облекување, кое налага на вратарот да ја проверува гардеробата и другите детали кои неког би го идентификувале како „лош изглед”. Припадник на персоналот од пабот посведочил дека побарал мислење од управникот затоа што една жена од Патниците носела „изветвен летен фустан” и „невкусни” обетки. Управникот изјавил дека една од нив го потсетила на некоја жена што била вмешана во некој поранешен инцидент во пабот. Поротниците пресудиле во корист на четворицата Патници затоа што им била одбиена услуга врз основа на претпоставена (недоказана) поврзаност со некој инцидент што се случил неколку години наназад, а врз основа на поединечно набљудување.

Ситуација	Прекршени права	Применети права да се бара правен лек	Член на UDHR кој е во врска со дадената ситуација
#1			
#2			

Права и обврски

Како што веќе видовме во поглавијата 1 и 2, државите имаат одредени обврски во поглед на примената на основните човекови права. Овие обврски не се само морални туку и правни одговорности. Човековите права се правни побарувачки кои подеднакво им припаѓаат на сите поединци. Дури и кога недржавните актери ќе направат повреда на правата, владите се сметаат за одговорни за заштита и обезбедување на исполнување на човековите права, како и за правните обврски за носителите на правата. Принципите и нормите за човековите права се назначени во меѓународните договори за човековите права и другите стандарди како додаток на одредбите од меѓународните договори за човекови права, што го гарантира правото на индивидуалниот носител на право, како и одговорност на владата. Активистите што работат на обезбедување на почитувањето на овие права од страна на владата и обезбедување на познавање на истите од страна на поединци, го заземаат така наречениот пристап заснован на правата. Законите му даваат правна сила на моралното право на човекови права. Една корист од пристапот заснован на правото е тоа што постојат механизми со кои се лечат повредите на човековите права. Поединци можат да побараат правда во случаи кога веруваат дека нивните права се повредени, а постојат и набљудувачки тела кои што ги ангажираат владите по прашања врзани со човековите права, и ги поттикнуваат да водат политика заснована на човековите права. Во горенаведените ситуации, на пример, применет е пристап заснован на правата.

Државни инструменти

Прашањата за човековите права и нивната заштита започнува на локално ниво. Како што веќе испитавме во изминатите поглавија, државата е одговорна за применување на стандардите за човекови права за оние кои што живеат внатре во нејзините граници, вклучувајќи ги тука и позитивните обврски и негативните слободи.

Не постојат две држави со идентични закони, процедури и примена на човековите права, иако сите се одговорни за обезбедување и почитување на основните права, како и обезбедување на заштита во случај на кршење на истите права. Поради тоа, невозможно е во овој прирачник точно да се опише како човековите права се применуваат и штитат во секоја од државите каде што делува ERRC, но ова е суштинскиот дел од активизмот во областа на човековите права. Како активист, важно е да го познавате правниот поредок во вашата земја. Доколку пак не сте, ќе треба повеќе да се запознаете со:

- Уставот,
- Како законите (статутите) се усвојуваат во парламентот,
- Како егзекутивните тела ги издаваат правните акти (на пример, претседателските декрети, извршните резолуции),
- Каква е хиерархијата на судовите и како функционира правниот систем.

Списокот на правни инструменти кој што активистите го превземаат, често не завршува тука. Кога превземате застапување или пак потенцирате одредено прашање, од вас може да се побара да се запознаете со релевантни закони, институционални статuti и одредби. На пример, во текот на истражување на случаи на насилство сторено од страна на државни службеници, важно е да се позанава кои одредби го регулираат однесувањето на локалната полиција, и кои права ги имаат граѓаните во домашниот закон кога станува збор за полицијата. Исто така, добро е да се знае како е организирана локалната администрација, вклучувајќи ги и процедурите и политиките релевантни за вашата работа.

Во следниот оддел ќе го разгледаме меѓународното право и регионалните **меѓувладини организации**. Во текот на вашата работа на локално и национално ниво, важно е да го имате на ум меѓународното право. Во многу држави постојат уставни одредби кои што одредуваат дека нормите од меѓународните закони ратифицирани од страна на државата, ќе бидат и директно применети.¹ Пример за ова е Словачка чиј устав изјавува:

Меѓународниите договори за човековите права и основни слободи ратификувани од страна на Република Словачка и прогласени на начин одреден со закон имаат преседан над нејзините социјални закони, под услов итн да осигураат поголема мерка на уставни права и слободи. (Член 7(5))

Меѓутоа усвојувањето на оваа одредба не значи дека правата назначени во меѓународните документи автоматски се „применети“ од страна на државата во практика. Државите треба да бидат оценети според тоа како тие ја применуваат заштитата на човековите права, а не единствено спрема нивната правна или институционална рамка. Важни прашања кои што треба да се постават опфаќаат:

- Дали вашата држава ги извршува своите меѓународни обврски?
- Каква е социјалната реалност на Ромите кои што живеат во вашата држава?
- Дали одредени малцински групи доживуваат несразмерни нарушувања на нивните права?
- Дали вашата држава развила антидискриминаторско законодавство и до која мерка тоа е делотворно?

Размислување за човековите права: Човековите права и уставите²

Значајна активност која што државата може да ја превземе е вклучување на меѓународното право за човекови права во домашниот правен поредок, како прв чекор кон примена на човековите права.

Како стои вашата држава во однос на меѓународните стандарди и области од човековите права?

Земете го Уставот на вашата држава и користете ја верзијата на Универзалната декларација за правата на луѓето кои што можете да ги најдете во Додатоците од овој прирачник. За секое право наведено во долниот графикон, назначете го со штиклирање во одреденото поле дали правото е вклучено во уставот.

Право	Вклучено во UDHR	Вклучено во уставот на мојата држава
Слободен избор за вработување	☐	☐
Слободен печат	☐	☐
Слободен избор на сопругник	☐	☐
Адекватно прифатилиште	☐	☐
Судски процес со учество на порота	☐	☐
Слободен избор на број на деца	☐	☐
Слобода од тортура и нечовечен или понижувачки третман или казнување	☐	☐
Слобода на Вероисповест	☐	☐
Право на сопственост	☐	☐

Право на слободно патување	☐	☐
Право на образование	☐	☐
Адекватна исхрана	☐	☐
Право на чист воздух и вода	☐	☐
Слобода од дискриминација	☐	☐
Адекватна медецинска нега	☐	☐
Право на адекватно сместување	☐	☐
Слобода на говор	☐	☐

Прашања

1. Дали сте изненадени со она што го дознавте?
2. Кои права беа утврдени со овие документи за кои сметате дека би требало да бидат универзални?
3. Дали граѓаните во вашата држава имаат и некои други права освен оние опфатени со UDHR?

Како што е спомнато во горниот дел, внесувањето на овие права во Уставот е само прв чекор. Државите се исто така одговорни и за ефективна примена на стандарните човекови права. Исто така е потребно и:

- ✓ Усвојување и примена на закони за да се осигура сите да имаат пристап до правдата кога се злоупотребени основните човекови права;
- ✓ Преиспитување на постоечките и сочинување на нацрти на нови закони за да се осигура дека тие не се спротиставуваат на човековите права;
- ✓ Делување со цел да се разбијат групите засновани на идеи кои се спротиставуваат на човековите права;

- ✓ Делување со цел да се унапредат на човековите права кои ги санкционираат сторителите кои ги повредуваат правата;
- ✓ Обезбедување на правда во пракса на жртвите чиј права биле прекршени;
- ✓ Водење на политика која ги промовира човекови права за сите;
- ✓ Обука на членовите на јавната управа, органите на кривичното правосудство, судството и другите лица за нормите на човековите права, начела и пристапи.

Обединетите нации

Обединетите нации (UN) е формиран во 1945 година со цел: да се одржува меѓународен мир и сигурност, да се развијат пријателски односи меѓу нациите; соработка во разрешавањето на меѓународните проблеми и промовирање на почитување на човековите права; тие да сочинуваат центар за ускладување на работата на нациите. Овие цели се назначени во Повелбата на UN, а во моментот постојат 191 држави членки во Обединетите нации согласни за подржување на овие идеи. Во Обединетите нации постојат шест главни органи. Тоа се Генерално собрание, Совет за безбедноста, Економски и социјален совет, Старателски совет, Секретаријат и Меѓународен суд на правда.

Сите држави членки се застапени во Генералното собрание, но тоа неважи за некои другите поважни органи на UN. Да дознаете повеќе за работата на главните органи на UN, можете да ја посетите интернет страницата на адресата: <http://www.un.org/Overview/brief.html>.

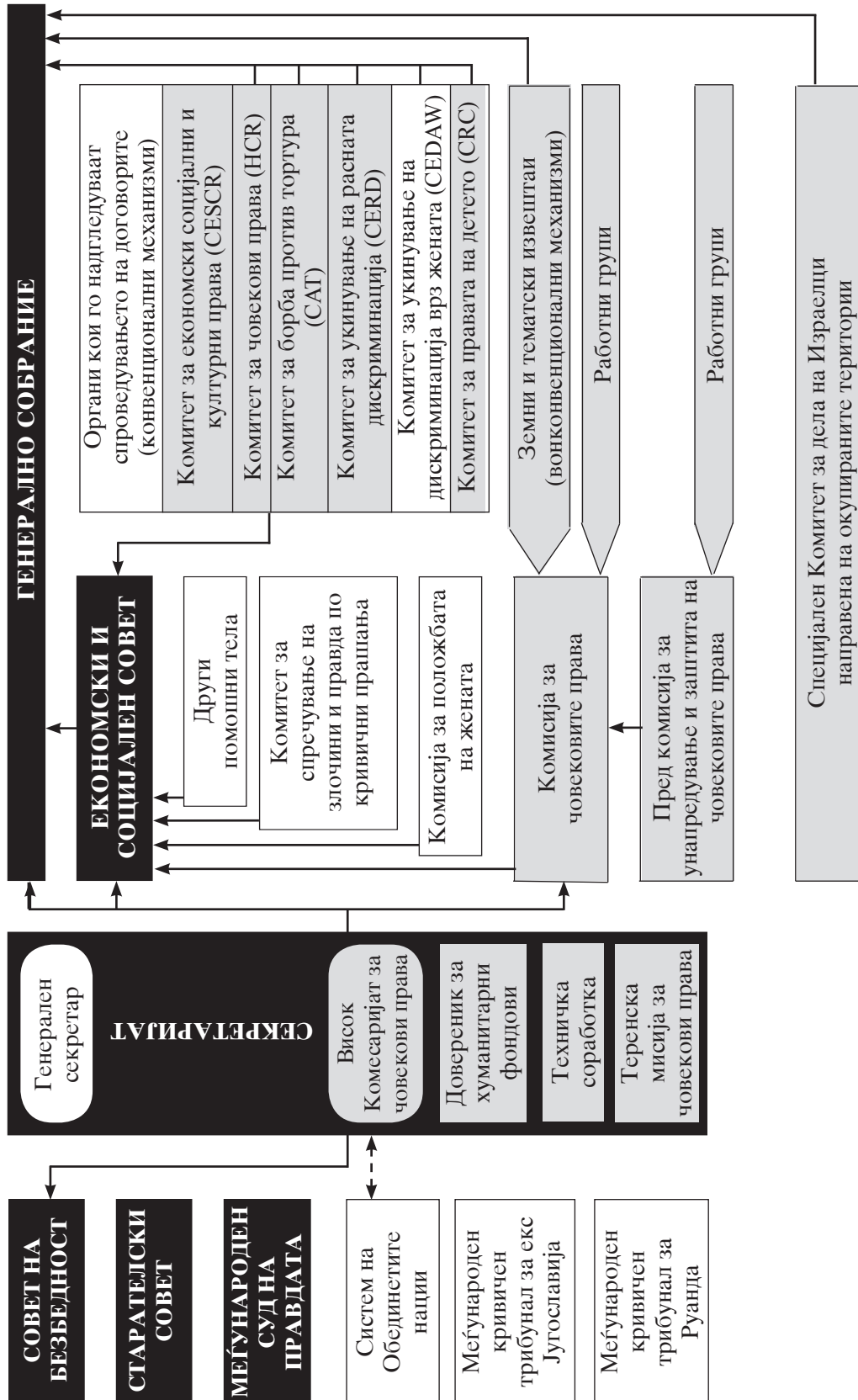
Едно од најголемите достигнувања на UN е развојот на меѓународното право за правата на човекот. За помалку од половина век, UN го „надгледуваше развојот и кодификацијата на човековите права во главниот обид да ги помести од областа на етички начела во обврзители норми”.³ На пример, Универзалната декларација за правата на човекот го постави темелот на повеќе од 80 конвенции, договори и декларации. Ова ја покажува централната улога која човековите права ја играат во работата на UN.

Системот на UN, како и неговите внатрешни инструменти за човекови права навидум може да изгледаат како многу сложени и збунувачки, посебно на прв поглед – како што покажува оваа мапа подолу за системот на човековите права при UN. И покрај тоа што системот е голем и сложен, не треба да се обесхрабрувате. Остатокот на ова поглавје е посветен на објаснување на системот на човековите права во UN.

Меѓународни договори за човековите права

Пратејќи ги поглавијата 1 и 2 почнавме да се запознаваме со широко почитуваните стандарди од областа на човековите права, **Универзалната декларација за правата на човекот при UN**. Овој документ на UN е усвоен во 1948 год, по злосторствата кои што се случиле во текот на Втората светска војна, прогласувајќи го како „заеднички стандард постигнат за сите народи и нации“. Сепак тоа е само еден дел од **меѓународните договори за човекови права**, кои исто така го опфаќаат и **Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права (ICESCR)** и **Меѓународниот пакт за граѓански и политички права (ICCPR)**, заедно со неговите два **Опциони протоколи**.

Разликата помеѓу декларацијата и овие два договори е нејзинот правен статус. Затоа што **декларацијата UDHR** не е правно обврзувачки документ, туку ги одредува општите принципи и стандарди во областа на човековите права. Иако нема официјална правна сила, се смета дека многу од нејзините членови се „обичајно меѓународно право“, што значи дека се развила низ консистентна пракса на државите кои се однесуваат спрема овие стандардите како да се правно обврзувачки. Владите приоѓаат кон декларацијата онака како што би пристапиле кон правно обврзувачки документ, ова го прават за да укажат на поддршката на идеите и стандардите кои овој текст ги одразува. Меѓутоа ICESCR и ICCPR се конвенции (понекогаш се нарекуваат уште како договори и пактови) кои ги утврдуваат меѓународните норми и стандарди, правно обврзувајќи ги државните потписнички да ги следат нивните принципи. Само оние држави кои ги имаат ратификувано и потпишано конвенциите се правно задолжителни да се придржуваат кон овие стандарди (види го засенчаното поле).

Канцеларија на високиот Комесаријат на Обединетите Нации за човекови права (1997)

Фази на конвенционата еволуција

Пред да станат кодификувани како задолжителен закон, концептите на човековите права мора да поминат низ долг процес кој подразбира изградување на консензус и практична политика на меѓународните и националните нивоа. Конвенциите се:

- 1) **Изработени како нацрти** од страна на работните групи. Комисијата на Генерално Собрание на UN се состои од претставници на држави членки на UN како и претставници од меѓувладини и невладини организации.⁴
- 2) **Усвоени** по пат на гласање на Генерално Собрание на UN.
- 3) **Потпишани** од страна на државите членки. Кога државите членки ја потпишуваат конвенцијата, тие назначуваат дека процесот на ратификација што владите го побаруваат отпочнал. Со потписот тие исто така се согласуваат да се воздржат од дела кои би биле спротивни од целите на конвенцијата. Понекогаш некоја држава ќе потпише договор, но никогаш не ќе превземе понатамошни чекори за негова ратификација или пристапување.
- 4) **Ратификација** од страна на државите членки. Кога една држава членка ќе ја ратификува конвенцијата, таа ја назначува својата намера да се согласи на специјалните одредби и обврски од документот. Таа ја превзема одговорноста да се погрижи за да нејзините национални закони бидат во склад со конвенцијата. Исто така, постои процес со кој државите можат да ја ратифицираат конвенцијата, но исто така и да ја назначат и нивната резервираност по прашање на одредени членови.
- 5) **Стапиле на сила.** Конвенцијата стапува на сила кога одреден број на членови ја ратификувале. На пример ICCPR и ICESCR се усвоени 1966, но сепак, не стапиле на сила до 1976, кога се ратификувани од потребниот број на 35 држави членки.

Извор: Flowers, Nancy. *Human Rights Here and Now: Celebrating the Universal Declaration of Human Rights*
 Достапно на интернет адресата: <http://www1.umn.edu/humanrts/edumat/hreduseries/hereandnow/Default.htm>

За време на нивно создавање, поради „политички и процедурални причини“⁵ изработката на нацрт конвенцијата која ќе ги кодифицира правата од UDHR довела до создавање на два одвоени документи. Ова делумно било условено со политиката на времето од студената војна, како две различни мерки кои требаше да се применат за правата кои што се одредени во два документи.

Меѓународниот пакт за граѓански и политички права во главно ги назначува негативните права кои што бараат воздржување од попречување на уживање на овие права, како што е слободата на мислите, совеста и вероисповеста, правото да се учествува во работата на органите на власта и слободата на мислењето и изразувањето. Членовите назначени во овој документ ги изразуваат правата ориентирани кон областа на слободата и политичките слободи. Во многу држави, некои од политичките права ги имаат исклучиво граѓаните (на пример, правото да гласаат на владините избори), додека другите им се гарантираат на сите луѓе што се наоѓаат под јурисдикција на државата (на пример, слобода на говорот и слобода на верисповедта). Еден од начините да се согледаат главните прашања на ICCPR е да се воочи дека настанале од потребата да се заштитат поединците од арбитрираното спроведување на државната моќ. Политичките и граѓанските права исто така се отсликуваат во UDHR во членовите од 3 до 21. Овие често се споменуваат како „први генерациски права“. Овој документ може да се најде на интернет адресата: http://www.unhcr.ch/html/menu3/b/a_ccpr.htm.

Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права повеќе е насочен кон позитивните права отколку останатите слични документи. Овој ја нагласува обврската која лежи на државата да осигура економска, социјална и културна добробит на поединците, засновани на правото на поединецот на основните потреби, вклучувајќи и: социјална сигурност, адекватен стандард на живеење, правото на остварување на највисоките остварливи стандарди во здравјето и образованието.

Да се постави прашањето исправно: важни термини и дефиниции

Декларација: Документ кој што ги договара стандардите, но не е правно обврзаначки со закон. Тоа се важни политички и морални обврски.

Конвенција: Правно обврзувачки договор помеѓу државите; се користи како синоним за договор и пакт. Конвенциите се посилни од декларациите затоа што се правно обврзувачки за државите кои што ги потпишале. Кога Генералното собрание на UN ќе усвои конвенција, тоа создава меѓународни норми и стандарди.

Протокол: Договор кој што модифицира некој друг договор (на пример, вметнување на додатни процедури или субстантивни одредби).

Договорни тела: Комитет од независни експерти кои ја набљудуваат примената на одредбите од договорите за човековите права. Членовите на комитетот се именуваат и избираат од страната на државите кои што го ратификувале договорот.

Резерва: Образложение кое што го внесува владата кога го ратификува договорот кое што ја назначува желбата државите да не бидат обврзани за одредени одредби од договорот.

Главна разлика помеѓу овој документ и ICCPR дека економските и културните права се сметаат за „прогресивна обврска” која лежи на државите потписнички да делуваат кон „максимално расположливите ресурси” во примената на овие права. Ова е значајна разлика помеѓу граѓанските и политичките права, која што треба веднаш да биде применета од страната на државите. Примената на овие прогресивни обврски, меѓутоа, не значи дека некоја група треба да биде запоставена врз основа на дискриминативни мерки или влијание на нееднаквоста. Ова едноставно значи дека државата не може да избере некого посебно да оштети или пак да дозволи на одредена група да трпи несразмерно од недостаток од исполнување на овие права. Обврската на не-дискриминација по членот 2(2) се применува веднаш не е подредена на прогресивна реализација или достапност до ресурсите. Исто така, владите треба да превземат чекори и побараат меѓународна помош онаму каде што им недостасуваат ресурси. Економските, социјалните и културните права, воопштено се споменуваат како втора генерација на правата и можат да се најдат во членовите 22-27 од UDHR. Целосниот текст од овој документ можете да го најдете на интернет страницата: http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/a_cescr.htm.

Иако се поделени во два различни документи, и двата пакта го назначуваат значењето и меѓусебната зависност на граѓанските и политичките, како и на социјалните права за сите луѓе. Преамбулата на двата пакта воочува дека:

„[...] сѐоред Универзалнајта декларација за ѓравајта на човекојт, идеалојт на слободнајто човечко сушћесѓво, особено од сѓрав и беда, може да се ѓосћићне само ако се создадајт услови шћто овозможуваајт секој да ѓи ужива својћте економски, социјални и кулћурни ѓрава, и својћте ѓраѓански и ѓолићћички ѓрава. [...].“

Ова е значајно затоа што во меѓународното право се утврдува важноста на овозможување на двете врсти на права за остварување на сите човекови права за сите луѓе.

„Сћте човекови ѓрава се универзални, неделливи, независни и меѓусебе ѓоврзани. Меѓународнајта заедница мора ѓлобално да ѓи ѓрећира човековјћте ѓрава, на ѓраведен и исћј начин, со исћта основа и со исћј наѓласок. И ѓокрај значењћто на националнјћте и реѓионалнјћте особеностћи и различнјћте исћјориски, кулћурни и верски ѓозадини, мора да се има на ум, должностјта на државјћте, без разлика на нивнјћте ѓолићћички, економски и кулћурни сћћеми, да ѓи ѓромовираајт и шћћићајт сћћте човекови ѓрава и основни слободи“.

Виенска декларација и програм за делување, I(5)
Светска конференција за човекови права, Виена, 14-25 јуни 1993 година.

Договорни тела

Покрај утврдувањето на нормите од човековите права во меѓународното право, Обединетите нации воспоставија комитети од независни експерти за да ги надгледуваат примените на одредбите од договорите. Овие тела ги прегледуваат и коментираат извештаите поднесени од државите, вршат толкување на членовите и можат да испитуваат поединични жалба доколку така е утврдено со договорот. Ратификацијата на договорот ја назначува согласноста на државата да биде испитувана периодично од страна на комитетот. Кај повеќе договори ова се случува приближно една година по ратификацијата, а потоа, воглавно секоја наредна 4 до 5 година. Список на државните извештаи до договорните тела, како и списоците на државните кои што ратификувале одреден договор, можете да го најдете на: <http://www.unchr.ch/html/menu2/convmech.htm>.

Во договорите државите ги назначуваат чекорите кои што ги превземале за да исполнат одредени договорни обврски. Одговорниот комитет дава мислење и заклучоци засновани на државниот извештај како и на соодветните информации добиено од НВО и останати набљудувачки тела.⁶ Исто така, Комитетот може да дава и општи препораки на одредени прашања и теми. Комитетот, меѓутоа не може на државите да им ги наметнува своите наоѓања и препораки.

Во однос на некои договори, можно е исто така, да се поднесат поединечни жалби против една држава. Овој вид на барање на правен лек, му дозволува на апликантот да побара примена на лекот кој што таа или тој, не можеле да го остварат внатре во самата држава, како и да спречат идни слични повреди. Меѓутоа, за да се изврши оваа процедура, мора да бидат застапени неколку фактори. Првиот е формалната согласност од страна на државата по пат на ратификување на членот од одредениот договор што се применува на тој процес. Исто така, жалбата мора да задоволи одредени стандарди на прифатливост. За прифатливоста на жалбата повеќе ќе се расправа во поглавието 8 кое што ќе говори за спорењето.

И ICCPR и ICESCR имаат свои набљудувачки тела. Во случајот на ICCPR тоа е Комитетот за човекови права (HRC). HRC се состои од 18 експерти од областа на граѓанските и политичките права одредени од ICCPR. Секои пет години Комитетот расправа дали државите ги исполнуваат своите договорени обврски. Покрај тоа, за оние држави кои што го ратификувале првиот Опционен протокол, HRC може да сослуша и жалби од страна на поединци, дури и ако државата не е за набљудување.

Во поглед на државните извештаи HRC честопати изнесува загриженост по прашањета на расна и етничка дискриминација. Комитето прави и посебен осврт на состојбата на Ромите во неколку европски држави. На пример, во неодамнешните заклучоци од набљудувањето на Словачка, Комитетот изрази загриженост заради постојаната дискриминација против Ромите и утврди дека:

„Државата членка треба да ги превземе сите потребни мерки за да се искорени дискриминацијата против Ромите и да им овозможи уживање на правата во пракса, согласно со Пактот. Државата членка би требало да направи поголеми напори и да овозможи можности за Ромите да го користат својот јазик во официјалната комуникација, да обезбеди достапни социјални услуги, обезбеди обука за Ромите и да ги оспособи за вработување, како и да создаде можности за нивно вработување. Комитетот би сакал да добие детали од усвоените политики и резултати во практиката”.⁷

Почитувањето на ICESCR се надгледува преку Комитетот за економски, социјални и културни права (CESCR). Овој Комитет исто така се состои од 18 експерти и бара од државите членки извештаи секои пет години. CESCR е заинтересиран за назначување на загриженост по прашања на расна дискриминација во своите извештаи, и тоа го прави во многу прилики. Во неодамнешниот извештај за Полска, Комитетот побарал од државата да „обезбеди актуелни информации за ромската популација, вклучувајќи ги тука и мерките на овозможување на користење на правен лек за случаите на дискриминација против Ромите во вработувањето, сместувањето и медицинската грижа”.⁸ Не постои процедура на индивидуални жалби востановени во ICESCR.

Размислување за човековите права: Тематски инструменти

Освен меѓународните договори за човековите права, постојат тематски инструменти за човековите права кои што поставуваат одредени норми по одредени прашања. Овие инструменти или покриваат специфични прашања, или се однесуваат на одредени групи кои се чувствителни на одредени повреди на човековите права. Тие спаѓаат во различни категории како што се конвенциите, декларациите и кодексите на однесување. Полн преглед на различни документи за човековите права кои што биле усвоени под покровителство на Обединетите Нации, може да се најде на интернет адресата: <http://www.unhchr.ch/html/intlinst.htm>.

Во левата колона од долната табела се наоѓа список на неколку главни договори на Обединетите Нации за човековите права. На горниот дел од табелата се наоѓаат прашања кои што посебно се однесуваат на правата на Ромите. За кој документ или кои документи мислите дека се битни за ова прашање? Назначете свој одговор штиклирајќи го соодветното поле.

Наслов на конвенцијата	Прашања						
	Присилни и селувања од сместувањето	Дискриминација при вработување	Дискриминација во образование	Пристап на здравствена нега	Физичка злоупотреба од страна на полиција	Азил за лица протонети од земјата од каде што потекнуваат	
Меѓународен пакт за граѓанските и политички права (ICCPR) 1966							
Меѓународен пакт за економски, социјални и културни права (ICESCR) 1966							
Меѓународна конвенција за елиминирање на сите форми на расна дискриминација (ICERD) 1965							
Конвенции за елиминирање на сите форми на дискриминација на жените (CEDAW), 1979							
Конвенција против тортура и други сурови, нехумани и понижувачки казни или постапки 1984							
Конвенција за правата на детето (CRC), 1989							
Конвенција која се однесува на статусот на бегалците, 1951							
Конвенција за заштита на правата на работникот мигрант и членовите на неговото семејство, 1990							

Тематски инструменти

Во долниот графикон се наоѓаат главните инструменти на Обединетите нации за човекови права. Пред UDHR, веќе расправавме за ICCPR и ICESCR заедно со нивните договорни тела. Како ICCPR и ICESCR, секој од долу наведените тематски документи има посебна процедура за примена на стандард која го промовира кај државните потписници. Некои подразбираат механизми на жалби и секое се надгледува од страна на комитетот или од слично тело. Документи кои се однесуваат на овие договори може да се најдат на: <http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf>.

Меѓународни договори за човековите права Универзална декларација за правата на човекот (UDHR) 1948

Меѓународен пакт за граѓански
и Политички права (ICCPR), 1966

Меѓународен пакт за економски, социјални
и културни права (ICESCR), 1966

Конвенција
која се
однесува на
статусот на
бегалците
1951

Меѓународна
конвенција за
елиминирање
на сите форми
на расна
дискриминација
1965

Конвенции за
елиминирање на
сите форми на
дискриминација
на жените, 1979

Конвенција против
тортура и други
сурови, нехумани
и понижувачки
казни или постапки
1984

Конвенција
за правата на
детето 1989

Меѓународна конвенција за елиминирање на сите форми на расна дискриминација

Како главен договор кој се занимава со расната дискриминација, Меѓународната конвенција за елиминирање на сите облици на расна дискриминација (ICERD) наједноставно е адекватен договор за прашањата на ромските права. Како што е назначено во поглавјето 2, дефиницијата која ICERD ја даде за расната дискриминација, „*секое разликување, исклучување, ограничување или давање ѝрвенсѝво шѝто се засноваат врз расата, бојата, ѝреѝцијата, националношѝто или еѝничкошѝто ѝошѝекло шѝто имаат за цел или за резултат да го нарушат или да го комѝромѝтираат ѝризнавањето, уживањето или вршењето, ѝод еднакви услови, на ѝравната на човекошѝ и основнишѝ слободи на ѝолиѝичко, економско, социјално и кулѝурно ѝоле или во секоја друга област на јавношѝ живошѝ*”.

Конвенцијата гарантира право на еднаквост пред законот и еднакво уживање на граѓански, политички, економски и културни права. Конвенцијата се применува на граѓаните и на оние кои го немаат тој статус. Државата мораат да делуваат против растурање на идеи засновани на расна супериорност или мрзење, како и да превземе мерки за борба против расните предрасуди и да промовира толеранција. Целиот текст на ICERD е вклучен во делот на Додатоци во овој прирачник.

Комитетот за елиминација на расната дискриминација (CERD), кој ги разгледува периодичните извештаи на земјите, поединечните жалби, го надгледува почитувањето

на Меѓународната конвенција за елиминирање на сите форми на расна дискриминација. Комитетот се состои од 18 стручњаци и ја разгледува ситуацијата на земјите потписнички на секои четири години. и покрај коментирањето на дискриминацијата со која Ромите се соочуваат во многу земји а кои комитетот ги разгледувал дадени се општи препораки, вклучувајќи ја и „Општата препорака за дискриминација против Ромите”.

Оваа опсежна препорака ги покрива:

- Мерките од општа природа како што се усвојување или прилагодување на законодавството за елиминирање на расната дискриминација против Ромите
- Мерките за заштита од расно насилство
- Мерките во областа на образованието
- Мерките за подобрување на животните услови
- Мерките во областа на медиумите: и
- Мерките кои се однесуваат на учество во јавниот живот.

Општите препораки исто така се посветуваат и на ситуацијата на ромската жена која често пати доживува двојна дискриминација. Целиот текст на Општата препорака е достапна на следната интернет адреса: [http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/11f3d6d130ab8e09c125694a0054932b?Opendocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/11f3d6d130ab8e09c125694a0054932b?Opendocument).

Конвенција за елиминирање на сите форми на дискриминација на жената

„Конвенцијата за правата на жената” ги назначува методите и побарува од државите да се обезбеди укинување на дискриминацијата заснована на род. Правата дефинирани во овој документ ги вклучуваат и правото на еднаков третман пред законот; еднаквост во образованието; политичко учество; вработувањето; здравството и економијата; слобода од сексуална експлоатација; и можност за примена на привремени посебни мерки за да се надмине нееднаквоста. Многу од членовите од Конвенцијата се од посебно значење за жените припаднички на малцинствата, вклучувајќи ги и оние кои утврдуваат мерки за елиминација на стереотипни концепти на машки и женски улоги. Текстот на овој договор може да го видите на: <http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/e1cedw.htm>.

Комитетот за укинување на дискриминација (CEDAW), кој се состои од 23 стручњаци кои ги разгледуваат извештаите на државите секои четири години, ја надгледува и примената на Конвенцијата. Комитетот воочи дека посебно кршење на правата на жената е по прашање на нивното расно или етничко потекло. Во неодамнешните „заклучни примедби на извештајот на Германија”, на пример, Комитетот воочи

дека државата пропуштила да обезбеди правна заштита за Синти и Ромските жени, кои често се соочуваат со родова и етничка дискриминација. Многу Синти и ромски жени и девојки во Германија се ислучени од спектарот на заштита гарантирана со конвенцијата, посебно во областа на образованието, вработувањето, здравјето и учеството во јавниот и политички живот.

Конвенција против тортура и други сурови, нехумани и понижувачки казни или постапки

Конвенцијата против тортура назначува потребни чекори за елиминација на тортура од страна на една држава. Конвенцијата ја дефинира тортурата како:

„секој акт со кој на некое лице му се нанесува големо страдање, физичко или душевно, со цел од него или од некое трето лице да се добие известување или признание, да се казни за некое дело кое тоа или некое трето лице го сторило или има сомнение дека го сторило, да се заплаши или врз него да се изврши притисок, или некое трето лице да се заплаши или врз него да се изврши притисок, или од кој било друг мотив заснован врз каква било форма на дискриминација, кога таквата болка или страдање ги нанесува некој агент на јавната служба или некое друго лице кое дејствува по службена должност или врз основа на изречен налог или согласност на службено лице”. (Член 1, додатно нагласување)

Комитетот против тортура е набљудувачко тело на Конвенцијата. Се состои од 10 стручњаци кои ги разгледуваат извештаите на државите секои четири години. Покрај тоа овој комитет може да ги истражува показателите за тортура и надвор од редовните разгледувања. Во своите препораки за Република Чешка во 2004 год, Комитетот изразил загриженост поради жалбите по прашање на некои инциденти на недоброволно и без претходно известување на направената стерилизација на ромската жена, кои можат да се разберат како тортура поаѓајќи од гледиштето на горе наведената дефиниција. Текстот на Конвенцијата може да се најде на следната адреса: http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/h_cat39.htm.

Конвенција за правата на детето

Конвенцијата за правата на детето ги утврдува правата кои децата треба да ги уживаат (дефинирана како секое човеково суштество под 18 години), без дискриминација на било кој вид. Таа се однесува и на јавни приватни чинители. И покрај тоа што не е толку стара како другите, оваа конвенција ужива речиси универзална ратификација, затоа што е најшироко ратификуван договор за човековите права. Може да се најде на интернет адресата: <http://www.unhchr.ch/html/menu2/6/crs/treaties/crs.htm>.

Комитетот за правата на децата (CRS) ја надгледува примената на Конвенцијата. Се состои од десет стручњаци кои секои пет години разгледуваат како се применува Конвенцијата. CRS изразува загриженост по прашањето на честа дискриминација на ромските деца, вклучувајќи ги тука и несразмерниот пристап во образованието и здравствените услуги во неколку европски земји, меѓу кои се Унгарија и Чешката Република.

Конвенција која се однесува на статусот на бегалците

Конвенцијата која се однесува на статусот на бегалците е создадена за да се обезбеди заштита на осетливата положба на оние кои се присилени да ги напуштат своите домови. Под Конвенцијата како бегалец се дефинира оној кој,

„[...] поради оправдан страв дека ќе биде прогонуван поради својата раса, вероисповест, националност, припадност на одредена група или политичко мислење, се наоѓа надвор од државата каде е државјанин, не е во можност или е во стравување и не сака да се користи со заштитата на таа земја, или оној кој нема државјанство и поради тоа што е надвор од земјата на неговото претходно вообичаен престој, како резултат на такви збиднувања не е во можност, или поради таков страв не сака да се врати во неа”. (Член 1)

Конвенцијата назначува минимум стандарди третмани и основни права кои ги уживаат бегалците, вклучувајќи ги тука и одредбите за правата на добра, вработување и лични документи. Еден од најважните темели е меѓутоа забраната на државите да ги протераат или пак насилно вратат оние со статус на бегалец во државата од каде што избегале. Членот 33 побарува да „ниедна држава договорничка не смее да протера или врати (*refouler*) бегалци на било кој начин на границата на територијата каде неговиот живот или слобода се загрозени врз основа на раса, вероисповест, националност, припадник на одредена социјална група или политичко мислење”. Текстот на оваа конвенција може да го најдете на интернет адресата: http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/o_c_ref.htm.

За разлика од горе споменатите договори, Конвенцијата за бегалците нема комитет одговорен за надгледување на нејзината примена во државите кои го ратификувале тој документ. Грижата за заштита на Конвенцијата ја има Високиот Комесаријат за бегалци при Обединетите нации (UNHCR). Задачата на комесарот е да „обезбеди меѓународна заштита и да бара трајни решенија за бегалците помагајќи им на владите да овозможат доброволна репатријација на бегалците или нивна интеграција во новата заедница”.⁹ Понатамошни информации за Високиот комесаријат за бегалци може да најдете на интернет страницата: <http://www.unhcr.ch/cgi-big/texis/vtx/home>.

Постојат мноштво различни пристапи за ангажманот по прашања за бегалците, а тие варираат од земја до земја во која тие ќе поднесат барање за добивање на статус на бегалци, земјата на потекло на бегалецот, и посебни ситуации поради која причина се бега. Прва контакт точка за прашања треба да биде локалната канцеларија на UNHCR. Улогата која ја игра локалната канцеларија зависи од односот која таа ја воспоставила со владата. Контакт информации за локалната канцеларија за бегалци е достапна на следната интернет адреса: <http://www.unhcr.ch/cgi-bin/texis/vtx/home>.

Размислување за човекови права: Инструменти за разбирање на човековите права

Постојат неколку документи кои утврдуваат норми од областа на човековите права. Во долната табела ќе забележете неколку инструменти за човековите права на Обединетите нации, за кои веќе беше расправано во ова поглавје. Користејќи ги информациите кои всушност што ги добивте и потполнете ја табелата која што следи.¹⁰ Назначете дали инструментот е правно обврзувачки или не, активност која може да се превземе во врска со повреда на човековите права и наслов/назив на инструментот. Еден пример е веќе даден низ користење на Декларација за бранители на човековите права.

<ul style="list-style-type: none"> • Универзална декларација за правата на човекот (UDHR) 	<ul style="list-style-type: none"> • Конвенција која се однесува на статутот на бегалци
<ul style="list-style-type: none"> • Меѓународна декларација за елиминирање на сите форми на расна дискриминација (ICERD) 	<ul style="list-style-type: none"> • Декларација за лицата кои припаѓаат на национални, етнички верски или јазични малцинства
<ul style="list-style-type: none"> • Конвенција против тортура и други сурови, нехумани и понижувачки казни или постапки 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Декларација за бранителите на човековите права

Тип на инструмент	Наслов на инструмент	Можна активност по прекршењето
<p>Правно обврзувачки</p>	<ul style="list-style-type: none"> • • • 	
<p>Правно необврзувачки</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Декларација за бранителите на човековите права • • 	<p>Развој на нови принципи, упаства, итн. за да се изврши влијание на ставот на државата</p>

** Текстовите на меѓународните инструменти на UN за човековите права кои овдека не ги наведовме можат да се најдат на адресата: http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/o_c_ref.htm.

Вонконвенционални инструменти

Како додаток на договорно засновани механизми и декларации, системот на човекови права на Обединетите нации поседува инструменти кои се класифицираат како договорно засновани вонконвенционални механизми. Со едноставни зборови, тоа значи дека тие делуваат неповрзани за договор или конвенција.

Комитет за човекови права

На врвот на системот на UN се наоѓа Комитетот за човекови права (CHR) високо политизирано тело, составено од делегати од 53 земји избрани од страна на Економскиот и социјалниот совет (ECOSOC). Ова тело се состанува годишно за да расправа за прашањата кои се однесуваат за човековите права и ги утврдат

приоритетните области за работа на UN на човековите права. Ова може да вклучи и поставување на специјални известувачи, работни групи или почеток на образување на декларација или конвенција. CHR усвоил многу резолуции кои содржат референци за расна или етничка дискриминација. Повеќе за нивната работа можете да дознаете на <http://www.unhchr.ch/html/menu2/2/chr.htm>.

Специјални извештаи и работни групи

Во специјалните известувачи и работни групи се стручњаци поставени од страна на CHR за да надгледуваат посебните области за повреда на човековите права. Тие можат да имаат за задача да истражат одредена земја или прашања од областа на човековите права. И специјалните известувачи и работни групи можат да пишуваат директно на членовите на владите по прашање за загриженоста на човековите права, и да го извештуваат годишно CHR. Некои од известувачите и работните групи кои се од интерес на активистите по прашањето на ромските права вклучуваат:

- Специјален известувач за современи облици на расизмот, ксенофобијата и нетолеранцијата во врска со тоа,
- Специјални известувачи за човековите права на мигрантите,
- Специјални известувачи за правото на секого да ужива највисоки стандарди на физичко и ментално здравство,
- Специјален известувач за правото на образование,
- Работна група за делотворна примена на Дурбанската декларација и програм на делување (во врска со светската конференција против расизмот од 2001 год.), и
- Специјален известувач за право на адекватно домување како составен дел на правото на адекватен стандард на живеење.

Покрај вонконвенционалните механизми набројани овде, постојат и други меѓународни инструменти за човекови права кои спаѓаат во оваа категорија. Тоа подразбира и специјални процедури како и подкомисија за промоција и заштита на човековите права. Повеќе информации за делување на инструментите можете да најдете на интернет страницата Комисии за човекови права: <http://www.unhchr.ch/html/menu2/2/chr.htm>.

Високиот комесаријат на Обединетите нации за човекови права

Високиот комесаријат на UN за човекови права настојува да биде лидер во меѓународно движење за човековите права. Високиот комесар на UN е официјален претставник со главна одговорност за работата на UN во областа на човековите права. Тој често дава

изјави во јавноста и апели за време на криза на човековите права, многу патува за да се осигура дека пораката за човековите права се слуша во сите делови на светот. Сегашниот висок комесар е Луис Арбур (Louise Arbour).

Канцеларијата на високиот комесаријат за човекови права (ОНСНР) ги заснова теренските мисии во неклку земји. Официјалните претставници ги надгледуваат и истражуваат повредите на човековите права. И во многу случаи соработува со домашната влада и НВО во изработка, зајакнување на структурата која има директно влијание врз генералното надгледување на човековите права. Во Европа теренски мисии постојат во Македонија, Хрватска, Босна и Херцеговина, и Србија и Црна Гора. Известувачите од терените укажаа на расна дискриминација кои ја претрпеа многу ромски заедници во овие држави. ERRС соработуваше со теренската канцеларија во Србија и Црна Гора за да го направи меморандумот „Заштита на Ромите во Србија и Црна Гора“. ОНСНР исто така обезбедува и административна поддршка на неколку договорни тела, како и други вонконвенционални механизми, како што е и Комисијата за човекови права.

Најомени

- ¹ Ова меѓутоа не е секогаш случај. Понекогаш договорите мораат да бидат формално инкорпорирани во домашното законодавство.
- ² Прилагодено кон: *Nancy Flowers, Human Rights Here and Now: Activity 8 Comparing Rights Documents* (Човековите права тука и сега: вежба број 8 за споредба со документите за човекови права). Достапно на: <http://www1.umn.edu/humanrts/edumat/hreduseries/hereandnow/Part-3/Activity8htm>.
- ³ Фондација на Обединетите нации: http://www.unfoundation.org/un/un_about.asp.
- ⁴ Инструментите во подготовка достапни се на: <http://www.unchr.ch/html/menu2/2chrwg.htm#standard>.
- ⁵ Nancy Flowers, ed. „From Concept to Convention: How Human Rights Law Evolves (ОД концепт до конвенција: како се развива правото во областа на човековите права)“ *In Human Rights Here and Now*, http://www1.umn.edu/humanrts/edumat/hreduseries.here_andnow/Part-1/from-concept.htm.
- ⁶ Улогата која што ја играат НВО во создавање на „извештај од сенка“ за договорните тела ќе се расправа во поглавјето 7.
- ⁷ Комитетот за човекови права на Обединетите нации (United Nations Human Rights Committee). *Concluding observations of the Human Rights Committee: Slovakia, 22/08/2003* (Заклучок од набљудувањето на Комитетот за човекови права: Словакија, 22/08/2003). ССР/СО/78/СВК. Seventy-eighth session, 2003.
- ⁸ Економски и социјален совет на Обединетите нации (United Nations Economic and Social Council). *Concluding Observations of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights: Poland, 19/12/2002* (Заклучни набљудувања на Комитетот за економски, социјални и културни права: Полска, 19/12/2002). Е/Ц.12/1/Адд. 82 Дваесет и девето заседание, 2002.
- ⁹ Канцеларија на високиот комесар за човекови права. *Fact Sheet No. 20: Human Rights and Refugees* (Леток бр. 20: човековите права и бегалците). Достапно на адресата: <http://www.unhchr.ch/html/menu6/2/fs20htm>.
- ¹⁰ Прилагодено од: UN High Commissioner for Human Rights. *Minorities, the United Nations regional Mechanisms* (Малцинства, Обединетите нации и регионални механизми). Достапно на: <http://www.unhchr.ch/html/menu6/2/minorities/pam1.doc>.

Дел А
Размислување за човековите права

Поглавје 4.

**Како се заштитуваат
човековите права?
Регионални европски
Механизми**

Запознајте ги своите права и борете се за нив

4. КАКО СЕ ЗАШТИТУВААТ ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА? РЕГИОНАЛНИ ЕВРОПСКИ МЕХАНИЗМИ

Вовед

Покрај Обединетите нации постојат и друга меѓувладини организации (IGO) кои што се занимаваат со човековите права. Активистите за човековите права во Европа ги имаат тие поволности да располагаат со многу независни регионални организации кои што делуваат на европско ниво. Овие тела во потполност ги следат меѓународните стандарди за човекови права за кои што се говореше во последното поглавје. Во некои случаи, тие се потпираат на тие стандарди, и не само што развиле истенчени начела, туку и создадоа инвентивни механизми за спредување на овие принципи. Честопати преседанот востановен од европските институции за човекови права е прифаќан и од страна на други регионални институции, а од време на време дури и од страната на институциите на Обединетите нации.

Државите се членки на ови регионални организации. Бидејќи овие организации бараат делување во склад со стандардите на човековите права, активистите добиваат додатна можност (покрај механизмите на Обединетите нации), да привлечат внимание однадвор за повредата на човековите права внатре, во територијата на една држава. Во Европа од најголемо значење се следниве IGO:

- Советот на Европа (CoE)
- Европската унија (EU)
- Организацијата за безбедност и соработка во Европа (OSCE)

Секоја од овие организации има сопствен мандат и интереси, но сите играат одредена улога во обликувањето на расправата за човекови права во Европа. Исто како и во Обединетите нации, постојат одредени договори и конвенции составени од страна на оние организации чии што држави се членки и се обврзани да ги почитуваат.

Размислување за човековите права: Регионални инструменти

На кои од горе наведените регионални меѓународни владини организации (МВО) припаѓа вашата држава? Тоа можете лесно да го утврдите проверувајќи ги интернет страниците на секоја МВО. Членството на државите се набројани на:

- Советот на Европа: http://www.coe.int/T/e/com/about_coe/member_states/default.asp.
- Европската унија: http://europa.eu.int/abc/index_en.htm#.
- Организацијата за безбедност и соработка во Европа: http://www.osce.org/general/participating_states/.

Мојата држава е членка или пак учесничка во:

CoE	☐
EU	☐
OSCE	☐

Доколку константирате дека вашата држава не е дел од овие МВО, можеби би сакале да погледнете зошто е тоа така, или пак дали таа е кандидат за членство.

Советот на Европа

Советот на Европа (CoE) е основан 1949 гоидина. Спрема членот и Статутот на Советот, европските држави ја оформиле оваа организација за да „ги чуваат и унапредуваат заедничките идеи и начела, и да поттикнуваат општествен и економски развој”. Целите на CoE се да ги:

- заштита на човековите права, парламентарната демократија и владеењето на законите;
- развиваат договорите на континентално ниво за да ги стандардизира општествените и законските практики од државите членки; и
- ја унапредуваат свеста за европскиот идентитет, заснован на заедничките вредности и различитости во културата.

Телото кое што ги донесува одлуките во Советот на Европа е Советот на министрите кој што се состои од 45 министри за надворешни работи на државите членки на Советот на Европа. Ова е највисоката власт на организацијата. Парламентарното собрание, сочинето од делегатите што ги праќаат парламентите на секоја држава членка, ги обезбедува напаствијата за Советот на министрите. Конгресот од локалните и регионални власти се состои од Комора на локалните власти и Комора на регионалните власти. Конечно, Секретаријатот, надгледуван од страна на Генералниот Секретаријат, одговорен е за управата и секојдневното работење на организацијата. За телата на CoE повеќе можете да дознаете од нивната интернет адреса: www.coe.int.

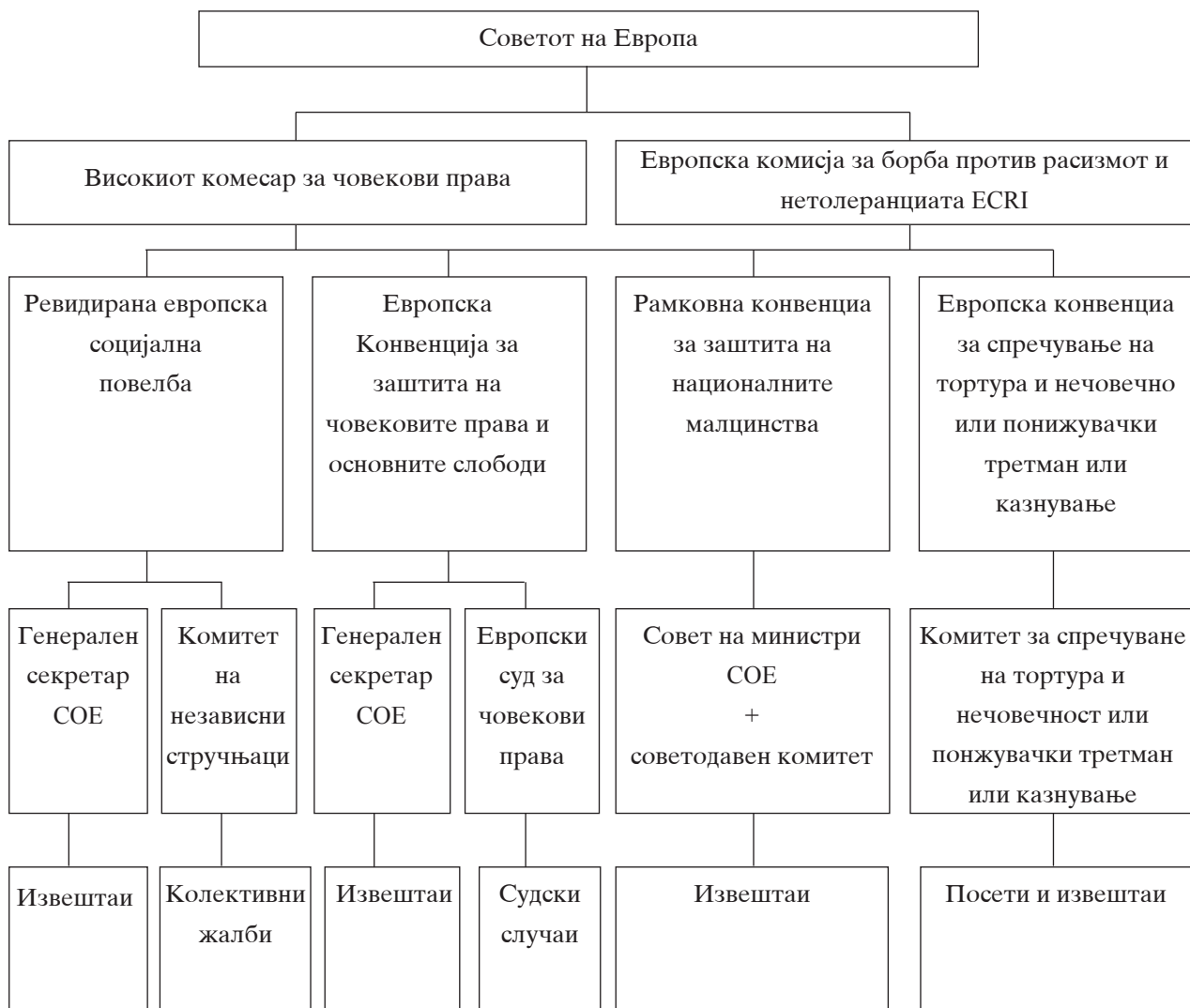
Како доказ за наведената насоченост на СоЕ кон заштита на човековите права, оваа организација создаде неколку инструменти и механизми наменети за унапредување на човековите права во регионот. Овие инструменти вклучуваат, но и не се ограничени само на:

- Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи;
- Ревидираната Економско социјална повелба; и
- Рамковната конвенција за заштата на националните малцинства.

Извесен број на институции во Советот на Европа ја надгледуваат примената на овие инструменти. На пример, Европскиот суд за човекови права ја толкува и спроведува Европската конвенција, додека Европскиот комитет за социјални права го обезбедува воведувањето и примената на изменетата социјална повелба. Некои други институции на Советот на Европа пак, не се непосредно врзани со меѓународното право, сепак покренуваат прашања значајни за Ромите. На пример, Европската комисија за борба против расизмот и нетолеранцијата, превзема низа активности, вклучувајќи и редовно коментирање на прашањата на расизмот во државите членки на Советот на Европа.

Горе набројаните инструменти по својата природа се слични со оние кои што се користат во Обединетите нации, а се состојат од договорени механизми и бараат ратификување од страна на државата. Исто како и на тие на UN, освен инструментите кои што насочуваат на специфични тематски инструменти, постојат исто така и документи кои што во главни црти ги излагаат граѓанските и политичките, како и економските, и социјалните права. Долнава табела воопштено ја претставува структурата на механизмите на остварување на човековите права во Советот на Европа.

Главни инструменти во остварување на човековите права и механизмите за нивна примена во Советот на Европа¹

Конвенција за заштита на човековите права и основните слободи

Вообичаено позната како **Европска конвенција за човековите права** или како Европска конвенција, овој документ во своите одредби и протоколи ги назначува човековите права и слободи. Ратификувањето на Европската конвенција за човекови права е услов за државите за нивно членство во Советот на Европа. Правата назначени во конвенцијата ги вклучуваат правата на:

✓ Право на живот	✓ Слобода на изразувањето
✓ Забрана на мачење	✓ Право на слобода и сигурност
✓ Право на правично судење	✓ Казнување само врз основа на законот
✓ Право на почитување на приватниот и семејниот живот	✓ Слобода на мислите, совеста и вероисповедта
✓ Забрана на робство и присилна работа	✓ Слобода на собирање и здружување
✓ Право на брак	✓ Право на делотворен правен лек
✓ Забрана на дискриминацијата	✓ Право на образование

Освен правата назначени во одредбите на конвенцијата, постојат исто така и протоколи кои понатаму ги излагаат обврските на државите спрема оние кои се наоѓаат во нивна надлежност. Европската конвенција и неколку нејзини протоколи наброени се во одделот на додатоци на оваа книга.

Спрема конвенцијата, правата назначени во одредбите посебно се гарантирани, „без дискриминација на било која основа како што се род, раса, боја на кожа, јазик, вера, политичко или друго убедување, национално или социјално потекло, поврзаност со национално малцинство, сопственост, раѓање или друг статус“ (член 14). Ова меѓутоа не е неповредливо право на недискриминација, туку се применува само на уживање на права кои се одредени во Конвенцијата. Општата забрана за дискриминација е истакната во Протоколот 12, кој обезбедува дека правата одредени со закон мораат да бидат уживани без дискриминација на основа на раса, пол, боја на кожа, јазик или било која друга одредба на Член 14 од Конвенцијата. Протоколот 12 ќе стапи на сила веднаш штом ќе се ратификува од 10 држави членки на Советот на Европа.

Европски суд за човекови права

Додека државите се задолжени за имплементирање на Европската Конвенција, нејзин заштитен механизам е **Европскиот суд за човекови права**. За разлика од правните инструменти на Обединетите нации назначени во поглавјето 3, Европската Конвенција ја надгледува судско тело. Честопати спомнуван како Европски суд, овој инструмент се занимава со апликации кои се изнесуваат пред него, толкувајќи ги спрема Конвенцијата дали повредите на граѓанските и цивилните права се случиле. Веднаш штом Европската Конвенција ќе се ратификува од страна на државите членки на Советот на Европа, државата потпаѓа под надлежност на Судот. Тука е возможно и да се поднесат поединечни и меѓународни апликации, согласно тоа апликанти можат да бидат држави или поединци (група на поединци или НВО-а исто така се вклопуваат во судската дефиниција на поединечни апликанти). Апликациите можат да се поднесат до Судот само ако апликантот ги исцрпил сите расположливи домашни правни лекови, што значи дека лицето ги испробало сите адекватни можности за да обезбеди правда во државата каде што настанала повредата. Кога судот еднаш ќе ја донесе пресудата државата мора да ја усвои. Комитетот на министрите на Советот на Европа надгледува дали се исполнуваат одлуките на судот.

Од своето постоење Европскиот суд ги претресува случаите на расна дискриминација. Забележал дека дискриминацијата на расна основа може во некои случаи да го повреди членот 3 од Конвенцијата, за нехуман и понижувачки третман. Во неодамнешната апликација која ја поднесе Бугарскиот Хелсиншки комитет и Европскиот Центар за Правата на Ромите, Судот исто така утврди дека државите имаат должност да ги превземат сите можни чекори за да утврдат дали дискриминаторските ставови играат улога во испитувањето на злочинот. Текстот во рамката ги објаснува околностите и одлуките во овој случај.

Начова и останатите против Бугарија

На 26 Февруари 2004 год. Европскиот суд за човекови права ја објави пресудата во случајот Начова против Бугарија, во која едногласно објави дека бугарската држава е одговорна за смрта на двајца Роми како и пропуст да спроведе ефективна истрага, повредувајќи го членот 2 (право на живот). Прв пат во својата историја, Судот пронајде повреда на гаранцијата против расната дискриминација содржана во членот 14 земен заедно со членот 2, и правејќи го тоа, нагласи дека бугарските власти „направиле пропуст во нивната должност [...] да ги превземат сите можни чекори за да се утврди дали дискриминаторските ставови можеле да одиграат извесна улога” во дадените случувања.

Апликанти беа бугарски државјани кои се идентификуваа како лица со Ромско потекло. Апликацијата го разгледува убиството на роднината на апликантот, во Јули 1996 год, од страна на воен полицаец кој се обидува да ги уапси. Непотполниот закон и пракса која го дозволи употребата на смртна сила без апсолутна повреда резултираа со смрта на роднината на апликантот. Низ тоа властите пропуштија да спроведат ефективна истрага за причините за смртта, додека пак предрасудите и непријателските ставови спрема луѓето со Ромско потекло играат значајна улога.

Судот ја објасни својата историска пресуда спрема членот 14 земен заедно со членот 2, образложувајќи: „Судот смета дека при истражувањето на насилните инциденти, а посебно смрта од страна на преставник на држава, државните власти имаат додатна обврска да преземат вистински чекори за да разоткријат били каков расистички мотив и да утврдат дали етничката омраза или предрасуда можеле да одиграат одредена улога во случувањата.

Пропуштањето тоа да го направи и третирањето на расно сторено насилство и бруталност на еднаква основа со случаите кои немаат расистичка конотација значи затварање очи спрема специфичната природа на постапки кои се посебно деструктивни со основните права на граѓаните [...]. За да се одржи јавната доверба во механизмите за спроведување на законот, договорните држави мораат да обезбедат во истрагите на инциденти кои подразбираат употреба на сила направата разлики, како во нивните законски систем така и во пракса, помеѓу случаите на прекумерна употреба на сила и расистички убивања [...]. Судот смета дека во случаите каде власта при испитувањето на чиновите на насилство направена од страна на државните претставници не ги пратиле јасно гарантираните линии на истрага, и предвиделе докази за можна дискриминација, тоа може кога се испитува апликација по Член 14 од Конвенцијата, да повлече негативни знаци или да го префрли теретот на докази на одговорната влада [...].”

Ревидираната Европска социјална повелба

Европската социјална повелба е документ кој што ги гарантира социјалните и економските права во системот на човекови права на Советот на Европа. Првобитниот документ стапил на сила во 1961 година, но постепено се заменува со ревидираната верзија, која што стапила на сила во 1999 година. Повелбата има облик на законски обврзувачки документ кој што бара државите да го усвојат минималниот број на нејзините одредби. Правата гарантирани со повелбата ги опфаќаат следниве полиња:

✓ Домување	✓ Недискриминација
✓ Здравство	✓ Вработување
✓ Социјална заштита	

Текстот на ревидираната Европска социјална повелба може да се најде на адресата: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/163.htm>.

Набљудувачко тело задолжено за Социјалната повелба е **Европскиот комитет за социјални права**. Комитетот се состои од 13 непристрасни членови, избрани од страна на Комитетот на министрите на СоЕ. Негова задача е да утврди дали земјите членки делуваат во склад со одредбите изложени во Социјалната повелба. Тоа се прави на два начина, по пат на известување и по пат на жалбена процедура.

Во известувачката процедура, државите се одговорни за претставување на извештаите на годишна основа во кои што го излагаат нивното придржување кон одредбите на Повелбата. Известувањето за дадената година се бави со одредени одредби, во зависност од тоа дали се работи за „парна” или „непарна” година. Комитетот донесува заклучоци врз основа на известувањата кои што се објавуваат.

Согласно вториот додатен протокол на повелбата, постои исто така и процедура на колективни жалби. Жалбите против кршењата на правата заштитени со Повелбата, исто така можат да се поднесуваат до Комитетот. Одредени организации се овластени да поднесуваат жалби, доколку државата ги прифатила процедурите дадени во Вториот додатен протокол. Овие организации ги вклучуваат и оние НВО кои што го уживаат **консултативниот статус** при СоЕ и кои што се наоѓаат на списокот направен за оваа цел. Некои држави исто така, одобриле на домашните НВО да поднесуваат колективни жалби.

Земајќи ги во предвид правата на Ромите, Комитетот е прилично воопштен во објавените заклучоци за државните извештаи. Неговите досегашни коментари не ги истражуваа прашањата толку длабоко како оние кои се занимаваат другите слични институции. Мегутоа од неодамна постои зголемено внимание во врска со правата на Ромите спрема Повелбата и ревидираната Повелба. Како посебен случај ERRC поднесе жалба против Грција, при тоа нагласувајќи ги сериозните повреди во полето на домувањето, вклучувајќи ги присилните иселувања, и дека за тој случај ќе се одлучи кон крајот на 2004. Како последица од тужбата грчката влада превзеде извесен број на активности за да се подобри положбата на Ромите во Грција.

Размислуваат за човековите права: граѓански и политички права наспроти социјалните културните права

Набљудувајќи ја Европската Конвенција за човековите права при Советот на Европа и европската социјална повелба, уште еднаш се сретнуваме со одвојување на граѓанските и политичките од економските и социјалните права.

Спрема Обединетите нации, ICCPR треба веднаш да се примени, додека пак ICESCR е прогресивна обврска. Спрема Советот на Европа, Европската конвенција ужива значајни моќи во Европскиот суд и во нејзиното спроведување.

- Зошто мислите дека организациите како што се Обединетите нации и Советот на Европа настојуваат да ги стават граѓанските и политичките права на посебно место во законот за човекови права?
- Имајќи ја во предвид својствената суштина на човековите права, дали ова е исправно?

Додатни европски механизми

Рамковна конвенција за заштита на националните малцинства

Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства на CoE е договор кој што ги штити правата на лицата припадници на националните малцинства. Докомунтот воглавно се состои од начела, како што се еднаквоста, афирмативни акции и државните обврски кои што управуваат со заштитата на овие ранливи групи. Бидејќи документот не дава некое посебно одредување за националните малцинства, многу држави утврдија сопствена дефиниција за „национални малцинства“ по ратификувањето на документот. Некои држави одредија извесни групи на кои што ќе се применува Конвенцијата. Целиот текст е достапен на: <http://conventions.coe.int/Treaty/Treaties/Html/157.htm>.

Телото што го надгледува почитувањето на Рамковната конвенција за заштитан а национални малцинства е Комитетот на министрите. Од договорните државите се бара поднесување на известување за мерките усвоени за исполнување на обврските кон договорот. Комитетот делува во консултација со Советодавниот комитет – 18 независни експерти кој што ги посетува оние држави кои што се во надлежност на Конвенцијата. Не постои жалбена процедура дефинирана со Конвенцијата. Известувањата се поднесуваат секои пет години.

Во текот на првиот круг, Комитетот на министри се повика на состојбата на Ромите/Синтите/Патувачите во своите заклучоци за државните извештаи од Словачка, Унгарија, Романија, Чешка, Германија и Велика Британија. Благодарение на нивните заклучоци и совети, Комитетот подготви препорака за заштита од етнички мотивирани закани, насилства и непријателства, негативни социјални перцепции и значајни разлики во социо-економските услови за живеење меѓу ромското население. За оние кои што сакаат повеќе да се позанимаваат со Конвенцијата и нејзиното надзорно тело, прв важен чекор е да востановите дали вашата држава ја поднела декларацијата која што се однесува на групите на кои што се применува Конвенцијата. Тоа ќе го најдете на адресата: www.coe.int/minorities.

Евројска комисија против расизмот и нетолеранцијата

Европската комисија против расизмот и нетолеранцијата (ECRI) е востановена во 1994 година со цел за борба против расизмот, ксенофобијата, антисемитизмот, нетолеранцијата, на пошироко европско ниво од перспектива на заштитан а човековите права. Телото се состои од независни членови поставени од страна на националните влади и работи на јакнење на законските, како и на политичките заштити од сите облици на нетолеранција, вклучувајќи ја и дикриминацијата на расна основа, бојата на кожата, јазикот, религијата, националноста, или пак етничкото потекло.

ECRI не е договорно тело. Но сепак, ги надгледува земјите членки на Советот на Европа по пат на известувања од земјите. Овие известувања се сочинуваат од циклуси од 4-5 години и секоја година, се разгледуваат приближно по 10-12 држави. Известувањата испитуваат различни прашања за расизмот и нетолеранцијата внатре во набљудуваната држава, како и примената на препораките на ECRI од минатото известување. Секоја држава пред подготовката на новото известување е посетена од известувач на ECRI. Кога се работи за ромски прашања, во своите известувања ECRI користи моќен јазик за изјави и препораки на државите. Комисијата прави многубројни обиди за да го ангажира граѓанското општество, вклучувајќи го тука и организирањето на информативни седници на НВО во текот на подготовката на известувањето.

Покрај државните извештаи, ECRI работи и на општи теми/од областа на расизмот и нетолеранцијата. Делувајќи на овој начин, Комисијата сочинува „Општи стратешки препораки“ собира и шири примери на „добри практики“ и промовира ширење на недискриминацијата според членот 14 од Европската конвенција по пат на ратификување на Протоколот 12. Вреди да се спомене *Општите препораки на ECRI број 3 против расизмот и нетолеранцијата против Ромите/Циѓаниите како и Практичните примери во борбата против расизмот и нетолеранцијата против Ромите/Циѓаниите*. Овие документи добија во сериозност со тоа што ECRI ги

набљудува видовите на дискриминација и расизам со кои што се соочуваат ромските заедници ширум Европа. Повеќе информации за ECRI и нејзините изданија можете да најдете на: <http://www.coe.int/T/E/human/Frights/Ecri>.

Други значајни тела при Советот на Европа за осигурување на правата на Ромите
 Покрај горе споменатите, Советот на Европа има уште неколку други тела кои што работат на прашањата за човековите права на Ромите. **Специјалната група за Роми/Цигани** на редовна основа ја испитува состојбата на Ромите во Европа, советувајќи го Комитетот на министри за прашања кои што се однесуваат на Ромите. Оваа група унапредува нови иницијативи кои што се однесуваат на Ромите, вклучувајќи тука и студии, унапредување на интеграцијата и развивање на односите помеѓу ромските заедници и државата во кои што тие опстојуваат. **Координаторот за активностите врзани за Ромите/Циганите на Генералниот секретар** ја унапредува соработката со останатите меѓународни организации и ромските НВО.

Парламентарното собрание исто така одбира и **Комесар за човекови права**. Оваа личност е одговорна за одреден број на должности групирани околу унапредувањето на човековите права во Европа. Комесарот ги:

- Унапредува и ја создава свеста за човековите права;
- Изноаѓа недостатоци во законите и практиките на државите членки по прашања врзани за човековите права;
- Го унапредува почитувањето и уживањето на човековите права онака како што е забележано во инструментите на CoE;
- Работи со останатите владини и невладини тела на унапредување и заштита на човековите права; и
- Посетува државите за да на почетокот ги воочи прашањата спорни за населението и остварувањето на нивните човекови права.

Комесарот е несудска инстанца која што не прима поединечни жалби.

Европска унија

Европската унија (EU) е сојуз на европските земји кои се обврзува на почитување на одредени економски и политички стандарди. Државите членки се согласни да дадат дел од својот суверенитет за да ги унапредат прашањата од заеднички интерес. EU овој процес го нарече „европска интеграција“. Членството во Европската унија на

граѓаните од ЕУ им носи извесни привилегии, како што е можноста за патување било каде по сопствено наоѓање во границите на ЕУ државите членки.

ЕУ исто така, помеѓу останатото, е заинтересирана и за:

- Мировни акции;
- Политика на овозможување на азил и миграција;
- Отворање на нови работни места внатре во своите граници;
- Заштита на природната средина; и
- Почитување на човековите права.

Главни институции на ЕУ се Европскиот парламент, Советот на Европската унија и Европската комисија.

Европскиот парламент е демократски избрано законодавно тело на ЕУ, составено од претставници на сите држави членки. **Советот на Европската унија**, порано познат како Совет на министрите, е главно законодавно и одлучувачко тело на ЕУ. Се состои од претставници на владите на сите држави членки. **Европската комисија** составува предлози за европските закони, ја осигурува примената на одлуките на ЕУ и ја надгледува потрошувачката. Ја сочинуваат Претседател и официјални лица именувани од страна на владите членки и прифатени од страна на Парламентот. За повеќе информации за овие тела можете да ги погледнете нивните интернет страници:

- Европски парламент: http://www.europa.eu.int/institutions/parliament/index_en.htm.
- Совет на Европската унија: http://www.europa.eu.int/institutions/council/index_en.htm.
- Европска комисија: http://www.europa.eu.int/institutions/comm/index_en.htm.

По прашања на човековите права, ЕУ превзеде активности како што се создавање на стандарди за државите членки и развивање на тела за одредени тематски прашања. Институции и инструменти од значење за активизмот и остварување на правата на Ромите вклучуваат:

- Повелбата на основни права
- „Расната директива” и
- Европскиот суд на правдата.

Повелба на основните права на Европската Унија

Повелбата на основните права ги одредува на граѓански, политички, економски и социјални права на граѓаните и жителите на ЕУ. Документот е составен од шест делови:

- 1) Достоинства
- 2) Слободи
- 3) Еднаквости
- 4) Солидарност
- 5) Право на граѓани, и
- 6) Правда

Повелбата е одраз на:

„[...] заеднички уставни традиции и меѓународни обврски на државите членки, Договори за Европската унија, Европската конвенција за заштита на човековите права и основни слободи, социјални повелби усвоени од страна на Европската заедница и Советот на Европа и прецедентското право на судот на правдата на Европската заедница и Европскиот суд за човекови права”. (Преамбула)

Во поглавјето III, одредба на Повелбата за еднаквост во членот 2(1) ја изнесува забрана на дискриминација заснована на било која основа, како што е родот, бојата на кожата, етничкото или пак општественото потекло, генетските одлики, јазикот, вероисповеста или верувањето, политичкото или било кое друго убедување, припадност кон национални малцинства, раѓање, инвалидитет, старост или сексуална определба. Исто така, Повелбата понатаму предвидува почитување на култураната, верската или јазичната различност, еднаквоста помеѓу мажот и жената, правата на детето, правата на постарите лица и интеграција на лицата со инвалидитет.

Иако Повелбата во својот сегашен облик претставува декларација и не е законски обврзувачка за државите, постои подршка за идејата, како и многу расправи заедно со неа, да се даде законски статус на Повелбата и да се вброи меѓу ЕУ договорите или Европскиот устав. Времето ќе покаже каква улога ќе одигра овој документ во регионалното европско право. Целиот текст на овој документ можете да го најдете на адресата: http://www.europa.eu.int/comm/justice_home/unit/charte/index_en.html.

„Раснаџа дирекџива”

Формално наречена Директива на Советот 2000/43/ЕЦ, *Применување на џринџиџоџи на еднаков џреџџман меѓу џиџаџа без разлика на џивноџо расно или еџничко џоџекло*, она што е познато како „Расна директива” е најсилен инструмент на ЕУ по прашањето за борба против расизмот, усвоен во јуни 2000 година. Директивата поставува минимум барања за „борба против дискриминаџиџата врз основа на

расното или етничкото потекло, со цел да спроведе начело за државите членки за еднаков третман”. (Член 1).

Широко во своето поле на делување, овој документ побарува од државите членки на ЕУ по правен пат укинување на расната дискриминација во областите на вработувањето, образованието, социјалната заштита, социјалните бенифиции и пристап на добра и услуги. Директивата ги изнесува одредбите спрема државите членки на Европската унија кои мораат да усвојат закони, регулации и административни одредби неопходни за делување спрема Директивата. Државите членки треба да ја применат Директивата директно во националните закони и практики за да се зајакне заштитата од дискриминација заснована на раса или етничко потекло. Државите членки мораат да обезбедат да домашниот законски поредок да вклучува можност на санкции за дискриминаторите и надокнада за жртвите.

Иако документот обезбедува минимум за промоција на еднаков третман на сите лица, не постои пропишан максимум на стандард. Тоа значи дека жртвите можат да применуваат прогресивни мерки се додека се наоѓаат на линија со намери и во дух на Директивата. Законите и другите одредби спротивни на начелата на еднаков третман треба да бидат укинати. Од државата додатно се побарува да одредат тело или тела за унапредување на еднаков третман.

Првобитниот рок на државите членки да ги применат сите одредби на Директивата и нивните домашни закони беше на 19 јули 2003 год. Додека пак од новите држави членки на ЕУ се очекува да ги усвојат законите онака како ќе се бара од Директивата кога ќе се вклучат во ЕУ.

Расната директива одредува и известувачка процедура која побарува поднесување на државни извештаи на секои пет години, во кои ќе се проценуваат влијанијата на предземените мерки. Извештаите се поднесуваат на Европската Комисија. Првиот круг на известувања треба да започне на јули 2005 год. Документот во целост е достапен на адресата: http://www.europa.eu.int/institutions/court/index_en.htm.

Европскиот суд на правда

Европскиот суд на правдата (ЕСП) е тело кое што осигурува спроведување на ЕУ законите. Овој суд ги решава споровите околу толкувањето на договорите и законодавствата на ЕУ, поставувајќи стандарди за заштита на граѓаните по пат на прецедентно право. Судот има надлежност над членовите на Европската унија и може да ги преиначи одлуките донесени на национално ниво за кои се тврди дека се спротивни на правото на Европската Унија. Судот го сочинуваат по еден независен

судија од секоја ЕУ држава членка. За Европскиот суд на правдата можете да дознаете повеќе на интернет адресата: http://www.europa.eu.int/institutions/court/index_en.htm.

Организација за безбедност и соработка во Европа

Организацијата за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ) се создаде како резултат на политиката на студената војна со намера да го намали конфликтот во Европа. Членови на оваа организација се и САД, Канада, Русија и народите на Европа. Вкупно се педесет и пет држави членки.

Најнапред, ОБСЕ бил уреден како организација под чија што закрила се расправало за прашањата од заедничката сигурност, се стивнуваа страстите и се унапредуваа човековите права. Од завршетокот на студената војна, ОБСЕ повеќе е концентрирана на спречување на конфликтите, занимавајќи се со прашања од кризните и посткризните средини на континентот и широко промовирајќи регионална сигурност и стабилност. Човековите права остануваат клучен фокус од работата на ОБСЕ, иако ОБСЕ претставниците често нагласуваат дека основните сили на оваа организација се повеќе дипломатски отколку законски. Ова по нешто ја разликува ОБСЕ од останетите институции за кои што расправавме порано. Грижата за човековите права во ОБСЕ потпаѓа под аспект на „човековата димензија” и мандатот на оваа организација.

Главни тела во ОБСЕ се Постојаниот совет, Министерскиот совет и Секретаријатот. **Постојаниот Совет на ОБСЕ** се состои од постојаните претставници од земјите членки кои што ги превземаат главните политички консултации и донесување на одлуки во организацијата. **Министерскиот совет** се состои од министри за надворешни работи на педесет и петте држави членки кои што ги преиспитуваат активностите и даваат препораки на Организацијата. **Секретаријатот** е одговорен за управување на ОБСЕ над структурите и операциите. Покрај овие тела, ОБСЕ има и многу други инструменти кои што го потпомагаат нејзиниот мандат. Најзначајни за ромските прашања се изложени подолу.

Канцеларија за демократски институции и човекови права

Канцеларијата за демократски институции и човекови права (ОДИХР) е клучен орган на ОБСЕ кој што се занимава со „човековата димензија” на регионална сигурност. ОДИХР извршува широк склоп од активности наменети за заштита на човековите права, вклучувајќи ги и набљудувањето на изборите, изградбата и јакнењето на институциите на цивилното општество, промовирање на владеењето по пат на законски реформи, обука на правните тимови и професионализација на правното

образование, почитување на рамноправност на половите во сите ОБСЕ активности, набљудување на човековите права и обезбедување на навремено предупредување во случаи на сериозни кризи во областа на човековите права. ОДИХР исто така помага при ОБСЕ мисиите на теренот и активностите на примена на човековата димензија. Повеќе за тоа можете да најдете на: <http://www.osce.org/odihr>.

Под покровителство на ОДИХР се наоѓа и **Контакт точката за прашања врзани со Ромите и Синтите**. (ЦПРСИ). Ова тело е утврдено од страна на ОБСЕ како резултат од интересот за расна и етничка омраза, ксенофобија и дискриминација кои што преовладуваат кон Ромите во целиот регион. ЦПРСИ ја поттикна свеста покренувајќи програми за ромските гласачи и образовни курсеви за ромските кандидати и политички партии, и исто така ја свика транснационалната седница на парламентарци, градоначалници и советници за да се развие заедничка стратегија во промовирање на политичкото учество на Ромите. За ова тело можете повеќе да прочитате на: http://www.osce.org/odihr_cprsi.

Висок комесар за национални малцинства

Високиот комесар за националните малцинства (ХЦНМ) е фокусиран на сигурносни импликации на малцинските прашања, вклучувајќи ја тука и идентификацијата на етничката напнатост која што би можела да го наруши етничкиот мир, стабилност или пак пријателските односи меѓу државите членки на ОБСЕ. Главна цел на комесарот е спречување на конфликти. Ова може да се постигне по пат на испраќање мисии на лице место и со превентивна дипломатија. Високиот комесар за национални малцинства не е одговорен за истражување на поединечни повреди на човековите права или жалби; ова е исклучено од мандатот на комесарот. ХЦНМ е политички инструмент чија цел не е надгледување на исполнување на обврските на државите кон нивните меѓународни обврски. Комесарот, меѓутоа, дава препораки на владите за неговата загриженост поради зголемената напнатост врзана со нивните безбедности импликации. За ова тело повеќе на: www.osce.org/hcnm.

Размислување за човековите права: илустрација на работата на ОБСЕ Контакт точката за Ромски и Синти прашања

Прочитајте ги долните параграфи и одговорете на прашањата кои што следат.

Обука на Роми набљудувачи на изборите²

Ден е за одржување на избори. Еден Ром влегува на изборното место и чекори кон гласачкиот регистар. Не знае да чита. Не може да го најде своето име на списокот. Избркан е, одземена му е можноста да учествува во демократскиот процес.

Во друга земја, една Ромка ги собира своите деца: тие излегуваат од својата колиба изградено во илегална населба (село) и се упатуват кон изборното место. Без статус на официјална дозвола за престој? Избркана е губејќи ја можноста да ја одигра улогата за одлучување за тоа кој ќе управува со неа и нејзиното семејство.

Присилен да го напушти својот дом во годините на конфликт во Југоисточна Европа, Ромски пар, без постојана адреса, се движи кон избирачкото место да ги уфрлат нивните гласачки ливче. Интерно раселени лица? Изборните официјални лица не знаат што да прават со нив, ги враќаат назад, лишувајќи ги од нивното основно право на гласање.

Финансиран од страна на Европската Комисија, Контакт точка за прашања на Ромите и Синтите ОДИХИР води проект наречен „Роми, употребете го мудро вашето гласачко ливче!“. Целта на проектот е да ги охрабри Ромите и сродните групи да станат активни учесници во јавниот живот, во сите фази на процесот на одлучување., што подразбира и исполнување на правото на гласање.

Како дел на овој проект Контакт точката за прашањата на Ромите и Синтите на ОДИХИР, групата Роми, Ашкалии и Египјани од 5 ОСЦЕ земји учеснички се обучени за краткорочни изборни набљудувачи. Додека курсистите беа обучувани со знаење неопходни за оваа работа во својство на домашни и меѓународни набљудувачи, посебен фокус беше насочен на изборното однесување на Ромите или сличните заедници во проблемите во врска со нивното политичко учество.

Еден од клучевите за укинување на пречките за политичко учество на Ромите и на ним сличните групи е прво стекнувањето на подобро разбирање на тие пречки како и нивната причина.

Краткорочни набљудувачи обучени од страна на ОДИХР можат да извршат влијание на набљудување во сопствените земји. Податоците кои тие ќе ги соберат за проблемите со кои се соочуваат националните малцинства потребни се за да се надополни сликата за тоа како и зошто таквите заедници се исклучени од изборниот процес. Само кога таа слика ќе стане потполна, ќе биде можно да се пронајде решение.

Прашања за разгледување:

- 1) Активностите на ЦПРСИ кои се однесуваат на промовирање на политичките права на Ромите се насочени на унапредување на политичкото учество. Дали можете да предложите други механизми за промовирање на правата на Ромите?
- 2) Кое начело мислите дека стои во позадина на обучување на Ромите за набљудување на изборите?

Размислување за човековите права: Европа со еден поглед

Сега кога накратко ги погледнавте главните регионални тела во Европа, можеме да направиме и краток преглед.

Прашања	Организација		
	COE	ЕУ	ОБСЕ
Кој е мандатот на оваа организација?			
Кои се главните инструменти во остварувањата на човековите права до кои може да се дојде?			
Дали во МВО има посебни тела или иницијативи за прашањата на Ромите?			
Дали мојата држава е членка на МВО?	☐ Да ☐ Не	☐ Да ☐ Не	☐ Да ☐ Не

Да резимираме

Долната табела сумира механизми кои ги разгледувавме во последните две поглавиа.

Механизам	Потекло				Функции				
	Договорно	Недоговорно	Регионално	На Светско ниво	Известување			Поедини жалби	
					Државни известувања	Набљудување	На светско ниво	Необврзувачки	Обврзувачки
Комитет за човекови права	✓			Обединетите нации	✓			✓	
Комитет за економски, социјални и културни права	✓			Обединетите нации	✓				

Комитет против тортура	✓			Обединетите нации	✓		✓	✓	
Комитет за правата на децата	✓			Обединетите нации	✓				
Комитет за елиминирање на дискриминација на жени	✓			Обединетите нации	✓			✓	
Комитет за елиминирање на расна дискриминација	✓			Обединетите нации	✓			✓	
Специјални известувачи на УН Комисијата за човекови права		✓		Обединетите нации		✓	✓		
Европски суд за човекови права	✓		Совет на Европа						✓
Европски Комитет за социјални права	✓		Совет на Европа						
Европски Комитет за спречување на тортура	✓		Совет на Европа			✓	✓		
Европска комисија против расизам и нетолеранција		✓	Совет на Европа		✓	✓			
Европскиот суд на Правда	✓		Европската Унија			✓			✓

Дали уште некој ги набљудува човековите права?

Примената на човековите права е од интерес на мноштво групи и поединци. Покрај горе наведените меѓународни тела кои ги кодифицираат човековите права и ги надгледуваат нивните примени, човековите права одблиску се разгледуваат на неколку нивоа. Некои од овие институции и организации вклучуваат и:

✓ групи за човекови права и други НВО-а	✓ омбудсман
✓ локални и национални судови	✓ академски институции
✓ парламент	✓ верски организации
✓ домашни и меѓународни медиуми	✓ професионални здружења
✓ заедници и народни движења	

Било да овие групи се занимаваат со специфични прашања или спроведување на стандардите на човековите права воопшто, тие исто така значајно допринесуваат во процесот на осигурување на човековите права на сите луѓе и во изградбата на културата на почитување на човековите права.

Напомени

- ¹ Council of Europe (Советот на Европа) *Compass: A Manual on Human Rights Education with Young People* (Компас; Прирачник за едукација на младите во областа на човековите права) Стразбур, 2002, стр.298.
- ² Достапно на адресата: http://www.osce.org/features/show_feature.php?id=206.

**Запознајте ги вашите права
и борете се за нив**

Дел Б

**Обезбедување на делување на
правото**

Водич за ромските активисти

Дел Б
Обезбедување на делување на правото

Поглавје 5.

**Истражување и документација
за кршење на човековите права**

Запознајте ги своите права и борете се за нив

5. ИСТРАЖУВАЊЕ И ДОКУМЕНТАЦИЈА ЗА КРШЕЊЕ ЧОВЕКОВИ ПРАВА

Вовед

Истражувањето и документацијата се основи на работата во областа на човековите права. Нив во различни области ги превземаат невладините организации НВО-а, меѓувладините организации (ИГО) и државите. Ова поглавје накратко го покажува процесот на документација на човековите права на начин како тоа се превзема во работата на НВО-ата. Во овој дел ќе дознаете што е документација на човекови права, зошто е таа значајна во целта во работата на човекови права, како и некои аспекти за тоа што содржи документацијата за човекови права, што е посебно важно за активистите кои се занимаваат со правата на Ромите. Ова поглавје ќе даде накратко преглед на различни техники за документација на човековите права како што се интервјуирање, собирање на статистички податоци и „тестирање“ докажување на расна дискриминација.

Што е документација за човековите права

Документација на човековите права е општ наслов кој се однесува на собирање на информации за стандарди и кршење на човековите права. Земајќи ги пошироко се смета дека таа има за функција набљудување и анализа, но се разликува од останатите слични дејности (како што е академското истражување) затоа што тоа е орудие на јавниот интерес, начин на осигурување дека стандардите на човековите права – како што се и оние одредени во договорите преставени во претходните поглавија – подржуваат и почитуваат. Набљудувачите на човековите права и истражувачите настојуваат да ги подберат состојбите на човековите права, а не само да ги забележат своите наоди за потребите на документација, создавајќи така основа за други акции во областа на човековите права, како што се извештаите, застапувањето и судските спорови.

Документацијата и истражувањето на човековите права вклучуваат опсежно истражување на активностите и акцијата како би се верифицирал сомнежот за направените повреди на човековите права. Истражувањето може да биде сочинето од собирање на информации за тоа што се случило (на пр. избори и судење) и инциденти (на пр. поедини случаи на полициско насилство) посетување на местата каде можат да се појават кршења на човековите права (на пр. казнени центри и кампови на раселени лица) и/или проверување на факти и побарување на информации од управните власти. Документацијата за човековите права честопати е почетна акција и значајно орудие за осигурување на транспарентноста на владите.¹

Во денешно време, документацијата на човековите права се покажа корисна во одредени сфери на полето на работата за ромските права. Внимателната документација на случаите во насилство, како што е полициското насилство, погроми и други епизоди на насилство во заедницата, овозможиа да властите сериозно се позанимаваат со овие прашања. Токму поради грижливото документирање на поединечните случаи тие дочекаа правда и впрочем како резултат на повторената и неприкинатата документација од долготрајни образци од расно насилство или пак дискриминација, утврдени во правниот систем на некои земји. Оваа работа е далеку од завршена и само во некои земји се покажа успешна. Во многу Европски земји не се собира документација, или пак, се изведува мошне лошо.

Друго широко поле каде документацијата е мошне важна е установување на образци

Со присобирањето на статистички податоци можно е да се укаже на резултатите во образците за расна дискриминација

за функционирање на расна дискриминација или систематски кршења на правата. На пример, собирањето на статистички податоци можно е да укаже на резултатите во образците за расна дискриминација, како што се расна сегрегација во школувањето или образци за присилно иселување од сместувањето која несразмерно се врши против една етничка група.

Конечно за да се документира расната дискриминација, развиени се извесни специјални методи како што се процес наречен „тестирање (со цел докажување на расната дискриминација)“, која вклучува праќање на слично ситуирани Роми и не-Роми (често во парови) да го искушат третманот од страна на некое лице, фирма или официјално лице за кое постои сомневање дека врши расна дискриминација. „Тестирањето“ како метод е детално опишан нешто подолу во текстот.

Дури и таму каде што таква документација е превземена, природата на документација на човекови права е таква да информацијата може брзо да застари. Така да и на оние места каде што е превземена релативно добра документација, може да се појави потреба за додатно повторно истражување.

Зошто да се превземе документација за човековите права

Документацијата е значаен дел на ефективни активности за човековите права. Како што еднаш е напоменето набљудувањето не е некоја неутрална дејност, туку е инструмент кој се применува во јавниот интерес. Честопати во своето работење НВО-то е всушност компилација факти, докази и аргументи кој користи за да властите и поширокото општество се увери дека се потребни промени.

Препознавањето на образците за кршење на права се клуч на осигурување на транспарентност на институциите на власта. Обелоденувањето на кршењето на човековите права и ставањето до знаење за тоа на увид на националната и меѓународната јавност е обезбедување на одговорност на владата.

Препознавањето на образците за кршење на права се клуч на осигурување на транспарентност на институциите на власта

Понекогаш дури и самото присуство на истражувачот или набљудувачот ја подобрува положбата на човековите права. Ова посебно важи за за активностите какви што се судски постапки и избори, каде што присуството на набљудувачот може да доведе до почитување на човековите права. Понекогаш набљудувањето може да обезбеди средство за разбивање на митовите за природата и причината за повредите на човековите права на извесна група, и честопати со тоа се нуди озаконување на правата на жртвите со тоа што им овозможува да се чуе нивниот глас.

Начела на документацијата за човекови права

Списокот кој што следи е показател на начелата за утврдување на фактите и остантите истражувања за активистите во доменот на човековите права.² Секој од нив ќе треба внимателно да се разгледа, додека многу ќе бидат и понатаму осветлени во текот на поглавието.

- **Непристрасност и точност.** Утврдувањето на фактите мора да биде темелно, точно и непристрасно. Осигурувањето на веродостојност на информациите добиени и раширени по пат на барање на директниот доказ, можно е да се оствари од многубројни извори. Директниот доказ подразбира сведочење на жртвата и сведокот, изјава на обвинетиот починител, официјалните извештаи, вклучувајќи ги и полициските извештаи, судските евиденции, лекарските потврди, извештаи од судските медицини итн. Други форми или облици на докази подразбираат извештаи од медиумите, извештаи од владите, извештаи од страна на НВО и така натаму. Утврдете ја веродостојноста на доказот и обрнете внимание на било каква противречност во собирањето на информации. Секое такво прашање врзано со фактите побарува понатамошно истражување.
- **Утврдување спрема меѓународните стандарди.** Внимателното прегледување на меѓународните стандарди за човекови права и уставните права, гарантираат помош во идентификација и дефинирање на информацијата која што треба да се собере и утврди.

- **Бидете подготвени пред излегување на терен.** Пред излегување на терен, оспособете се по пат на внимателно истражување на адекватните правни стандарди и информации кои што стојат во заднината на случајот. Направете список на сето она што треба да го знаете за локацијата и инцидентот, и направете список на информации кои што ви недостасуваат. Направете список на прашања/проблеми кои што треба да ги поставите во текот на истражувањето, а тоа ќе ви овозможи моментално и правилно утврдување на даденото прашање.
- **Користете различни извори на информации.** Лоцирајте и користете, колку што е можно повеќе различни извори на информации. Интервјуирајте и жртви (по можност поединци или пак заедници) и сведоци на случувањето, како и на прекршителите. Соберете и направете евалуација на сиот расположив доказен материјал. Во овој материјал може да се вброи периодичниот буџет на владата, или стратешките извештаи, законодавни и судски списи, трудови и студии кои ги сочинуваат академските и други истражувачки институции; трудови или пак интервјуа со НВО, официјални извештаи, вклучувајќи ги тука полициските извештаи, лекарските уверенија, дозволите за градба, документите со кои се докажува сигурноста на имотот и така натаму.
- **Почитување на сите страни.** Потребно е да се направат сите напори, за да собирањето на документацијата се прави со најголема почит кон сите кои што се вмешани.
- **Осигурете безбедност/превземете чекори против жртвувањето.** Мошне е важно да ја имате на ум сигурноста на жртвата чие што правото било прекршено и кое го документирате, како и вашата сопствена сигурност е на прво место. Во текот на документирањето на кршењето на правата, значајно е да се превземат сите можни мерки за да се избегне ситуацијата во која што соговорникот ќе се доведе во

Доколку во било кој момент почувствувате дека жртвите се во опасност, сведоците за нарушување на правата или пак вие лично, веднаш прекинете ги своите активности

опасност, и/или да се подготват поединци за било каква одмазда која би можеле да ја претрпат како резултат во учество при вашето истражување, вклучувајќи и кршење на човековите права до кои може да дојде подоцна. Набљудувачите и утврдувачите на фактите затоа мора да развијат акционен план и да го имаат горе наведеното на ум. Бидте сигурни дека жртвите и сведоците кои ги интервјуирате, ќе ја разберат целта

и намерата зошто ги користите информациите кои вам ви се достапни од нив, како и било какви можни реперкусии со кои може да се соочите, а истите произлегуваат од тоа, така да тие соработуваат со вас, ги поседуваат сите факти кога донесуваат одлука да ја побараат правдата. Доколку потенцијалните испитаници се согласат да дадат информација за кршење на правото откако тоа сте им го објасниле, почнете со активностите за утврдување на фактите. **Доколку во било кој момент**

почувствувате дека жртвите се во опасност, сведоците за нарушување на правата или пак вие лично, веднаш прекинете ги своите активности. Доведувањето на другите во опасност не е цел на истражувањето и документирањето на човековите права, а ниту пак е цел во борбата за човекови права.

Текстот во рамката кој што следува содржи напаствија кои ги добиваат службениците во областа на човекови права при набљудувањето за Обединетите нации.

Набљудувањето на почитување на човековите права и документирањето не се цели сами за себе туку се средства од јавен интерес

1) Не правете никаква штета	10) Доследност, истрајност, трпение
2) Почитувајте го вашиот мандат	11) Точност и прецизност
3) Запознајте ги стандардите	12) Непристрасност
4) Имајте добра проценка	13) Објективност
5) Консултирајте се со другите	14) Сензибилитет
6) Почитувајте ги властите	15) Интегритет
7) Кредибилитет	16) Професионализам
8) Доверба	17) Видливост
9) Сигурност	

Пред почеток

Набљудувањето на почитување на човековите права и документација не се цели сами за себе туку се средства од јавен интерес, која има за цел да обезбедат усогласување со стандардите на човекови права и подобрување на можностите на поединците да ги реализираат своите основни човекови права.

Дали вашата организација се надева дека ќе направи извештај за некоја ситуација и истиот ќе биде објавен? Дали творите „извештај во сенка“ кој што ќе биде поднесен до меѓународните набљудувачки тела? Дали ви

Набљудувањето на почитување на човековите права и документација не се цели сами за себе туку се средства од јавен интерес

треба правен доказ кој што ќе се покаже корисен во постапката при осигурување на правдата за жртвата? Дали се надевате дека ќе развиете медиумска кампања или застапување на национално или пак меѓународно ниво? Дали ја набљудувате целта при обезбедувањето на почитување на човековите права и привлекувањето на меѓународното влијание при одредена активност (на пр. судски процес или избори)? Важно е да се знае целта или следниот чекор при одредувањето на набљудувачките методи кои во дадени околности можат да бидат најкорисни. Често се случува да биде најдобро да се комбинираат документациските активности. Некои од овие активности ќе бидат опишани на страниците кои следат.

Дел од подготовките на активностите при документирање на човековите права вклучува собирање на информации значајни за предметот на вашите истражувања. Вашите подготовки треба да содржат:

- Ваше запознавање со, домашниот и меѓународниот правен контекст. Кои се релевантните закони кои се однесуваат на вашето прашање? Какви биле предрасудите во неодамнешните слични предмети? Какви понатамошни водења обезбедуваат меѓународните и набљудувачките тела во врска со решавање на законскиот контекст на човековите права?
- Запознајте се со историскиот контекст, исто како и со моменталната ситуација по пат на медиумски извори, книги, луѓе од областа, итн. Важно е да се погледне сета постоечка литература поврзана со прашањето што го истражувате.
- Направете контакти со индивидуи и други НВО-а, преставници на ИГО, адекватни професионалци (на пр. лекари, вештаци на судска медицина), членови на влада (локални и национални) службени државни лица (на пр. полиција просветни работници и сл).

Истражувањето и документирањето на човековите права опфаќа три главни активности: испрашување и набљудување на проблемите/ситуацијата, собирање или документирање на информации и анализа на собраните информации. По пат на овие активности, деталите на информациите се склопуваат за да заедно го обликуваат начинот на кршењето на човековите права, и се постават во фокус на јасна слика за дадената ситуација на човековите права.

Истражување

Кога ќе ја започнете документацијата на човековите права, испитајте ги пишаните извори, информацијата дадена од страна на поедници и користете сопствени

објективни забелешки за да креирате точна, веродостојана и прецизна слика за ситуацијата која ја имате.

Пишани извори

Пишаните извори вклучуваат истражувања кои ги сочинуваат членовите на академските средини и другите НВО-а (вклучувајќи ги извештаите во сенка претставени пред ИГМ), набљудување на медиумите, државните извештаи или извештаите на државните институции вклучувајќи ја и статистика, кореспонденција, судските одлуки, или дури законите и законодавството. Наредните пасоси обезбедуваат повеќе информации за некои од овие случаи. Ова не исцрпна листа на пишани документи, туку се наведени само основни примери.

- **Набљудување на медиуми:** Набљудувањето на медиумите е сочинето од ригорозно и доследно прегледување на различни медиуми (како што се печатените медиуми, телевизија, радио, интернет), се во врска со информациите што се однесува на вашата тема. Набљудувањето на медиумите може да биде секојпат надополнето со прашањата кои се однесуваат на вашиот проблем. Набљудувањето на медиумите е исто така добар начин да се направи подготвително истражување за мисија или студија на документирањето. Доколку сакате да документирате како ромската заедница е преставена во медиумите, испитувањето на нови ресурси може да го сочинува главниот дел на самата дејност на испитување и документација. Последните години, интернетот го направи полесно набљудувањето на медиумските можности да станете член на некоја е-меил листа или да ги користите истражувачките функции на новите сајтови за да полесно ја најдете бараната информација. Не заборавајте, меѓутоа, дека е важно кон медиумите да пристапите со претпазливост и припременост на медиумските предрасуди (т.е. расизам, блиски врски со властите итн.) кои можат да постојат.
- **„Официјални“ извештаи и документи:** Набљудувањето може да вклучува прегледи на судски документи за релевантни предмети или обрасци. Судските одлуки се посебно корисен извор на информации за човековите права. Споредбата на одлуките за случаите каде се судело на Ромите со слични случаи кои се занимаваа со обвиеи нероми исто така може да даде значајна информација. Други значајни документи кои исто така можат да бидат корисни извори на информации се и извештаите сочинети од страна на полицијата или локалните официјали. Корисни „државни“ документи вклучуваат законодавни или министерски извештаи, кратки инструкции или трудови на теми како што се образованието или домувањето. Меѓународните организации како што се Обединетите нации, Советот на Европа, Европската Унија или Организацијата за безбедност и соработка во Европа често составуваат извештаи за поединечни земји, но исто така извештаите се однесуваат и

на поединечни теми. Конечно извештаите на докторите и судските вештаци можат да бидат корисни во одредени контексти во документацијата на човековите права. Ова прашање ќе биде разгледувано покасно.

- **Извештаи на организациите од граѓанскиот сектор.** Лицата кои што работеле обемни истражувања на вашата тема, исто така се добар извор на информации. Невладините организации, како што е Европскиот Центар за правата на Ромите, Human Rights Watch, Amnesty International и Меѓународната Хелсиншка федерација прават државни и тематски извештаи за состојбата со ромските заедници. Овие извештаи, генерално, можат да се најдат на интернет страниците на овие организации. Списокот со корисни и важни веб страници наведен е во одделот Додатоци во оваа книга. Експертските извештаи од страна на научните работници исто така се корисни по ова прашање.

Информации добиени од поединци

Информациите добиени од поединци можат да дојдат од лица кои што се наоѓаат во конфликт со одредена институција, членови на група која што доживува дискриминација, жртва од кршење на човековите права, сведоци на инциденти на кршење на правата, научни работници, новинари, професионалци (на пример адвокати, доктори, психолози) или дури пак индивидуи вработени во државните институции. Важно е да се воочи, кога се води интервјуто или се земаат информации од поединци, добра е идејата да ги документирате изворите и да се зборува со што е можно повеќе релевантни лица. Важноста на ова лежи во тоа што потврдата за сведочење од различни извори, онаму каде што ова сведочење се зема поединечно и е во контролирана средина, може да даде додатна сила на обвинувањето за кршење на човековите права, може да ги открие обрасците за кршење права и да помогне во креирање јасна слика во дадената ситуација. За ова подетално ќе биде расправано во одделот за верификација на податоците.

Заклучоци на истражувачој на човековите права

Заклучоците кои што ќе ги донесе истражувачот на човекови права се значајни, но лесно се прави привид како на извор на информации. Бидејќи истражувачот е оној кој што ги посетува местата и зборува со поединци, може да обезбеди доволно количество на информации доколку е добро подготвен и знае што бара. На пример, кога посетуваат некоја заедница за да собере информации за домувањето, освен разговорот со поединци за условите на нивното живеење, истражувачот треба да праша и кои мерки ги превземале чиновниците како превентива на кршење на правата, исто така да ја забележи и локацијата на заедницата и да воочи дали таму навистина постои физичка поделба или бариера помеѓу жителите Роми и не-Роми. Дали државата обезбедила инфраструктура

за санитарни услови (чиста вода за пиење, складирање на сметот)? Како изгледаат физичките услови и географијата на заедницата? Истражувачот треба да се обиде да ги користи нивните методи на набљудување, за да ја направи документацијата од посетата што пообјективна. Ова важи, без разлика дали се посетува заедницата или пак се истражува случај. Па така, истражувачот може да добие податоци по пат на вршење физички мерења. Ова често се преставува во облик на статистика. Колку многу жители живеат во одредена заедница? Колкав е процентот на ромските деца во некое од гето – училиштата? Наредниот оддел ќе ги разгледува статистиките за три корисни начини на собирање на информации: интервју, прибирање на статистика, и „тестирање“ со цел да се докаже расната дискриминација.

Кога се спроведува интервју или се замаат информации од самиот поединец, добра идеја е да се документираат сите извори и да се зборува со што е можно повеќе релеванти лица

Документирање на поединечни случаи на кршење на човековите права

Обезбедување на објективни и фактички информации, и овозможување на делата да говорат сами за себе, значи и добра документација. Некои од најубедливите облици на документација вбројуваат видео и аудио снимки, како и фотографии. Ови видови на доказен материјал се сметаат за јасни и моќни. На пример, новинарите на **Теле Мадрид**, приватна локална станица во Шпанија, во 2001 спроведоа испитување во детска градинка користејќи скриени видео камери (што е овозможено со закон во Шпанија) за да ја документаат дискриминаторната пракса во постапките на државната управа. Еден новинар доби детален совет од страна на еден член на државното здружение на детските градинки, како да отвори детска градинка а ниту едно ромско дете да не биде запишано во градинката. На видео снимката, службеникот го советува новинарот да не прави дискриминација отворено „бидејќи тоа би било против законот“ а наместо тоа да ги стави ромските деца на листа на чекање, се додека не ослабне интересот на нивните родители за упис во градинката. Видео снимката е емитувана на неколку станици на шпанската телевизија и создаде дебата на национално ниво.

За жал, мошне ретко ваквите кршења на човекови права се бележат на филм. Почесто се случува истражувачите да се служат со поинакви методи: сведочење на жртвата и сведоците, како и медицинска документација. Инцидентите во добра мера можат да се реконструираат со собирање на што е можно поголем број на очевидци на случајот и со медицински протоколи, на пример, во случаи на насилни дела носење на жртвата на лекар и обезбедување на професионална лекарска документација за повредите.

Физичкото насилство како облик на кршење на човековите права е посебно трауматично. За жал, Ромите во Европа станаа жртви на насилствата на скинхедсите, физичко насилство од страна на полицијата и други државни службеници, дури и епизоди на насилство на толпата или погроми. Може да се помисли дека е релативно лесно да се документира епизода на насилство, но се случува спротивното: најголем број на случаи на насилство не се добро документирани па така и во многу случаи не се знае, а жртвите никогаш не ја добиваат правдата. Без внимателна, долгорочна документација насилствата можат и да се негираат. Затоа добрата документација е посебно важна.

Интервјуирање на жртвите и записи од очевидците

Човековиот ум и неговото памтење можат да бидат најточни, но исто така и најнедоверливите постоечки инструменти

Сведочењето на жртвата и сведоците изгледа едноставно прашање, иако ништо не може да биде посложено од тоа. Човековиот ум и неговото памтење можат да бидат најточни, но исто така и најнедоверливите постоечки инструменти. Сеуште релативно малку знаеме за тоа како мозокот памети и што памети. Сепак, неколку работи се јасни:

1. Луѓето обично подобро ги паметат настаните што им се случиле во скоро време од оние во минатото, освен ако случувањата им биле посебно драги, или пак посебно трауматични, или од било која причина посебно вредни за паметење;
2. На некои луѓе може да им се делува со сугестија, така да нивните сеќавања можат да се изменат доколку се изложени на некакво влијание. На пример, ако неколку пати слушнал приказна која што дава „логичен ред“ со збунувачки случувања, може да ја измени неговата перцепција;
3. Чинот на помагање на луѓето да се сетат на она што го виделе, независно од другите влијанија, може да биде важен начин на реконструкција на случувањето;
4. Од друга страна, траумата може да го измени сеќавањето.

Поради тоа, сведоците можат да бидат или многу корисни, или многу штетни при реконструкција на некој настан или негово документирање. Сведочењето на очевидците може да биде значајно забележување на моментот на кршење на човековите права, но може да предизвика и забуна или нејасноти. Наспроти тоа, некој кој што слушнал за настанот од трета рака и го раскажува она што го слушнал, може на опасен начин да ги прикрие, да ја изврти документацијата за човековите права. Набљудувачот/истражувачот на човековите права треба да има клучна улога во

помагањето на очевидците да го изразат она што го виделе или доживеале, исто така и да го изолираат сведокот и документацијата од штетни влијанија. Моќното сведочење може да послужи како основа за мошне значајни потфати во документирањето на човековите права, каков што е случајот со филмот на Claude Lanzmann „Shoah“ за холокаустот. Од друга страна, лошо, нејасно и збунувачко сведочење, би ги уништило некои од најдобрите напори за документирање на човековите права.

Основен елемент во бележење на сведочења на жртвата и сведоците е интервјуто за човекови права. Информацијата забележана од страна на оној кој што интервјуира, во зависност од тоа кој се интервјуира и од тоа што е предмет на набљудување, оној кој што интервјуира треба да ги покрие прашањата: Кој? Што? Кога? Каде? и Како?

Сведочењето е секогаш најразбирливо кога ќе се претстави во хронолошки редослед. Обидете се да им помогнете на лицата кои што сведочат да се потсетат на случувањето од почетокот кон крајот. Некои од нив ќе сведочат на природен начин, додека на некои ќе им треба помош. Некои пак нема да сакаат да раскажуваат па ќе треба да им се поставуваат специфични прашања за секој додатен детал. Од друга страна, некои можат да зборуваат неповрзано, ќе прескокнуваат од тема на тема, или ќе излагаат информации основани не на она што го виделе и чуле за време на случувањето. Важно е, онаму каде што е можно, да им помогнете на лицата да зборуваат внимателно, хронолошки од почетокот кон крајот на случката.

Обидете се да не ги фрустрирате жртвите или сведоците доколку не се вешти во хронолошко сведочење. Обидете се да ги одвратите жртвата или сведоците од општи информации и да им обрнете внимание на специфичностите. Додека жртвата или сведокот сведочат, можеби ќе биде потребно да водите забелешки за да повторно се вратите на деталите. Во некои случаи ќе треба да го прекинете лицето за да го вратите на вистинскиот колосек; а во некои случаи ќе биде најдобро да ги оставите да зборуваат, а подоцна да се навратите на оние места каде што сте го изгубиле редоследот на приказната. Ова ќе зависи од лицето кое се интервјуира. Останете свесни и присебни, користете ја најдобрата проценка за тоа кога да го прекинете соговорникот, а кога да му дозволите да продолжи да зборува.

Треба да бидете свесни за тоа дека некои лица ќе го говорат она што вие сакате да го слушнете. Превземете ги сите можни мерки за да го уверите лицето кое што сведочи дека вие никого не осудувате и дека вашата единствена задача да ги документирате фактите и деталите од случувањето. Обидете се да не давате осудувачки изјави или да назначувате морални стојалишта во текот на интервјуто. На пример, доколку документирате полициско насилство за време на рација која што се однесува на

Превземете ги сите можни мерки за да го уверите лицето кое што сведочи дека вие никога не осудувате и дека вашата единствена задача да ги документирате фактите и деталите од случувањето

поседување на дрога, мошне е лошо да се прекине интервјуто и на жртвите да им зборувате за опасностите од дрогата. Ова не значи дека треба да ја оправдате употребата на дрога, туку значи дека треба да почекате до завршување на целата документација пред да го кажете вашето мислење, и веројатно треба да изнајдете други начини (или пак дури и други луѓе) за да можете да работите

на можниот проблем на употребата на дрога. Стапувајќи во улога на истражувач на човекови права, вие до извесна мерка ја отфрливте можноста да работите на друг тип на работа, како што е на пример, социјалната работа (но сепак доколку верувате дека социјалната работа е важна во дадената заедница, на сите начини треба да дадете се од себе да во заедницата се донесат соодветни стручни лица за социјална работа).

Бидете крајно свесни за својата емотивна состојба за време на интервјуата. Не е можно да документирате кршење на човекови права без поседување на основно човечко разбирање за жртвата. Доколку не можете да осетите поврзаност со жртвата или кршењето на човековите права, веројатно не треба да се занимавате со истражувањето на човекови права. Од друга страна пак, предавајќи се премногу интензивно со сочувството со жртвата тоа може да ве доведе до опасни води. Доколку го изгубит емоционално држење и се препуштите на гневот спрема чинителот или премногу сочувствувате со жртвата, можете да ги пропуштите клучните детали од најголема важност за помагање на жртвата во претставувањето на неговото сведочење на лицата кои не мораат да бидат емоционално ангажирани спрема жртвата (а ова е едно од вашите најважни задачи). Исто така можете да изгубите објективност, што ќе нанесе штета на вашиот кредибилитет, а и на целосноста на самото сведочење.

Исто така неопходно е да постигнете баланс помеѓу потребите за детали и тенденцијата да влијаете на приказот по пат на поставување на водечки прашања. Оној кој што интервјуира мора да биде способен да направи разлика помеѓу фактите, озборувањата и мислењата. Ова е важно за точноста на собраните информации.

Воспоставување „сигурна“ средина

Пред да се направи интервјуто; истражувачот на човековите права исто така треба да воспостави сигурна околина така да жртвата или сведокот ги доведе на место каде што тие ќе се чувствуваат удобно и слободно, за да зборуваат без пречки. Изнаоѓање на такво место во отворените ромски населби може да биде мошне тешко. Во некои случаи можно е да се изнајде затворена соба во некоја куќа. Во некои случаи пак, можеби би било потребно жртвата или сведокот да сведочат

надвор од населбата. Во крајни случаи, може да се направи изолирана средина во аголот на некое кафуле, или, доколку е потребно, да се земе изјавата за време на прошетка со жртвата или сведокот.

Пред почетокот на интервјуто за потребите на документирањето на човековите права, важно е да се добие дозвола од испитаникот. Во најдобра можна мерка, објаснете и ги на жртвата вашите причини за интервју или пак за прибирање на податоци. Обидете се да говорите со едноставен јазик, јазик што ги избегнува концептуелните изрази или пак изрази отворени за погрешна интерпретација (како што се „човекови права“ „дискриминација“ и така натаму), подобро изберете изрази што се поблиску до нивниот начин на живеење и што не се вклучени во професионалната работа на човековите права („проблеми“ „напади“ и така натаму).

Интервјуата кои што имаат цел документирање на човековите права не би требало никогаш да бидат водени во групни услови, од повеќе причини. Пред се, присутноста на други може да влијае на испитаниците. На пример, можеби постојат причина испитаникот да се срами да говори пред други лица или пак надвор од сигурното место што го креирал истражувачот. Поединци можат да говорат различно или неодредено, да го прилагодуваат сведочењето или пак да ги прикриваат мрачните детали доколку сведочат во присуство на други. Така да, истражувачите во текот на интервјуто можат да испуштат клучни случувања. Исто така, испитувачите можат да ги поштедат сведоците или жртвите, или пак да ги доведат во незгодна ситуација, доколку сведочењето се случува во присуство на други лица.

Второ, мошне е тешко да се спречат силните личности да не ги прекинуваат сведоците или жртвата, сугерираат алтернативни детали, или пак на некој друг начин го замаглуваат пристапот до сеќавање на жртвата или сведокот. Ова го доведува сведочењето во опасност да настане сложена приказна, заснована не на поединечно сеќавање на одреден сведок, туку на влијание на цели поинакви од утврдување на фактите. Други лица присутни во текот на интервјуто можат да ја узурпираат улогата на испитувач, при тоа немајќи ја целта за прибирање на документирање на човековите права, или пак се без јасно разбирање на човековите права. Групното сведочење често се сведува на „озборување“ кое што, како е кажано, најголемиот непријател на доброто документирање на човековите права.

Постојат еден или два исклучоци од правилото дека сведочењето никогаш не треба да се одвива во присуство на други. На пример, таму каде што се во прашање екстремни кршења на човековите права, како што е случајот со силувањето или пак останати облици на мачење, жртвата можеби ќе посака крај себе, за време на интервјуто да има

блиска личност, личност од доверба, а ова може да биде важно барање на жртвата кое што би требало да се задоволи. Кога се разгледува дали да се дозволи присуство на друго лице за време на интервјуто, слободниот избор на жртвата треба да ви биде прва грижа. Доколку истражувачот на човековите права одлучи да дозволи на едно лице да присуствува на интервјуто за да ги подржи емотивните потреби на жртвата, таа личност треба да биде упатена, пред интервјуто, за да се осигура нејзино молчење и пасивност за време на интервјуто, како и интервјуто во целост да остане во доверба.

Снимање на интервјуто

Испитувачите треба да водат евиденција за сите свои интервјуа. Ова подразбира забелешки за време на интервјуто, доколку тоа е возможно. Некои истражувачи на човековите права користат видео или аудио рекордери за време на интервјуата. Користењето на технолошки средства за добивање на интервју може да биде корисно, а сведоштвото снимено на видео може да биде моќен медиум на човековите права. Меѓутоа, постојат и одреден број на опасности кои што се наметнуваат кои што се наметнуваат со употребата на аудио или видео рекордер при документирањето на човековите права. На прво место, жртвите и сведоците можат да бидат самосвесни или збунети со вклучувањето на камерата или диктафонот. Можат да се здрват и да замолчат, а можат да започнат и да глумат или да се внесуваат во рекордерот, или пак на било кој начин да потпаѓаат под влијание на вклучениот апарат.

Второ, ваквите апарати не се секогаш најсигурни, можат да се скршат или пак да престанат да снимаат. Истражувачите на човековите права кои што зависат од апаратите, можат, зависејќи единствено од машината која што снима, ќе пропуштат да направат и писмени забелешки. Воопшто, користењето на опрема за снимање може да допринесе истражувачите да станат мрзливи, да пропуштат да прашаат клучни прашања, да ги разјаснат нејасните детали или пак да испуштат важни нишки во испитувањето. Некои истражувачи пропуштиле важни можности за документирање затоа што зависеле од аудио или видео рекордерите, или пак убедувајќи се себеси дека деталите „ќе ги средат кога ќе се вратат дома“.

Доколку користите аудио или видео рекордер за целта на документирање за кршење на човековите права, никојпат немојте да зависите во потполност од тие апарати; секојпат правете забелешки

Доколку користите аудио или видео рекордер за целта на документирање за кршење на човековите права, никојпат немојте да зависите во потполност од тие апарати; секојпат правете забелешки за време на интервјуата, и потсеќајте се самите себеси на сите релевантни прашања и адекватните одговори за време на интервјуата. Воопшто аудио и видео рекордерите треба да се користат само како

механизам на поддршка во напомените. Најдобро искуство се аудио и видео рекордерите подразбира бележење на детално и внимателно сведочење при тоа користејќи и прво само хартија и пенкало, а тогаш кога сите факти и детали ќе се утврдат на задоволство на истражувањето, повторувањето на интервјуто по втор пат но тогаш користејќи апарат. Доколку користите апарат, а приметувате дека жртвата или сведокот е збунет, самосвесен да се внесе во камера или глуми, изгасете го апаратот и продолжете само користејќи пенкало и хартија.

Заклучување на интервјуто

По завршувањето на интервјуто, испитаникот може да има одредени очекувања за тоа што понатаму ќе се случи. Дел од вашата работа е јасно да и објасните на жртвата што планирате да направите со добиените информации, на пример, ќе и кажете на жртвата или сведокот следното: Мојата намера е да ја објавам оваа информација на англиски јазик така да целиот свет ќе ја знае Вашата приказна, „Мојата намера е да вашата приказна ја објавам на ваш јазик”. Или „ќе најдам адвокат и ќе се вратам со него, за да поднесеме тужба” (очигледно дека тоа ќе го направите откако ја побаравте и обезбедите нивната согласност и интерес за таква интервенција). Важно е да се разбијат сите илузии кои жртвата може да ги има за тоа дека безболно и ќе се решат проблемите од областа на човековите права дури и да сте сигурни дела можете да направите нешто позитивно за да се исправат кршењата на човековите права во одредена заедница, многу е подобро да не предизвикате неразумни, отколку да ширите очекувања или очекувања кои не можат да се исполнат.

Дел од вашата работа е јасно да и објасните на жртвата што планирате да направите со добиените информации

Посебно имајте ги на ум ветувањата. Ветувањата можат да бидат важна вежба за градење на доверба помеѓу истражувачот и жртвата, но само доколку тие ветувања се исполнат. Добра идеја е на лицата кои се испрашуваат да им се вети нешто. Доколку сте потполно сигурни дека тоа можете да го исполните можните примери во ветувањата во кое едно лице може да биде сигурно е дека ќе го исполните е ветувањето дека тоа лице повторно ќе го посетите (по можност тоа да биде утврден ден и датум), или пак ветувањето дека ќе ги испратите фотографиите доколку сте ги сликале. **Никогаш** не ветувајте нешто ако не сте во можност истото да го исполните. И пред се со секого со кој што сте стапиле во контакт му должите обврска на почитување и јасност. Можете јасно да им кажете на сите испитани лица „Не сум сигурен дека ќе можам повторно да се вратам но ветувам дека ќе го искористам овој материјал највеќе колку е во моја моќ за да ја подобрам овдешната ситуација”. Или: „Не сум сигурен дали можам да помогнам” доколку тоа е вистина.

Не е морално да се плаќаат за човекови права, а дури е на работ на моралот да се даваат пари или дар на лицето кое се интервјуира. Доколку осетите јака добротворна потреба спрема лицето кое го интервјуирате, една од можностите е да дадете донација на некоја локална невладина организација која обезбедува помош на луѓето во заедницата и евентуално да назначите дека вашата донација е наменета за помош на лицето кое го интервјуирате. Директните донации, меѓутоа, преоѓаат во платено жртвување и затоа треба да се избегнуваат.

Не е морално да се плаќаат за човекови права

Имате обврска да ги предупредите испитаниците доколку сметате дека самиот чин на водење на интервјуа може да го донесе лицето во опасност од одмазда. Исто така имате обврска јасно да ги објасните импликациите за било какви можни употреби на материјалот присобран за време на интервјуето.

Секогаш кога е можно, корисно е да добиете потпишани изјави. Потребно е да водите евиденција за името на жртвата/испитаникот и контакт информација, дури и тогаш кога треба да се држи тоа во тајност поради безбедности или лични причини. Ова е корисно за да се одржи контактот со изворите доколку деталите треба покасно да се верификуваат или доколку можноста за правда стане покасно достапна. Обидете се да не чекате подолго од 24 часа за да ги препишете сведочењата и, доколку тоа е можно, обидете се да го препишете сведочењето истиот ден, затоа што забелешките честопати можат да бидат неуредни. Препишете ги сведочењата додека деталите ви се свежи во глава. Исто така, доколку сеуште се наоѓате во областа во време кога го препишувате интервјуто, доколку е потребно, уште еднаш надгради го интервјуето за да да ги расчитете некои детали.

Посебни разгледувања

Конечно, постојат неколку разгледувања кои треба да се земат в предвид во текот на интервјуирањето. Овие разгледувања служат за заштита на испитувачот и испитаникот.

Зголемување на точноста³

Кога објавувате интервју, можете да ја зголемите точноста и веродостојноста по пат на:

- Употребата на прецизен јасен едноставен недвосмислен јазик;
- Пристап на хронолошки начин кон исказот така да е полесно да се воочи и интервенира во недоследните делови;

- Прегледување на недоследностите од различни агли, преформулација на своето прашање доколку е потребно – испитаникот може да биде збунет или добро да не го разбере вашето прашање;
- Разговори првенствено со жртвите и/или сведоците на наводниот инцидент. Доколку постои поткрепувачка документација, како што е медицински извештај, или препис на тужба приложена како последица на инцидентот, објаснете дека приложената документација може да допринесе на наодите бидат појаки, и ги зголемува расположивите можности да се побара правен лек;
- Посматрајќи и бележејќи го однесувањето и говорот на тело на испитаникот добивате упаства: Дали на лицето може да му верувате? Во тој контекст треба на ум да го имате влијанието на културата, полот, и психичката состојба на лицето.

Некои се надвор од дометот на овој прирачник, но постојат фактори кои заслужуваат да се разгледуваат и од страна на испитувачите и од страна на организацијата на кои тие припаѓаат. Ова вклучува согласност, род и потреба на жртвата. Важно е да се балансира потребата за добивање на информацијата со потребите на лицето кое се интервјуира.⁴ Ова е посебно важно да се има на ум доколку се интервјуира некој кој поминал низ трауматични искуство како што е на пр: мачење, силување или сексуален напад од друг вид. На пример, во случај на сексуален напад, можете да ја разгледате можноста да испитувачот биде од ист пол како испитаникот, низ прашање дали индивидуата е спремна да сведочи за овој трауматичен случај. Разговорот со експертот како што е социјалниот работник или некој друг професионалец, кој е обучен да работи со жртви на траума, е добар начин да се припремите за такви осетливи прашања кога ги интервјуирате жртвите на такви кршења на права.

Важно е да се балансира потребата за добивање на информацијата со потребите на лицето кое се интервјуира

Таму каде што има физичкото насилство и видливи повреди, може да биде корисно за потребите на документацијата фотографски материјал за повредите. Меѓутоа, документацијата во вакви случаи може да биде на второ место, по потребата на жртвата, и треба да се изврши така да фотографирањето на повредите нема да имаат за последица понатамошно понижување или траума. Таму каде што е можно, добра идеја е да се охрабрат жртвите да побараат медицински третман, заради нивниот здравствен интерес, како и да ги документираат своите потреби. Некои доктори можат

да ја назначат во медицинските протоколи причината за направената повреда, како „модрицата е најверојатно предизвикана од тап предмет“. Ваквите детали можат да бидат важни во утврдување на изворот и потеклото на физичките повреди.

Информираната согласност подразбира обезбедување дека некој, кога ќе се согласи со нешто како што е поднесување тужба на официјалниот орган, потполно информиран, како за можните бенефиции така и за негативните последици на подлежаниот тек на активности. Одобрението не би требало да биде само информативно туку и дадено слободно. Поединците не смеат да бидат наговорени за давање на согласност.

Овозможување на делување на правата: интервјуа

Прочитајте го следниот текст ЕДНАШ, а потоа одговорете на оставените прашања.

Во согласност со извештајот од 8 Мај 2002.година,упатен на ЕРРЦ од страна на невладина организација Human Right Project со седиште во Софија, на ден 2.февруари 2002 год, околу 2:00 часот наутро, близу градот Сливен во Источна Бугарија, беше пукано од страна на полицаецот Михов во десната нога на Стефан Костов 27 годишен Ром. Стефан одеше по дрва блиску до селото, заедно со Роменов, Иванов, Борисов, Ангелов, Андонов и едно момче по име „Мирко“, сите 15-ет годишни, кога приметија дека пешки им се приближува полицаецот Михов. ХРП пријавло дека полицаецот Михов наводно им рекол на момчињата да се вратат во селото, а кога тие се свртија за да се вратат, еден постар човек се појави од колибата која се наоѓала во близината на патот и му рекол на полицаецот Михов наводно дека „момчиња како овие ја опљачкале колибата на мојот сосед“. Тогаш полицаецот Михов наводно го извадил пиштолот и пукал во ногата на на Стефан во далечина од 1 м далеку од него. Spreма ХРП, полицаецот Михов потоа си отишол додека пак тројцата момчиња го однеле Стефан во болница каде што наводно останал три или четири дена.

Во болницата Стефан бил подлегнат на интезивна рехабилитациска терапија поради три повреди со кои се здобил во внатрешноста на десното колено како последица од пукањето. Во 3:30 попладне на 2 Февруари 2002 год. Spreма наодите ХРП, двајца полициски инспектори, фотограф и еден полициски наредник отишле во болница и ги однеле трите момчиња на местото на пукање. Потоа момчињата се однесени во полициска станица каде наводно морале да потпишат извесен

документ кој што не можеле да го прочитат затоа што ниеден од нив не бил писмен. На 5 февруари 2002год. ХРП поднесе тужба до Канцеларијата на Воениот Тужител во име на Стефан Костов. Спрема ХРП, на 6 март 2002 год. Регионалниот воен тужител одбил да ја започне истрагата за пукањето. Стефан Костов не се жалел на одлуката.

Сега, не враќајќи се на краткиот приказ, одговорете на следните прашања:

1. На кој датум се случил инцидентот?

2. Кои беа имињата на момчињата кои беа учесници во инцидентот?

3. Како се викал полицаецот?

4. Колку години имаа момчињата?

5. Колку далеку се наоѓал полицаецот кога тој пукал во момчето?

6. На кој датум ХРП ја поднел тужбата?

Дали можевте да одговорите на овие прашања без да се враќате на текстот? Дали сите ваши одговори беа точни? Оваа вежба има за цел да покаже колку е важно да се направат веднаш точни забелешки за даденото сведочење. Нашето помнење не е секојпат сигурно онолку колку што ние би сакале и затоа лесно е да се заборават деталности кога многу детали ќе се примат одеднаш.

Документирање на систематски кршења на правата по пати на статистички податоци

Статистиката може да биде корисна во покажување на примери на дискриминација (вклучувајќи притоа и посредна дискриминација) и останати систематски кршења на човековите права. Статистичките податоци се посебно важни за извештаите на специјалистите, презентации за органите на власта, а понекојпат и за судските спорења. За да бидат веродостојни, податоците мораат секојпат да бидат точни, и мора

да вклучуваат јасен опис на методи кои се користени во собирањето на информации.

Статистичките податоци се посебно важни за извештаите на специјалистите, презентации за органите на власта, а понекојпат и за судските спорења

Податоци за статистика можат да се соберат на различни начини. Истражувачите можат да излезат на местото што е од нивен интерес и да направат физичко броење (т.е број на Роми во бегалските кампови); официјалните документи можат да се користат за идентификување на

стапката (т.е колку инциденти на насилство биле документирани како „злочин од омраза“ направени од страна на полицијата); или можат да се разделат прашалници за да се соберат лесно споредливи податоци, вклучувајќи и демографски прашања.

Што е демографија?

Демографија се карактеристики на населението (т.е пол, возраст, раса, вероисповест, географска положба, едукативно ниво, итн). Собраните информации креираат општ профил на една заедница, покраина или држава, назначувајќи популациони трендови.

Кога еднаш ќе се собере статистиката може да се употребува на повеќе начини. Таа е корисна како индикатор кој мери инцидентност на трендови во една група, на пример, документирајќи мерки на недостатоци на лични документи во една заедница. ЕРРЦ финансираше една анализа за овие цели во Куманово 2003 год. и откри помеѓу другото дека 7% од анализираните Роми нема уверение за државјанство, додека пак 34% нема патна исправа.⁵ Резултатите од ова истражување и дозволи на ЕРРЦ да го одреди проблемот кој го доживуваше заедницата однатре поради прашањето за лична документација и понатаму да може да го коментира новиот закон за државјанство кои директно се одразуваат по ова прашање.

Друга значајна можност за употреба на статистиката е потребата за споредба. Вредно е споредувањето на статистиката не само на една група туку и за другите групи т.е за целокупното население. На пример, во известувањето од страна на Институтот

за отворено општество организација која ја надгледува заштитата на националните малцинства земајќи го предвид процесот на пристапување во Европската Унија, се појави следната информација: „Широката распространета дискриминација против Ромите во областа на вработувањето продолжува да биде предмет на сериозна загриженост. Процентот на невработеност меѓу Ромите се движи од 70% до 90% кога ќе се споредат со државната стапка од 9%“. ⁶ Споредбата на Ромското население со мнозинското население во овој случај покажува многу сериозна непропорционалност во областа на вработувањето, што може да сугерира дека ова прашање е едно од доменот на дискриминација и бара моментално, итно делување на владата.

Некои организации превземаа значајни студии користејќи методи како што се „одмерување“ во кои истражувачите не ја испрашуваат цела популација, туку само внимателно одбрани индивидуи или преставници на групи, за да направат статистика и да го докажат дискриминаторскиот третман.

Компетентно статистичко истражување е многу вредно и потребно е да се водат студии во сите земји и во многу области во животот – образование, домување, вработување, здравство и социјални услуги, да наброиме само некои од нив. Тие можат да бидат корисни во докажување на дискриминација на суд, за образложување на барањата за подобра политика на владата и повеќе пари кои би се потрошиле на Ромите, како и во нагласување на прашањата за Ромите пред меѓународните комитети, како што се разновидните тела при Обединетите Нации и Советот на Европа. Локалните организации се веројатно најдобри места за изведување на такви студии. Доколку сте заинтересирани за превземање на такви студии, од голема важност е да се напоми следново:

Не е вистина, како што тврдат многу активисти, дека „секој го познава проблемот, сега нам ни е потребна само акција“; во многу земји, веродостојните податоци за прашањата значајни за Ромите не се достапни, на пример во однос на (само да именуваме неколку примери):

- Процентот на ромски деца кои одат на училиште и посетуваат настава за ментално хендикепирани лица или други училишта со лош квалитет;
- Број на Роми (и нероми) кои живеат во куќи кои не се законски регистрирани од страна на локалните власти или немаат адекватна инфраструктура;
- Број на Роми (и нероми) кои се избркани од сместувања секоја година;
- Број Ромски (и неромски) деца кои секоја година се одвоени од своите семејства и се сместени во државните институции.

Во некои земји, државните власти се воздржуваат од собирање на статистика, па дури и ги блокираат обидите да се сознаат вакви информации. На пример, во пресрет на изведувањето на истражувањето во Чешката Република, ЕРРЦ често пати беше известуван дека водењето на податоци за етницитет или не е спроведено или е незаконско да се води. Луѓе кои кажуваат дека такви податоци за бројот на Ромите не можат да се дадат едноставно се обидуваат да ве спречат да сознаете дали Ромите трпат систематска дискриминација. Дури и државите кои класифицираат податоци за одредени етницитети како „осетливи“ подлегнуваат на ограничувања во користењето, во најголем дел не одржуваат забрани за генерализација на податоците за групите. Сепак, постојат некои земји каде што навистина може да биде незаконско собирањето и обезбедувањето на расната статистика. Некои држави наводно како причина за елиминација на статистичката заштита од поединци при напад на државата или некоја друга незаконска акција, како што тие сметаат дека е погодно. Локалниот адвокат ќе ви каже доколку во вашата држава постојат правни ограничувања.

За да статистичките податоци бидат корисни, истржувањето мора да биде добро спроведено. Само доколку не работите со професионално одбрани статистички (случајни) примери/мостри, сите заклучоци добиени со статистика треба да се однесуваат само на одредени случаи кои се испитани. Општо правило е да само ги пресметате процентите доколку вашиот пример е поголем од петнаесет. Помалите броеви можат да бидат пресметани само како цифри (т.е.10/15).

Секогаш осигурајте се со тоа што ќе наведете својата методологија во некој одел од извештајотили публикацијата од вашата статистика

Секогаш осигурајте се со тоа што ќе наведете својата методологија во некој одел од извештајотили публикацијата од вашата статистика, земајќи во предвид дека многу ја злоупотребуваат статистиката затоа е важно да се биде транспарентен. Во зависност од големината на вашиот пример и количината на добиените информации, можете да побарате помош од статистичар или социолог, или пак да се запознаете

со кодирањето и статистичкиот софтвер за статистичка анализа. Деталностите за овие процеси се надвор од вниманието на овој прирачник, и затоа е најдобро да се консултирате со експерт да ја консултирате вашата локална библиотека или интернет за понатамошните информации. Добро место е да почнете од Меѓународната асоцијација за официјална статистика: <http://www.stat.fi/iaos/index.html> или Статистичката единица на Обединетите нации: <http://unstats.un.org.unsd>.

Овозможување на делување на правото: работа со статистика

Како што е напомнимато горе, транспарентноста во собирањето на статистика е многу важна. Манипулацијата со статистика е етичко прашање и се поставува при ширењето на информации во јавноста. Следната информација се појави во извештајот за заштита на малцинствата во Бугарскиот Институт за отворено општество:

„[...] Бугарските власти собираат статистика за криминалните дејствија на основа на етницитет на сите нивоа на кривичните процедури се до осудувањето, а оние кои се јавно достапни предлагаат утврдување на дискриминација при осудувањето. И покрај тоа што власта тврди дека податоците за етницитетот се собрани само со согласност на оптуженикот и спрема принципот на самоидентификација, всушност постојат доволно докази да се заклучи како службеникот кој го спроведува законот на крај и тој кој што го одредува етницитетот.

Недостатокот на транспарентност во поглед на присобирањето на официјалните етнички статистики и целта за која оваа статистика ќе се користи предизвика грижа кај многу официјални лидери во цивилното општество во Бугарија. Оваа ситуација може да се исправи доколку бугарските власти собираат ваква статистика само за јасни и јавни намени, и само користејќи транспарентна методологија. Бележењето на инцидентности на дискриминација во областа на кривичното право (а и во другите области) многумина го сметаат [...] легитимна причина за собирање на податоци, обезбедувајќи соодветна заштита за да се осигура постоењето на заштитата на слободниот избор на идентитетот."

Прашања:

1. Кои се етичките прашања врзани со собирање на статистички податоци?
2. Кои прашања се појавуваат во врска со одредувањето на етничкото потекло по пат на спроведување на законот при присобирањето на податоците?
3. Како статистиката може да се злоупотреби?
4. Кои граници би можеле да се постават на теренот за да би се осигурал легитимитетот при присобирањето на податоците?

„Тестирање” цо цел да се докаже расниа дискриминација

Весна е Ромка, а ова е нејзината приказна:⁷

„Го видов огласот за продавачка на излогот на продавницата за текстил. Бараа продавачка помеѓу 18 и 29 години. Јас имам 19, па затоа влегов и прашав за

работа, но работодавецот ми рече да дојдам повторно за два дена, затоа што не се пријавиле доволен број на кандидати.

Доаѓав уште два пати но двапати ми го рекоа истото. Речиси една недела покасно, повторно отидов до продавницата. Огласот за работа се уште стоеше на излогот. Работодавецот беше премногу зафатен за да ме прими, но ми рекоа дека работата веќе ја дадоа на друг.

Откако излегов од продавницата, бев толку вознемирена и ја замолив пријателката не-ромка да оди да праша за работата. Кога излезе, рече дека на неа и рекоа да дојде на разговор во понеделник".

Како што е изнесено во поглавјето 2, во некои случаи на непосредна дискриминација, може да се случи да не се користи експлицитно зборот „Ром" или „Циганин", но дека е понатаму можно да се покаже дека се случила дискриминација.

Како некој може да докаже дека во вакви се случила дискриминација? Некои организации во централна и источна Европа неодамна успешно ја применуваат техниката наречена „тестирање". Приказната за Весна се подпира на праксата тестирања за да го докаже постоењето на расна дискриминација. Тестирањето подразбира испраќање на поединци или парови на Роми и нероми – лица кои во своите одлики како што се одело, квалификации итн. Многу слични меѓусебе – да се пријават за работа, стан, да влезат во ресторан, дискотека или место за вработување за кое се смета или постои сомневање дека во нив редовно се врши дискриминација на Ромите. Доколку неромската индивидуа или пар се третира поинаку отколку ромската индивидуа или пар-на пример, доколку на неромскиот пар му е овозможен влез во дискотека, а од ромскиот пар е побарано членска карта за да потоа му биде оневозможен влез-тогаш деталното и внимателното сведочење на таканаречените „испитувачи" или „тестери" треба да биде запишано. Ова сведочење обликува доказ на дискриминаторски дела за дискриминаторски чин, и во многу држави може да биде употребен на суд.

Нешто пообеман приказ на методот на тестирање е опишан во наредниот текст:

Тестирање со цел за докажување на расна дискриминација⁸

Тестирањето е техника која се користи за да се собере материјал во ситуации каде што постои тврдење за дискриминација. Тестирањето воглавном се применува од страна на организација за граѓански права за да се откријат незаконските постапки на дискриминација. Ова се врши доколку членот на заштитената класна група се сомнева дека постои нееднаков третман на основа на неговиот или нејзиниот национално потекло, вера, род, боја на кожа, или други карактеристики покриени со законски забрани на дискриминација. Овој метод исто така се применува и да се премости постоење на мерка на дискриминација во вработувањето, домувањето, јавното сместување или навистина во било кој домен на општествениот живот. Постојат два вида на тестирање; тестирање наметнато за истражување, која се користи за сослушувања, и тестирања намерно спроведувани, кои користат резултатите од тестирањето за подигање на тужба или усогласување со инјективниот лек при примената на тестирањето свртено кон спроведувањето, често е адекватно за изведување на повторени тестирања во врска со испразнето работно место, стан, кафе или клуб за кое се смета дека се одбиени на расна основа. Целта на повторените тестирања е да ја утврдат природата и мерката на дискриминација во спроведувањето на судскиот спор, првенствено да одреди дали се посматрани различностите во третманот на изолирани или одразуваат образец или пракса на дискриминаторско однесување.

При тестирањето наменето кон спроведување, тужителите треба прво да го расправат случајот со тужителот за да се постават прашањата кои ќе бидат расправани по пат на тестирање. Исто така треба да се соберат сите материјали кои се однесуваат на компанијата или клубот кој се тестира, како што се дозволите, претходните жалби против фирмите, како и законски прописи и обичајното право. Тогаш почнува селекција и обука на испитувачите.

Испитувачите се објективни установувачи на факти, кои по широката обука, како во училища така и на „терен“ водат тестирања да ја разоткријат дискриминацијата. Едно тестирање побарува два испитувачи: „заштитен испитувач“ и „испитувач кој врши споредување“. На пример, во случаевите каде се наведува дискриминацијата против ромско лице, ромското лице служи за да биде заштитен испитувач, додека пак неромското лице би била во улога

на испитувач кој врши споредување. Во случај на родова дискриминација против жена, жената би била во статус на заштитен испитувач а мажот би бил во улога на споредбен тестер. Воопшто тестерите би требале да бидат слични. Клучната разлика би бил квалитетот за кој се работи во „тестирањето“, на пример, раса или национално потекло на испитувачот каде наводно постои расна дискриминација.

Обуката треба да опфати пракса на тестирање под буден надзор, ориентација за употребата на резултатите од тестирањето за да се спроведат законите за граѓанските права, за да информацијата која се однесува на природата на правната процедура каде испитувачите евентуално би можеле да бидат вмешани. За време на обуката, испитувачите треба блиску да соработуваат во пар, да се запознаат и развијат чувство за тимско работење. Испитувачите треба да се замолат да изјават дека ја превземаат улогата во проектот како објективни тврдители на фактите, и да ветат дека ќе ги чуваат доверливите податоци.

Испитувачите ги изведуваат своите тестирања истиот ден, глумејќи *bona fine* оние кои бараат работа или стан на пример. Во процесот на тестирање, партнерите на тимот за тестирање се испраќаат во блиско поврзани интервали да бараат известувања за работа, стан или достапност на одредена услуга. Кога го водат тестирањето, испитувачите треба да бидат соодветно облечени за дадената ситуација. Испрашувајќи ги работодавците, секој испитувач би требало да превземе акција кои можат да се споредат со оние кои ги превзема нејзиниот или неговиот партнер од парот додека го прати природниот тек на процесот за пријавување на работа. На пример, заштитениот испитувач ќе се пријави за работа, или ќе го направи тоа по телефон или лично. Обликувањето на однесување на испитувачот спрема одредените околности секој пат при пријавувањето за работа, треба да одржи јасна и потполно евиденција на искуствата на тестирања, и да обезбеди да секој испитувач делува во склад со она што може да се спореди со неговиот или нејзиниот партнер што е потребен за да се добие доказен материјал за арница.

Испитувачите ги бележат своите искуства во формулари за задачи веднаш штом ќе го завршат својот тест. Извештајот исполнет од страна на секој испитувач треба да вклучува информации за работа или достапност за сместување, процесот на пријава термини и услови, прашања кои ги поставувал испитувачот и информација која доброволно ја дал службеникот или работодавецот. Преку одговорот на такви прашања во формуларот, може да се побара од тестерите да поднесат детален наративен опис на искуствата за време на тестирањето.

Формуларите во кои испитувачите ги забележиле своите искуства треба да ги опфаќаат најмалку следните работи: време на пријавување, информациите кои ги побаруваа во својство на апликант (на пр: должина на интервјуто, карактеристики на интервјуата, прашањата кои се поставуваа на интервјуата); текот на информации (на пр: информацијата е обезбедена спонтано, информацијата е побарана); како се третираани во својство на апликанти (на пр: должината на времето колку требало да чекаат, нивото на понудената гостопримливост); начин на која се опишуваат работите (на пр: разговор за платите, и добитките, должината на вработувањето, и сл.). Така добро организирани тестирања имаат за цел да испитаат до детал и дискретните моменти на процесот на вработување или може да се користат да потврдат или побијат обвиненија за дискриминација кои се подигнати против работодавците. Доказот за конечната неправилност-е дека на еден испитувач му е понудена работа, додека пак на друг не-треба да биде документиран колку што се може повнимателно.

Улогата на испитувачот не е да одредува дали се појавила дискриминација или не, туку да делува како непристрасен бележник на информации. Само координаторот на тестирањето (организација или адвокат) можат да одредат дали се одиграл различен третман. Завреме на тестирањата испитувачот треба да се воздржи од ставање на било какви примедби за раса или етницитет во околината, на работното место или во клубот каде се врши испитувањето. Испитувачите треба да бидат посматрачи бележници така да нивните забелешки бидат потполни и точно документирани. Исто така би било потребно да нивните искуства посебно ги снимат, и не би требало да помеѓу себе расправаат за своите искуства во време додека ги документаат. Ни под било какви околности и со никого испитувачот не смее да расправа за искуството од тестирањето или институција каде го вршел испитувањето, доколку за тоа не е овластен од страна на координаторот за тестирање или тоа не му го наложи судот. Доколку се утврди различен третман, тогаш организацијата може да подигне тужба против чинителот.

Тестирањето наменето за спроведување може да ги повика испитувачите да учествуваат како тужители и како сведоци во спор. Ова наведува на најмалку три додатни аспекти при избор на испитувачот. Прво, личната позадина на испитувачот мора да биде ослободена од сите потешкотии кои би можеле да го намалат неговиот кредибилитет како сведок. Друго, испитувачите треба да бидат доволно комуникативни за да ги престават своите искуства јасно во облик на пишана изјава на сведок и во усмено сведочење. Трето, со оглед на тоа дека

спорот може да потрае и неколку години, испитувачите треба да имаат желба да останат во контакт со програмот на тестирање и повремено да се враќаат за да учествуваат во законските процедури на еден подолг период. [...]

Верификација на податоциите

Било да се документира посебен случај на некоја жртва за кршење на човекови права или поопшто истражување на состојбата на човековите права во одредена земја, верификацијата на приспособените податоци е важен дел на документацијата. Обезбедувањето на тоа дека собраните податоци кои сте ги собрале ја преставуваат ситуацијата која ја опишувате, во секој случај е значајно за ваше користење на податоци и за репутацијата на вашата организација. Отповикувањето на лажни наоди, било тие да се намерни или не, можат да бидат крајно штетни за кредибилитетот на вашите информации и вашата организација.

Отповикувањето на лажни наоди, било тие да се намерни или не, можат да бидат крајно штетни за кредибилитетот на вашите информации и вашата организација

Искористувањето на неколку различни техники за документирање кои се опишани порано корисни се во прилика на верификација на податоците и тоа обезбедува истражување со јака основа за идните барања при анализирање на добиените податоци. Честопати ваквите акции ќе се дополнуваат и ќе им помогнат на посматрачите да стекнат попотполна и поточна слика. Можно е истовремено да се врши надгледување и да се вршат интервјуа. Осигурувањето на високо ниво на детали и избегнување на произволни тврдења допринесува во квалитетот и веродостојноста на извештајот кој ќе биде развиен.

За време на процесот на верификација потребно е да се воочат сите пропусти во информациите и да се насочи се на противречноста на фактите во самата фаза на истрага и документација. Интервјуата кои се снимени треба да бидат запишани. Потребно е да се побараат поткрепувачи на податоците доколку поткрепата не е присутна во документацијата. Било какви противречности кои се откријат треба да се разработат. Противречноста во податоците не значи обавезно дека нешто не е вистинито, туку може да биде последица од лошо толкување или лошо разбирање помеѓу истражувачот и неговиот извор.

За да го подржите и верификувате својот случај, обидете се да дознаете што повеќе можни веродостојни доказни материјали. Објективниот материјал е уверлив и често се побарува доколку намеравате да превземете понатамошни активности-посебно судски

спор. Како примери за докажен материјал се вклучени полициските извештаи, лекарските уверениа, извештаи од „стручњаци“ и извештаи од домашни и меѓународни институции. Ова во никој случај не е конечен список.

Анализа на информации

Анализирањето на информации е завршен чекор во документацијата на човековите права пред составување на извештајот. Кога еднаш податоците ќе се соберат и верификуваат, почнува нивната анализа. Како што е работено порано во текот на процесот, би било корисно уште еднаш да се размисли за активностите кои во иднина ќе бидат превземени со собирање на информациите. Кои податоци се најкорисни? Како ќе бидат користени за идиот спор/застапување/политички цели? Како податоците ќе бидат претставни во извештајот?

Откако овие прашања се разгледани, можно е да се продолжи со аналитичкиот процес. Било кои и сите квантитативни необработени податоци добиени по пат на разгледување треба да се обработат во релевантна статистика за творење на извештајот. Во зависност од количината на приобраните податоци, ова може, но и не мора, да се побара помош од социолог статистичар.

Добиените податоци треба да се споредат со државните закони како и со меѓународните разбирања и договори ратификувани од страна на државите. Дали документацијата назначува повреда на човековите права како што е систематска дискриминација? Набљудувачите треба да ги уочат примерите на повреда на човековите права и, доколку е можно и причините за тие поведи. Конечно аналитичкиот процес дозволува поднесување на препорака од страна на набљудувачот, заснована на информациите кои таа или тој ги приобрал.

Добиените податоци треба да се споредат со државните закони како и со меѓународните разбирања и договори ратификувани од страна на државите

Овозможување за делување на правата: документирање на повредите на човековите права

Кога ја разгледувате наредната ситуација, ве молиме да размислите за следните прашања:

1. Кој вид на информација треба испитувачите да ги испитаат пред да започнат со утврдување на фактите.

2. Како би пристапиле во доле опишаниот случај на терен? Кои методи можете да ги употребите во таа ситуација? На кои работи треба да обврнете внимание?
3. Како би ги утврдувале фактите по враќањето од терен?

Сега разгледајте ја ситуацијата:

Вашата организација во последните неколку години работи на прашањата за правата на Ромите во вашата земја. Во последно време, НВО-то врши надгледување на медиумите, ги прегледува оптужбите за кршење на човековите права и ја надгледува ситуацијата за човекови права на Ромите во неколку заедници.

Во текот на работата на виделина излегло дека огромен број на деца, на школска возраст од овие заедници (како и претходно нивните родители) учат во „специјални училишта“ за ментално ретардирани деца. Многу образовани работници во праксата сметаат дека децата со специјални потреби се всушност школи за Роми. Ромските деца во таквите училишта се запишуваат директно или се подоцна префлени откако започнале со редовна настава во основните училишта. Најчесто таму се сместени по препорака на психологот по извршените тестирања, базирани на тестови кои се обликувани спрема културните предрасуди. За тие деца се вели дека поседуваат „интелектуални недостатоци, такви што не можат да бидат успешно едуцирани во основните училишта ниту пак во училиштата за деца со посебни потреби“.⁹ Родителите Роми со кои разговарвте ве информираат дека или не биле консултирани, или пак беа присилени да ги потпишат формуларите со кои нивните деца ги сместуваат во специјалните училишта. Во специјалните училишта на децата не им се нуди едуцирање согласно стандардите на нормално основно училиште, а можностите за понатамошно школување се ограничени и на овие ученици не им е овозможен упис во класичните средни училишта. По посетата на неколку вакви институции, веднаш е јасно дека мнозинството на учениците се со ромско потекло.

Случајот Острива

Гореопишаната ситуација во груби црти ги претставува условите кои ЕРРЦ ги откри при објавувањето на документацијата за човекови права и општото истржување во Чешката Република во 1997 год. Спрема прелиминарно собраните информации, набљудувачите на ЕРРЦ, заедно со локалните организации на Ромите започнаа посебна истрага за положбата на ромските деца во чешкиот образовен систем.

Голем дел од истражувањето направен е во источниот чешки град Острива. Водени се многу разговори со учителите, директорите на училиштата, учениците и родителите. ЕРРЦ внимателно го користеше истражувањето да го покаже влијанието на

нееднаквоста; се пресметуваа броевите на ромските и неромските деца во основните училишта во школскиот округ на Острава. Картата која произлезе од тоа – покажа дека е вистина она што сите го велеа, но мал број од нив ги има документите за да тоа го потврди – се покажа градот драматично поделен спрема етнички граници, со мнозинство на ромски деца кои посетуваат училишта, но истите тие кои кога ќе завршат се без знаење неопходно за да им се овозможи учество на берзата на трудот, за пристојна плата и водење на достоинствен живот. Понатамошното истражување на ЕРРЦ спроведено во целата Чешка Република ја обелодени целата ситуација слична низ целата земја.

Сведочењата се запишани и анализирани се чешките закони и образовни политики, а посебно оние кои се однесуваат на помошните специјални училишта. Примерите за злоупотреба и немарност од страна на образовните работници обелоденети се во текот на истражувањето. Извештајот објавен во 1999 год. Кој произлезе од тоа покажа дека повеќе од половината на ромски деца на школска возраст посетува школо за деца со специјално потреби дека повеќе од вкупната популација во таквите училишта се Роми. Врз основа на статистичките анализи, откриено е дека секое ромско дете има 27 пати повеќе шанси од неромското дете да биде сместено во помошно специјално училиште. Многу ромски деца кои не посетуваа школо за ментално ретардирани деца беа собрани во неколку основни училишта во одредени преграда на Острава; преку 30 до 70 „нормални“ училишта во Острава „се бели“ – т.е. во нив немаше ниеден ромски ученик.

Низ тоа, ЕРРЦ документираше извесен број на специфични поединачни случаи на повреди или вознемирувања, вклучувајќи и случаи на насилство извршени од страна на расистички младинци скинхедси и некои случаи на физичко насилство или вознемирување од страна на учителите или други школски власти.

Оваа информација заедно со други загрижувачки статистики даде основа за давање на законски тужби пред чешките судови кои ги превзеде една група на ромски деца од Острава, потпомогната со локален адвокати ЕРРЦ, за да се преиспита нивната сегрегација во специјалните училишта.

Да резимираме

Документацијата е крајно важен елемент на активност во областа на човековите права, и затоа треба да биде превземена со големо внимание и труд. Доколку се следат одредените упаства, документацијата за човекови права може да даде крајно продуктивни резултати, образувајќи конечно основа за политика заснована на

човековите права, промена на пракса, подобрување на локалните состојби и воопшто подигање на свеста за ова прашање.

Користете ја наредната вежба за да ја развиете можната мисија на набљудување или утврдување на факти.¹⁰

а) Одредете **прецизен фокус**

• Кој е делокругот на вашето истражување	
--	--

б) Утврдете ги **јасните критериуми**

• Кои критериуми ќе ги користите за да ја утврдите точноста на информациите кои ги собравте	
---	--

в) Воочете ги **изворот на информации**

• Кои се жртвите?	
• Кои се наводните чинители?	
• Кои се сведоците?	
- оние кои го виделе збиднувањето	
• Кој може да помогне да се утврдат додатните извори на информации	

г) Идентификувајте ги **пишаните и документираните доказни материјали**

• Кој документиран материјал ви е на располагање за да додатно ја потпомогне вашата истрага	
• Дали информациите ви се поткрепливи	

д) Извршете **прегледи на лице место**

• Што е потребно да се направи пред посетата на местото	
• Што е потребно да се направи за време на посетата	
• Што е потребно да се направи по посетата?	
• Кој може да помогне при прегледите?	

ѓ) Одредете го **нивото на бараниот доказ**

• Кое ниво на докази се дозволени за да се дојде до реални темелни заклучоци	
• Кои фактори имаат влијание на утврдување на нивото на докази	

е) **Потврдување**

• Како ќе ги проверите информациите кои сте ги собрале	
--	--

ж) **Стандарди за почитување на човековите права**

• Кои стандарди на почитување на човековите права ќе ги примените во случај или прашање кое го документирате	
--	--

Најомени:

- ¹ **Превземено од:** *Training Manual on Human Rights Monitoring, Professional Training Series No. 7* (Прирачник за набљудување на човековите права, Серија на професионална обука бр. 7) (2001) Њујорк и Женева: Обединетите нации, *Canadian Human Rights Fondation Human Rights Monitoring and advocacy Workshop* (Работилница за набљудување на човековите права и нивното застапување) (2002) Џакарта.
- ² Превземено од ЦОХРЕ, ЕРРЦ и Фондација Милан Шимечка, *Defending Roma Housing Rights in Slovakia*. Братислава, 2004, стр.77
- ³ **Превземено од:** Camille Giffard: *The Torture Reporting Handbook* (Прирачник за известување за мучење) (2000) Кочестер, Голема Британија: Human Rights Center, University of Essex, 2000, стр.32.
- ⁴ Ибид, стр.43.
- ⁵ „Profile of One Community: A Personal Document Survey among the Romani Population of Kumanovo, Macedonia (Профил на една заедница: Истражување за лични документи меѓу ромската популација во Куманово, Македонија.)" *Roma Rights No.3 2003*. За повеќе информации, видете: http://errc.org/rr_nr_2003/noteb3.shtml.
- ⁶ Open Society Insstitute. *Minority Protection in Bulgaria* (Заштитан а малцинствата во Бугарија). Будимпешта, 2001. Достапно на адреси: http://www.eumap.org/reports/content/10/100/minority_bulgaria.pdf.
- ⁷ Превземено од: *Understand the Law* (Разумен Закон), The cityzentship Foundation, 1995 стр.16. Исто така види The Human Rights Education Library, на адреса: http://www.hrea.org/erc/Library/First_Steps/part4eng.html.
- ⁸ Превземено од Alemu, Fistum. „Testing to prove Racial Discrimination (Тестирање до цел да се докаже расна дискриминација)" in *Roma Rights No 3, 2000* Будимпешта: European Roma Rights Center, 2000. За документ во целост види; http://www.errc.org/rr_nr3_2000/legal_defence.shtml.
- ⁹ European Roma Rights Center, *A Special Remedy: Roma and Schools for the Mentally Hadicapped in the Czech Republic* (Посебен лек: Ромитеи училиштата за ментално ретардирани деца во Чешката Република). Будимпешта, 1999,стр.31.
- ¹⁰ Превземено од: ЦОХРЕ, ЕРРЦ и Фондацијата на Милан Шимечка. *Defending Roma Housing Rights in Slovakia*. Братислава, 2004, стр.84.

Дел Б
Обезбедување на делување на правата

Поглавие 6.

**Известување: изнесување на
зборовите на виделина**

Запознајте ги своите права и борете се за нив

6. ИЗВЕСТУВАЊЕ: ИЗНЕСУВАЊЕ НА ЗБОРОВИТЕ НА ВИДЕЛИНА

Вовед

Ова поглавје расправа за извештаите за кршење на човековите права. Треба да се разбере како преглед, а не како опширно упатство за известување. Во него ќе се расправа за значењето на известувањето, за некои битни елементи кои што треба да се содржани во известувањето и за етичките сфаќања кои што треба да се земат во предвид во времето кога се пишува известувањето. На почетокот, меѓутоа, потребно е да се забележи дека, воопшто, постојат два вида на известувања: оние кои што се наменети на јавното мислење и оние кои што се наменети на властите (т.е. владите на меѓународните или регионалните управни организации). Првоспоменатите доминираат со расправата во ова поглавје, додека второспоменатите ќе се земат во предвид на поодреден начин во следното поглавје кое што говори за застапување на човековите права.

Значење на известувањата

Известувањето за човекови права е мошне важно за НВО и активистите кои што бараат можност да направат виситинско влијание. Известуваме за да ја подигнеме јавната свест за кршење на човековите права и за примерите на нивните повреди, за да се направат препораки и да се спречат повредите на човековото достоинство. Како што се расправаме во претходното поглавје, документирањето на човековите права не се прави единствено да се стекнат сознанија за лични потреби, туку за да се обезбедат доверливи информации за случаите и примерите на злоупотреба на човековите права, за да се превземе активност насочена кон спречување на повреда на човековото достоинство. Тоа е активност што се врши во јавен интерес. Зголемување на свеста за повредите на човековите права внатре во некоја заедница, земја и/или на меѓународен план, поттикнува акција која што може да доведе до промена. Ова бара ширење на информациите прибрани и анализирани по пат на истражување и документирање на човековите права.

Известуваме за да ја подигнеме јавната свест за кршење на човековите права и за примерите на нивните повреди, за да се направат препораки и да се спречат повредите на човековото достоинство

Известувањето помага и да се утврдат примери на кршења на правата. Без разлика дали вашата цел е насочување на вниманието на медиумите на насилството кои што дотогаш

било незабелелжително на јавен план, со помош на известувањето како механизам за посрамување на одредена влада или институција поради лошата состојба во областа на човековите права, или пак ваша цел е обезбедување на најновата слика на добро документирано прашање за националните или меѓународните владеачки тела, вие ја подигате свеста за човековите права и ја подигата јавната самосвест. Информацијата која што е објавнена по пат на известување може да биде значајна за жртвата на кршење на човековите права, тужителите во споровите за човекови права, националните тела, меѓувладините организации, граѓаните, граѓанското општество и многу други.

Главна цел на успешното известување е да на позитивен начин влијае на ситуацијата кој што сакате да ја подобрите. Ова се прави по пат на подигање на свеста, но исто така и по пат на обезбедување на можни решенија и препораки за проблемите наведени во извештајот. Како стручњаци во ова поле, активисти во областа на човековите права и НВО се наошаат во ситуација не само да обезбедат критика за кршење на човековите права, туку и да одиграат конструктивна улога кон владеачките тела. Владите склони кон кршење на правата, посрамотени пред очите на нивните сопствени граѓани, можат да бидат прилично отворени кон политиката на препораки.

Друг значаен резултат на известувањето (иако посреден по својата природа) е веродостојноста која што добриот извештај ја дава кон вашата организација. Развивање на углед на успешно известување допринесува до внимание кое што идните извештаи, а така и Вашите прашања, можат да ги добијат. Успешното известување може да привлече сојузници корисни за градење на коалиции, а може да помогне иза градење на кредибилитет за останатите активности кои што Вашата организација може да ги превземе. Доброто известување гради добро име. Меѓутоа точно е и спротивното. Лошо и неточно известување ќе му наштети на вашиот кредибилитет и неповолно ќе влијае на вашите идни амбиции.

Совети за добро известување

- ✓ Започнете додека е свежо! Започнете, доколку е возможно, веднаш по завршувањето на документацијата,
- ✓ Запознајте го вашиот аудиториум,
- ✓ Бидете објективни,
- ✓ Направете го извештајот интересен,
- ✓ Оставете фактите да говорат за себе – немојте да бидетесензационални, емотивни или пак драматични,

- ✓ Споредете го вашиот извештај со другите,
- ✓ Заштитете ги вашите извори на информации,
- ✓ Бидте кратки – не ги преоѓајте границите!
- ✓ Бидете конкретни – кои права се повредуваат? Под кои домашни/ меѓународни закони?
- ✓ Утврдете ги примерите и дајте препораки,
- ✓ Проверете, двапати проверете, проверете трипати! Ако не сте сигурни, изоставете!!

Успешно известување

Бидејќи извештаите се наменети за разноврсни и различни читатели, постои исто така и разновидност во начините на известувањето. До времето кога сте стигнале во фазата на известување дотогаш сте требале да ги одредите најпродуктивните и најделотворните средства за соопштување на вашите идеи. Дали со резултатите од вашата мисија на утврдување на фактите имате намера да пристапите на некоја институција или пак на претставник на владата? Дали таа информација ќе биде користена како докажен материал во правна постапка? Дали барате широко национално внимание или пак меѓународно излагање на повредата? Доколку имате намера да превзмете вакви активности, дали сте помислиле на тоа како ќе делувате во поглед на стратегијата и во која временска рамка ќе делеувате? Исто така, се надеваме дека сте го одредиле и тоа дали правите извештај за земјата кој што ќе го осветли мандатот на вашата организација или, можеби, извештај кој што ќе се насочи на одредено тематско прашање.

При развивањето на форматот и на пишувањето на вашиот извештај, важно е на ум да го имате аудиториумот на кој што имате намера да му се обратите. Ова ќе обезбеди да ги вклучите најрелевантните информации и ќе го користите јазикот кој што е пригоден за вашиот читател. На пример, Хелсиншката фондација истакнува дека, кога се упатува молба до властите „лесно запамтливи слогани кои што политичарите би можеле лесно да ги препознаат како свои” можат да бидат значителен додаток на вашиот стил на изразување.¹ Политичарите се држат до јасни и кратки изјави кои што можат да ги извлечат за своите политички и реторички цели. Да се наведуваат поединечни случаи и да се биде јасен за тоа кои домашни и/или меѓународни права се повредени – е добра идеја за секое известување. Исто така важно е, кога се поднесуваат извештаи на поединечни политичари или на владини институции, критиката да не се

изразува со емотивен јазик, за да не се предизвика одбивање или занемарување на вашиот извештај. Бидете одважни и критични, но не и избуливи. Критичноста е од вредност, како и препораките за подобрување на критикуваната ситуација.

НВО извештаите за системските или широко распостранетите повреди на човековите права против одредена група на луѓе, често се користи како шправен доказ. Извештаите можат да укажат на поединечни случаи, добар како и на примерите на повреда на човековите права, кои што на државите им го отежнуваат докажувањето на непознавањето на проблемот и така создаваат подршка во судските процеси. Затоа, доказниот материјал мора да биде објективен и конзисатентен, без сензационален или емотивен јазик. Тежината која што извештаиете ја носат ќе зависи, во извесна мерка, од реномето на НВО кое што го создала – одржувањето на објективноста и кредибилитетот, што е од големо значење.

Конечно, создавањето на извештајот наменет за општата јавност или медиумите е прилично поинаков од известувањата до владите или до меѓувладините тела. Овие извештаи често се помалку формалин од оние наменети за владеачките тела или сличните институции. Извештаитте за медиумите можат да се состојат од наслов/заглавје или пак од поединечни случаи извадени од годишните државни/тематски извештаи, или пак оние наменети националните или меѓународните владеачки тела. Овој аудиторинум најмногу е заинтересиран за „конкретни случаи на повреда на човековите права или навистина шокантни бројки”.² Да повториме, важно е да се биде јасен и концизен, да се користи едноставен јазик кој што е ослободен од жаргони. Овие извештаи почесто и полесно се прават од останатите. Наместо долгиот документ, овој извештај може да биде печатен и се состои од една или две страници. Како и во секој извештај, и понатаму апсолутно важно е да се осигури точноста. За овој и другите начини на известување, повеќе ќе се расправа во наредното поглавие.

И понатаму апсолутно важно е да се осигури точноста

Различни видови на известување

Постојат различни начини да се слушне вашето прашање. Оној што ќе го одберете ќе го отслика резултатот што сакате да го добиете со самиот чин на известување. Вашиот извештај самиот по себе може да биде документ кој ќе биде дел од моменталниот или идниот план на активности за застапување или, ќе се користи за едукација за човековите права. Она што следи е основно упатство за некои вообичаени методи на известување од страна на НВО.

Соопштение за медиумите

Оваа е една од највообичаените методи за известување кој што го користат НВО. Медиумите можат да бидат неверојатно ефективно и корисно орудие за известување. Тука се подразбираат печатот, радиото, телевизијата и интернетот.

Негување на добри односи со претставниците на медиумите, вклучувајќи ги и новинарите и уредниците, може да биде значајно вложување за ефективно известување. Затоа, соопштенијата за печатот треба да бидат јасни и лесни за разбирање за претставниците од печатот кои што не се стручњаци за прашањата за кои што станува збор. Бидете точни и дозволете им на фактите самите да зборуваат за себе. Драматичниот и распаллив јазик ќе го извалка кредибилитетот и објективноста на вашата информација. Не заборавете да понудите контакт информации и можности за интервјуа и додатни информации доколку тие подоцна се побараат. Дobar пример за соопштение за медиумите можете да најдете подолу.

Тужба на Европскиот центар за правата на Ромите против Италија Согласно Ревидираната социјална повелба:

Систематски повреди на основните права на Ромите за адекватно сместување

На 21 јуни 2004 година, Будимпешта, Унгарија; Стразбург, Франција. Европскиот центар за правата на Ромите (European Roma Rights Center) денес поднесе колективна тужба согласно Ревидираната Европска социјална повелба против Италија за константни и систематски повреди на основните права на Ромите за адекватно сместување.

Во колективната тужба на ЕРРЦ се наведува, како резултат на изградба и одржување, во политиката и во практиката, изградба на подстандардни сегрегирани логори за Ромите, како и во светло на присилно иселување на Ромите, закани за присилно иселување, со систематско уништување на имотот кој што им припаѓа на Ромите и систематски напади на ромските населби, без почитување на Италија на меѓународното право, со што Италија го повредила членот 31 од Ревидираната Европска социјална повелба (право на адекватно сместување), земено заедно со членот Е на Ревидираната повелба кој што ја забранува дискриминацијата.

Во својата практика, италијанските власти расно ги сегрегираат Ромите. Ставот на италијанската влада кон Ромите во јавното сместување го потпира

и уверувањето дека Ромите се „номади“. Во доцните осумдесети и раните деведесети, десет од дваесет региони во Италија ги усвоиле законите кои што за цел имаат „заштита на номадската култура“ по пат на изградба на одвоени логори. Не постои никаква делотворна активност на национално или пак било кое друго ниво за борба против развојот на таквите сегрегирани програми. Одвоеното сместување на Ромите во Италија е скоро непроменет стандард и на извесен број на локалитети условите се толку лоши така да претставуваат ризик по јавното здравје.

Покрај тоа, документацијата и набљудувањето на човековите права во Италија кои што ЕРРЦ ги направи независно, како и во консултација со партнерски организации, назначуваат дека Ромите повторно и систематски се потчинуваат на присилно иселување и дека на општ план не постојат основни процедурални гаранции и алтернативно сместување, како и повредување на меѓународното право.

Колективната тужба на ЕРРЦ против Италија исто така го уверува Европскиот комитет за социјални права – тело со задача да ги надгледува прашањата кои што се поставуваат кон Европската социјална повелба и Ревидираната повелба – дека таму каде што тоа се однесува на Ромите, италијанските власти не превземаат никакви ефективни мерки „за да се спречи и намали без куќништвото“ онака како што тоа се бара во членот 31(2) од Ревидираната повелба. Колективната тужба на ЕРРЦ исто така наведува дека италијанските власти не превземале адекватни мерки за да го компензираат непропорционалното исклучување на Ромите од социјалното сместување, и дека дури не се превземени никакви мерки адекватно да се документира нивото на исклучувањето на Ромите од социјалното сместување.

Тужбата е резултат на четиригодишно работа која што следеше по објавувањето на државниот извештај на ЕРРЦ „Земја на логорите: Расна сегрегација на Ромите во Италија (Campland: Racila Segregation of Roma in Italy)“ 2000 година.

Целиот текст на колективната тужба на ЕРРЦ против Италија е достапен на интернет на адресата: http://www.errc.org/Advocacyletters_index.php.

За понатамошни информации за колективната тужба на ЕРРЦ против Италија, контактирајте ја Тара Бедард, истражувач на ЕРРЦ, на адресата: tara@errc.org или (+36 1) 41 32 200.

Петиции и писма на загриженост³

Друг облик на известување е пишување на петиции или писма до владините тела на локално, државно или национално ниво. Релевантните претставници на власта како што се членовите на парламентот или локалните авторитети можат да го обранат вниманието на владата на извесен проблем и можеби дури и ќе имаат моќ да превземеат одредени акции. Овие акции се добро истражувани и развиени документи кои што имаат за цел да стигнат до оние кои што ја утврдуваат политиката, а кои што вие би сакале да ги известите за вашето прашање и да ги наговорите да превземат акција. Петицијата може да бара состанок со адресатот за да се расправа понатаму за решение на одредени прашања.

Слично, писмата кои што повикуваат на инто делување наменете се за оние кои што ја одредуваат политиката, лидерите или на оние кои што се на моќни позиции врзани со нашето прашање. Писмата кои што повикуваат на инто делување имаат за цел брза, моментална активност за сметка на жртвата чии што човековите права биле прекршени и кој што се соочува со неизбежна закана.

Пред да ја напишете петицијата или писмото, одлучете која е најподобната личност или канцаларија на која што ќе се обратите. Дознајте кој е одговорен за дадено прашање. Исто така, разгледајте го секој чекор што веќе е превземен. На пример, ако веќе сте се обратиле до градското собрание, но безуспешно, ќе сакате да одите на повисоко ниво. Кога делувањето бара, бидте свесни за она што се наоѓа во моќта на адресатот да стори нешто. Не поставувајте неразумни или нереални барања, туку бидте јасни за тоа што го барате.

Доколку планирате кампања за пишување на писма, важен детал кој што треба да го имате на ум е времето. Во некои периоди, како на пример за време на државни или локални избори, писмата можат да понесат поголема тежина или ефект од вообичаено. Користете ги таквите случувања во своја корист за петиции или кампањи за пишување на писма.

Во некои периоди, како на пример за време на државни или локални избори, писмата можат да понесат поголема тежина или ефект од вообичаено

Откако сте се претставиле, веднаш преминете на главната точка во текстот од вашето писмо или петиција. Долги петиции или писма кои што го заобиколуваат прашањето, најверојатно нема да имаат никакво влијание и ќе заврши во корпа за отпадоци. Правете специфични повикувања на релевантните документи или стратегии. Користете релевантна и сигурна статистика доколку таквата е достапна и упатете на нејзиниот извор. Ова на оној кој што ќе чита ќе му стави на знаење дека поседувате знаења и дека имате сериозни

намери во врска со вашето прашање. Секогаш барајте пишан одговор. На тој начин ќе знаете дека вашето писмо или петиција е забележана и дека тоа подоцна ќе ви помогне доколку е потребна додатна акција за да се разреши вашето прашање.

Каде што тоа е можно, подгответе и користете шаблонски писма за да заштедите време и секогаш печатете ги на хартија која што го има логото на вашата организација. Користете електронска пошта за да го вратите писмото на сите заинтересирани страни, кои што пак од своја страна ќе ги проследат понатаму. Исто така, и петициите можете да ги испратите по електронски пат за да соберете колку што е можно повеќе потписи за вашата цел.

Билтени и часописи

Билтените и часописите можат да бидат мошне ефективни за подигање на свеста и комуникација со симпатизерите на вашата организација и заедница. Овој метод е добар за известување и изнесување на информации за поширок однапред одреден аудиториум, подигање на свеста и отварање расправи. Како додаток на изнесување на вести, овој формат овозможува да се додадат статии и останати прилози.

Иако е корисен како средство, овој тип на известување има и свои ограничувања. Часописите бараат многу подготовки и можат да бидат прилично скапи за правење. Поевтина алтернатива е да се создаде електронски билтен. Добар пример за ова е седмичниот извештај што го прават унгарските Роми „Ромскиот прес центар“ (РПЦ).⁴ Користењето на електронскиот формат овозможува нискобуџетно производство и лесна дистрибуција, но е ограничена само за читателите што имаат електронска пошта и интернет.

Државна/тематска публикација

Доколку вашата организација троши многу време и енергија на специфични теми или области на истражувања, можеби ќе посакате овие информации да ги составите во едноставна и разбирлива публикација. Државна или тематската публикација се корисни средства за претставување на информациите кои што се собрани во еден временски период кога што објективната анализа и примерите на кршења на човековите права можат лесно да бидат претставени во форма на есеј или пак расправа.

Овие документи често бараат доволно подготовки, но резултатот е вреден за тоа. Монографијата може да биде корисна како извор за покажување на работата на вашата организација, користејќи ја во образовни цели за човековите права или пак доставена како додатна документација за тужби и извештаи за владеачките власти, со тоа создавајќи случај за делување.

За лобирање или важни случувања и конференции, понекогаш како извор исто така можат да послужат и помали публикации. Следи одделот со карактеристиките кои обично се наоѓаат во таквите публикации.

Извештај од сенка

Поднесувањето на тоа што се нарекува „извештај од сенка“ или алтернативен извештај за меѓународните управни тела ќе заземе извесен дел од следново поглавје. Овие извештаи се подесуваат за време на процесот на проверка кој што го превземаат договорно-заснованите механизми за државите кои што го ратификувале договорот за кој што станува збор. Некоја држава, воопштено говорејќи се проверува секои четири години за да се утврди дали таа го исполнува ратификуваниот договор. За време на овој процес државите поднесуваат извештаи, нешто како самооценување, на односниот комитет за да го прегледа нејзиното усогласување со договорот. НВО често пати се повикуваат на тоа да на комитетот му поднесат извештаи од сенка за да ги претстават сопствените коментари и критики по прашање на усогласеност со државата. Многу НВО превземаат пишување извештај од сенка на сопствена иницијатива, без покана за тоа. Овие извештаи можат да го следат форматот на владиниот извештај или пак можат да бидат, едноставно, израз на загриженост на организацијата во врска со соодветната ситуација за дадено прашање, онака како што се вели во меѓународното право. Овие документи имаат важна улога во прегледување на исполнувањето на меѓународниот договор и понатаму ќе биде образложен во следното поглавје за застапување.

Ова воопшто не е некаков список на различни видови на извештаи, ниту пак овие методи една со друга се исклучуваат. Сепак досега кажаното дава извесна претстава за целта која што извештаите можат да ја имаат. Исто така важно е да се има на ум дека ефективното известување, често вклучува комбинации од методи на известување како што е пишување на писма на загриженост до државните власти и испраќање на печатено издание за да се привлече внимание по дадено прашање.

Читањето на извештаите кои што ги направиле други организации, како што се невладините, омбудсманите и меѓувладините организации можат да го земат како мошне корисно кога се започнува процесот на истражување. Овие документи, во најголем број, се јавни и можат да се најдат на интернет страниците на организациите или пак по барање од самата организација. Список на НВО чии што извештаи можат да бидат корисни по прашања врзани со правата на Ромите, може да се најде во овој прирачник. Примероци на државни и тематски извештаи на ЕРРЦ можат да се најдат и на: http://www.errc.org/Countyrep_index.php.

Овозможување на делување на правото: препознавање на добар извештај

Во следнава вежба ќе користиме принципи на добро известување за кои што расправаме, за да ја оцениме содржината на овие два извештаи. Подолу ќе најдете два измислени примери во вид на писма со загриженост. Прочитајте ги двете и одговорете на прашањата кои што следуваат за да ги споредите и да ја нагласите силината на двата извештаи.

Писмо 1:

Regional Foundation for Romani Rights
1357 Budapest 28, P.O. Box 562/45, Hungary
office@rfr.org

Золтан Хорват
Основен Јавен обвинител
Канцеларија на основниот јавен обвинител на Унгарија
Будимпешта, Унгарија

Почитуван господине Хорват,

Ви пишувам во името на Регионалната фондација за правата на Ромите (РФРР), регионална организација од јавен интерес која што ги брани правата на Ромите во централна и источна Европа, за да Ви обрнам внимание на скорешните настани и барам од Вашата канцеларија брза акција.

Станува збор за скорешното апсење од страна на двајца полицајци во градот Gyongyos, во врска со изнудување на пари и мачење на двајца Роми. На 5 март 2003 година, унгарскиот весник со седиште во Будимпешта, Непсабадшаг, извести дека четворица полицајци, од кои двајца постари поручници, уапсени во местото Gyongyos, поради сомневање за изнудување, групен грабеж и злоупотреба на службената должност. Како што вели дневниот весник, апсењето се случило како последица од инцидентот од февруари 2003 година, при што најмалку шест полицајци го грабнале трочленото ромско семејство и ја претепале младата брачна двојка пред нивната 10 годишна ќерка во шумата близу до градот Асзод.

Полицајците наводно го претепале и детето. За време на физичкото малтретирање полицајците го земале и смејниот накит и барале 125 милиони унгарски форинти (околу 500.000 евра) како што вели дневниот весник. Полицајците престанале да ги тепаат мажот и жената откако овие прифатиле да платат 7 милиони унгарски форинти (околу 28.000 евра). Тогаш еден од полицајците ја придружувал Ромката да ги донесе парите додека останатите полицајци ги задржале мажот и детето. Откако ги пуштиле брачната двојка поднела тужба кај локалниот полициски иследник против полицајците и со задоцнување од неколку месеци, по претресот на нивната куќа, утрото на 4 март 2003 година четворицата полицајци се уапсени, а двајца се осудени за два прекршоци.

Господине Хорват, РФФР спроведува истражување во Унгарија од 2000 година кое укажа постоењето на високо ниво на антиромско расположение во земјата како главна карактеристика на односите на Ромите со нивните неромски соседи. Постојат широко распространетите расистички кршења на правата на Ромите во Унгарија, и во многу сличаи прекршителите на тие права се токму оние кои што го спроведуваат законот. РФФР ја повикува вашата канцеларија да осигура дека сите полицајци вмешани во изнудување на пари и кршење на правата на ромското семејство најбрзо бидат изведени пред лицето на правдата. Затоа бараме да се отвори истрага против останатите двајца полицајци кои наводно биле вмешани во кршење на правата, како и против уапсените на 4 март, да се истражи расистичкиот дух на инцидентот и да се земе во предвид дека тие сториле и тортура.

Со должна почит РФФР бара да биде информирана за сите акции превземени од страна на Вашата канцеларија во врска со овој случај. Исто такака ја поздравуваме секоја идна можност да расправаме со Вас за овој случај.

Искрено,
Фаркаш Иштван
Извршен директор

Писмо 2:

Регионална фондација за правата на Ромите
1357 Будимпешта 28 П.О.Бокс 562/45
Унгарија
office@rfrf.org
20 јуни 2004

За секој заинтересиран:

Ви пишувам уште еднаш за да ја нагласам загриженоста на мојата организација за третманот на ромските питачи кои што се малтретирани и се предмет на страшна злоупотреба на ужасното спроведување на законот во овој регион. Во последно време, над Ромите се врши насилство и многу расистички напади.

На пример, еден романски Ром бил уапсен од двајца полицајци кои што го грабнале за рацете и го натерале да влезе во полициското возило не прозборувајќи ниту збор и го однеле во напуштениот крај на врвот од планината. Полицајците го пцуеле, а потоа го исфрлиле од автомобилот. Еден од полицајците му ги скинал панталоните додека се обидува да му ги соблече, додека другиот го гледал тоа и се смеел. Потоа го оставиле на местото од каде што требал да пешачи долго за да стигне до својот дом. Тој има четири деца.

Ион Смардои ни рече дека неговата јадна трудна жена полицајците ја оставиле покрај патот! Слаткото и недолжно девојченце, романско Ромче кое што не можело да оди на училиште затоа што е Ромка исто така била нападна од полицијата додека просела. Полицајците ја одвеле неколку километри наспроти логорот во напуштен крај и ги земале чевлите. Тогаш полицајците наводно го оставиле недолжното дете да се врати дома босо!!!

Вакви шокантни примери се случуваат често. Во многу случаи полицијата исто така дрско ги краде парите од Ромите што ги собрале од просење.

Протестираме против вакви акции на расистичката полиција! Ваквите акции се зловни, нечовечки, деградирачки и казниви, и претставуваат тешки повреди на многу меѓународни закони за човековите права. Треба да бидете шокирани и да се засрамите што такви акции се случуваат во овој регион под ваш надзор!!

Со ова бараме да се отвори истрага за вознемирување и кршење на правата од страна на службениците кои што го спроведуваа законот, и сите оние службеници за кои што ќе се утврди дека се одговорни, да се приведат и да бидат строго казнети. Бараме темелни измени во системот и казнување на полицајците кои што го повредуваат законот. Исто така очекуваме да бидеме информирани за било каква активност од страна на Вашата канцеларија по ова прашање.

Гледајќи ги и двете писма во прозорчињата долу назначете кое тврдење најдобро опишуваат едно до писмата.

- Содржи одредени податоци за настаните, луѓето и местата
- Ги заобиколува главните точки
- Дава посебни препораки за акциите што треба да бидат превземени
- Го изостава воведот за организацијата или загрижениот поединец
- Адресерино е на дадениот орган на управата
- Донесува сензационалистички и драматични изјави
- Содржи основни граматички и правописни грешки
- Засновано е на внимателно и точно истражување и податоци
- Бара известување за секоја превземена активност
- По својот состав и тон оддава почитување

- Кое писмо го сметате за посилно?
-

- Дали нешто би додале кон посилното писмо за да го подобрите?
-

Содржина на опширниот извештај

Проценката за на она што е потребно да се вклучи во извештајот бара размислувања за вашите цели и публика

Не постои никаков посебен начин за да се изнесат информациите кои што сакате да ги раширите. Како што ќе се навикнувате на пишување извештај, така ќе го развивате сопствениот стил и модел на извештај, заснован на вашето лично мислење што е најдобро за вашата организација. Објавениот монографски извештај на некоја тема или специфична земја, ќе се разликува во обликот на печатеното издание или писмата на загриженост. Тие исто така можат да се разликуваат од краткиот извештај направен за некое посебно случување или конференција. Проценката за она што е потребно да се вклучи во извештајот бара размислување за вашите цели и публика. Како напастиве, цел објавен извештај за истражување на организацијата и активностите при документирањето во одредено поле, може грубо да ги содржи следниве компоненти:

Содржина. Јасен и добро организиран извештај треба да има содржина која што ги назначува сите оддели на извештајот. На секој оддел треба да му се даде наслов кој што ќе му овозможи на читателот полесно да одреди за што станува збор.

Благодарности. Извештајот ретко претставува работа на еден поединец. Од вработените во вашата организација до консултанти, истражувачи и уредници, постојат многу луѓе кои што даваат значаен допринос во пишувањето и завршувањето на извештајот. На овие луѓе, секому посебно треба да им се заблагодари за нивниот труд.

Извршно резиме. Извршното резиме на извештајот често е необврзан додаток. Може да содржи преглед на истражувањата и работата која што ја превземала организацијата, вклучувајќи ги тука и примерите откриени по пат на набљудување. Некоја организација тука може да одбере да ги смести своите препораки за подобрување на ситуацијата, наместо тоа да го направи на крајот на извештајот. Обично го пишуваат претседавачкиот колегиум на директорите, извршниот директор или некоја друга личност со повисок ранг.

Вовед. Воведот на вашиот извештај ја преставува тежината на документот, па затоа треба да биде интересен и да опфати неколку елементи. Во овој оддел треба да биде вклучен и краток вовед за вашата организација: Кои сте? Кој е вашиот мандат? Дали сте национална или регионална невладина организација? Зошто сте превземале истражување од ваква приорда?

Содржина

Зборови на благодарност.....	6
1. Вовед; Ромите во Чехословачката Република	8
2. Ромите и школувањето во Бохемија, Моравској и Шлезеија.....	15
3. Ромите во специјалните училишта во Чешката Република.....	22
3.1. Корсокак: состав и природа на специјалните училишта.....	30
3.2. Содржина на образование во специјални училишта.....	35
3.3. Слаб избор: можности за унапредување на ученици кои завршиле специјално училиште	
4. Сместување во специјално училиште	39
4.1. Злоупотреба на родителската согласност	41
4.2. Висока стапка на препораки за психолошко испитување	46
4.3. Улога на психологот во сместување на Ромски деца во специјални училишта.....	49
4.3.1. Процедурална злоупотреба: пропусти да се извршат адекватни оценувања 50	
4.3.2. Тестови.....	53
4.3.3. Други елементи на психолошката евалуација.....	57
4.3.4. Пат за излагање: „ гранични случаи и „дијагностички престој,,.....	59
4.4. Сместување во специјално училиште базиран на јазична основа	62
4.5. Сместување во специјално училиште поради причини кои не се во согласност со способностите на ученикот65	
4.6. Запишување на Ромите во специјалните училишта	67
5. Злоупотреба во специјалните училишта	70
6. Излегување од специјалните училишта.....	72
6.1. Префрлување во регуларно основно училиште	73
6.2. Надомест за учениците кои завршиле специјални училиште: случаи на повторна квалификација	75
6.3. Нема делотворен лек	76
7. Специјално училиште како гето за Роми;округот на Оправа како Чешки микрокосмос.....	78
8. Чешки основни училишта: извор на оштетени Ромски деца	84
8.1. Кршење на правата на Ромските деца од страна на учителите и другите школски вработени во основните училишта	
8.2. Обиди на учителите во основните училишта да ги присилат Ромските деца на префрлување во специјални училишта по пат на казнување со оценување	89
8.3. Занемарување и запуштање на училниците	90
8.4. Кршење на правата на Ромските деца од страна на не-ромските ученици во основните училишта; пропусти на школските органи да благовремено интервенираат во корист на Ромските деца	94
8.5. Бегање од часови	100
8.6. Неадекватна поддршка на Ромските родители.....	101
8.7. Резиме: Трауматизирани деца.....	102
9. Понатамошни ограничувања на правата на образование: Закон за Чешко државјанство во 1992 и образование на Ромски деца.....	104
10. Образование на малцинства.....	108
11. Повреда на правата на образование како клуч за другите прашања за правата на Ромите во Чешката Република	111
12. Заклучок: префрлување на кривицата на Ромските семејства	114
13. Праведно решение: Препорака од Европскиот Центар за правата на Ромите на владата на Чешката Република	118
14. Библиографија	120
15. Додатоци.....	126
16. Резиме на Ромски јазик	139

Ова е пример од содржината на државниот извештај на ЕРПЦ за Чешката Република:

Воведот треба да го постави контекстот за ситуацијата за која што известувате. Не би требало да претпоставите дека вашата публика го поседува претходното знаење за даденото прашање или земја на која што се однесува извештајот. Затоа, ваша одговорност е да обезбедите вовед или позадина на ситуацијата за која што се говори.

Конечно, воведот треба да содржи преглед на самиот извештај. Обидете се накратко да ги опишете главните точки на извештајот, на што е можно пократок начин. По читањето на воведот вашиот аудиториум би требало да добие добар преглед на истражувањата содржани во извештајот, пристапот на вашата организација кон прашањата и заклучоците кои што сте ги извеле од истражувањето.

Главен текст. Ова е суштината на вашиот извештај. Треба да биде добро осмислен и да ги содржи подсекциите кои што ги следи логичка смисла. Кога назначувате некоја повреда на човековите права, назначете точно кои човекови права се повредени, по кој домашен или меѓународен закон. Корисно е да го наведете законот или регулативата, наместо само да го назначите одделот или членот за кој што станува збор. Ова има многу повеќе смисол за читателот кој што можеби не го познава законот.

Вклучете наводи за оние кои што сте ги интервјуирале во текот на процесот на набљудување или истражување. Бидете сигурни дека изјавите се точно пренесени и дека информантите се анонимни кога што тоа е потребно. Исто така, бидете сигурни дека вашиот стил на наведување е точен и конзистентен низ целиот документ. Недоследност и недостигот од информации лошо ќе се одрази на вашата организација.

Сите листи, графикони и табели треба да бидат јасно опишани, означени и објаснети. Ова се однесува исто така и на секоја статистика која што се користи, без разлика дали е подготвена од вашата организација или пак од некој друг. Вие сте одговорни за точноста на сите информации кои што се содржани во вашиот извештај.

Решенија и препораки. Ова се битни елементи на извештајот. Извештајот не треба да биде само критичен, туку исто така и конструктивен. Способноста да се укаже на проблемите и на насилството е важна, но и покрај ова, исто така и одговорност да се понудат препораки засновани на вашите согледувања. Каде владата треба да почне да ги исправа овие прашања или насилства? Дали треба да бидат донесени закони или пак треба да се менуваат? Дали е неопходно финансирање на проектите засновани на заедниците? Што би сте препорачале како акционен план на властите?

Библиографија. Библиографијата на извештајот треба да ги содржи сите информации цитирани во главниот текст и користени во извештајот. Консултирајте го напаствието за детали врзани со цитирањето на различни документи.

Додаток. Ова воглавном е завршен дел од документот. Додатоците можат да вклучат информации како што се национални и меѓународни документи, закони, законодавства или преписка цитирана во главниот дел на текстот. Исто така, во додатоците често се вклучени и табели кои што содржат необработени податоци користени за прибавување на статистики наведени во текстот на извештајот. Вклучување на овие додатоци допринесува за кредибилитетот и транспарентноста на извештајот, како и за пристапот на читателот.

Овозможување на делување на правото: дефинирање на вашиот мандат

На линиите кои што следат напишете краток опис на вашата организација онака како што би се појавил во воведот на извештајот. Не заборавете да вклучите и податоци за тоа кои сте, што работите и дали сте регионално, државно или меѓународно насочени.

Пласирање на извештајот

Пласирањето на извештајот треба да биде добро осмислен настан за вашата организација. Било да се работи за резултат од вашата работа од извештај од сенка, извештај наменет на политичарите или пак нешто што е наменето за поширок државен или меѓународен аудиториум, треба да одредите план за дистрибуција на извештајот. На кому ќе му се испрати извештајот? Кога ќе биде датумот на неговото излегување од печат? Дали ќе одржите прес конференција за печатот за да го одбележите излегувањето на вашиот извештај? Која е предвидената реакција на вашиот аудиториум на извештајот? Дали постојат и други настани со кои што излегувањето на вашиот извештај би можело да се поврзе за да се нагласи значењето на вашиот извештај?

Се е во темпирањето...

Во септември 2000 година, ЕРРЦ го објави извештајот за кршење на човековите права на Ромите во Романија наречен „*Држава на неказнување*”. По месеци на истражување, пишување и уредување, датумот на излегување на публикацијата беше одреден за 11 септември 2001 година.

Нема потреба да се каже, публикацијата на ЕРРЦ за Романија не беше најголемата вест тој ден. Извештаите за терористичките напади на Њујорк и Вашингтон доминираа на вестите низ целиот свет. Романскиот извештај доби многу помало внимание од претходните државни извештаи на ЕРРЦ затоа што нападите на Светскиот трговски центар се случија истиот ден. Јасно е дека ова нешто не можеше да се избегне, но сепак го илустрира значењето на тајмингот на излегување на вашиот извештај.

Доколку вашиот извештај е наменет на одреден аудиториум, добра идеја е да го испратите и на неколку други места. На пример, доколку сте објавиле извештај за исклученоста на ромските деца од образованието, со цел да се достави до владините тела како што е Министерството за образование, добра идеја би била извештајот да го доставите и до други одговорни лидери во владата (на пример, членовите на собранискиот комитет кој што се занимава со образовни прашања, владините институции специјализирани за образованието итн.), опозициските партии, одредени медиумски изданија, на заинтересираните академски контакти, и други организации заинтересирани за вашето прашање. Ова ќе потпомогне за отворање на расправа во

врска со вашето истражување и наоди. Исто така, можеби ќе посакаете да приложите кратко резиме на извештајот, нагласувајќи ја неговата содржина и цел, нешто како краток брифинг или воведно писмо.

Земајќи в предвид дека финансирањето е често ограничено за повеќето невладини организации, битно е да го пласирате вашиот извештај разумно. Сакате да го привлечете вниманието на оние кои што најмногу ќе бидат заинтересирани за вашиот извештај, без непотребни трошоци за оние кои што нема да му посветат никакво внимание. Додатни детали за пласирање на извештајот како дел од вашата кампања за застапување, можат да се најдат во следниот оддел.

Етика на известувањето

Како што е и нагласено во претходниот оддел за набљудувањето, кога известувате битно е да го одржите вашиот кредибилитет како поединец и како организација. Затоа верификацијата на информациите е битен и составен елемент во создавањето на вашиот извештај. Разумно расудете: доколку постои некакво сомневање во врска со веродостојноста на одредени информации, изоставете ги. Имате морална обврска да ја осигурате точноста на пласираната информација. Бидете прецизни, точни и водете добра евиденција за вашето истражување. Користно е завршените извештаи да ги прегледате и да бидат внимателно уредени од членовите на вашата организација или пак поединци или консултанти, за да бидете сигурни дека некои прашања не се оставени без одговор и дека нема празнини во информациите. Запаметете: во многу случаи, најубедлив аргумент е кога фактите се претставуваат јасно и непристрасно.

Разумно расудете: доколку постои некакво сомневање во врска со веродостојноста на одредени информации, изоставете ги

Друго важно етичко размислување во извештаите е заштитата на изворите. Доколку се бара, мора да ги почитувате желбите на изворот да остане анонимен при објавување на извештајот. Доколку тоа е можно користете иницијали или пак шифри, иако можат да се сретнат ситуации кога дури и ова може да претставува сериозна закана за поединци. Добијте ја согласноста од оние што ги интервјуирате пред да го објавите извештајот. Бидете отворени и чесни по прашање на своите намери да објавите извештај како и кои се целите на вашиот извештај.

Обезбедување на делување на правото: Известување за човековите права

Користете ги информациите добиено во ова поглавие за да пристапите на следнава ситуација.

Вашата организација прави документирање за правата на Ромите во вашата земја веќе извесен број на години, по пат на следење на медиумите, теренски посети на заедниците кои што трпат кршење на човековите права и постојани контакти со други невладини и меѓувладини организации.

Во последно време, зајакнало движењето на екстремната младина која што физички ги напаѓа Ромите и неодамна пристигнатите имигранти. Бран на антиромско насилство од страна на следбениците на ова екстремистичко движење е во пораст, а властите сториле малку за да ги спречат или казнат одговорните за тоа. Во новинарско интервју, еден од лидерите на екстремистичкото движење ја најави намерата на движењето „да ја исчисти земјата за година дена“.

Во текот на минатиот викенд, седуммина мажи со маски на лицата опкружила две куќи на ромски семејства и ги нападнале членовите на двете семејства со безбол палки и други неидентифицирани предмети.

Спрема медицинските извештаи, ромските жртви претрпеле потреси, се здобиле со скршеници на рацете и со модрици. Извршителите го уништиле имотот на овие семејства, а потоа сипале запаллива течност по куќите и ги запалиле. Објектите и имотот, вклучувајќи ги и личните исправи на Ромите, изгореле во огнот.

Вашата земја има кривичен закон кој што не содржи посебни одредби за кривични дела сторени од расна омраза.

Во предвидениот простор (и на посебен лист ако е потребно) развијте план на извештај. Некои од работите кои што можеби ќе посакате да ги разгледате се:

- Кои важни прашања ќе ги поставите? Кои критериуми ќе користите за одлучите за ова?
- Кој го сочинува вашиот аудиторинум? Кому му се обраќате во вашиот извештај?
- Како ќе го најавите и пласирате вашиот извештај?

- Што ќе препорачате? Кому?
- Бидејќи времињата изобилуваат со политички збиднувања кои што влијаат на создавање на вашиот извештај за многу прашања, кои детали ќе допринесат да биде земен во предвид вашиот извештај?

Најомену:

- ¹ Helsinki Foundation for Human Rights, *Human rights Monitoring* (Набљудување на човековите права). Варшава, Полска, 2002, стр. 182.
- ² Ибид, стр. 182.
- ³ Превземемно од: ЕРРЦ, ЦОХРЕ и Фондацијата Милан шимечко. *Defending Roma Housing Rights in Slovakia*. Братислава, 2004.
- ⁴ Интернет адреса: www.romapage.hu.

Дел Б
Обезбедување на делување на правата

Поглавје 7.

Застапување

Запознајте ги своите права и борете се за нив

7. ЗАСТАПУВАЊЕ

Вовед

Ова поглавје ги содржи основните упатства за застапување на Ромите. Како активист ангажиран во локален контекст, веројатно ќе знаете што е најдобро за вашата организација, и би требало овие упатства да ги применувате се дотогаш додека тие се во согласност со вашите цели и ситуација. Идниот оддел ќе ве насочи на можностите за застапување на човековите права на Ромите, како на национално така и на меѓународно ниво. Дobar дел од ова поглавје ќе претпоставува дека вие сте веќе запознаети со механизмите опишани во поглавијата 3 и 4. Би било добро да се навратите на тие места и да ги погледнете повелбите на Обединетите нации и регионалните европски инструменти за човековите права уште еднаш пред да продолжите со делот за застапување.

Додека го читате ова поглавје, имајте на ум дека одбраната на правата започнува дома. Вашата татковина е местото каде што ќе ги постигнете на најнепосреден начин ефектите за вашата цел. Обединетите нации и разни регионални тела можат да осудат и посрамотат, но често се ограничени во стриктното спроведување на своите пораки. Доколку пак, одберете да го следите механизмот на меѓународно застапување, тогаш важно е да продолжите да вршите притисок на вашата влада, употребувајќи ги како орудија вашите застапувања на препораките и коментарите од одредена страна на меѓународното тело.

Конечно, доколку вашата организација е релативно нова, би било добро да побарате совет од локалните НВО и останатите чинители кои што имаат искуство во застапувањето во вашата област. На многу организации ќе им биде мило да го поделат своето искуство и да стекнат сојузници за сопствената цел.

Што е застапување на човековите права?

Застапување на човековите права е низа од стратешки активности засновани на грижливо истражување и документација на одредено прашање, како и мобилизирање кое што има за цел да измени однесување, културни ставови, односи и политика која што се однесува на општествените институции. Тоа ќе ги воочи прашањата и ќе ги изнесе пред јавната политичка свест, со цел да се дојде до општествена промена. Исто така и документирањето, како и застапувањето се активности од јавен интерес. Потребата од застапување произлегува од нашето неотуѓливо право да имаме еднаков пристап до универзалните човекови права.

Застапувањето е политичка активност, иако често делува во неформалните политики. Надвор од политичките прашања, владата и законодавството застапниците настојуваат да влијаат на политичката заедница, приватниот сектор, граѓанското општество, граѓани поединци и организации. Како што општествената промена не се појавува преку ноќ, и единствено со влијание на еден сегмент од општеството,

Многумина немаат адекватно знаење за тоа што го привлекува пристапот кон човековите права. Да се оспособат по пат на образование, е навистина значајна цел на застапувањето

така застапувањето честопати тежи кон влијание на развој на стратегија или реформи во владата, но и на оспособување, образование и мобилизиција. Честопати стратешките активности на застапникот можат да се обидат да обединат неколку цели во една. На пример, доколку активната застапување има за цел вршење влијание на владата, застапниците исто така можат да работат на стимулирање на

јавната свест во врска со одредени прашања, да едуцираат, како и да создава притисок на јавноста кон одредени прашања. Многумина немаат адекватно знаење за тоа што го привлекува пристапот кон човековите права. Да се оспособат по пат на образование, е навистина значајна цел на застапувањето. Затоа, застапувањето бара одредени политички вештини, како што е мобилизирањето, организирањето, комуницирањето, лобирањето, преговарањето и планирањето на стратегии.

Активности во застапувањето можат да бидат насочени кон влијание врз политичките одлуки на локално, национално и меѓународно ниво. Ова поглавје ќе се осврне на настапвијата за стратешко водење на кампања и покаже активности кои што можат да бидат насочени на обата нивоа.

Што прави застапникот?

Бидејќи застапувањето не е едноставна самостојна активност, туку подразбира извесна стратегија наменета за општествена промена, застапниците се ангажираат во разни активности. Застапникот како поединец, можеби нема да учествува во секоја од доленаведените активности, туку може да се фокусира само на една од дадените можности во која што може да постигне најдобри резултати.

Една од главните функции на застапникот е да истражува, анализира и да осмислува прашања. Застапниците треба да бидат во тек со најновите вести, политиката и законодавството (на локално, национално и меѓународно ниво) кои што се однесуваат на прашањата со кои што се занимаваат. На пример, дали примерите за злосторство направено од омраза се развиваат во вашата заедница? Дали локалните власти се однесуваат дискриминаторски кон Ромите при давање на медицински услуги во одредени

области од вашата земја? Како држава која што чека на прием во ЕУ, дали вашата влада ја имплементирала Расната директива на ЕУ во национален закон? Ова се прашања што се врзани со правата на Ромите и се значајни за застапување на правата на Ромите. Застапниците создаваат врски помеѓу локалните прашања, националните борби и меѓународните движења. Користењето на документација за човековите права како и други извештаи, можат да ве известуваат за трендовите на повредите на човековите права и за прогресивните победи во политиката и законодавството. Оние кои што се заинтересирани за политичко делување, можат да направат нацрт законодавство што би сакале да биде усвоено или пак, да направат анализа и коментар за (не) ефективноста на актуелните закони. Кога имате добри информации, ви се отвараат и разни можности.

Застапникот е...

- Поседува знаење
- Стручен
- Уверлив
- Организиран
- Подготвен
- Промислен
- Креативен
- Внимателен

Застапниците делуваат стратегиски и создаваат мрежи. Создавање на стратегија на застапувањето вклучува и избор за водење кампања заснована на прокламиран мандат на вашата организација и ресурсите кои ви стојат на располагање, како и планирање на активности. Создавањето долгорочни и краткорочни цели, може да помогне во смерниците на кампањата. Застапниците мора да одлучат на која врата треба да тропнат и кои активности најдобро да ги водат. Прашањата за кои би требале да размислуваат застапниците, можат да вклучат и:

- *Што оваа кампања треба да постигне?*
- *Дали целта е реформирање на стариата или пак создавање нова политика?*
- *Дали други организации е помогни во целта на кампањата?*
- *Дали постојат поединци или пак групи кои би биле природни сојузници?*
- *Какви се резултатите од порано спроведените акции?*
- *Каква е моменталната политичка клима?*
- *Која комбинација на активности би била најефективна?*

Од состаноците со владите и МВО, до конференција за локални прашања или состаноци со претставниците од медиумите, застапниците се видени како „стручњаци“ во својата област и теми. Ова со себе ја повлекува и одговорноста за добро информирање за исполнување на оваа задача.

Убедување и лобирање, воглавно се активности кои обично се врзуваат со застапувањето. На пример, застапниците можат да играат важна улога во јавниот интерес по пат на преговори со законодавците во однос на нацрт законите. Користејќи го доброто разбирање на темите, политичките вештини и познавањето на системот, застапниците можат да допринесат во составување на делотворни закони. Меѓутоа убедливите аргументи и кампањи, не се резервирани само за политичарите и владините претставници. Застапниците делуваат за да влијаат на ставовите на поширокото општество со тоа што поттикнуваат општествените промени.

Конечно, значаен дел од работата на општествена промена е образованието. Тие можат да обезбедат моментални и важни информации за медиумите, креаторите на политиката и заедницата, подигајќи ја свеста и јавната самосвест. Ова може да се стори по пат на јавна образовна кампања за разбивање на митовите кои опкружуваат одредено прашање, образование за правата која ќе ги покрива како националните, така и меѓународните закони, или пак, изнесување на критиките и препораките од страна на меѓународни тела. Застапниците делуваат низ образованието, оспособувајќи ги поединците и охрабрувајќи ги граѓаните да земат учество во јавните работи.

Создавање на стратегија за делување во текот на застапувањето

Не постои само еден пример на застапување кој што би можел да се следи за да се создаде успешна стратегија на делување. Многу работи, поради тоа во оваа поле се пробни и погрешни, па затоа потребни се добро осмислени планови и разгледувања на локалниот контекст. Кога започнувате, добра идеја е да консултирате други организации од вашата област во кои што слично се размислува, за да споделите искуства за застапувањето. Ова што следи е настапие во разгледување на стратегијата за застапување.

Одредете ги целите

Вашиот план може да започне така што најнапред ќе одредите да ли постои одредено прашање кон кое би сакале да покренете цела кампања или пак ќе превземете разни активности за застапување вразани со правата на Ромите. Одредете ги целите на вашата кампања, како краткорочните, така и долгорочните. Целите треба да бидат специфични, остварливи и реалистични. Дали постои активност која што сакате посебно да ја превземете за да ги подржите правата на Ромите? Доколку целта на вашето застапување е подобрување на пристапот кон сместување на Ромите, би било добро да работите со локалната самоуправа за да донесете предлог до ново законодавство за пристапот до јавното сместување и би направиле притисок на

државата да ги почитува обврските кон меѓународните договори. Дали саката да измените одредена политика или закон кој директно или индиректно ја дискриминира ромската заедница или пак, има некое друго негативно влијание на Ромите? Дали ќе ја коментирате делотворноста на законодавството? Поднесувајќи извештај од сенка на меѓународно тело, би можеле тоа да го сторите.

Ушврдејте ја вашата целна група

Означувањето на целната група ќе ви помогне да ја формулирате пораката, така што таа ќе привлече што е можно поголемо внимание. Можете да целите на:

	Примери за цели
Влади	Локални челници, јавни работници, јавни институции, меѓународни организации.
Граѓанско општество	НВО, организации во заедниците, сите учесници во јавеност дијалог.
Приватен сектор	Деловниот свет, мултинационалните корпорации, професионални здруженија.
Поединци	Заедниците, општата јавност, медиумски куќи, воспитно-образовни работници.

Овие се главните сектори за удар во создавање навистински измени. Иако една организација сама не мора неопходно да изврши влијание на сите овие сектори, краткорочните цели на застапувањето можат да започнат со целење на еден или два сектора, како и на проширување на останатите со текот на времето. На пример, започнување со реформа на локалната политика во сегрегација во училиштата, а со цел да се изменат ставовите на заедницата кон интеграциско школство за ромски и неромски деца.

Водете истражување за тоа кои се учесниците. Доколку вашата цел е реформа на политиката, зошто ова прашање е важно за законодавците? Како тоа котира во јавниот интерес? Зошто медиумите треба да обрнат внимание на вашата борба? Кој би бил вашиот најверојатен сојузник како коалиционен партнер? Исто така важно е да знаете и кој не е дел од вашиот аудиториум запознајте го оној кој ќе биде ваша најголеми противници. Сево ова ќе ви помогне да научите која е вашата сила и кои се слабостите во вашата позиција, а со тоа ќе бидете подготвени и за противничките аргументи.

Развиејте ја пораката и осмислете ги активностите до крај

Развиејте ја вашата порака. Направете ја јасна, едноставна и добро осмислена. Бидете јасни за тоа која е вашата цел и зошто таа е важна. Разработете ги точките на вашите аргументи, имајќи го на ум вашиот аудиториум. Доколку критикувате закон или политика, добра идеја би била да назначите препораки за подобрување или пак измена.

Осмислувањето е еден од најдобрите начини да се пренесе оваа порака ефективно и успешно. Изнесете што е можно повеќе идеи, но одберете ја само онаа што е „крем во десерот“. Одберете ги најдобрите стратегии засновани на вашата сила, локланиот контекст, ресурсите и можностите кои што ви стојат на располагање. Имајте на ум дека временското темпирање на вашата кампања може да биде битен елемент, посебно во време на избори, формулирање на политиката, меѓународни збиднувања и годишнини. Исто така бидете сигурни дека ги разгледајте можните ризици и препреки на кои можете да најдете, како и тоа дека ќе можете да ги спречите или надминете.

Применете план на акцијата

Одете директно во министерството, во соодветниот отсек или локална институција. Закажете состаноци со политичарите и/или бирокуратите. Состанете се и формирајте коалиција со останатите организации кои имаат сличен или сроден мандат. Направете копија од верзијата на законодавството за кое сакате да се претвори во закон. Започнете кампања со пишување писма – применете го вашиот план со самодоверба и упорност. Бидете подготвени на удари и прилагодете се на приликите. Не срамете се да побарате совет од други НВО, научни работници, професионалци итн. Честопати мислењата однадвор можат да понудат перспектива занована на искуство, исто како што можат да воспостават односи на меѓусебно почитување.

Оценете ги своите резултати и акции

Потоа испланирајте го начинот на одредување на влијание на вашата кампања или акција, И анализирајте ги резултатите од одлуките кои што сте ги донеле. Ова е важен, иако честопати забораан елемент од водење на кампања, но секако битен за зголемување на успехот на вашите идни акции. Дали ја одбравте вистинската стратегија? Дали сте биле успешни во вршење влијание на вашата целна група? Дали ги постигнавте целите што ги поставивте? Кои аспекти се покажаа неуспешни и како се третираа истите во текот на кампањата или акцијата? Оценете ги и вашите резултати и методи кои што ги одбравте за да ги достигнете. Не заборавете да направите попис на материјалот кој што сте го користеле. Некои од поважните прашања што треба да ги поставите се:

- Дали е постигнат напредок во целната област?
- Дали за тоа се одговорни доносителите на одлуките?
- Дали ги ангажиравме граѓаните и дали ја поттикнавме нивната дискусија и учество?
- Дали ресурсите се успешно искористени?

Создавање на мрежа и градење коалиција

Како што е претходно споменато, запознавањето на клучните играчи во вашето прашање е важен чекор. Меѓутоа исто толку е важно е и градење на професионални односи со влијателните актери. **Создавањето на мрежа** опфаќа развивање на сојузништво со други НВО, народни движења, политички истомисленици, лидери, стручни лица и академици и сите останати кои што допринесуваат во движењето кое што вие го подржувате. Организирање или присуство на конференции, панели и работилници, овозможуваат такви можности, исто како и да едуцирате или пак стратегизирате за релевантни прашања.

Коалициите можат да помогнат во покажувањето на тоа дека имате силна поддршка. Оваа покажување на политичка сила и поддршка може да допринесе за дополнителна поддршка од политичките актери. Можеби е уште поважно и тоа дека градењето коалиции допринесува до ускладеност во испраќањето порака за човековите права. Меѓутоа, припадноста кон коалициите носи извесни предности, но и недостатоци. Од една страна, коалициите можат процесот на донесување одлука да го направат прилично тежок и недоволен, исто како што можат и да ги разводенат пораките кои што вие сакате да ги испратите. Коалициите, исто така, можат да наметнат и компромис на сметка на независноста на вашата. Секогаш одмерете ги аргументите за и против формирањето на одредена коалиција, пред да и пристапите. Следната активност се занимава со предностите и недостатоците на градење на коалиции.

Овозможување на делувањето, градење коалиции

Разгледајте ја следнава ситуација:

Во вашата држава животниот век на мнозинското населението и помалите малцинствата е мошне долг, додека стапката на природниот прираст е мошне ниска. Помеѓу ромското малцинство (што сочинува околу 5% од вкупното

население) животниот век е во опаѓање, додека стапката на прираст е мошне висока. Меѓународните организации во последно време ја истакнувале вашата држава поради високата стапка на смртност.

Ромите во оваа област живеат во изолирани населби, без никаква инфраструктура и имаат висок процент на незапосленост. Меѓународните организации известиле за жалбите на Ромите на кои им е ускратен третманот од медицинските установи, и документирале ситуации во кои ромското население од сегрегирани населби, немале можност да добијат локален транспорт или телефон за да добијат итна медицинска помош. Покрај тоа, ромските семејства навеле дека и некои акушерски одделениа ги одделуваат ромските родилки и новороденчиња од неромските.

Вашата организација одлучи да превземе амбициозен проект за застапување во областа на достапот до економските и социјални права за Ромите во вашата држава. Овој проект, меѓу останатото, ве вклучи и застапување во примената на меѓународните стандарди за недискриминација, пристап до домувањето, здравствена заштита и образование.

- Кој тип на организации можете да ги повикате на коалиција за овој ваш проект?
- Кои се предностите за формирање коалиција за вашиот проект?
- Кои се недостатоците?

Предности за формирање коалиција	Недостатоци за формирање на коалиција
<ul style="list-style-type: none"> • • • • • 	<ul style="list-style-type: none"> • • • • •

Техники во изведба на акции за застапување и водење на кампања

Постојат повеќе начини да се изнесе вашата порака и да работите на исполнување на вашата цел. Секогаш изберете акции кои што најдобро одговараат на вашите потреби и на локалниот контекст. Кампањата и стратегијата за застапување често се составени од повеќе различни активности, така да можеби ќе посакаете да разгледате и различни пристапи и патишта. Следат неколку примери за активности во застапувањето.

Писма кои што повикуваат на инто делување: За писмата кои што повикуваат на инто делување расправано е во претходното поглавје. Писмата можат да бидат и делотворна акција за застапување. Тоа може да биде начин на едукација за повредите на правата, истакнување на слабости на политиката или на законодавството и притисок за измени. Доколку постои прашање во врска со човековите права или пак повреда на човековите права која што бара моментално делување од страна на официјален претставник, со праќање писма, или пак, со претставување на нивната содржина пред медиумите, може да обезбеди притисок и актуелизирање на прашањето пред јавноста. Вклучувањето на медиумите, воглавном е, стратешка одлука која, не мора да биде и корисна, ако се сака изградба на добар однос со одредениот официјален претставник.

Отворени писма: Овој тип на писма често ги праќа организацијата или коалицијата, и може да биде отпечатена во весници, часописи, најчесто во рубриките за мислења или уредничките оддели. Слично на писмото кое што повикува на инто делување, отвореното писмо е повеќе специфично, наменето да биде информативно/образовно средство за јавноста. Во случај на писмо кое што повикува на инто делување, медиумите можат да споменат и делови од неговата содржина или да го искористат како извор на информација за сторија, додека пак отворените писма се печатат во целост. Оваа активност е корисна за излагање на широки и политички чувствителни прашања, како и за креирање на свест.

Кампања на пишување на писма: Кога добро ќе се испланираат и применат, кампањите за пишувања писма можат да бидат силно оружје во застапувањето. Бидејќи обемот, а и квалитетот на писмото се важни фактори, оваа техника е најефективна ако имате силна подршка или коалиција со која што соработувате. Писмата можат да бидат упатени на локалните, владините институции, уредниците во весниците, амбасадите или меѓународните организации. Можете да замолите поединци да состават нивно лично писмо, назначувајќи ја нивната загриженост за вашето прашање и акција која што адресатот има намера да ја стори, или пак да се предложи стандарден модел кој

што ќе го користат учесниците. Овој вид на акција има свои добри и лоши страни. На пример, една од погодностите е тоа што кампањата на пишување написма е добар показател на свеста и грижата за вашето прашање. Меѓутоа, лицето кое што е цел на вашето писмо, може да одговара на сите ваши писма на ист начин, што може да биде обесхрабрувачки. Еден од најдобрите примери на организација која што стекнала репутација со водење на кампања по пат на пишување на писма е Amnesty International. Amnesty константно ја користи оваа техника како дел од своите кампањи за застапување, и во тоа има долгогодишен успех.

**Кампања на Amnesty International – Индонезија:
Ослободена Дита Индах Сари, активист за правата на работниците**

Дита Индах Сари, лидерот на индонезискиот Центар за борба на работниците е уапсена во јули 1996 година, на возраст од 22 години, кога учествувала во мирните демонстрации со кои се барало зголемување на минималната плата на национално ниво. По неправедното судење, била мачена и осудена на пет години затвор, од кои што после две години порано е пуштена на слобода на 5 јули 1999 година. Многу членови на Amnesty испратија картички и писма залагајќи се за нејзиниот случај во рамките на меѓународната акција за нејзино ослободување, која што несомнено одигра голема улога во позитивно решавање на нејзиниот случај.

Превземено од адресата:
http://www.amnesty.ca/about/good_news_stories

Совети за пишување на успешни писма

- ✓ Секогаш бидете учтиви. Ова правило е важно и непроменливо. Ваша цел е да остварите погодности за вашата кампања, а не да ги искажете вашите чувства. Владите обично не одговараат на писмата кои што имат навредлив или заповеднички тон (колку и да се оправдани).
- ✓ Објаснете кои сте и што работите. Ова назначува дека писмото е оригинално, и ако сте дел од некоја коалиција, назначете дека постојат луѓе од разни групации кои што ги следат настаните во врска со правата на Ромите.
- ✓ Секогаш пишувајте ги вашите писма тргнувајќи од тоа дека дотичната влада е заинтересирана за аргументи и дискусија.

- ✓ Може да биде таму каде што е можно да го нагласите угледот на таа држава по прашање на умереност и правда, за да покажете почитување за нејзините уставни и правни процедури, и да покажете разбирање за моменталните потешкотии. Ова ќе обезбеди повеќе простор за покажување на начините со кои состојбата со човековите права може да биде подобро.
- ✓ Не користете политички жаргон. Исто така, лоша тактика е да оставите впечаток дека на дадената влада и пишувате поради вашите идеолошки или политички спротивставувања. Далеку поделотворно е да нагласите дека вашиот интерес за човекови права не е на било кој начин втемелено во политиката, туку на подржување на основните начела на меѓународното право.
- ✓ **БИДЕТЕ КРАТКИ.** Едноставно писмо е доволно. Наведете го вашиот случај така што ќе назначите важни прашања, вклучувајќи ги основните причини, доколку се познати, накратко споменете ги специфичните карактеристики, доколку е можно и наведете го вашето барање за акција или препорака.

Превземено од адресата: <http://www.amnesty.org/campaign/letter-guide.html>.

Петиција на поддршка: Составувањето на петиција е едноставен и ефтин начин да се покаже поддршка за вашата цел и во исто време луѓето да се информираат за човековите права. Кога ќе се наведат потписите, при рака имајте го писмото на кампањата. Тоа писмо треба да биде правилно адресирано, со логото на вашата организација, точно онака како што ќе биде испратено откако ќе се соберат потписите. Исто така, корисно е да имате при рака, брошури, памфлети и извештаи кои што ќе ги разделите на оние кои што сакаат да имаат повеќе информации за вашето прашање.

Лобирање: Кога и да е можно, среќавајте се со лидерите и политичките личности кои што можат да имаат влијание на вашето прашање. Владите имаат моќ да доведат до крупни промени во јавната политика и законодавство. Доколку не е можно директно да се состанете со одреден политичар, состанете се со клучната личност од неговиот кабинет. Запознајте како делува системот, и формално, и по прашања на внатрешна политика, и работа „зад сцената“. Градење на односи со овие личности ќе и даде кредибилитет на вашата организација, и на предметот кој што го застапувате.

Пред состанокот во врска со лобирањето, бидте сигурни дека сте ја сработиле домашната задача. Дознајте што е можно повеќе за личноста на која што и приоѓате: какво е неговото мислење за вашето прашање? Дали тој или таа имаат историјат на

симпатија за целите на вашата борба? Вредно е да се покаже зошто прашањето кое што вие го застапувате, е важно за владата.

Бидете потполно подготвени и насочени кон тоа да го барате она што го сакате (предложено законодавство, јавна поддршка итн.), изразете ги вашите очекувања јасно и со себе понесете материјали со информации за лицето со кое го водите разговорот и кои што тој/таа ќе може да ги понесе со себе. Секогаш кога е можно, воочете ги чекорите што владата може да ги превземе за да се дојде до позитивна промена по прашање на одредена политика. Користете информации (посебно факти и статистика) кои што сте ги прибрале во текот на истражувањето и документирањето на човековите права, како и убедливи стории и прикази. Доведете ги тие прашања во врска со стандардите во областа на човековите права. Бидте професионални, организирани, убедливи и понудете препораки. Секогаш тоа сторете го со писмо на благодарност, непрекидно повторувајќи го секој договор или ветување што ќе се договорот за време на средбата.

Образовни форуми и работилници: Овие збиднувања можат да имаат многу различни облици, но сите отвараат простор да се едуцира, информира, расправа и создава мрежа. Најважен фактор во овие збиднувања е аудиториумот. Образовните форуми можат да бидат наменети на општата јавност, други активисти, на политичари, полицијата, адвокатите, судиите, или на останати луѓе од професијата. Работилниците можат да понудат можности, не само да се создава свест, туку и да понудат на поединци обука од областа на човековите права и развива свест за прашањата врзани со Ромите.

Работа со медиумите

Работата со медиумите (печатот, радиото, телевизијата или интернетот) можат да бидат голема погодност, но и штетни во застапувањето на човековите права. Како и останатите горенаведени активности, и овој има свои предности и недостатоци, кои што секогаш треба да ги имате на ум, за да се станат дел од вашата стратегија на застапување. Подолу наброени се некои аргументи за и против работата со медиумите.

Предности на работата со медиумите	Недостатоци на работата со медиумите
<ul style="list-style-type: none"> • дава голем придонес за формирање на јавни ставови и мислења 	<ul style="list-style-type: none"> • може да повлече политички приврзаници или идеолошки пресвртници
<ul style="list-style-type: none"> • широкиот опфат помага во создавање на свест за превземање акција 	<ul style="list-style-type: none"> • може да ги банализира прашањата или да ги овековечи стереотипите

<ul style="list-style-type: none"> • добро средство за излагање на широко распространување на човековите права и посрамотување на владите 	<ul style="list-style-type: none"> • често се бави, првенствено со продажба, и така водејќи искривено претставување на информациите и начинот на нивното презентирање
<ul style="list-style-type: none"> • може да влијае на јавната политика 	<ul style="list-style-type: none"> • може да биде сензационалистичка

За да работите со медиумите најефективно, бидете способни да ја идентификувате вашата целна публика и затоа користете го најпогодниот медиум. Работи кои што треба да се имаат на ум го вклучуваат и изборот на медиумите, како и нивната циркулација и нивниот став кон вашето прашање. Бидете чувствителни на темпирање на вашата изјава или емисија. Случувањата, како што се изборите, годишнините и законодавните дискусии, можат вашето прашање да го сторат „по интересна вест“ во очите на уредникот.

За да работите со медиумите најефективно, бидете способни да ја идентификувате вашата целна публика и затоа користете го најпогодниот медиум

Добра е идејата на едно лице од вашата организација да му се довери одговорноста за работа со најголемиот медиумски барања и контакти. Ова лице треба да поседува знаења, да му верувате, да биде способно да обезбеди материјали или информации, доколку се бараат такви, и да биде чувствителна кога дава изјава во име на организацијата. Собирање на список со медиумски контакти и градење на добри односи со уредниците и новинарите, допринесува за создавање на силна медиумска слика за вашата организација како аналитична и доверлива.

Конечно, планирањето на конференции за печатот можат да бидат добар начин да се најави почетокот на вашата кампања или случување, како што е успехот во судските спорови. Ова е мошне добар начин да се развие добар однос со медиумите, но треба да се користи единствено во случаи кои што се навистина ексклузивни, а ако не се тогаш доволно е само да се даде обично соопштение за медиумите. Како и во другите видови на контакти со медиумите, бидете професионални, креативни и аналитични, но и кратки. Дајте информација за позадината на случајот и бидете подготвени да одговарате на прашања по краткото претставување на вашиот случај или на соопштението.

Ќерката на кралот

Кон крајот на септември 2003 година, меѓународните медиуми опширно известија за кршењето на човековите права во заедниците на романските Роми. Она што привлече мошне големо внимание беше случајот со младата Ромка, помлада од 16 години, која што избегала од црквата, додека татко и, самопрогласениот крал на Ромите, ја водел на венчавка со 15 годишниот младоженец. Иако очигледно уплашена, девојчето беше присилено да се врати и да продолжи со венчавката. Наскоро венчавката станува централен медиумски настан. СНН, ББЦ и неколку други поголеми медиумски куќи ја пренесоа приказната. Како резултат на медиумското внимание, помеѓу останатото, романските власти интервенирале и ги развоиле сопружинците, за што ЕРРЦ и многу други организации за човекови права ја пофалија романската влада.

Воденовите што следеја се водеше голема дискусија во јавниот домен за човековите права и културата. Во Романија најниската старосна граница за венчавање е 16 години, но венчавање на малолетници е вообичаено во некои ромски заедници.

Иако изразија загриженост за доброто на децата вмешани во овој случај, некои активисти за човековите права на Ромите, исто така беа скептични по прашање на начинот на кој што меѓународните медиумски куќи ја пренесоа ова сензационалистичка приказна за повреда на човековите права, додека ги запоставија многу потешките повреди на човековите права со кои што Ромите се среќаваат секојдневно, како што се самоволните присилни иселувања и случаи на полициска бруталност. Дебатата за вистинскиот баланс помеѓу поздравувањето на улогата на медиумите при нагласување на злоупотребата на човековите права и селективното известување за некои видови злоупотреби на човековите права, продолжува.

Изработка на „прирачна кутија за помош” Потребна при застапувањето

Добра идеја е да ги имате при рака материјалите кои што можат да се користат за потребите на застапувањето. Овие материјали можат да се разделат за време на застапувањето, така што луѓето ќе имаат што да понесат со себе како референца на која што подоцна би можеле да се повикаат. Како додаток на релевантната информација за застапување, овие материјали треба да го содржат името на вашата организација и вашите контакти краток опис на вашиот мандат и датумот на објавувањето.

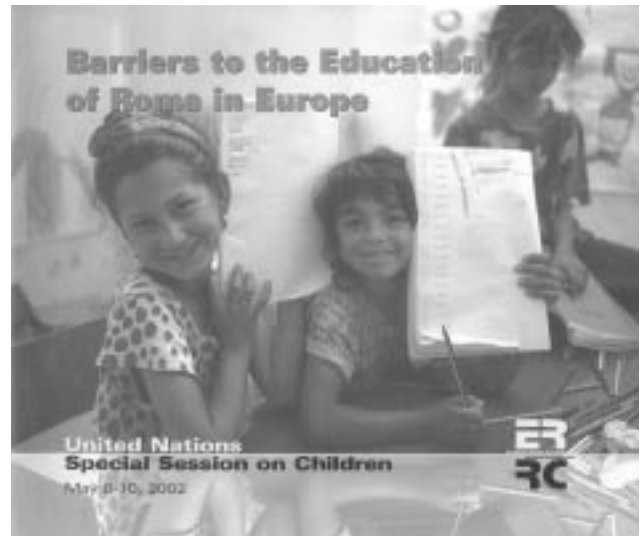
Брошури: Пraveњето брошури и памфлети може да биде лесен начин да го илустрирате вашиот аргумент, а можете да ги дистрибуирате во текот на застапувањето. Сега кога имате потполно развиена порака со цврсти аргументи и препораки за измени, брошурата е совршено место каде што ќе ги профилирате вашите најсилни и најубедливи точки. Оние кои што ја добиваат имаат лесно достапен документ за подоцнежн осврт и повикување.

Извештај: Ресурсите кои што се развиени од активноста на истражувањето и известувањето, можат да се користат како средства за застапување во идните потфати. Тука ги подразбираме извештаите од сенка, кои што подоцна ќе бидат опишани во ова поглавје, исто како и различните механизми за известување опишани во поглавјето б.

Летоци со најчестите прашања и одговори: Друг начин на градење и излагање на вашата порака кои што лесно се дистрибуираат е правењето на

летоци со често поставуваните прашања и нивните одговори (frequently asked questions, FAQ). Ова е добар начин да се покаже вашата порака и да се нагласат главните прашања кои што се наметнуваат во текот на вашата борба. Направете листа на прашања кои што често се наметнуваат за време на лобирањето или образованието за оние на кои што вашето прашање е непознато. Тоа можат да бидат прашања кои ќе информираат, и ќе ги нагласуваат главните аргументи за вашата цел. Потоа обезбедете промислени и содржни одговори веднаш под секое прашање. Сличен леток често се користи со користена информација во образецот „Митови и факти“. Тој се користи за да ги сруши вообичаените погрешни перцепции за вашето прашање. Во сличен облик како и FAQ летоците, вообичаено е виден „мит“ кој е пратен со јасно поткрепнати „факти“ за даденото прашање.

Соопштение за медиумите: Како што е напоменато во поглавјето б, добра идеја е да се направи основен образец за соопштение за медиумите кој ќе ви биде при рака кога ќе ви притреба. Некои основни информации, како што е воведот за вашата организација и контакт информациите на вашиот медиумски претставник, ќе се провлекува низ повеќето изданија. Многу детали ќе зависат од предметот на издавање. Потрудете се да обезбедите „sound bites“ или ефективни кратки изјави со кои ќе коментирате

некое збиднување или дадено прашање, а истите би можеле лесно да се преработат во новинарски запис.

Интернет сајт: Доколку тоа е во домен на вашите средства, правење на интернет сајт може да биде големо средство за застапување. Ова е корисна референтна точка за давање на вашето истражување и порака која ќе биде при рака на широкиот аудиториум. Секој од горенаведените средства на застапување може да биде вклучен на интернет сајтот, исто како и медиумските интервјуа или други прилози на медиумското покривање на вашите прашања.

Овозможување на делување на правата; Застапување во домувањето

1. Наведете некои од прашањата за правата на Ромите во вашиот регион кои можат во моментот да се разгледуваат по пат на застапување?

2. Наведете некои од моменталните активности на застапување во вашиот регион?

3. Кои видови на промени би сакале да видите на ниво на држава?

4. Како застапувањето може да донесе разлика во прашањата за правата на Ромите со ко се соочува заедницата во вашата земја?

Застапување на ниво на држава

Застапувањето значи влијание и охрабрување на промени во системот и општеството во целина, па затоа е важно да се запознае и разбере деталното делување на функциите и управувањето на вашата држава и законодавните системи-на локално, републичко/покраинско ниво и ниво на држава. Тоа значи дека познавањето на официјалните работи како и суптилни нијанси и политички потпори побаруваат истражување на институциите, создавање на мрежи со бирократи и политичари. Потребно е да ја дознаете дали постојат правила за лобирање и регулации во вашата земја.

Застапувањето значи влијание и охрабрување на промени во системот и општеството во целина, па затоа е важно да се запознае и разбере деталното делување на функциите и управувањето на вашата држава и законодавните системи

Исто така треба да го знаете следното: како се прават закони? Дали постои процес на консултација со јавноста? Како вашата организација или коалиција може да послужи во консултативна или влијателна улога? Кои органи или министерства влијаат на прашањето или законодавството на кое работите? Кои политичари се највеќе расположени во врска со вашата работа? Кога еднаш ќе се запознаете со системот и неговите највлијателни актери, полесно ќе се справите со стратегијата.

На меѓународно ниво

Уште еднаш, важно е да се поседува солидно разбирање на институциите назначени во поглавјата 3 и 4 за да превземете делување на меѓународното застапување опишано во овој оддел.

Имајте на ум доколку изберете да работите во меѓународни рамки **засигурно објавете ги резултатите дома**. Важно е да коментарите, критиките и другите тела ги изложите под внимание на домашната јавност. Користете ја оваа информација во вашето домашно лобирање и медиумските кампањи и изложете ги во меѓународните медиуми повредите од вашата држава спрема меѓународните договори. Наодите и коментарите од страна на меѓународните тела можат да помогнат во издигувањето на профилот на вашето прашање како и да се искористи спроведувањето и

доколку изберете да работите во меѓународни рамки засигурно објавете ги резултатите дома

почитувањето на меѓународните обврски. Државите на кои им е грижа за нивната меѓународна репутација ќе реагираат.

Одредите кои се интересите на вашата држава. Дали престижот на меѓународни ниво е од голема вредност? Дали се поврзани со економија или странска вредност? Колку е значаен факторот на јавниот притисок внатре во државата и надвор од неа? Темпирањето е исто така важно во врска со ова. На пример, во државите кои имаат за цел да се придржат кон ЕУ, постјат можности по пат кога прашањата за Ромите можат да се изложат како човекови права.

Постојат неколку работи кои треба да ги имате на ум кога го започнувате застапувањето на меѓународен план. Одредете на кое тело би сакале да му се приближите. Запрашајте се; Кои се нашите цели во застапувањето? Која е историјата на овој орган во областа на правата на Ромите? Ова што следи е општ преглед на меѓународните ОН и регионалните европски можности за застапување.

Обединетите нации

ОН се сложена организација и имаат многу патишта за делување, така да е од клучно значење да го изберете најдобриот за вашата организација. Можностите за делување на НВО-ата се воглавном поделени помеѓу извештајни и жалбени процедури.

Механизми засновани на дојовори

Како што е назначено во поглавјето 3, договорните тела се комитети на независни стручњаци кои ги набљудуваат примените на одредбите од договорите за човекови права. Овие тела ги прегледуваат и коментираат извештаите кои редовно ги поднесуваат државите, ги даваат толкувањата на одредбите и можат да ги разгледат поединечните жалби, доколку е така одредено со договорот.

Затоа што договорните тела само известуваат за државите кои го ратификувале договорот, испитајте прво кои договори вашата земја ги ратификувала. Доколку вашата држава не е договорна страна во некој договор, релевантните комитети немаат надлежност над таа држава и нема да разгледуваат. Кои договори вашата држава ги ратификувала можете да проверите на интернет сајтот на ОН: <http://www.unhchr.ch/html/menu2/convmech.htm>.

Целта на информирањето е да се измери и оцени степенот на имплементирањето на договорите, и согласно тоа и неговото почитување на меѓународното право. Државите воглавном се разгледуваат приближно на секои четири или пет години согласно механизмите на договорот. Дали вашата држава ќе биде испитувана од страна на комитетот можете да проверите на: <http://www.unhchr.ch/hrostr.htm>.

За време на извештаите вашата држава е одговорна да направи извештај во облик на самопроценка, во кое ќе ги прикаже мерките кои ги превзела за имплементирање на договорот. Комитетот прегледува, го испитува преставникот на државата и издава коментари засновани на нивните наоди по прашање на усогласеноста на државата. НВО-ата можат да му поднесат на комитетот извештај од сенка или алтернативен извештај, така што во детали ќе го осветлат одреденото прашање, така со што ќе ги назначат примерите на повреда на човековите права кои не се во склад со одредбите на договорот. Поднесувањето на државните извештаи допринесува ова тело да донесе точни заклучоци, да ги забрза одредените прашања, да даде препораки и др.

Совети за сочинување на извештаи од сенка

Извештајот од сенка може да биде долг извештај или кратко писмо, но треба да:

- Биде упатен на дадениот комитет;
- Доколку е можно, да биде упатен на работниот јазик на комитето;
- Преставување на организацијата која го поднесува и контакт деталности;
- Обезбедување на краток контекст на политички/општествени и економски прилики во државата;
- Резиме за ситуацијата во кое се наоѓа Ромското малцинство;
- Утврдување на примери за повреда;
- Поднесување на специфични и детални примери за повреда на човековите права;
- Обезбедете ја целокупната достапна документација, како што е статистика, и доколку е можно да се набројат методите на собирање;
- Вклучете прашања кои комитетот би требало да ги постави на претставниците на државите;
- Вклучите препораки со кои би се подобриле условите или би се спречиле повредите на човековите права; и
- Користи ги претходните коментари на комитетот како мерка на напор на државата да делува во согласност со меѓународните обврски.

Како и во сите други извештаи, важно е да се биде објективен при поднесувањето на извештаите од сенка на телата на ОН. Воздржете се од употреба на сензационален или емотивен јазик. Доколку е можно обидете се да го коментирате одредениот извештај на државата кој би требал да биде достапен 4-6 седмици пред разгледувањето.

Активностите за застапување врзани со извештајот од сенка

- Утврдете кога ќе биде разгледуван државниот извештај-користете интернет или контактирајте го секретарот на релевантниот орган;
- Испратете детални и точни информации;
- Најавете го владиниот извештај со вашиот извештај од сенка;
- Поднесете предлози за прашања кои комитетот ќе ги постави на вашата држава;
- Објавете ги заклучоците и препораки сочинети од комитетот;
- Искористете ги препораките од комитетот за да извршите притисок за промени дома.

Вонконвенционални механизми

Во поглавјето 3 се опишани делувањата на Комисијата за човековите права која е центар на ОН на вонконвенционалните механизми за остварување на човековите права.

Внатре во тие делувања, Комисијата одредува Специјални известувачи кои се независни стручњаци во областа на човековите права, а кои потоа на годишна основа ја известуваат Комисијата за своите наоди. Овие известувачи комуницираат со владите и превземаат набљудување кога тоа е можно (доколку за тоа може да се добие дозвола од дадената земја). Набљудувањето се превзема или на одредена тема или на земја каде се појавува злоупотреба на човековите права. НВО-ата имаат можност директно на известувачот да ја искажат својата загриженост по пат на организирање на состанок преку Канцеларијата на Високиот Комесаријат во Женева. Исто така можат да се поднесат барања за тоа да известувачот комуницира со владата во врска со информацијата или активностите за злоупотреба на човековите права.

Поважни специјални известувачи спрема темите на известување

- Специјални известувачи за современи облици на расизмот, расна дискриминација, ксенофобија и нетолеранција во врска со тоа,
- Специјални известувачи за човековите права на мигрантите,
- Специјални известувачи за право на образованието,
- Специјални известувачи за право на адекватно домување како составен дел од правото на адекватен стандард за живеење,
- Специјални известувачи за независност на судиите и адвокатите,
- Специјални известувачи за тортура,
- Специјални известувачи за насилство врз жената,
- Специјални известувачи за право на поединци на уживање на највисокиот остварлив стандард на физичко и ментално здравје.

Работните групи се комитетите кои се занимаваат со специфични проблеми и брзо реагираат по пат на писма за дадената влада за обвиненијата врзани со човековите права. Овие групи не спроведуваат сопствена истрага и често се потпираат на информацијата која е обезбедена од НВО-ата и другите групи.

Релевантни работни групи

- Работна група за присилни и недоброволни исчезнувања,
- Работна група за произволен притвор,
- Работан група за ефективна примена на Дурбанската декларација и програмот за зацкција.

Доколку вие или пак вашата организација одлучите да контактирате со некои од овие механизми, приложете ги сите информации кои што ги поседувате за одреден случај. Особено, не заборавете да ги наведете:

- Вашето име/адреса,
- Специфичните детали за кршење на правата,
- Детали за жртвата

- Деталите (доколку се познати) за сторителот (сторителите),
- Деталите за превземените активности на државата (доколку постојат),
- Препораки за реакциите и активностите на работните групи и пак известувачот.

Друг недоговорен механизам достапен за Обединетите нации е **Процедурата 1503** со која што се овозможува на луѓето да пишуваат директни петиции до Комисијата за истрага каде што можат да побараат истражување на примерите на нарушување на човековите права. Меѓутоа, секоја година Комисијата прима многу илјади петиции за различни злоупотреби на човековите права, а само мал број од нив го добиваат вниманието.

Конечно НВО-ата со консултативниот статус може да сведочи пред Комисијата на Обединетите нации за човекови права на нивниот годишен состанок. За добивање на консултативен статус или за НВО кои го моментно поседуваат овој статус можете да дознаете на следната интернет адреса: www.un.org/esa/coordination.ngo.

Европски механизми

Како што е назначено во поглавјето 5 во Европа постојат три главни управни тела кои се занимаваат со човековите права. Тоа се Европската Унија, Организација за безбедност и соработка во Европа и Советот на Европа.

Евројска Унија

По амандманите на Европската Унија на основа на основачкиот договор од 1999. год, владеачките тела на Европската Унија „можат да ги превземат соодветни активности за да се бори против дискриминацијата заснована на полот, расната или етничката припадност, вероисповсти или верување, инвалидитет, старост или сексуална ориентација”. Тоа значи дека ЕУ може да превземе било каква акција за да се бори против дискриминаторски закон или политика во државните членки. Последните години, ЕУ го превзеде одредениот спектар на мерки во борба против расната дискриминација, како внатре така и надвор од Европската Унија.

Постојат неколку патишта за застапување во Европската Унија кои стојат на располагање на активистите на НВО-ата. Основните институции во ЕУ се Европскиот Совет (него не треба да го исповетуваме со доле опишаните „Совет на Европа”), Европска Унија и Европски Парламент. Сите три обезбедуваат можност за застапување внатре во вашите домови, доколку истата земја е членка на Европската Унија. Некои членови на Европскиот парламент се исто така на располагање за

дискусија за прашањата од областа на човековите права на државите членки. Оние кои ќе изберат да ја пратат оваа можност треба да завземат ист пристап на лобирање кои би го имале во нивната земја-запознавајќи ги официјалните и неофицијалните системи, организации, и сите оние поединци кои се посебно заинтересирани за прашањата со Ромите и другите малцинства.

Во овие држави кои се идни членки на Европската Унија, како на пр; Хрватска, Романија, Бугарија и Турција, напорите на НВО-ата во лобирање посебно се значајни за време на примена на овој прозор на можности. Државите кои се надеваат на вклучување посебно се осетливи на критиките по прашањето за злоупотреба на човековите права во ова време, затоа што треба да покренат реформи наменети за докажување на нивната спремност да се придружат во европската политичка и економската алијанса. Како е назначено во поглавјето 4, сите држави кои се придружуваат во Европската Унија се обврзани да ја применат ЕУ Расната Директива 2000/43 пред да станат членки. Ова подразбира обезбедување на домашниот и правниот поредок, вклучувајќи ја и можноста за санкција за дискриминаторите и компензација за жртвите. Активистите по прашањето за правата на Ромите во овие држави моментно поседуваат единствен рамка на можности во водењето на кампањата за свеста и лобирање на владата за прогресивни антидискриминаторски кампањи.

Конечно, иако често се зборува дека Европската Унија е нетранспарентна институција за која е тешко нешто да се дознае, вистината во многу работи е всушност спротивна, затоа што ЕУ поставува голема количина од својата основна документација на интернет сајтот. Дефинитивно ќе вреди внимателно да се прегледа сајтот да посветите повеќе внимание за да дознаете повеќе за нејзината структура, закони и програми: <http://europa.eu.int>.

Организација за безбедности и соработка во Европа (ОБСЕ)

Како што е назначено во поглавието 4, најзначајни тела за застапување на правата на Ромите во ОБСЕ се Канцеларијата за Демократски институции и човекови права кои ја вклучуваат Контактната точка за прашања на Ромите Синтите, и Високиот комесар за националните малцинства. Иако во споредба со другите организации, овие тела се ограничени со можностите на застапување, тие можат да превземат активности врз основа на информациите кои вие ќе ги испратите, како што е превземање мисија на терен. Мисијата на терен одговара за одредени случувања и ситуации, потпирајќи се во голема мерка на информациите од различни извори.

Освен другото ОБСЕ Мисијата одржува годишни состаноци за „човечката димензија“ кои се концентриаат на прашањата за човековите права во одредени региони. Овие состаноци обезбедуваат добра можност за НВО-ата да воспостават

мрежа и извршат притисок во врска со своите прашања со оглед на тоа дека постојат можности за НВО-ата да постојат свои прашања. Дополнителна можност е за презентирање на извештајот на главното заседание на состанокот. НВО-ата можат да организираат додатни активности како дел од својата стратегија за градење на коалиција, и така понатаму да ја насочуваат расправата за прашањата за човековите права. Исто така ОБСЕ одржува таканаречени „ad hoc” состаноци за итни прашања. Овие состаноци се најавуваат на сајтот на ОБСЕ и истите можат да бидат значајни форуми за застапниците кои вршат притисок на владите во врска со своите прашања. Календарот за активностите на ОБСЕ е достапен на интернет сајтот: <http://www.osce.org>.

Состанокот на ОБСЕ донесува план за делување и борба против дискриминацијата на ромските и Синти малцинствата

Сpreма официјалните извори, Министерскиот совет на Организација за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ) на 2 декември 2003 год. Во Мастрих го одобри планот на делување кој има за цел да се искорени дискриминацијата спрема малцинствата на Ромите и Синтите.

Планот наречен „За Роми со Ромите” дава деталности за борба против различни облици на дискриминација и расизам против членовите на овие групи. Во нив се расправа за прашањата како што се третманот на Ромите и Синтите од страна на полицијата, медиумите, сместувањето условите за живот, невработеноста, здравствената нега, и подобрувањето на пристапот во образованието. Канцеларијата на ОБСЕ за демократски институции и човекови права (ОДХИП) ќе ги превземе новите одговорности, како што се помагање на членовите на ОБСЕ да развијат антидискриминаторско законодавство и да воспостават антидискриминаторски тела, приспособирање на документација и развивање на политики во врска со прашања значајни за Ромите, во соработка со други институции и структури ОБСЕ. МС

RFE/RL NEWSLINE Vol. 7, No. 226, дел II, 3. декември 2003

Совети на Европја

Советот на Европа име 45 земји членки и извесен број на држави набљудувачи. Сите држави членки мораат да потпишат да ја ратификуваат Европската Конвенција за

човекови прљава. Европската Конвенција е закон кој важи во сите земји членки на Советот на Европа. Како резултат на превладување на Европската Конвенција во срцето на системот на Советот на Европа, човековите права завземаат централно место во Советот на Европа.

Големиот дел на силата на механизмот за човекови права во Советот на Европа го носи Европскиот суд за човекови права, кој е механизам за спроведувањето на Европската Конвенција. За Европскиот суд за човекови права и неговото значење за правата на Ромите ќе се расправа во следното поглавје. Покрај судот, многу други погодности за застапување постојат во оваа регионална институција. Активистите би требало да се запознаат барем со следните институции кои постојат внатре во Советот на Европа:

- Ревидирана верзија на Европската социјална повелба,
- Европска комисија против расизмот и нетолеранцијата,
- Комитет за спречување на тортура,
- Рамковна Конвенција за заштита на националните малцинства, и
- Парламентарна собрание

Европска социјална повелба: Социјалните права осигурани согласно Повелбата се разгледуваат по пат на систематско поднесување на редовни извештаи на државите потписници на Повелбата. Европскиот комитет за социјални права ги прегледува овие извештаи. НВО-ата кои поседуваат консултативен статус се во можност да играат извесна улога во процедурата во „колективните тужби“ која ги прифаќа извештаите за повредитена Повелбата од страна на државите. НВО-то кое не ужива посебен статус исто така може да му обезбеди материјали на Комитетот, и така да помогне во неговото редовно прегледување за согласноста на државите со Повелбата.

Европската комисија против расизмот и нетолеранцијата (ЕКРИ): Како што можете да се сетите од поглавјето 4, ЕКРИ не е договорно тело, но се ангажира за надгледување на државите членки на Советот на Европа. ЕКРИ работи во циклуси од 4-5 години по пат на својот пристапен преглед од земја до земја ЕКРИ исто така работи на давање на препораки за Општа политика, собира и шири примери на „добри практики“ и на и на други начини ја промовира недискриминацијата. Две од најновите препораки од серијата „Општи стратешки препораки“ се Општата препорака број 3 во борба против расизмот и нетолеранција спрема Ромите/Циганите и Општа препорака број 7 за националното законодавство за борба против расизмот и расната дискриминација.

За време на припремање на извештајот, Комисијата организира информативно заседавање со НВО-ата каде можете да добиете информација за случаевите и облиците на дискриминација и расизам кое го документирајте во заедниците каде работите.

Комитет за спречување на тортура (КСП): КСП превзема разгледување и утврдување на факти во државите членки на Советот на Европа, испитувајќи ги пред се условите и останатите аспекти на затворите. Комитетот ги сочинува препораките, а потоа доверливо ги известува државите за кои тие се однесуваат. Овие извештаи можат да бидат објавени само со согласност на државите или доколку државата одбива да соработува во склад со препораките, во тој случај ако две третини од Комитетот се согласни со тоа, извештајот ќе се изнесе во јавност.²

Комитетот одржува редовни и *ad hoc*³ посети. НВО-ата можат да достават известување до Комитетот на министри при Советот на Европа. Тоа се прави по пат на периодични извештаи поднесени од страна на држави потписнички на Конвенцијата (т.е оние држави кои ја ратификувале Конвенцијата). НВО-ата имаат можност да обезбедат коментари низ редовните извештаи на државите по пат на состанување на членовите на советодавниот комитет на Рамковната Конвенција за заштита на националните малцинства за време на нивните посети низ земјите или по пат на доставување на материјали на секретаријатот.

Рамковна конвенција за заштита на правата на националните малцинства: Надгледувањето на оваа конвенција се превзема од страна на Комитетот на министри Советот на Европа. Тоа се работи по пат на периодични извештаи поднесени од страна на државите кои се потписници на Конвенцијата (т.е оние држави кои ја ратификуваа Конвенцијата). Нво-ата имаат можност да обезбедат коментари низ редовните извештаи на државите било по пат на состанување со членовите на советодавниот комитет на Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства за време на нивните меѓудржавни посети или по пат на доставување на материјали до секретаријатот.

Комесарот на Советот на Европа за човекови права: За време на својот мандат на прв комесарот ова тело се покажа како важен застапник за правата на Ромите, поставувајќи во извесен број на прилики важни прашања за човековите права во однос на Ромите. Поединечните жалби можат да се достават на комесарот кој го сочинува јавните коментари за повредите на човековите права. Комесарот до денес објавил извесен број на извештаи кои се однесуваат на одредени земји и/или теми.

Парламентарно Собрание: На крај, активистите на НВО можат да лобираат кај членовите на собранието на Советот на Европа. Препораките направени од Парламентот исто така се добри инструменти кои можат да се користат во напорите

за застапување на национално ниво. Во некои прашања, како што е протерувањето на Ромите од Германија во Србија, Парламентарното Собрание во минатото делуваше на брз и пожртвуван начин, тогаш кога ниедно официјално тело не сакаше да го направи.

Под покровителството на Парламентарното собрание се наоѓаат „Набљудувачки комитети“, овластени да го набљудуваат усогласувањето на новите држави со Европската Конвенција за заштита на човековите права и основните слободи. Набљудувањето се прави по пат на:

- Комитет за правни работи и човекови права,
- Комитет за политички работи,
- Набљудувачки комитет.

Списокот на држави кои се набљудуваат можете да го најдете на http://stars.coe.fr/Synopsis_works.htm. Информациите за повреда на човековите права и барањата за акции со врска на закони или практики во земјите членки исто така можат да се достават на комитетот за правни или политички работи.

Понатамошни информации за сите други тела во Советот на Европа се достапни на интернет сајтот на Советот на Европа: www.coe.int.

Обезбедување на делување на правото: правење на стратегија за меѓународно и регионално застапување

Разгледајте ја следната ситуација

Вашата држава доаѓа за шест месеци на ред за преглед од страна на Комитетот на ОН за укинување на расна дискриминација.

1. Кои чекори ќе ги превземете на национално ниво за да обезбедите дека прашањата на Ромите не можат да поминат неприметени во контекстот на овие збиднувања?
2. Кои активности ќе ги превземете на меѓународно ниво?
3. Кои се вашите цели за застапување во оваа ситуација?
4. Кои средства ги имате на располагање?

Сега разгледајте ги горепоставените прашања во една друга ситуација. Вашата држава очекува да се придружи во Европската Унија во блиска иднина. Ситуацијата

на Ромите е меѓутоа многу сериозна, и се одликува со широко распространет расизам и дискриминација присутна во јавните институции. Во моментот во вашата држава не постои никаква јасна антидискриминациона политика.

Напомени

- ¹ Превземено од: Just Associates. *A New Weave of Power, People & Politics: The Action Guide for Advocacy and Citizen Participation* (Нов сплет на моќи, луѓе и политики: Упатство за делување во областа на застапувањето и граѓанското учество) со адреса: <http://www.justassociates.org/ActionGuide.htm>.
- ² **Стеинер, Х. & Алстон, П** *Internacional Human Rights in Context* (Меѓународни човекови права во контекст). New York, Oxford University Press, 2000, стр 796.
- ³ Ad hoc посети се оние кои се организираат како одговор на сериозни и итни обвиненија за тортура.

Дел Б
Обезбедување на правата

Поглавје 8.

Парничење за човекови права

Запознајте ги вашите права и борете се за нив

8. ПАРНИЧЕЊЕ ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА

Вовед

Во претходното поглавје ги разгледавме активностите од јавен интерес, како и тоа како се стимулира општествената промена за да се одрази нашето суштинско и неотуѓиво право на универзалните човекови права.

Мал број на луѓете кои што без силна причина бараат контакт со оние чија што професија е правото. Многумина за адвокатите врзуваат негативни асоцијации. Не е невообичаено сиромашните да неможат да си дозволат ниту едноставен правен совет. Кога некој е соочен со изборот дали да плати правен совет или пак да ги плати режиските трошоци и исхраната, мал број на луѓе ќе избере правни услуги. Многумина ќе побараат помош од адвокат единствено во краен случај – на пример, кога тие или пак членовите од нивние семејства ќе бидат уапсени за некое кривично дело.

Кога овие факти би се оставиле настрана, треба да се разгледа следново:

- Во демократски држави користењето на правниот систем може да биде само едно од најефективните средства во остварување на општествените промени без повредување на правото;
- Како што е напоменато во претходните поглавја, меѓународното право ги гарантира основните човекови права. Кога се прекршени основните човекови права, лицето има право на остварување на правдата. Судовите се почетни инстанции чија што задача е да ја обезбедат правдата.
- Всушност, многу од големите општествени движења во минатите две столетија, или се одигрени во судница, или пак се изградени врз основа на правното делување и одлуки на судовите.

Земете го за пример американското движење за граѓански права. Од почетокот на 20-тио век, активистите ангажирани во областа на граѓанските права се бореле против расистичките закони, политики и практики во САД по пат на тужби во судот за да се прогласат за незаконски. Во исто време, пред развојот на меѓународното право за човековите права, американските активисти за граѓански права непрекинато одеа на суд за да покажат дека различни закони и практики го повредуваат Уставот на САД. По познатата одлука на Врховниот суд на САД во процесот Бровн против Советот за образование (Board of education) од 1954 година, американските активисти за граѓански

права се повикуваа на таа одлука и побараа истата да се спроведува во борбата за еднакво образование во САД.

Значењето на парничењето, кака активностите во областа на човекови права се чувствуваат на различни нивоа. Во некои случаи адвокатот може да биде неопходен за да се осигура правдата. На пример, доколку некое лице злонамерно тужи за злочин, само затоа зошто обвинителот одлучил да нему или на неа не и се допаѓа тоа лице, или пак затоа зошто тоа лице е активист кое на владата и создава неприлики, може да постои потреба за правна акција за да тоа лице се заштити. Споретењето може да биде ефективен метод за барање на Правда на поединец, било да тоа настојува да ја исправи правдата, или да бара надокнада за жртвата. Освен тоа, споретењето за човекови права може да допринесе до промените во заедницата. Терминот кој е оформен за ова стратешко парничење, ќе биде сега опишано.

Стратешко парничење

Растењето на моќта на човековите права на меѓународен план во периодот по Втората Светска војна, како и значењето на законското делување во обезбедувањето на поддршката на цивилните движења го најдоа новиот термин: **стратешко парничење**.

Стратешкото спорење се спротиставува на системските неправди. Тоа не средство за корекција на поединечни престапи, туку е далекусежно средство во своите амбиции и резултати

Стратешкото парничење е законска работа во служба на општествените промени. Стратешкото парничење има за цел да донесе промени во заедницата по пат на користење на судовите. Во некој процес од стратешкото парничење, тужителот не тужи само за негова или нејзина сметка и не за да обезбеди Правда на за неговиот или нејзиниот случај, туку понатаму да ја прекине деградирачката или понижувачката практика за група на луѓе, да ја натера владата на

усвојување или корегирање на политиката заснована на права или некој друг начин да ја реорганизира општествената или правната структура. Стратешкото парничење се спротиставува на системските неправди. Тоа не средство за корекција на поединечни престапи, туку е далекусежно средство во своите амбиции и резултати.

Ова поглавје преставува вовед во стратешкото парничење со посебен осврт на меѓународните законски активности. Поради практични причини, особено домашните процедури нема да се разгледува во овој прирачник. Важно е меѓутоа за било кој што сака да се ангажира во домашните и меѓународните процедури на парничење по некое

прашање од човековите права, да ја знае улогата која ја имаат домашните судови и техничките процедури кои излегуваат од тоа. Судските процедури не се брзи и често е потребно да поминат неколку години пред да се дојде до резултати, а посебно кога се побаруваат меѓународни правни лекови. За додатна помош или совет консултирајте се со искусен адвокат, член на домашната НВО, или со ЕРПЦ.

Судските процедури не се брзи и често е потребно да поминат неколку години пред да се дојде до резултати, а посебно кога се побаруваат меѓународни правни лекови

Сирајешко ѓарничење на Роми: случај Острирава

На ден 15 Јуни 1999 год, дванаесет деца од Острава и нивните родители, со поддршка на неколку ромски лидери и организации за заштита на човековите права, предводени од ЕРПЦ, започна активност во Уставниот суд на Чешката Република оспорувајќи ја системски расната дискриминација во чешките училишта и барајаќи правен лек за неа. Предметот пред Уставниот суд ги теретеше директорите на специјалните школи во Острава, Школското биро на Острава и Министерството за образование. Во тужбата е наведено дека Општата пракса и примената на одредби во системот на специјалното училишно образование резултирале со **de facto**¹ и **de jure**² со расна сегрегација и дискриминација на дванаесет ромски тужители.³

Проблемот за пренагласеноста за застапеноста на ромските деца во специјалните училишта во Чешката Република бил познат долго време, а владините службени дури и го признаа во некои интервјуа тие проблеми. Никаква реформа меѓутоа не беше применета за да дојде до промени. Дури и пред 1989. чешките власти потполно свесно ги одредуваа ромските деца во специјалните училишта во несразмерни броеви. Спрема владините статистики, уште во 1984. половината од сите ромски деца посетуваа настава во специјалните училишта. Владината непрестана политика на произведување на масовно дискриминаторски ефекти во текот на долги години во најмала рака укажува на желбата да се толерира сеопштото одрекување на образовните можности на генерации од ромските деца. Дванаесете деца и нивните родители не сакаа веќе да ја плаќаат таа цена.

Тужбата наведе дека тужителите се и други ромски деца кои биле сегрегирани во специјалните училишта за ментално ретрдирани, посебно само затоа што биле Роми. Исто така е наведено дека тужителите биле подвргнати на расна сегрегација и дискриминација во текот на нивното посетување на специјалните школи. Резултатот на таа сегрегација и дискриминација е воспратувањето на еднакви можности во образованието за најголем дел од ромските деца. Меѓу останатите извори на правата, тужбата се потпира на јуриспуденцијата на Европскиот суд за човекови права.⁴ Во е наведено

дека расната сегрегација и дискриминација тужба таа во областа на образованието е спротивно на Уставот на Чешката Република, Чешката Повелба за основните права и слободи, одредбите на чешкото домашно право и бројните меѓународни обврзувачки договори, вклучувајќи ја и Европската Конвенција за човековите права.

Во својата тужба, тужителите побаруваа да ги добијат, кумулативно, следните правни лекови:

- Судска одлука во која ќе биде потврдено дека биле жртви на расна дискриминација и сегрегација и е прекршено чешкото и меѓународното право;
- Основање на компензационен фонд за едукација за да се плати додатната едукација и обука во вид на надокнада на жртвите-и другите во слична ситуација-за штетата која ја предизвика сегрегацијата во специјалните школи; и
- Наредба со која училишниот совет на Острава и Министерството за образование се принудуваат да ја стопираат сегрегацијата во школите на Острава во рок од три години, да развијат план на образовни реформи со кои ќе постигнат расен баланс во училиштата на Острава во одреден временски период.

Низ ова тужителите побаруваа да се воведат обврзателна информирана родителска согласност за запишување во специјалните училишта, и истите да бидат во пишана форма само откако родителите ќе бидат адекватно информирани за нивните права и за последиците од такво согласување. ЕРПЦ 8 месеци ја припремаше правната тужба во Острава. На почетокот од 1999 год. постоеја осум специјални училишта во округот на Острава кои како што вели Школското биро беа одговорни за едукација на ментално ретардирани ученици. Основни училиште за „нормални ученици“ беа вкупно седумдесет. Секое специјално училиште и секое основно училиште ги заверуваа потпишаните документи за точниот број на ромски и неромски ученици кои учат во нивните училишта. Како што е горе споменат, резултатите од собраните податоци беа шокантни. Податоците покажаа дека, 1,80% неромски деца од Острава биле во специјални училишта, а додека пак 50,3% ученици Роми од Острава биле во специјални училишта. Така пропорцијата на школската популација од Роми во Острава во специјалните училишта ја надминала пропорцијата на школската популација од нероми од Острава во сооднос од дваесет и седум спрема еден. Со други зборови кажано, 27 пати повеќе е веројатноста дека ромските деца во Острава ќе завршат во специјални училишта отколку неромските.

Статистиката која ја собра ЕРПЦ назначи дека Ромите, иако преставуваа помалку од пет проценти од сите ученици на возраст на основци во Острава овој пример е далеку од изолиран. Како што и чешката влада сама признала на национално ниво приближно

75% од ромските деца посетува специјално училиште, а повеќе од половината на сите ученици во специјалните училишта се Роми.

Степенот на расна сегрегација покажан во горната статистика беше претставен пред училиштата. Така Ромите од пет до осум специјални школи во Острава го сочинуваат 50% од ученичката популација во четири училишта повеќе од 75% ученичка популација, во три училишта повеќе од 80% и во две училишта повеќе од 90%. Ни во едно од специјалните училишта во Острава во застапеноста на Ромите ученици не изнесуваше под 16%-што изнесува три пати повеќе од вкупниот процент на Роми застапени во ученичката популација на Острава.

Наспроти тоа, во основните училишта во Острава во 32 од овие училишта немале ниту еден ромски ученик. Во 21 основни училишта каде ЕРРЦ ги собираше податоците имаше ромски ученици, но тие беа помалку од 2% од ученичката популација. Така Ромите во вкупниот број од 53 основни училишта во Острава – што е 75% од сите основни училишта во округот – сочинуваат помалку од 2% од вкупната ученичка популација на возраст од основно училиште во цела Острава. Специјалните и основните училишта во Острава се навистина сегрегирани за членовите на различните расни групи – специјални школи за Роми, и основните школи за нероми.

На барање на ЕРРЦ, професорот Daniel Reschly, шеф на Одделот за специјално образование на Универзитетот Вандерблит во САД и еден од најпознатите стручњаци во светот од областа на пренагласеноста на застапувањето на малцинските групи во специјалното образование, ги проучи податоците од училиштата на Острава и го припреми извештајот. Тој утврдил дека степенот на пренагласеност на застапеноста на Ромите во специјалните училишта во Острава без преседан е сам по себе прима фацие доказ за расна сегрегација и дискриминација.

Извештајот на Reschly покажа дека димензијата на пренагласената застапеноста на Ромите во специјалните училишта во Чешката Република квалитативно поголема – всушност таа има поинаква димензија отколку сличните сразмери на пренагласена застапеност на расните малцинства во другите контексти. На пример неодманешната студија на владата на САД на тема пренагласеноста на застапување на расните малцинства во класовите опфатени во специјалното образование во областа на градот Њујорк ја искажа својата загриженост по прашање на она што се вика „широка пренагласеност“ во специјалното образование за кое се чини дека причината е расното и етничкото потекло, каде „дрниците ученици имале два пати повеќе шанси отколку белите ученици да бидат упатени во специјалното образование“. Всушност Острава, наспроти тоа, процентот на Роми во некои специјални училишта ја направи стотина

пати повеќе во сразмер на Ромите во цело вкупната ромска популација. Неколку закони и судски спорови во САД сведочат во прилог на фактот дека дискриминацијата втемелена на лажни тестови IQ или неправилната употреба на тестовите се појавила во САД во јавните училишта, но никојпат до онаа мерка како што е тоа документирано во статистиката од Острава.

Тужбата утврди дека, многу други ромски деца во Острава и во целата држава, т.е. беа подложени на тешко образование, со психолошки и емоционални оштетувања, кое го опфаќаше следново:

- Подлежени на наставна програма која е со далеку послаб квалитет од оној кој е во редовното основно образование;
- Ефективно одземање на можноста за враќање во основните училишта;
- Забрана, во законот и праксата, на пристап на непрофесионално образовни институциина втор степен, со понатамошна штета за нивната можност да обезбедат адекватно вработување;
- Обележување на децата како глупи, со последици кои ќе ги следат низ целиот живот, вклучувајќи го тука и намаленото самопочитување и чувството за пониженост, оутѓување и недостаток на самовреднување; и
- Принуденост да учат во расно сегрегирани училници, со што им се воскратени мултикултурните образовни средини.

Присуството на висок број на ромски деца во специјалните училишта често се објаснува со фактите дека тие не се задоволни со IQ тестовите кои се направени во образовните психолошки центри (таканаречени „PPP centri“. Меѓутоа, постојат знаци дека механизмите за оценување употребени да ги утврдат „интелегенцијата“ се погрешни и непостојани како методи за тестирање. Многу од IQ тестовите се спроведени да ги оценат „интелегенцијата“ покажуваат изведување на расно несразмерни ефекти, а ниедна од техниките на тестирање никогаш не била потврдена за целите на испрашување на ромските деца во Чешката Република. При спроведувањето на тестот за ромски деца, покажана е мала грижа на средбите во надминување на културните, јазичните и/или други пречки кои често негативно влијаат на вредноста на утврдување на „интелегенцијата“. Дури и неколку психолози ја информираа ЕРРЦ како при тестирањето на IQ немало некоја стандардна процедура, за да секој психолог за време на тестирањето може да бира било кој метод за погоден, оставајќи го процесот за утврдување изложен на влијание на расни предрасуди, културни неосетливости, и други ирелевантни фактори. Конечно, неколку Роми биле консултирани за време на одбирање или креирање на најчесто користените тестови.

Тужителите ги споменаа горенаведените прашања во своите тужби, изнесувајќи дека нивниот упис во специјалните училишта бил дел од „вообичаената пракса во примена на респективните статусни одредби која за резултат ја има вистинската сегрегација и дискриминација“. Тие сметаат дека прво биле подложени на де факто расна сегрегација, со тоа што биле сместени во незадоволителни образовни институции на основа на нивната расна припадност. Од тоа како резултат на расна дискриминација, тие претпеле дискриминација по пат на пречки на уживање на нивното право на образование; што значи дека им е воспратено адекватното образование поради нивната расна припадност.

Исцрпување на домашниите правни лекови

На 20 Октомври 1999 год, Уставниот суд донесе обесхрабрувачка пресуда која ги одбива сите дванаесет тужби. Уставниот суд, помеѓу останатото, утврдил дека обвиненија за расна сегрегација се неосновани. Судот, призна дека „треба да се земат во предвид убедливостите на аргументите на тужителите“, и сметаше дека има може само да занимава со одредени поедини случаи на тужителите, и дека не е надлежен да ги разгледува доказите кои покажуваат пример и или пракса на расна дискриминација во Острава во Чешката Република. Судот утврди дека „тужителот (заснова) своја тужба на (опширни) статистички податоци и стручни мислења, но дека пропуштија воочат дека судот има право да одлучува – по прашањата за уствни спорови – само за поединечните правни акти и има обврска само да ги оценува само одредените случаи на поедини спорови“, и дека затоа не е овластен да коментира или да управува со заедницата или културната дискриминација како целина. Судот сметаше дека тужителите не докажале постоење на дискриминација на индивидуална основа.

Судот исто така утврдил дека тужителите не ги оспорија првобитните одлуки кога тие биле сместени во специјалните училишта, и дека родителите на тужителите – со исклучок на еден тужител – се согласиле со нивното сместување во специјалните школи. Како последица на тоа, Судот донесе одлука да таквите процедурални пропусти ги спречуваат тужителите во добивање на било каков правен лек по прашање на нивната расна дискриминација во образованието, и покрај тоа колку таа и да била основана. Што се однесува до обвинението од страна на тужителот дека родителите не биле информирани за последиците на сместувањето на нивните деца во специјалните училишта, Судот смета дека кривицата во овој случај ја снесуваат родителите кои можеле да побараат таква информација, но тие пропуштија тоа да го направат. Под ова мислење, Судот просто одбил применување на правни стандарди на Европскиот суд за човекови права во случајот докажување на расна дискриминација спрема членот 14 од Конвенцијата, иако членот 10 од Повелбата за основни права и слободи налага да меѓународното право има предност над домашното доколку се овие два во конфликт. Имплицитно признавање

на сила на обвинението, Судот ја „престави дека одговорните власти во Чешката Република ќе ја зајакне својата работа на предлозите на тужителот”.

Во одговорите на тужителот дека специјалните школи не биле доволно разгледувани и дека тие тужителите, биле изложени на расна сегрегација и дискриминација. Судот одлучил дека тужителите пропуштија да ги докажат овие обвиненија на поединечно ниво, па дури и отишол чекор понатаму тврдејќи дека тоа не ни се обиделе да го направат. Судот утврдил дека „(тужителите) само укажуваат на статистичките податоци на заедницата и културните аспекти на овој проблеми” и дека тоа „не може да одигра одлучувачка улога во (пресудата) за поединечните случаи”. Конечно, Судот ја утврди надлежноста за разгледување на барањата на тужителите за план на образовните реформи или сеопшти забрани на расни дискриминации и компентаторно школство.

Анџажирање на Европскиот суд

ЕРРЦ сметаше дека пресудата од Уставниот суд беше фатално погрешна. Откако се **исцрпија сите правни лекови** т.е откако не можеа да се обратат за Правда на ниеден друг суд или на ниедна друга власт во Чешката Република – на 28.април. 2000. ромските родители и нивните деца се обратија за помош заедно со ЕРРЦ, на Европскиот суд за човекови права во Стразбург. Нивниот апел до Европскиот суд соопштува дека нивното запишување во специјалните училишта содржи „понижувачки третман” во повредата на член 3 од од Конвенцијата за човековите права. Пправејќи го тоа тие се потпираат на поранешните одлуки на судот од Стразбург кои јасно одредиле дека „од посебна важност е да се посвети на дискриминацијата заснована на раса”. Молбата понатаму тврди дека на тужителите им било воскратено правото на образование, во повредата на членот 2 од Протоколот 1 и Конвенцијата; дека тие претрпеле расна дискриминација при уживањето на правото на образование, во повреди на членот 14; и дека процедурата која ги донесе до нивното вклучување во специјалните училиштан е обезбедила минамални пререквизити од обврзателниот процес што го побарува членот 6(1). Молбата бара од Европскиот суд за човекови права да ги утврди повредите на горенаведените одредби од Конвенцијата и да досуди праведно задоволување. Во тужбата се сега вклучени родители од 18 деца, земајќи го предвид при тоа дека новите тужители се приклучија на првобитната тужба.

Пред правниот спор против расната сегрегација при во образованието на Ромите во Чешката Република, многу луѓе – всушност најверојатно мнозинството на луѓе во Чешката Република – беа свесни за фактите дека мнозинството од ромските деца посетува настава во училиштата за ментално ретардирани деца. Чешката влада секако имаше сознанија за проблемите дека ромските деца биле премногу застапени во „специјалните училишта”. И секако ромските родители беа свесни дека нивните

деца добиваат малку – повеќе безвредно образование. Меѓутоа никој во Чешката Република ова не го поставил како правно прашање, како прашање за основните човекови права, кој би се наметнал по пат направен спор на судовите.

И покрај тоа за време на документациите на правниот спор во Чешката Република, многу сензитивни луѓе, му изјавија на ЕРРЦ дека правниот спор би бил „премногу радикален“ и дека треба да се изнајдат други средства за да се најде пресврт во проблемот со расното сегрегирачко школство во Чешката Република. ЕРРЦ и ромските родители кои беа директно засегнати поведоа правен спор, помеѓу останатите причини, и затоа што без притисок на судски налогне изгледаше веројатно дека чешката влада некојпат ќе изнајда политичка воља да отпочне да се занимава со проблемот за расно сегрегирано образование.

За време на подготовките на овој прирачник за човековите права – на почетокот на 2004 год. – Европскиот суд сеуште не ја донел пресудата за оваа апликација. Самиот факт делува отрезнувачки – дека спорите трајаат многу. Многу од овие деца сега се школуваат во субстандардни училишта толку долго да тоа е отворено прашање дали победата во нивните случаи ќе може да внесе било каква позитивна промена во нивниот живот.

Но и самиот факт дека дошло до спор почна да го менува рамката во заедницата во Чешката Република. Фактот дека дојде до отворен судски спор изврши на владата притисок да покаже како може да се обиде да ја промени ситуацијата и да води десегрегативна политика во школскиот систем. Факт е дека спорот ја разбуди широката свест за проблемот на расната сегрегација во образованието на Чешката Република. Ова исто така го зајакна притисокот на Чешката влада дека тежи кон воведување на вистински промени.

Фактот дека дојде до отворен судски спор изврши на владата притисок да покаже како може да се обиде да ја промени ситуацијата и да води десегрегативна политика во школскиот систем

Спорот е важен и за подигање на свеста меѓу Ромите во Чешката Република за тоа да ги имаат основните права на кои можат да се отповикаат, на суд или било каде на друго место кога тие се повредени. Исто така спорот делуваше како модел за ромските активисти и во другите земји: по спорот од Острава, Ромите во Бугарија и Хрватска кои исто така се спротиставија на расното сегрегирање во образованието по пат на поднесување на тужби.

Овозможување на делување на правото: во осврт на Острава

Низ илустрацијата на значењето на стратешкото парничење за работа во областа на човековите права, случајот Острава исто така покажува процес на изведување на спор по пат на домашни и меѓународни судови.

Користејќи го примерот на Острава, одговорете на следните прашања:

1. Кои биле домашните правни лекови кои ги побараа тужителите?
2. Кои беа чекорите превземани преку Европскиот суд?
3. Кои видови на докази беа користени за да се подржат обвиненија на тужителите?
4. Каква улога одиграа стручњаците во овој случај?
5. Покрај тоа што е спорењето значајна стратешка активност од јавен интерес во областа на човековите права, на кој начин тоа се покажува како корисна дејност за поедините тужители?
6. Зошто овој случај е избран да биде стратешка активност?
7. Доколку случајот не биде успешен во крајната пресуда на Европскиот суд, дали е тој користен како стратешка активност?

Домашни правни лекови во случаите на повреда на човековите права

Ромите од извесен број на земји – вклучувајќи ја тука и Белгија, Бугарија, Хрватска, Чешката Република, Германија, Унгарија, Италија, Македонија, Србија и Црна Гора, Словачка и Голема Британија – побараа и во многу случаи ја добија правдатакога нивните основни права беа повредени. Прашањето кои Ромите ги донесоа на пре меѓународните судови за човекови права опфаќаат, како што е веќе кажано, расно сегрегирано образование, како и:

- Расна дискриминација во пристапот на различни добра и услуги, како што се вработувањето, социјалните служби, домувањето, јавното сместување, лекарската грижа, итн.
- Насилство од страна на полицијата, вклучувајќи ги и убиствата извршени од страна на полицијата,
- Незаконско групно или поединечно протерување од земјите,

- Незаконито присилно иселување од сместувањето,
- Пропуштање да се обезбеди правдата во случаите на расно мотивирачки насилни напади или расно дискриминаторско одбивање да се обезбедат услуги,
- Присилна стерилизација на Ромките.

... како и извесен број на останати прашања од областа на основните човекови права.

Пред да го предадете вашиот случај на меѓународен суд или трибунал, во најголем број на случаи потребно е да побарате правда пред судовите во вашата држава. Меѓународните судови за човекови права по правила не ги претресуваат тужбите доколку пред тоа не се обидат да ги искористат сите правни лекови дома. На домашното ниво, исто така, тужителот воглавном ќе добие многу побрзи спроведливи резултати отколку на меѓународниот.

Затоа што правниот систем во секоја земја е различен би било невозможно да се обезбеди во овој прирачник (тоа што е надвор од неговата намера) полни детали за точните процедури за добивање на домашните правни лекови. Сепак тука ќе се обидеме да ви дадеме најкраток преглед на текови на активности на кои најверојатно ќе најдете на национално ниво. Највообичаените можности се:⁵

- Кривични постапки
- Граѓански спорови
- Административни постапки

Кривични постапки: Оние кои претрпеле злоупотреба од страна на јавен службеник (било да се работи за полиција или некој друг претставник на државата), или се жртви на насилен злочин нанесен од страна на недржавен чинител со трета страна (вклучувајќи го тука и расно мотивираниот насилен злочин) можат да поднесат кривични тужби на полицијата или на јавниот обвинител. На војните лица може да им се суди во кривичните постапки, но ова може да се направи само во војните судови. Во некои држави се остава дискреција на јавниот обвинител дали ќе подигне обвинителен акт за злочин. Оваа дискрециона моќ во некои држави преставува проблем за Ромите кои беа жртви на насилни напади, бидејќи обвинителите кои одбиваат да ги гонат чинителите на расно мотивираните зложини, доживуваат додатна дискриминација во системот.

Пред да го предадете вашиот случај на меѓународен суд или трибунал, во најголем број на случаи потребно е да побарате правда пред судовите во вашата држава. Меѓународните судови за човекови права по правила не ги претресуваат тужбите доколку пред тоа не се обидат да ги искористат сите правни лекови дома

Кривичните постапки имаат за цел да ги казнат сторителите за направените злочини. Во повеќе случаи, за жртвите не постои компензација. Правните лекови можат да вклучат оштета, отпуштање од служба во случајот на полицајци, условна слобода или казна на затвор.

Граѓански спорови: Овие парници се засновани на граѓанските закони на земјите, со обичајното право и/или одредби на облигационото право. Во граѓанските парници, поединецот може да добие финансиска компензација наложена од судот која ја исплатува одговорната страна и различни облици на инјуктивниот лек. Разликата која обично се провлекува помеѓу кривичните постапки и граѓанските постапки е таа што јавниот интерес за кој се работи во кривичните постапки е воглавно над граѓанските спорови. Како на пример, во кривичните постапки против некое лице обвинето за убиство државата го изнесува пред правдата на поединци за многу сериозна повреда на норма на убиство во заедницата (со можен резултат дека убиецот ќе биде лишен од слобода или, на некои места, и живот). Во кривичната постапка за убиство, не е веројатно дека семејството на жртвата ќе добие некаков облик на надокнада освен задоволството што убиецот ќе го види во затвор. Во граѓанската парница поставена за ист злочин, семејството на жртвата би отишла на суд за да се обиде да исплатат надокнадата (обично во вид на пари) за страдањето кое семејството го претрпело поради губењето на својот член и штета нанесена од страна на убиецот. Пример за тоа може да најдете во долниот дел.

На 21 јули 1995 год. Младиот Марио Горал беше жртва на смртоносен напад од страна на група скинхедси во централниот словачки град Жиар над Хроном. Околу 30 скинхедси беснееше истиот ден низ градот и нападна неколкумина млади Роми со полуги и ножеви. Осуманесетгодишен Марио Гоал е фатен пред да побегне во својот дом, и е до бесвест претепан. Потоа двајца скинхедси го полиле со мешавина на бензин и полуестер кој беше спремен пред тоа и го запалиле. Како резултат на тоа младиот Ром доби опекотини од трет степен на преку 60% од телото, умирајќи по десет дена поминати во болница на 31 Јули 1995 год.

Двајца скинхедси се прогласени за виновни од страна на кривичниот суд. Еден е осуден за убиство, а другиот за незаконско однесување, и за расно однесување. Секој од нив е осуден на 7,5 год затвор. Во граѓанските спорови, судот додели на родителите жртви надокнада не само за претрпената финансиска штета туку и за менталното страдање кое е претрпено за неправедната смрт. Доколку одлуката на судот за овој случај се одржи по жалбата и стане конечна (во време за објавување на овој прирачник се уште не е донесена никаква одлука) Горал најверојатно ќе се означува како случај на пресврт зошто тоа ќе биде прв пат да словачкиот суд додели

компензација на родителите не само за претрпената материјална штета туку и за менталното патење претприено како резултат на неправедната смрт на детето.

За повеќе информации за овој случај, погледнете го ЕРРЦ државниот извештај – *Time of the skinheads: Denial and Exclusion of Roma in Slovakia*, кој исто така може да се најде на адресата: http://www.errc.org/Countryrep_index.php.

Административни постапки: Административните постапки веројатно помалку ќе се занимаваат со сериозни прашања како што се убиствата. Административните постапки ги опфаќаат воглавно тужбите против оние државни органи/тела кои се овластени со закон да ги извршуваат управните должности, како што се локалните самоуправи, локалните совети, фирми во посед на државата итн. Таквата процедура не се одвива пред судовите и често преставува начин да се направат достапни процедури во кои ќе се применува формалното право, со дометот на процедурален грант кој би бил вон сразмерот за даденото прашање. Пример на административни постапки може да биде канцеларија за поднесување на тужби каде што некој ќе може да обрати доколку верува дека неправедно добил казна за паркирање, и покрај тоа што постојат и административни мерки за многу посериозни прашања. Честопати управната постапка е прв чекор во процесот на остварување на правдата. Доколку поединецот не може да биде задоволен за некој управен случај, тогаш може да побара судски преглед. Примерот на еден ромски случај кој следеше по управната постапка ќе го најдете доле во примерот;

Во еден италијански случај, на ромското семејство Скендер Бислимија и Мехреме Бислими со нивните 6 сина сите од Босна и Херцеговина, им беа воскратени дозволите за престој на хуманитарна основа и затоа беше побарано од нив да ја напуштат државата. Тие првобитно добиле дозвола за престој како бегалци во 1999. нивниот престој е продолжен за наредната година под услов да си обезбедат вработување. Бидејќи тие тоа не го направиле, нивните дозволи се отповикани во 2000 год.

Една локална адвокатка поднесе жалба против декретот „Квестеуре“ на локалните полициски власти, пред Регионалниот административен трибунал во Тоскана (ТАР). Освен тоа таа поднесе жалба на Граѓанскиот трибунал Фиренце против наредбата до Фирентинскиот перфекат за протерување. Како резултат на овие правни активности перфект Фиренце ги отповика нивните налози за протерување против нејзините клиненти, ромски семејства, додека пак Регионалниот административен трибунал покасно им издал дозволите за престој на хуманитарна основа.

Конечно треба да ги запознаете условите со уставот во вашата земја и целокупната администрација на законодавството или политиката која постои во даденото прашање. Закони и политика кои се однесуваат на одредени повреди на човековите права кои обично ги трпат ромските поединци и заедници, како што се правата и одредбите за сместувањето, исто така треба да бидат изменети по ова прашање.

Поднесување на тужба пред Европскиот суд за човекови права⁶

Европскиот суд за човекови права во Стразбург, Франција, само е еден од бројот на меѓународните судови или други трибунали кои ги претресуваат тужбите од областа на човековите права. Во Европа тој се наоѓа меѓу најмоќните и најдостапните судови по прашање за правдата за човековите права. Тоа е судот на кој се обратија ромските семејства во случајот на Острава, овде кратко ќе го насочиме вниманието на него.

Многу апликации пред Европскиот суд за човекови права се поднесуваат без помош на правници. Во тоа лежи големата сила на овој систем, Европската Конвенција за човекови права не е сложено законско тело, таа е заснована на основни, универзално прифатен, концепт на честност, правичност и почитување на спрема другите. Не треба да бидете правник за да ја изразите неправдата и да артикулирате како изгледа да се биде угнетуван. Освен од страна на самите жртви апликација може да биде поднесена и од страна на претставници кои не треба да имаат посебни квалификации освен овластените жртви да делуваат на тој начин. Секој може да биде претставник – на пример пријател, некој кој работи со таа заедница, свештеник, итн.

Сепак, во најраната фаза на тужбата важно е да се обезбеди помош на адвокатна кому му е познато правото на Европската Конвенција, со оглед на тоа дека постои заклучок дека многу тужби кои ги прима Судот се технички непотполни од овие или оние причини. Постојат четири главни пречки кои тужителот мора да ги помине за да апликацијата се разгледа:

- ✓ Апликацијата мора да се однесува на повредата на едно од правата одредени со Конвенцијата или на еден од нејзините Протоколи;
- ✓ Апликантот морал да се обиде да ги искористи сите достапни правни лекови во сопствената земја;
- ✓ Апликацијата мора да се поднесе во рок од шест месеци по неуспехот на последниот обид на домашниот лек; и
- ✓ Апликантот мора да биде жртва на неправдност која тој/или таа ја наведува.

Најголем дел од апликации Судот ги одбива затоа што апликантот не ги „исцрпил“ сите правни лекови во неговата или нејзината земја. Тоа значи, дека не се обидел по сите разумни патишта да ја бара Правдата дома пред да се обрати до Судот. Многу апликации исто така се одбиваат и затоа што неправдата, иако постоеше не беше директно со врска со правото заштитено со Конвенцијата. На пример, Конвенцијата не гарантира на лицето право да прима социјална помош, доколку тоа лице е сиромашно, или право на куќа доколку лицето е бескуќник. Во случај на овие примери, она што Конвенцијата го штити е правото на тоа лице (спрема членот 8) да „се почитува неговиот приватен и фамилијарен живот, дом и преписка“.

Писмо со кое се обраќаат до судот

Апликацијата до Европскиот суд за човекови права мора да се поднесе во рок од шест месеци од повредата или отфрлувањето на последниот обид да неправдата се реши пред домашниот суд. Периодот од шест месеци завршен е кога Судот ќе го прими писмото (или факсот) во кое се поднесува апликацијата. Писмо со кое се обраќате треба да ги одреди основните деталности на апликацијата, и доколку е можно да не биде подолго од две или три страни. Тоа треба да нагласи име, адреса, датум и место на раѓање на апликантот. Тоа треба да биде пократко да ја изрази суштината на апликацијата и на ги наведе членовите од Конвенцијата кои се повредени. Доколку е можно, писмото треба да го замоли судот да назначи дали смета дека било кои точки од Конвенцијата се предвидени. Писмото треба да се заврши со барање да ви се испрати формулар за пријава. Пример за такво писмо може да се најде доле.

Регистратор

Европски суд за човекови права

Совет на Европа

10 март 2004

Почитувани регистратори,

Апликација според членот 14 од Европската Конвенција за човекови права

Побарувам да Судот ја разгледа следната апликацијата за која верувам дека спаѓа во повреда на Европската Конвенција за човековите права од страна на Голема Британија.

Моето име е Фиона Смит. Јас сум по професија правник и правен застапник на мојот клиент Михаела Мек Доналд, која тврди дека е жртва на кршење на нејзините права. Подолу ќе се произнесам со основните факти врзани за оваа апликацијата.

Подносител на апликација

Претставник

Полно име	Михаела Мек Доналд	Полно име	Фиона Смит
Државјанство	Британско		
Професија	Правник	Професија	Приватен водоинсталатер
Датум на раѓање	15.2.1953		
Стална адреса	Конветон Котаг Легатон, Херефордсхире Англија	Адреса	26 Аубер стрет Херефорд ХР4 ОБУ Англија
Телефон	нема	Телефон	01432272402
Сегашна адреса	Како што е горе Назначено	Факс	01432 3560080

Апликација се поднесува против **Владата на Голема Британија**.

На кратко ги назначувам фактите поради кои верувам дека тужбата е прифатлива.

Факти

Апликантот и неговото семејство се Цигани/Роми кои водат традиционално патувачки живот. Тие наведуваат дека многу претрпеле во след на вознемирување и преместување, чие зачестување беше во толкава мера да тие конечно се населија на место одредено за Цигани кое било во сопственост на локалните власти во Легалтон во областа Херефордсхире (Англија), таму постојано живееле во период од 10 год. Во Февруари 1999 год. тие се иселиле, жалејќи се, помеѓу останатото на насилство и вознемирување кои ги оневозможувало навечер да спијат како и децата не можеле безбедно да си играат преку ден. Тие се вселија во некоја изнајмена куќа, но таму не можеа да се навикнат.

Октомври 2000 год. Апликантот и неговата жена се вратија во Легалтон, и таму добија дозвола да завземат парцела на тоа место но под услов да неговото семејство и неговите гости не ги предизвикуваат „сметаат“ на оние кои живеат на таа локација а, воедно и сите оние кои живеат во околината. На ден 22 Март 2000 полнолетната ќерка на апликантот Кери Мек Доналд добила дозвола да ја превземе парцелата

веднаш до нејзините родители, каде што живеела со Патрик Конер. Полнолетните синови на апликантот не живееле со нив, но често го посетувале тоа место.

На ден 31 Мај 2001 год на семејството им е врачено известување за прекин на користење на имотот, во кое се бара од нив да ги испразнат и двете парцели. Изветувањето беше засновано на тоа што Патрик Конер и децата на апликантот- вклучувајќи ги тука и неговите полнолетни синови – се однесуваа лошо и предизвикаа значајни незгоди во самото место. Апликантот ги оспори обвиненијата. На ден 20 Јули 2001год. Локалниот совет издаде налог за сеопшто поседување на двете парцели.

Во тој момент тужителот и неговата жена живееле со 4-те малолетни деца, на возраст од 13, 14, и 10 години и бебе на 4 месечна возраст. Едното дете посетуваше целодневна настава во основното училиште што се наоѓало во близината на нивната куќа, додека на другите им се укажуваше помош, која подразбираше и подучување дома.

Во раните утрински часови во септември 2001 год Советот го исели семејството во една опреација која што траеше пет часови. Приколката која била во сопственост на семејството не е вратена, наведува апликантот, се до касно попладне во текот на денот. На 6 септември, советот им ја вратил нивната покуќнина, која била отфрлена на пат на извесна далечина од приколката.

Тужителот наведува дека семејството не добила никаква помош или совет за тоа каде би можеле да упатат, освен што им било понудено сместување во Енитал, при што не биле земени в предвид врските на семејството со локалната самоуправа; Тие живееле во Легалтон 10 години но во областа на Херефорд некаде околу 25 години. Апликантот тврди дека е, од времето на исфрлување, од неговото семејство било за цело време било барано да се исели и дека стресот и несигурноста длабока се вкорениле во животот на семејството.

Статус на жртвата

На апликантот му е воскратена можноста да ги побие на судот обвинувањата кои се подигнати против него и неговото семејство. Неразумно и несразмерно е да тој и неговото семејство да се иселат поради причина кои се однесуваат на други полнолетни лица. Апликантот немаше никаков начин преку кој би побарал од локалната самоуправа да ги втемели своите обвинувања против него и така да се спротистави на обвиненијата против него, и така да се спротистави на отповикување на неговата дозвола или пак на спречување на иселувањето. Не му е дадена никаква можност за поднесување на докази, претрес, или накрсно испрашување на сведоците

по тие прашања. Како резултат на тоа, нема никакво значајно испитување, како на тоа дали мерките кои се превземени се сразмерни или оправдани во настојувањето на тоа да се исполни било каква законска мерка или цел. Не постои никаков доказ во областа на Херефордшир да Циганите се поттикнат да добијат или завземат свои лични места за престој. Циганите во тие области кои сакаат сигурност на своите имоти не можат да се селат на приватните имоти. Наспроти тоа, постојат многу примери за примена на делување против Циганите кои ја завземале сопствена земја од страна на Циганите. Понатаму, тужителот и неговото семејство се сега безкуќници, и при тоа губејќи ги уживањата на едукацијата и здравствените услуги.

Временско ограничување/исцрпување на правните лекови

Мојот клиент побара правна помош за да ја урне/побие одлуката на советот да го исели него и неговото семејство на основа на тоа што ова беше неправедно и неоправдано, и фактите дека тој имал можност да се брани против обвиненијата кои се донесени против него од страна на советот. Судскиот претрес беше неуспешен, а допуштањето на жалба одбиено (како она од страна на судијата, така и од страна на апелациониот суд). Пресудата на судскиот претрес е донесена на 3 декември (пред 4 и пол месеци) а апелациониот суд ја одбил жалбата 1 март (пред 9 дена).

Наводни повреди на Конвенцијата

1. Член 8

Постои неоправдано мешање во правото на мојот клиент на почитувањето на неговиот приватен живот, семеен живот и дом.

2. Член 1 Протокол бр:1

За време на иселувањето, локалниот совет го лишеше мојот клиент од личната покуќнина со тоа што ја отстрани личната покуќнина од парцелата а при што задржа различни предмети. Покуќнината не е вратена брзо, а кога тоа е направено, оставена е и отфрлена била на патот.

3. Член 6

Мојот клиент не беше во можност да во текот на процесот за сумарниот имот да ги побие обвинувања на Советот за вознемирување, ниту по пат на давање на личен исказ ниту по пат на повикување на сведоци. Тој се наоѓаше во значителна неповолна положба во однос на условите за добивање на дозвола, и во однос на тоа не му беше дадена можност за слободна спогодување. Не постоеше еднаквост на средства, му беше ускратен секој делотворен пристап пред судот против многу сериозни пречки во однос на неговиот дом и семејство.

Ве молиме на овој ден да го прифатите ова писмо како формален вовед на апликацијата. Би ви била благодарна доколку би можеле да го потврдите приемот и доколку би:

1. проследиле адекватен образец
2. дадете совет доколку постојат било какви аспекти на оваа апликација за која ви посакале појаснување (или релевантни судски или комисијски одлуки кои би требало да ги имаме на увид).

Со почит,

Судот тогаш ќе ви одговори по пат на праќање на формален образец за пријава. Исто така може да назначи дали смета дека еден аспект од апликацијата може да предизвика проблеми (и можно е, да приложи копија од било кој случај кој што би требало да се разгледува). Судот може да назначи и дали во моментот разгледува некаква слична апликација.

Образецот на тужбата тогаш треба да биде исполнет и проследен до судот. Пополнувајќи го формуларот, тужителот треба да се погрижи сите членови од оваа Конвенција да бидат земени во предвид. Мошне често, дури иако неправдата е јасна, треба да даде аргумент во склад со Конвенцијата. Во такви случаи, најдобро е да му се пријде на проблемот од повеќе агли.

Пример

Во зависност од природата на неправдата, на почетокот би можело да се набљудува дали неправдата значајно влијае на семејството и личниот живот на жртвата; и доколку е така, дали би постоела едноставна независна процедура по која локалните судови би можела да ја исправат неправдата? Одговор на такво прашање може да предизвика повикување на тужбата на членот 8 (право на семен живот) и 13 (право на адекватен правен лек). Доколку се повикува на повреда на членот 13, тогаш добро би било да се укажува, на алтернативите, на членот 6 (и обратно). Членот 6 е важен затоа што, доколку државата одговори наведувајќи дека постои домашен правен лек, може да се утврди дали овој лек се поклопува со членот 6 кој што бара правните лекови да бидат правични, независни, релативно брзи и така натаму. Доколку повредата на членот 8 е мошне сериозна, тогаш би можело да се земе и аргументот по членот 3 (понижувачки третман). Доколку повредата на членот 8 вклучува недостаток на почитување кон домот на лицето, тогаш би одговарало да се вклучи и членот 1 од Првиот Протокол (право на сопственост). Во сите ромски случаи, воопштено ќе биде добро да се наведе оптужба за одреден член, независно од членот 14 (антидискриминачки член), но

тогаш мора да се вклучат (во алтернативите) подлежувањето кон членот 14 во врска со одредениот член.⁷

Краток осврт

Член 3

„Никој не смее да биде подложен на мачење, нечовечко, или понижувачко постапување или казнување”.

Член 6

„... секој има право на правично и јавно, во разумен рок, пред независен и непристрасен со закон воспоставен суд...”

Член 8 (1)

„Секој има право на почитување на неговиот приватен и семеен живот, домот и преписката.”

Член 13

„Секој човек чии права и слободи признати со оваа Конвенција се нарушени, има право на ефикасен правен лек пред националните власти...”

Член 14

Уживањето на правата и слободите признати со оваа Конвенција, треба да се обезбеди без никаква дискриминација заоснована врз пол, раса, боја на кожата, јазик, вера, политичко или кое и да е друго мислење, национално и социјално потекло, припадност на национално малцинство, материјална положба, потекло по раѓање или кој и да е друг статус.

„Протокол 1, член 1

„Секое физичко и правно лице има право на непречно уживање на својот имот [...]”

Често, се разбира, апликацијатата многу други членови, а вашиот пристап секогаш би требало, доколку не сте сигурни на кој член се однесува повредата, да го вклучите и тој член

Често, се разбира, апликацијатата ќе вклучува многу други членови, а вашиот пристап секогаш би требало, доколку не сте сигурни на кој член се однесува повредата, да го вклучите и тој член. Иако Судот не сака да биде преоптоварен со неважни аргументи, ќе прифати неколку членови од Конвенцијата да се поднесат за одредена неправда и дека последиците од неправдата можат да добијат многу облици.

Соопштување на апликациите на влади

Само околу 10% од апликациите се „соопштуваат“ на одговорни на владите на нивните „разгледувања“, и останатите 90% се отфрлуваат пред тоа, поради една од претходно наброените причини. Кога меѓутоа една држава еднаш ќе запраша за коментар ограничената финансиска моќ на Советот на Европа се става на располагање на апликантот.

Откако судот ќе ја сослуша владата, ќе одлучи дали тужбата може да се прифати или не. Пред да се направи, може да се повика сослушувањена кое ќе бидат повикани двете страни. Доколку апликантот има правна помош, тогаш ова ќе ги покрие трошоците околу патот и сместувањето во Стразбург.

Доколку судот одлучи дека апликацијата може да се прифати, тој ќе ги поттикне и двете страни да постигнат пријателска спогодба. Доколку е ова и те како можно, би требало сериозно да се разгледа (и покрај тоа што ниедна страна нема да се критикува доколку не сака спогодба). Користа од вакви спогодби се дека апликантот често може да добие подобри решенија отколку она кое ќе го наложи Судот, и што потоа е невозможно да случајот потоа има судски претрес.

Доколку не се постигне пријателска нагодба, Судот ќе започне претрес спрема значајноста на случајот (можен по повикување на сослушувањето).

Постои можност да во судскиот процес третата страна (на пр, НВО-то) интервенира и даде објективни информации за фактите кои стојат во позадината на тужбата. На пр можат да се наведат детали за проблемите со кои се среќаваат Ромите во одредените земји или области. Ова може да биде корисно при укажувањето на неправдата која ја донесе оваа апликација.

Итни случаи

Доколку апликацијата се бави со сериозна повреда, од Комисијата се бара инто делување, посебно барање за помош може да се направи спрема „правилото 39“. Доколку апликацијата претставува значаен ризик по живот, Судот може да биде замолен да превземе привремени мерки и побара од владата да превземе чекори за да се осигура сигурноста на тужителот за време на судското разгледување на тужбата. Таквите барања обично се однесуваат на врачување или депортација до кои скоро треба да дојдат.

Таму каде што судот не е спремен да направи барање за привремени мерки против дадената држава, може меѓутоа да биде припремен да ја забрза апликацијата и да

ја информира државата за нејзино поднесување. Овој чекор може да биде корисен механизам за насочување на државното внимание на одредениот проблем и ставање до знаење дека исто така и Судот го набљудува, зачудувачки колку често ова помага да се решат тешки случаи.

Останатите меѓународни судови или трибунали за човековите права

Постои извесен број на други судови и трибунали за човековите права. За Ромите се адекватени извесен број на тела на комитети при Обединетите нации кои водат процедури по поединечни жалби. Комитетот на ОН за човекови права (ХРЦ) Комитетот на ОН против тортура (ЦАТ), Комитет при ОН за укинување на расна дискриминација (ЦЕРД) и Комитет на ОН за укинување на дискриминацијата на жените (ЦЕДАЊ) сите имаат механизми за претрес на поединечни жалби и случаи на злоупотреба на човековите права. Сите земји ги немаат ратификувано таканаречените „опционални протоколи“ кои овозможуваат тужби пред Комитетот на ОН. Меѓутоа некои од механизмите имаат доста моќни ефекти за Ромите. На пример, по пресудата од страна на Комитетот на ОН против тортура 2003, во случајот кој беше во врска со прогомот против ромската заедница 1995. год владата на Црна Гора исплати на жртвите 900.000 евра. Понатамошните информации за жалбените процеси на ОН-како и тоа дали вашата земја ги ратификувала релевантните опционални протоколи кои овозможуваат подигање на поедначни жалби – се достани на интернет страницата на Високиот Комесаријат на ОН за човекови права (www.unhchr.ch) или по пат на контактирање на вработените во ЕРПЦ.

Овозможување на делување на правата како стратешки да се размислува за парничење

Разгледај ги сликите:

Слика А

Овој човек само што е пуштен од полициски притвор

Слика Б

Оваа куќа е во ромска заедница на периферија на еден голем западно европски град

1. Кои права се повредени?
2. Кои се доколку постојат, кои се можностите за парничење на домашно ниво?
3. Ако овој предмет би се изнел на меѓународно ниво кои жалбените процедури би биле применети?

Во табелата која следи внесете некои причини за и против кои треба да се споменат при барањето на правните лекови.

За	Против
<ul style="list-style-type: none"> • • • • • • 	<ul style="list-style-type: none"> • • • • • •

Напомени:

- ¹ Латински термин „навистина” или „всушност”. Често се користи наместо „навистина” да покаже дека судот ќе ја третира како факт авторитетот кој се извршува или етнитетот кој делува како авторитет, дури и тогаш кога не се исполнети правните барања. Во контекстот на сегрегацијата во заедницата, *de facto* ја означува сегрегацијата како факт кој, меѓутоа не настанала од свесна владина активност и не представува владина политика за да се утврди сегрегацијата.
- ² Латински за правно, често на местото на право, законско или уставно. Често се користи да значи „потврдено со закон” или „под закон”. Во овој контекст, тоа се однесува на постоење на политики или закони кои побаруваат расна сегрегација во училиштата.
- ³ Додатните информации кои се однесуваат на овој случај и сегрегираниот школство уопштено во централна и источна Европа можат да се најдат во извештајот на ЕРПЦ: *A Special Remedy: Roma and Schools for the Mentally Handicapped in the Czech Republic (1999)*; *Stigmata: Segregated Schooling of Roma in Central and Eastern Europe* (Стигми: сегрегирани школувања во централна и источна Европа) (2004). И двете публикации се достапни на интернети на ЕРПЦ www.errc.org.
- ⁴ Јуриспуденција е правен термин кој означува цело право, проучување на права и филозофија на права и закони. Во овој контекст, јуриспуденцијата се однесува на прецедентно право или пресуда на Европскиот суд за човекови права. Пресудите опфаќаат како мислење мнозинство на судии, како и изузетоци на тие мислења.
- ⁵ Материјал за овој одел е превземен од: Camille Gifard. *The torture Reporting Handbook* (Прирачник за известување на тортура). Колчестер: University of Essex, Human Rights Centre, 2000.
- ⁶ Наредниот исечок за овој водич е превземен од: Clements, Luke, „Litigating cases on behalf of Roma before the Court and Commission in Strasbourg (Случаеви на парничење во име на Ромите пред Судот и Комисијата во Стразбург)” Roma Rights, Winter 1998 Budapest; European Roma Right Center, 1998. За адреса на оваа интернет страница погледнете го оделот за Одбрана библиографија.
- ⁷ Целиот текст на Европската Конвенција се наоѓа на крајот на овој прирачник, додека пак другите Конвенции достапни се на адреса: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/cardreprincipal.htm>.

Дел Б
Обезбедување на делување на правата

Поглавје 9.
Непосредно делување

Запознајте ги вашите права и борете се за нив

9. НЕПОСРЕДНО ДЕЛУВАЊЕ

Вовед

Овој прирачник се завршува со напомени за непосредното делување. **Непосредното делување во областа на човековите права** ја опфаќа јавната и честопати колективната работа која ја превземаат поединци и група на луѓе за да ја побијат злоупотребата на човековите права и да донесат социјални промени и примена на човечко однесување.

Јавни демонстрации

Јавните демонстрации можат да бидат моќен облик на застапување во областа на човековите права. Лицата кои сакаат да посветат свое драгоценно време (и во многу случаи поднесат ризик за себе), за да излезат во јавната сфера и да го искажат своето мислење за одредени прашања можат, во вистинскиот момент да испратат моќна порака на политичарите и на законодавачите за неопходноста за делување по одреденото прашање.

Јавните демонстрации се делувања во чии темели лежат основните човекови права. Меѓународниот пакт за граѓанските и политичките права ја гарантира слободата на изразувањето (член 19) и правото на мирни собирања (член 21). Европската конвенција за човекови права слични гаранции вклучува во своите членови 10 и 11. Другите права, како што е правото на заедничко договарење можат да бидат земени во текот на јавните демонстрации.

**Јавните демонстрации се
делувања во чии темели лежат
основните човекови права**

Во модерните демократии јавните демонстрации се редовен дел од јавните расправи. Група на луѓе често излегува во јавноста да го изразат своето мислење и да покажат дека нивното гледиште има многу симпатизери и дека има подршка од многу членови од јавноста. Во општества кои што не се слободни – онаму каде што владеат диктатури или други видови на злоупотреба или авторитарна моќ – јавните демонстрации можат да бидат многу поопасни, но исто така делотворни, бидејќи тие претставуваат непосреден предизвик кон авторитарната власт. Во некои случаи, на падот на диктатурата, честопати му претходат јавни демонстрации.

Во одредени случаи јавните демонстрации можат да означат значајна пресвртница во јавниот живот на некое општество. Масовните демонстрации во цела Европа во текот на осумдесетите – а посебно во Велика Британија и Западна Германија – го кристализираа длабокото непријателство на јавноста кон нуклеарното оружје. Слично на тоа, стотина илјади црни и бели Американци од САД кои што му се придружија на „Маршот кон Вашингтон за работа и слобода“ во 1963 станаа видлива јавна потреба на народот за движење на граѓанските права во САД и престанок на сегрегациските закони и политики во САД.

Јавните демонстрации станаа историска референтна точка за движењата на отпорот. На пример, во Јужна Африка, насилно скршените демонстрации во Схарпевилле 1960 и во Соњето 1976, на крајот станаа центри на собирање на отпорот за расистичкиот режим на апартхејдот.

Ненасилна граѓанска непослушност

Во многу случаи јавните демонстрации се законити. Како што е погоре споменато, тие се гарантирани со меѓународното право за човекови права. Меѓутоа, во некои случаи не се. Најмалку една школа за човекови права се за „**граѓанска непослушност**“ (ненасилно) кршење на законот со цел вршење притисок.

Во втората половина од 20 век можеби највлијателен заговорник на ненасилна граѓанска непослушност како начин да се дојде до социјална измена, бил Махатма Ганди. Во текот на повеќе децениската работа, најнапред со индиското малцинство во Јужна Африка, а потоа со остварување на независност на Индија од страна на британската колонијална управа, Ганди го развил пристапот на „ненасилно оружје Satyagraha¹ и одбивање

„граѓанската непослушност станува света должност кога државата ќе остане без закон или е корумпирана, што е исто.“

на соработка“. Во неговото пишување и делата концептите на „граѓанска непослушност“ и „одбивање на соработка“ се тесно поврзани: „Одбивање на соработка и граѓанска непослушност се различни, но се гранки од исто дрво наречено Satyagraha (сила на вистината). [...] Одбивање на соработка со злото е иста должност како што е соработката со доброто“. Ганди

ја карактеризирал граѓанската непослушност како „докажување на правата кои што би требало да ги дава законот, но наместо тоа законот тоа го одбива“ и во една прилика изјавил дека, „граѓанската непослушност станува света должност кога државата ќе остане без закон или е корумпирана, што е исто“.

Можеби најјасен пример на Гандиевата граѓанска непослушност била „Sol Satyagraha“ од 1930.² Британскиот монопол на сол во Индија налагал продажбата или производството

на сол од било кого освен од британската влада, се сметал за кривичен прекршок. Во низинските приморски области на Индија солта била лесно достапна, но луѓето биле принудени да го купуваат овој минерал, кој би можеле многу лесно и самите да го произведуваат. Ганди најнапред му упатил писмо на тогашниот вицекарал на Индија, лорд Ирњин, на 2 март 1930 година изјавувајќи: „Доколку моето писмо не остави никакво влијание на Вашето срце, на единаесетиот ден од овој месец јас со онолкумина колку што ќе можам да собирам од мојот ашрам ќе одбијам да се потчинувам на Законот за солта. Овој данок го сметам за најнеправедниот од сите, од гледиште на сиромашниот народ. Бидејќи движењето за независност е суштинско движење за најсиромашните во оваа земја, ќе се започне борба и со ова зло”. Така Ганди ги довел во врска неправедните закони за оданочување и контрола над индиските ресурси, а со тоа и нејзиниот суверенитет и независност од страна на колонијалната моќ. Друга значајна карактеристика на оваа Satyagraha е суровината за која што станува збор, солта била користена од луѓето во цела Индија, без разлика на кастата, класата, етницитетот и верата, па затоа можел да ги преокупира мислите на сите Индијци.

Секретарот на вицекаралот одговорил на писмото со зборовите дека Ганди би „требало да размисли за активностите кои што јасно ќе бидат насочени кон повреда на законот и ќе станат опасност по јавниот мир”. Во одговор на тоа, Ганди одлучил да создаде движење. Рано наутро на 12 март 1930 тргнал од Сабармати ашрамот со 78 доброволци.³ Тој заедно со неговите другари патувале 200 милји пеш, застанувајќи во попатните градови и села, поттикнувајќи ги луѓето да се приклучат кон движењето. Во Данди стигнале на 5 април. По пристигањето, Ганди земал мала грутка природна сол со што дал сигнал на стотици илјади луѓе да го погазат законот. Ганди е уапсен, како и илјадници други. Сепак, лордот Ирњин се согласил да разговара со Ганди, по што британската колонијална сила се согласила да одржи тркалезна маса во Лондон за да се преговара за можните услови за индиска независност. Ганди отишол во Лондон во 1931 година и се сретнал со некои истомисленици од Европа, но преговорите не се завршиле. По враќањето во Индија повторно е уапсен, што е потврда на тоа колку моќен чин бил протото спротивставување на Законот за солта.

Гандиевото дело значајно влијаело на движењата за човекови права во 20. век. На пример во сега легендарното „Писмо од бримингемскиот затвот”, Мартин Лутер Кинг Постариот 1963 год им даде одговор на критичарите кои неговата тактика (организирање на американските црнци за ненасилен отпор против супремациското владеење на белите по пат на отворено одбивање послушност кон расистичките закони), се сметаше за премногу екстремна со следните зборови:

Како и во многу досегашни искуства, нашите надежи се распрснати, а сенка на длабоко разочарување се надвисна над нас. Немаме друг излез освен да се подготвиме за непосредно делување, каде што ќе ги дадеме нашите тела како средство за полагање на нашиот предмет пред свеста на локалната и националната заедница. Свесни за потешкотиите, се одлучивме да превземеме процес на самопочистување. Започнуваме серија на работилници за ненасилство и постојано се прашуваме: „Дали си способен да примиш удар без освета?“ „Дали си способен да го издржиш искушението на затворот?“ [...]

Ненасилното, непосредното делување тежи кон создавање на толкава криза и толкава тензија што некоја заедница која постојано одбива да преговара, присилена е да се соочи со дадено прашање. Тежи кон драматизирање на прашањето кое е невозможно и понатаму да се заобиколува

Исто така може да се запраша: „Зошто да се делува непосредно? Зошто да се седи, маршира и така натаму? Зарем преговорите не се подобриот пат?“ Имате право што се повикувате на преговори. Навистина, всушност тоа и е суштинската цел на непосредното делување. Ненасилното, непосредното делување тежи кон создавање на толкава криза и толкава тензија што некоја заедница која постојано одбива да преговара, присилена е да се соочи со дадено прашање. Тежи кон драматизирање на прашањето кое е невозможно и понатаму да се заобиколува. [...]

Цел на нашето непосредно делување е да се создаде ситуација која што прави криза која што неизбежно ќе ги отвори вратите на преговарањето. Затоа се согласувам со вас во вашиот повик за преговори. Мошне долго нашиот сакан Југ се наоѓа во калта на трагичниот обид да живее во монолог, наместо во дијалог. [...]

Од болното искуство знаеме дека тиранот никогаш не ја дава слободата лесно; неа поробените траба да ја побараат. Искрено говорејќи, јас дури сега треба да се подготвам за Кампања на непосредно делување која што беше „добро темпирана“ спрема мислењето на оние кои неоправдано не пропатија од болеста на сегрегацијата. Сега веќе со години јас го слушам зборот „Чекај“! Зборот одекнува продорно и е мошне добро познат во ушите на секој црнец. Ова „чекај“ значи „никогаш“. Ние мораме конечно да разбереме дека „правдата која се одолговлекува е скратена Правда. [...]

Изразувате голем степен на вознемиреност поради нашата желба да кршиме закони. Тоа секако е загриженост со право. Бидејќи ние така грижливо го поттикнуваме нашиот народ да ја почитува одлуката на Врховниот суд од 1954 година која ја става надвор од секој закон сегрегацијата во јавните училишта,

и тоа што свесно го кршиме законот што на прв поглед може да изгледа како приличен парадокс. Некој може да се запраша и ова: „Како можете да застапувате кршење на некои, а почитување на други закони?“ Одговорот лежи во фактот што постојат два вида на закони: праведни и неправедни. Јас сум првиот што заговара почитување на праведните закони. Поединецот има не само правна туку и морална одговорност да ги почитува праведните закони. Наспроти ова, поединецот има морална одговорност да се спротивстави на неправедните закони. Се согласувам и со мислењето на Св. Августин дека „неправедниот закон воопшто не е закон“.

Граѓанска непослушност во поново време применуваат активистите за заштитан а природната средина. На пример, групата Гренпеаце сега веќе една од најпознатите групи за заштита на природната средина во 1971 година започна кампања против уништувањето на природната околина, кога мал чамец во кој што се наоѓаа доброволци впови во областа Амцхтик северно од Алјаска, каде што владата на САД изведуваше подводни нуклеарни испитувања, за да „бидат сведоци“ на испитувањата. До денес, составен дел на Гренпеаце стратегијата останува „ненасилниот конфликт од висок профил со цел подигање на нивото на јавната дебата“.

Нејосредно делување од сѝрана на Ромиѝе

Некои активисти кои што се занимаваат со човековите права на Ромите во Европа прибегнаат кон методите на непосредно делување. Во доцните осумдесети и почетокот на деведесетите години, невладината организација со седиште во Хамбург, Ромскиот Национален Конгрес (Roma National Congress) Организираше народно движење од неколку илјади Роми, првенствено во Западна Германија, за да се спротивстави на протерувањето, најнапред во Југославија, а потоа кога таа држава се распадна во државите наследнички. За време на општонародното делување, активистите на Ромскиот Национален Конгрес, добиваа закани со протерување, а симпатизерите маршираа месец дена од регионалната престолнина во Западна Германија; повикувајќи се на она што го формулираа како „право на опстанок“: право да останат во Германија и да не бидат протерани со сила. Овој протест и ден денес остана како како едно од највисоките достигнувања на ромското движење, по тоа што активистите на Ромскиот Национален Конгрес успешно ги собраа Ромите да се борат за своите права, иако под силен притисок од Германската влада за протерување. Покрај тоа, движењето одредува едно од највидливите и најдоследните граѓански активности против крајно рестриктивните правила против странците во практиката, кои што и сега преовладуваат, како и сега во западна Европа, а во моментот се усвојуваат во централна и источна Европа.

Во ноември 1990 година членовите на Ромскиот Национален Конгрес и неколку стотици Роми од поранешна Југославија, се обидоа со неколку автобуси да ја поминат

швајцарско-германската граница од германската држава Баден-Њуртемберг во Швајцарија. Ромите што се наоѓаа во автобусите, во најголем број на случаи државјани на Југославија чии барања за азил беа одбиени од страна на германските власти. Групата имаше намера да отиде во канцелариите на Високиот Комесар на Обединетите Нации за бегалци (УНХЦР) во Женева и таму да побараат азил. На поголемиот број од нив им беше одбиено барањето за азил во Германија, но исто така им беше одбиен влезот и во Швајцарија. Сепак Rudko Kawczynski, претседателот на Ромскиот Национален Конгрес и неколку негови колеги беа пуштени во Швајцарија, каде што се уптаија кон канцелариите на УНХЦР, оставајќи ги автобусите со околу три стотини Роми на швајцарско-германската граница да блокираат една лента од граничниот премин. Полицијата во градот Loggach го обвини Kawczynski (но никој повеќе од групата) за „сила“ (Нотигунг) – на англискијазик тоа е груб еквивалент за „нарушување на мирот“ – поради делумно нарушување на работата на граничниот премин (или пак за одговорноста за групата која што делумно го попречила работењето на граничниот премин). Откако Рудко Кањцзски е прогласен за виновен по тужбата, и на крајот случајот да заврши пред Уставниот суд на Германија каде што се наоѓа и ден денес. Кањцзски добил налог да започне со служење на педесет дневната казна, но тој се жалеше на оваа пресуда.

Непосредно делување во светот кој што се глобализира

Зголемената поврзаност на светот доведе до нови можности и стратегии на делување. Најочигледен фактор е интернетот, кој што ги спојува луѓето и заедниците од

Зголемената поврзаност на светот доведе до нови можности и стратегии на делување

целиот свет и во голема мерка ги намали пречките во комуникацијата. Ромите спаѓаат големите корисници на интернет и многу движења се одвива во сајбер-просторот. Многу од скорешните активности превземени од страна на ромските активисти првенствено и воглавном активности засновани на интернет.

Сепак, интернетот не е единствениот нов елемент кој што е донесен од глобализацијата во областа на делувањето во човековите права. Зголемената меѓусебна поврзаност на светската економија значи дека против неправдата може да се бориме и со економски санкции. На пример, многумина колапсот на расистичкиот режим во Јужна Африка му го препишуваат на таканареченото движење на „ослободувањето“ од осумдесететите, време кога активистите успешно извршија притисок врз меѓународните компании и влади во целиот свет и да ги убедат да не инвестираат во Јужна Африка, како и да ги повлечат постоечките инвестиции. Резултатот од

влијанието на економијата на Јужна Африка беше еден од главните фактори кои што конечно ја натераа јужноафриканската влада да започне преговори за мирен преод од супремациско владеење во демократија.

Правда

Непосредна активност како и секоја акција е најсилната и најверојатно ќе собере широка и јавна поддршка, доколку е вкоренета во правдата и доколку се доживува како онаа која што има корени во правдата. Во Европа живеат милиони Роми. Ова е потенцијално моќна основа за делување. Меѓутоа, движењето за правата на Ромите најверојатно нема да биде успешно доколку не се заснова на широк повик за правда. Силни се причините зошто многу луѓе чувствуваат симпатии кон движењето за ромските права, посебно онаму каде што понижувањето е предизвикано од долготрајната неправда. Денешната ситуација со Ромите во Европа е резултат на долгогодишното измачување на расистички основи. Овој факт ги чини правата на Ромите прашање на правдата актуелно за сите Европјани. Ромите можат и треба да ги градат корените на правдата за движење на правата на Ромите исто така и за сметка и на остантите обесправени: мажите за сметка на жените, хетеросексуалците за сметка на хомосексуалците, државјаните за сметка на оние кои што не се, и така натаму. Ова е прво и главно барање над и надвор од секое прагматично или реално политичко разгледување; тоа е морално барање. Исто така, тоа е и добра стратегија: активистите кои што се занимаваат со ромските права започнуваат од позиција на бројна сила која што може да се зголеми по пат на заеднички цели и човекова солидарност.

Напомена:

- ¹ Ганди го искова терминот „satyagraha” да ја означи својата теорија и пракса на ненасилен отпор. Ганди себеси се опишуваше првенствено како заветник или барател на „satye” (вистина), која не може поинаку да се добие по пат на „ahimse” (ненасилство, љубов) и „brahmacharye” (целибате стремеж кон господ). Ганди на разни начини ги окарактеризира Satyagrahu („сила на вистината”) како „закон на универзални примени”, „непопуштливо трагање за вистината и одлучноста да се бара вистината”, „процес на образување на јавното мислење, таков да се покриваат сите елементи на заедницата и самиот себеси се чининеодолив”, и „делотворен за замена”.
- ² Овој одел е усвоен од *Марша Соли кон Данди* (The Salt to Dandi), достапно на адреса: <http://www.emory.edu/ENGLISH/Bahri/Dandi.html>.
- ³ Детална информација за сол Satyagraha достапна на адреса: http://www.mkgandhi.org/Civil%20Disobedience/salt_tax.htm.

**Запознајте ги вашите права
и борете се за нив**

Додатоци

Водич за ромските активисти

Додатоци

**Универзална декларација за
човековите права**

Запознајте ги вашите права и борете се за нив

УНИВЕРЗАЛНА ДЕКЛАРАЦИЈА ЗА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА¹

Бидејќи признавањето на вроденото достоинство, и на еднаквите и неотуѓиви права на сите членови на човештвото се темелите на слободата, правдата и мирот во светот.

Бидејќи непочитувањето и омаловажувањето на човековите права резултираа со варварски постапки што претставуваат навреда на човековата совест и бидејќи создавањето на свет во кој луѓето ќе ја уживаат слободата на говор и убедување и ќе бидат ослободени од стравот од војна и сиромаштија, се прогласува како најголем идеал на сите луѓе;

Бидејќи е суштествено човековите права да бидат заштитени со закон, а човекот да не биде принуден последен излез да бара во побуната против тиранијата и угнетувањето;

Бидејќи е суштествено да се унапредува развојот на пријателските односи меѓу народите;

Бидејќи народите на Обединетите нации со Повелбата ја потврдија нивната верба во основните човекови права, во достоинството и вредноста на човековата личност и во еднаквите права на мажите и жените и се одлучија да го потпомагаат општествениот напредок и подобрите животни стандарди во услови на поголема слобода;

Бидејќи земјите – членки се обврзаа да го издигнуваат универзалното почитување и следење на човековите права и слободи, во соработка со Обединетите нации;

Бидејќи општото разбирање на овие права и слободи е од најголемо значење за целосно спроведување на нивната заложба;

Сега, затоа, Генералното собрание Ја прогласува оваа Универзална декларација на човековите права како општ стандард, што треба да го достигнат сите луѓе и нации, и за таа цел секој поединец и секој орган на општеството секогаш, имајќи ја на ум оваа Декларација, ќе се стремат преку подучување и образование да го промовираат почитувањето на овие права и слободи и преку прогресивни национални и меѓународни мерки ќе обезбедуваат нивно општо и ефикасно признавање и почитување и меѓу народите на земјите – членки и меѓу народите на териториите под нивна јурисдикција.

Член 1

Сите човечки суштества се раѓаат слободни и еднакви по достоинство и права. Тие се обдарени со разум и совест и треба да се однесуваат еден кон друг во духот на општо човечката припадност.

Член 2

Сите права и слободи наведени во оваа Декларација им припаѓаат на сите луѓе, без оглед на нивните разлики, како што се: раса, боја, пол, јазик, религија, политичко или друго убедување, национално или општествено потекло, сопственост, раѓање, или друг статус. Натаму, нема да се зема предвид политичкиот, правниот или меѓународниот статус на земјата или територијата на која и припаѓа лицето, без разлика дали земјата е независна, под старателство, без самоуправни власт или под каков и да е друг облик на ограничување на нејзиниот суверенитет.

Член 3

Секој има право на живот, слобода и сигурност.

Член 4

Никој нема да биде роб или потчинет, ропството и трговијата со робови ќе бидат забранети во сите нивни форми.

Член 5

Никој нема да биде подложен на тортура или на суров, нехуман или понижувачки третман или казна.

Член 6

Секој има право насекаде да биде признаен како личност пред законот.

Член 7

Сите луѓе се еднакви пред законот и на сите им припаѓа, без никаква дискриминација, еднаква заштита со закон. На сите им припаѓа еднаква заштита од каква и да е дискриминација, што е во спротивност на оваа Декларација и од какво и да е поттикнување на таква дискриминација.

Член 8

Секој има право на ефикасни правни лекови пред надлежните национални судови за дела што ги кршат основните права што му припаѓаат според уставот или законот.

Член 9

Никој човек нема да биде подложен на произволно апсење, притвор или прогонување.

Член 10

Секој има потполно еднакво право на праведно и јавно судење пред независен и непристрасен суд, при одредувањето на неговите права и обврски и во услови на какво и да е кривично обвинение против него.

Член 11

1. Секој обвинет за кривично дело има право да се претпоставува дека е невин се додека не се докаже неговата вина во согласност со закон и на јавно судење, на кое тој ги има сите гаранции неопходни за неговата одбрана.
2. Никој нема да се смета за виновен за кое и да е кривично дело поради дејство или пропуст, што не претставувале кривично дело според националното или меѓународното право во времето кога тоа било сторено. Исто така, не смее да се изрече казна поголема од онаа што се применувала во времето кога било сторено кривичното дело.

Член 12

Никој нема да биде изложен на произволно вмешување во неговиот приватен и семеен живот, домот или преписката, ниту пак на напади врз неговата чест и углед. Секој има право на правна заштита од таквото вмешување или напади.

Член 13

1. Секој има право на слобода на движење и живеалиште во рамките на границите на секоја држава.
2. Секој има право да ја напушти земјата, вклучувајќи ја и неговата сопствена земја, како и да се врати во својата земја.

Член 14

1. Секој има право во друга држава да бара и да ужива азил поради прогонување.
2. Луѓето не можат да се повикаат на ова право во случај на прогонување што произлегува од неполитички злосторства или од дејствија што се спротивни на целите и начелата на Обединетите нации.

Член 15

1. Секој има право на државјанство.
2. Никому не смее произволно да му биде одземено неговото државјанство, ниту пак ќе му се порекне правото да го промени државјанството.

Член 16

1. Полнолетните мажи и жени, без никакви ограничувања врз основа на расата, националноста или религијата, имаат право да стапат во брак и да основаат семејство. Ним им припаѓаат еднакви права пред бракот, за време на бракот и по неговото раскинување.
2. Бракот ќе се склучи само со слободна и целосна согласност на идните брачни другари.
3. Семејството е природна и основна ќелија на општеството и има право на заштита од страна на општеството и државата.

Член 17

1. Секој човек има право на сопственост, како самостојно, така и заедно со други.
2. Никој нема да биде произволно лишен од неговата сопственост.

Член 18

Секој има право на слобода на мислата, совеста и религија. Ова право ја вклучува и слободата – човекот да ја промени својата религија или убедување, како и слободата – човекот, индивидуално или во заедница со други луѓе, приватно или јавно, да ја манифестира својата религија или убедување преку подучување, практикување, одржување служби или обреди.

Член 19

Секој има право на слобода на мислење и изразување. Ова право ја вклучува и слободата да се застапува одредно мислење без никакво вмешување и да се бараат, да се примаат и да се даваат информации и идеи преку медиумите и без оглед на границите.

Член 20

1. Секој има право на слобода на мирни собири и здружување.
2. Никој не може да биде принуден да членува во некое здружение.

Член 21

1. Секој има право да учествува во управувањето со неговата земја, непосредно или преку слободно избрани претставници.
2. Секој има право на еднаков пристап кон јавните служби во неговата земја.
3. Волјата на народот ќе биде основата на власта, волјата на народот ќе се изразува на повремени и автентични избори, што ќе се одржуваат, со универзално и еднакво право на глас и со тајно гласање или според соодветните процедури на слободно гласање.

Член 22

Секој, како член на општеството, има право на социјална сигурност и има право да ги остварува своите економски, социјални и културни права, неделиви од неговото достоинство и слободниот развој на неговата личност, и тоа преку национални напори и меѓународна соработка и во согласност со поредокот и потенцијалите на секоја држава.

Член 23

1. Секој има право на работа, слободен избор на работно место, праведни и поволни услови за работа и заштита од невработеност.
2. Секој, без каква и да е дискриминација, има право на еднаква плата за иста работа.
3. Секој кој работи има право на праведен и соодветен надоместок што нему и на неговото семејство ќе им обезбеди достоинствен живот, а кој надоместок ќе биде надополнет, до колку е неопходно, со други средства на социјална заштита.
4. Секој има право да основа и да се зачленува во синдикати заради заштита на неговите интереси.

Член 24

Секој има право на одмор и слободно време, вклучувајќи ги тука и разумното ограничување на работното време и правото на повремени платен одмор.

Член 25

1. Секој има право на животен стандард што нему и на неговото семејство ќе им обезбеди здравје и добробит, вклучувајќи храна, облека, живеалиште и медицинска грижа и неопходни социјални услуги, и право на осигурување во случај на невработеност, болест, инвалидност, вдовство, старост или во друг случај на недостаточни средства за живот поради околности што се надвор од неговата контрола.
2. На мајките и на децата им припаѓаат посебна грижа и помош. Сите деца, без оглед на тоа дали се вонбрачни или не, ќе ја уживаат истата социјална заштита.

Член 26

1. Секој има право на образование. Образованието ќе биде бесплатно, барем на ниво на основно образование. Основното образование ќе биде задолжително. Техничкото и стручното образование ќе бидат општо достапни, а пристапот кон високото образование ќе биде достапно за сите врз основа на заслужените оценки.
2. Образованието ќе биде насочено кон целосниот развој на човековата личност и кон зајакнување и почитување на човековите права и основни слободи. Со него ќе се унапредува разбирањето, толеранцијата и пријателството меѓу сите народи, расни и религиозни групи и ќе се унапредуваат активностите на Обединетите нации за одржување на мирот.
3. Родителите имаат првенственото право да го изберат видот на образованието што ќе им биде дадено на нивните деца.

Член 27

1. Секој има право слободно да учествува во културниот живот на заедницата, да ужива во уметноста и да го споделува научниот напредок и неговите благодети.
2. Секој има право на заштита на моралните и материјални интереси што произлегуваат од кое и да е научно, литературно или уметничко дело, чиј автор е тој.

Член 28

Секој има право на општествен и меѓународен поредок, во кои правата и слободите наведени во оваа Декларација можат да бидат целосно реализирани.

Член 29

1. Секој има должности кон заедницата во која единствено евозможен слободниот и целосен развој на неговата личност.
2. При користењето на своите права и слободи, секој човек ќе подлежи само на такви ограничувања, какви што се определени со закон, со единствена цел да се осигура должното признавање и почитување на правата и слободите на другите и со цел да се задоволат предметните барања во врска со моралот, јавниот ред и општата благостојба во едно демократско општество.
3. Овие права и слободи во ниту еден случај не можат да бидат користени на начин што е спротивен на целите и принципите на Обединетите нации.

Член 30

Ниедна одредба од оваа Декларација не може да се толкува, како да и дава какво и да е право на некоја држава, групација или поединец да дејствуваат или да сторат некој акт со цел за рушење на правата или слободите предвидени со оваа Декларација.

Напомена:

- ¹ Усвоено и прокламирано од страна на Генералното собрание со резолуцијата 217а(иии) од 10ти декември 1948.

Додатоци

Меѓународна Конвенција за спречување на сите облици на расна дискриминација

Запознајте ги вашите права и борете се за нив

МЕЃУНАРОДНА КОНВЕНЦИЈА ЗА СПРЕЧУВАЊЕ НА СИТЕ ОБЛИЦИ НА РАСНА ДИСКРИМИНАЦИЈА¹

Државите членки на оваа конвенција,

Сметајќи дека Повелбата на Обединетите нации се засновува врз принципите на достоинството и еднаквоста на сите луѓе и дека сите држави членки се обврзале да дејствуваат, заедно и посебно, во соработка со Организацијата, заради постигнување една од целите на Обединетите нации, т.е. да го развиваат и поттикнуваат општото и фактичкото почитување на правата на човекот и основните слободи за сите, без оглед на расата, полот, јазикот или верата,

Сметајќи дека Универзалната декларација за правата на човекот прокламира дека сите луѓе се раѓаат слободни и еднакви по достоинството и правата и дека секој може да се користи со сите права и со сите слободи наведени во неа, без никаква разлика, особено со оглед на расата, бојата или националното потекло,

Сметајќи дека сите луѓе се еднакви пред законот и дека имаат право на подеднаква законска заштита од секоја дискриминација и секое поттикнување на дискриминација,

Сметајќи дека Обединетите нации го осудиле колонијализмот и секое вршење сегрегација и дискриминација што го следат него, во која и да било форма, и на кое и да било место да постојат и дека Декларацијата за давање независност на колонијалните земји и народи од 14 декември 1960 година (резолюцијата 1514/ХВ / на Генералното собрание) ја потврди и свечено прокламира потребата за неговото брзо и безусловно завршување,

Сметајќи дека Декларацијата на Обединетите нации за укинување сите форми на расна дискриминација, од 20 ноември 1963 година (резолюцијата 1904/ХВИИИ на Генералното собрание) свечено ја утврдува потребата од брзо укинување на сите форми и сите појави на расна дискриминација во сите делови на светот и обезбедување разбирање и почитување на достоинството на човечката личност,

Убедени дека секоја доктрина за супериорноста заснована врз разликата помеѓу расите е научно лажна, за осуда од моралната точка на гледиштето и социјално неправедна и опасна и дека ништо не би можело да ја оправда, каде и да било тоа, расната дискриминација, ниту теоретски ниту практично,

Повторно потврдувајќи дека дискриминацијата помеѓу луѓето врз основа на расата, бојата или етничкото потекло претставува пречка за пријателските и мирољубивите односи помеѓу народите и дека може да го наруши мирот и безбедноста помеѓу народите, како и складната коегзистенција на граѓаните од иста држава,

Убедени дека постоењето на расни пречки е несогласиво со идеалите на секое човечко општество,

Загрижени со појавите на расна дискриминација што постојат уште во некои краишта на светот, како и во политиките на владите што се засноваат врз расна супериорност или омраза како што е политиката на апартхеид, сегрегација или одвојување,

Решени да ги преземат сите потребни мерки заради брзо укинување сите форми и сите појави на расна дискриминација и да ги спречат и да се борат против расистичките доктрини и практиката за да го помогнат разбирањето помеѓу расите и да изградат меѓународна заедница ослободена од сите форми на расна сегрегација и дискриминација,

Имајќи ја предвид Конвенцијата за дискриминацијата во областа на вработувањето и занимањата што ја усвои Меѓународната организација на трудот во 1958 година и Конвенцијата за борбата против дискриминацијата во областа на наставата што ја усвои Организацијата на Обединетите нации за просвета, наука и култура, во 1960 година,

Со желба да ги спроведат во живот принципите наведени во Декларацијата на Обединетите нации за укинување сите форми на расна дискриминација и да обезбедат што е можно побрзо усвојување на практичните мерки во таа цел,

Се договорија за следното:

ПРВ ДЕЛ

Член 1

1. Во оваа конвенција изразот расна дискриминација се однесува на секое разликување, исклучување, ограничување или давање првенство што се засноваат врз расата, бојата, претците, националното или етничкото потекло што имаат за цел или за резултат да го нарушат или да го компромитираат признавањето, уживањето или вршењето, под еднакви услови, на правата на човекот и основните слободи на политичко, економско, социјално и културно поле или во секоја друга област на јавниот живот.

2. Оваа конвенција не се применува на разликувањето, исклучувањето, ограничувањето или давањето на првенство што го спроведува државата членка на Конвенцијата кога се во прашање нејзини државјани или лица што не се нејзини државјани.
3. Ниедна одредба од оваа конвенција не може да се толкува како да ги нарушува на кој и да било начин законските одредби на државите членки на Конвенцијата во поглед на народноста, државјанството или приемот во државјанството, под услов овие одредби да не прават разлики во однос на некоја посебна народност.
4. Посебните мерки донесени единствено заради обезбедување соодветен напредок на некои расни или етнички групи или на лица на кои им е неопходна заштита која може да биде потребна заради гарантирање, уживање и остварување на правата на човекот и основните слободи под еднакви услови не се сметаат како мерки на расна дискриминација, под услов да немаат за резултат одржување на различни права за разни расни групи и да не се одржуваат во сила кога ќе се постигнат целите поради кои овие мерки биле преземени.

Член 2

1. Државите членки ја осудуваат расната дискриминација и се обврзуваат со сите соодветни средства и без одлагање да ја спроведуваат политиката што се стреми кон тоа да укине секоја форма на расна дискриминација и да го помагаат разбирањето помеѓу сите раси, и за таа цел:
 - а) секоја држава членка се обврзува да не стори никакво дело на расна дискриминација или да не врши расна дискриминација против лица, групи на лица или установи, како и да постапува така што сите јавни власти и јавни, национални и локални установи да се придржуваат кон оваа обврска;
 - б) секоја држава членка се обврзува да не ја поттикнува, брани или поддржува расната дискриминација што ја спроведува какво и да било лице или организација;
 - в) секоја држава членка треба да преземе ефикасни мерки заради повторно разгледување на националната и локалната владина политика и за измена, укинување или поништување на секој закон и секој пропис што има за цел да воведи расна дискриминација или да ја стабилизира таму каде што постои таа;
 - г) секоја држава членка треба со сите соодветни средства вклучувајќи ги, доколку го бараат тоа околностите, и законските мерки, да ја забрани расната дискриминација што ја спроведуваат лица, групи или организации, како и да ја сузбие;
 - д) секоја држава членка се обврзува да помага, во даден случај, повеќерасни интеграционистички организации и движења и други средства заради укинување на пречките помеѓу расите, како и да се бори против она што се стреми да ја зајакне расната поделба.

2. Државите членки ќе преземат, ако го бараат тоа околностите, во социјалната, економската, културната и во другите области, посебни и конкретни мерки за соодветно обезбедување на развојот или заштита на некои расни групи или поединци што им припаѓаат на овие групи заради гарантирање, под условите на еднаквост, полно остварување на правата на човекот и основните слободи. Овие мерки не можат во никој случај да имаат за резултат одржување на нееднакви или различни права за разни расни групи, кога ќе се постигнат целите поради кои биле преземени овие мерки.

Член 3

Државите членки ја осудуваат посебно расната сегрегација и апартхеидот и се обврзуваат на териториите под нивна јурисдикција да спречуваат, забрануваат и укинуваат секоја практика од оваа природа.

Член 4

Државите членки ја осудуваат секоја пропаганда и сите организации што се раководат со идеите или теориите засновани врз врз супериорноста на некоја раса или група на лица од извесна боја или извесно етничко потекло или што сакаат да оправдаат или поддржат секоја форма на расна омраза или дискриминација; тие се обврзуваат да ги усвојат, без одлагање, позитивните мерки што имаат за цел да укинат секое поттикнување на таква дискриминација или на секое дело на дискриминација, и за таа цел, водејќи сметка за принципите наведени во Универзалната декларација за правата на човекот и за правата што се изречно наведени во членот 5 од оваа конвенција, тие особено се обврзуваат:

- а) да го утврдат како кривично дело секое ширење на идеите засновани врз супериорност или расна омраза, секое поттикнување на расна дискриминација како и сите дела на насилство или предизвикување на таква насилство, насочено против сите раси или секоја група лица од друга боја или друго етничко потекло, како и давање помош на расистички активности, подразбирајќи го тука и нивното финансирање;
- б) да изјават дека се незаконити и да ги забранат организациите и активностите на организирана пропаганда и секој друг вид пропагандна активност што поттикнуваат на расна дискриминација и што ја помагаат, како и да изјават дека учеството во овие организации или во нејзини активности е со закон казниво дело;
- в) да не им дозволат на јавните власти ниту на јавните национални или локални установи да поттикнуваат на расна дискриминација или да ја помагаат.

Член 5

Според основните обврски наведени во членот 2 на оваа конвенција, државите членки се обврзуваат да ја забранат и да ја укинат расната дискриминација во сите нејзини форми и да му гарантираат на секој право на еднаквост пред законот без разлика на расата, бојата или националното или етничкото потекло, особено во поглед на уживањето на следните права:

- а) правото на еднаква постапка пред судовите и пред секој друг судски орган;
- б) правото на безбедноста на лицата и на заштитата на државата од насилба и злоставување било од страна на владини службеници, било од секое лице, група или установа;
- в) политичките права, особено правото на учество на избори, правото на глас и кандидатура – според системот на општото и еднаквото право на глас, правото на учествување во владата како и во управувањето со јавните работи, на сите нивоа, и правото на пристап, под еднакви услови, на јавните функции;
- г) другите граѓански права, особено:
 - i) правото слободно да се движат и да одберат свое престојувалиште во една држава;
 - ii) правото да ја напуштат секоја земја, подразбирајќи ја и својата и правото на враќање во својата земја;
 - iii) правото на народност;
 - iv) правото на склучување брак и избор на брачниот другар;
 - v) правото на секое лице на сопственост, како поединци или во заедница;
 - vi) право на наследување;
 - vii) правото на слободата на мислењето, совеста и верата;
 - viii) правото на слобода на мислењето и изразувањето;
 - ix) правото на слобода на мирољубив собир и здружување;
- д) економските, социјалните и културните права, особено:
 - i) правото на работа, на слободен избор на работата, на правични и задоволителни услови на работата, на заштита во случај на безработност, на еднаква заработка за еднаква работа, на правична и задоволителна награда;
 - ii) право на основање синдикати и за членување на нив;
 - iii) правото на стан;

- iv) правото на здравје, лекарска помош, социјално осигурување и на користење на социјалните служби;
- v) правото на образование и на стручно оспособување;
- vi) правото на учество, под еднакви услови, во културните активности;
- ѓ) правото на пристап на сите места и служби, наменети на јавната употреба, како што се превоз, хотели, ресторани, кафеани, приредби и паркови.

Член 6

Државите членки ќе му обезбедат на секое лице под нивна јурисдикција фактичка заштита и право на жалба пред националните судови и пред другите државни надлежни органи против сите дела на расна дискриминација што, спротивно на оваа конвенција, би ги повредиле неговите индивидуални права и неговите основни слободи, како и право да бара од сите судови задоволување или праведен и соодветен надоместок за секоја штета што би можела да му ја стори таквата дискриминација.

Член 7

Државите членки се обврзуваат да преземат итни и ефикасни мерки, особено во областа на наставата, воспитувањето, културата и информациите со цел за борба против предрасудите што водат кон расна дискриминација и помагање на разбирањето, толеранцијата и пријателството помеѓу народите, расните или етничките групи, како и унапредување на целите и принципите на Повелбата на Обединетите нации, Универзалната декларација за правата на човекот, Декларацијата на Обединетите нации за укинување на сите форми на расна дискриминација и оваа конвенција.

ВТОР ДЕЛ

Член 8

1. Установен е Комитет за укинување на расната дискриминација (во понатамошниот текст: Комитет) составен од осумнаесет стручњаци познати според своите високи морални квалитети и својата непристрасност, што помеѓу своите државјани ги избираат државите членки а кои заседаваат во лично својство, со тоа што се води сметка за праведната географска поделба и застапеноста на разни форми на цивилизација, како и на главните правни системи.
2. Членовите на Комитетот се избираат со тајно гласање според листата на кандидатите што ќе ја определат државите членки. Секоја држава членка може да определи кандидат што ќе го избере помеѓу своите државјани.

3. Првиот избор ќе се одржи шест месеци по влегувањето во сила на оваа конвенција. Три месеци пред секој избор, Генералниот секретар на Организацијата на обединетите нации им доставува писмо на државите членки повикувајќи ги да поднесат свои кандидатури во рок од два месеца. Генералниот секретар составува список на сите така определени кандидати, по азбучен ред, со означување на државите членки што ги определиле и им го доставува на државите членки.
4. Членовите на Комитетот се избираат на состанокот на државите членки што го свикува Генералниот секретар во седиштето на Организацијата на обединетите нации. На тој состанок, на кој кворум сочинуваат две третини од државите членки, за членовите на Комитетот се избираат кандидатите што ќе добијат најголем број гласови и апсолутно мнозинство од претставниците на државите членки што се присутни и што гласаат.
5. а) Членовите на Комитетот се избираат на четири години. Меѓутоа, мандатот на девет членови избрани на првото гласање им истекува по две години; веднаш по првиот избор претседателот на Комитетот ги извлекува со ждрепка имињата на овие девет членови;
б) Заради пополнување на евентуално упразнети места, државата членка чиј стручњак престанал да ги врши своите функции на член на Комитетот именува друг стручњак помеѓу своите државјани, под резерва на одобрение од Комитетот.
6. Државите членки ги поднесуваат трошоците на членовите на Комитетот за периодот во кој ги вршат тие функциите во Комитетот.

Член 9

1. Државите членки се обврзуваат да му поднесат на Генералниот секретар на Организацијата на обединетите нации заради разгледување од страна на Комитетот, извештај за законските, судските, административните или други мерки што ќе ги донесат а што им даваат дејство на одредбите од оваа Конвенција:
 - а) во рок од една година сметајќи од влегувањето во сила на Конвенцијата за секоја заинтересирана држава во поглед на она што се однесува на неа и
 - б) потоа, секои две години, а, освен тоа, секој пат кога ќе го побара тоа Комитетот. Комитетот може да побара дополнителни известувања од државите членки.
2. Комитетот му поднесува секоја година на Генералното собрание на Организацијата на обединетите нации, преку Генералниот секретар, извештај за својата работа и може да дава сугестии и препораки од општ карактер врз основа на разгледувањето на извештаите и известувањата добиени од државите членки. Тој го запознава Генералното собрание со овие сугестии и препораки од општ карактер, а во даден случај со забелешките од државите членки.

Член 10

1. Комитетот донесува свој внатрешен правилник.
2. Комитетот избира свој секретаријат за период од две години.
3. Генералниот секретар на Организацијата на Обединетите нации ја врши должноста на секретар во Комитетот.
4. Комитетот ги одржува редовно своите состаноци во седиштето на Организацијата на Обединетите нации.

Член 11

1. Ако една од државите членки смета дека некоја друга држава што исто така е членка не ги применува одредбите од оваа конвенција, таа може да му обрне внимание на Комитетот на ова прашање. Комитетот ја известува за тоа заинтересираната држава членка. Во рок од три месеци заинтересираната држава му поднесува на Комитетот писмено објаснение или изјава со која го објаснува прашањето и во дадениот случај, ги назначува мерките што наведената држава би можела да ги преземе заради решавање на оваа ситуација.
2. Ако, во рок од шест месеци сметајќи од денот на приемот на оригиналното соопштение од страна на заинтересираната држава, не се реши прашањето на задоволителен начин за обете држави, по пат на двострани преговори или по пат на секоја друга постапка со која располагаат, и едната и другата држава имаат право повторно да му го поднесат на Комитетот упатувајќи му едно соопштение на Комитетот, а друго – на заинтересираната држава.
3. Комитетот може да биде надлежен за решавање на прашањето што му е поднесено согласно со точка 2 од овој член, само ако претходно се увери дека биле искористени и исцрпени сите расположиви правни средства на внатрешното право според општопризнаените принципи на меѓународното право. Ова правило не се применува ако постапките по жалбите ги преминуваат разумните рокови.
4. За секое прашање што му е поднесено на решавање, Комитетот може да побара од државите членки да му ги дадат сите потребни дополнителни објасненија.
5. Кога Комитетот разгледува некое прашање согласно овој член, заинтересираните држави членки имаат право да определат претставник кој без право на глас ќе учествува во работата на Комитетот за целото време на расправата.

Член 12

1. а) Откако Комитетот ќе ги добие и подробно разгледа сите известувања што ги смета за потребни, претседателот именува една ад хок Комисија за

помирување (во понатамошниот текст: комисијата) составена од пет лица при потполна и едногласна согласност од страните во спор; Комисијата им ги става своите добри услуги на располагање на заинтересираните држави, за да се постигне пријателско решение на прашањето засновано врз почитувањето на оваа Конвенција.

- б) Ако државите членки во спор не постигнат спогодба за потполниот или делумниот состав на Комисијата во рок од три месеци, членовите на Комисијата што не добиле согласност од државите членки се избираат со тајно гласање помеѓу членовите на Комитетот со двотретинско мнозинство од членовите на Комитетот.
2. Членовите на Комисијата заседаваат во лично својство. Тие не мораат да бидат државјани на една од државите членки во спор ниту на државата што не е членка на оваа Конвенција.
3. Комисијата избира свој претседател и донесува свој внатрешен правилник.
4. Комисијата ги одржува своите редовни состаноци во седиштето на Организацијата на обединетите нации или на кое и да било друго соодветно место што го определува Комисијата.
5. Секретаријатот предвиден во точка 3 на членот 10 од оваа конвенција и дава исто така свои услуги на Комисијата секој пат кога некој спор помеѓу државите членки има за последица формирање на комисија.
6. Сите трошоци на членовите на Комисијата ги поднесуваат, исто така, државите членки во спор врз основа на пресметката на Генералниот секретар на Организацијата на обединетите нации.
7. Во случај на потреба, Генералниот секретар е овластен да им ги исплати трошоците на членовите на Комисијата пред да ги надоместат државите членки во спор трошоците согласно точката б од овој член .
8. Известувањата што ќе ги добие и подробно разгледа Комитетот и се ставаат на располагање на Комисијата, која може да побара од заинтересираните држави да и достават секое соодветно дополнително известување.

Член 13

1. Откако ќе го разгледа прашањето во сите негови видови, Комисијата подготвува и му поднесува на претседателот на Комитетот извештај кој ги содржи нејзините заклучоци за сите фактички прашања во врска со спорот помеѓу страните со препораките што ги смета целесообразни за решавање на спорот на пријателски начин.
2. Претседателот на Комитетот и го доставува извештајот од Комисијата на секоја држава членка во спор. Овие држави го известуваат претседателот на Комитетот,

во рок од три месеци, дали ги прифаќаат или не препораките што се содржани во извештајот на Комисијата.

3. По истекот на рокот предвиден во точката 2 на овој член, претседателот на Комитетот им го доставува извештајот на Комисијата и изјавите од заинтересираните држави членки на другите држави членки на Конвенцијата.

Член 14

1. Секоја држава членка може да изјави во секој момент дека ја признава надлежноста на Комитетот да ги прима и разгледува соопштенијата на лица или на групи на лица под нејзина јурисдикција што се жалат дека се жртви на повреда од страна на таа држава членка во поглед на кое и да било право споменато во оваа конвенција. Комитетот не прима ни едно соопштение кое се однесува на држава членка што не дала ваква изјава.
2. Секоја држава членка што ќе даде изјава согласно со точката 1 од овој член може да формира или да определи орган, во рамките на својот национален правен поредок, што е надлежен да ги прима и разгледува претставките на лице или групи на лица под јурисдикција на оваа држава, што се жалат дека се жртви на повреда на кое и да било право споменато во оваа конвенција а што ги искористиле другите расположиви локални правни средства.
3. Заинтересираната држава членка ја упатува изјавата, дадена согласно со точка 1 од овој член, како и името на секој орган формиран или определен согласно со точката 2 од овој член до Генералниот секретар на Организацијата на обединетите нации кој една нејзина копија им доставува на другите држави членки. Изјавата може да се повлече секој момент по пат на соопштение што му се упатува на Генералниот секретар, но ова повлекување не се однесува на соопштенијата што веќе му се поднесени на Комитетот.
4. Органот установен или определен согласно со точката 2 од овој член треба да води регистар на претставките, а заверените копии на регистарот се депонираат секоја година кај Генералниот секретар на соодветен начин, со тоа што содржината на овие копии не се објавува во јавноста.
5. Ако не добие согласност од органот што е установен или определен согласно со точката 2 од овој член, подносителот на претставката има право, во рок од шест месеци, за таа цел да се обрати до Комитетот.
6. а) Комитетот, на доверлив начин, со секое соопштение ја запознава државата членка што наводно повредила некоја одредба од Конвенцијата, но идентитетот на лице или на група на заинтересирани лица не може да се открие без изрично одобрение од тоа лице или од групата на лица. Комитетот не прима анонимни соопштенија.

- б) По три месеци, оваа држава му доставува по писмен пат на Комитетот објасненија или изјави што го разјаснуваат прашањето и ги означува, во дадениот случај, мерките што би можеле да се преземат за решавање на ситуацијата.
7. а) Комитетот ги разгледува соопштенијата водејќи сметка за сите известувања што му ги поднеле заинтересираната држава членка и подносителот на претставката. Комитетот не ги разгледува соопштенијата на подносителот на претставката додека не провери дали тој ги искористил сите внатрешни расположиви правни средства. Меѓутоа ова правило не се применува ако постапките по жалбите ги преминуваат разумните рокови.
- б) Комитетот и упатува свои сугестии и евентуални препораки на заинтересираната држава членка и на подносителот на претставката.
8. Комитетот внесува во својот годишен извештај кратка содржина на овие соопштенија, а во дадениот случај, кратка содржина на објасненијата и изјавите на заинтересираните држави членки и на своите сопствени сугестии и препораки.
9. Комитетот е надлежен да ги врши функциите предвидени во овој член само ако најмалку десет држави членки на Конвенцијата се врзани со изјавите што се дадени согласно со точката 1 од овој член.

Член 15

1. Во очекување на остварувањето на целите на Декларацијата за давање независност на колонијалните земји и народи, содржана во Резолуцијата 1514 (ХВ) на Генералното собрание на Организацијата на обединетите нации од 14 декември 1960 година, одредбите од оваа конвенција во ништо не го ограничуваат правото на претставка што на овие народи им го даваат другите меѓународни инструменти или Организацијата на обединетите нации или нејзините специјализирани установи.
2. а) Комитетот, установен согласно со точката 1 од членот 8 на оваа конвенција ја прима копијата на претставките што доаѓаат од органите на Организацијата на обединетите нации а кои се занимаваат со прашањата во непосредна врска со принципите и целите на оваа конвенција, го изразува мислењето и дава препораки во врска со примените претставки при разгледувањето на претставките на жителите на териториите под старателство или на неавтономните територии или на секоја друга територија врз која се применува Резолуцијата 1514 (ХВ) на Генералното собрание во врска со прашањата споменати во оваа конвенција а што им се поднесени на решавање на овие органи.
- б) Комитетот ја прима од надлежните органи на Организацијата на обединетите нации копијата на извештаите за законските, судските, административните или

други мерки во непосредна врска со принципите и целите на оваа конвенција што административните сили ги примениле на териториите споменати во ставот а) на оваа точка, и изразува мислење и им дава препораки на овие органи.

3. Комитетот во своите извештаи до Генералното собрание вклучува краток преглед на претставките и извештаите што ги примил од органите на Организацијата на обединетите нации, како и свои мислења и препораки по прашањата на овие претставки и извештаи.
4. Комитетот упатува молба до Генералниот секретар на Организацијата на обединетите нации да му ги достави сите податоци што се однесуваат на целите на оваа конвенција со кои располага по прашањето на териториите споменати во ставот а) точка 2 на овој член.

Член 16

Одредбата од оваа Конвенција, во врска со мерките што треба да се преземат заради решавање на некој спор или некоја жалба, се применуваат без штета во другите постапки за решавање на споровите или жалбите по прашањето на дискриминацијата предвидена во основните инструменти на Организацијата на обединетите нации и нејзините специјализирани установи или во конвенциите што ги усвоиле овие организации и не ги спречуваат државите членки да применат други постапки за решавање на некој спор согласно со општите или посебните меѓународни спогодби што ги врзуваат.

ТРЕТ ДЕЛ

Член 17

1. Оваа конвенција е отворена за потпишување на секоја држава членка на Организацијата на Обединетите нации или на член на која и да било нејзина специјализирана установа, на секоја држава членка на Статутот на Меѓународниот суд на правдата, како и на секоја друга држава што Генералното собрание на Организацијата на обединетите нации ќе ја повика да стане членка на Конвенцијата.
2. Оваа конвенција подлежи на ратификација, а ратификационите инструменти се депонираат кај Генералниот секретар на Организацијата на Обединетите нации.

Член 18

1. Кон оваа Конвенција може да пристапи секоја држава спомената во точката 1 од членот 17 на Конвенцијата.
2. Пристапувањето се врши со депонирање на инструментот за пристапување кај Генералниот секретар на Организацијата на обединетите нации.

Член 19

1. Оваа конвенција влегува во сила триесеттиот ден од денот на депонирањето кај Генералниот секретар на Организацијата на обединетите нации на дваесет и седмиот ратификационен инструмент или на инструментот за пристапување.
2. За секоја држава што ќе ја ратификува оваа Конвенција или што ќе и пристапи по депонирањето на дваесет и седмиот ратификационен инструмент или на инструментот за пристапување, оваа Конвенција влегува во сила триесеттиот ден од денот на депонирањето од страна на оваа држава на ратификациониот инструмент или на инструментот за пристапување.

Член 20

1. Генералниот секретар на Организацијата на Обединетите нации ќе го прими текстот со резервите што ќе бидат ставени во моментот на ратификувањето или пристапувањето и ќе им го соопшти на сите држави што се членки на оваа конвенција или можат да станат членки. Секоја држава што ќе стави приговор на резервата ќе го извести Генералниот секретар, во рок од деведесет дена сметајќи од денот на ова соопштение, дека не ја прифаќа оваа резерва.
2. Никаква резерва што била несогласна со предметот и со целта на оваа конвенција не може да биде одобрена како ниту онаа резерва што би имала за резултат да ја парализира работата на кој и да било орган што го установила Конвенцијата. Се смета дека резерва им припаѓа на напред наведените категории ако најмалку две третини од државите членки на Конвенцијата стават приговор.
3. Резервите можат да се повлечат во секој момент по пат на соопштение упатено до Генералниот секретар. Соопштението влегува во сила од денот на неговиот прием.

Член 21

Секоја држава членка може да ја откаже оваа конвенција по пат на соопштение упатено до Генералниот секретар на Организацијата на обединетите нации. Отказот влегува во сила по истекот на периодот од една година, сметајќи од денот кога Генералниот секретар го примил ова соопштение.

Член 22

Секој спор помеѓу две или повеќе држави членки во врска со толкувањето или примената на оваа Конвенција, што не ќе се реши по пат на преговор или по постапката изречно предвидена со оваа Конвенција се изнесува, на барање од која и да било од страните во спор, пред Меѓународниот суд на правдата за да решава тој за него, освен ако страните во спор не се договорат за некој друг начин на решавање.

Член 23

1. Секоја држава членка може да упати во секој момент барање за ревизија на оваа конвенција по пат на писмено соопштение упатено до Генералниот секретар на Организацијата на Обединетите нации.
2. Генералното собрание на Организацијата на Обединетите нации, решава, во дадениот случај, за мерките што треба да се преземат во врска со ова барање.

Член 24

Генералниот секретар на Организацијата на Обединетите нации ги известува сите држави наведени во точка 1 на членот 17 од оваа Конвенција за:

- а) потписите ставени на оваа конвенција и за ратификационите инструменти и за инструментите за пристапување депонирани согласно со членовите 17 и 18;
- б) датумот на влегувањето во сила на оваа конвенција согласно со член 19;
- в) соопштенијата и изјавите примени согласно со членовите 14, 20 и 23;
- г) отказите соопштени согласно со членот 21.

Член 25

1. Оваа конвенција чиј англиски, кинески, шпански, француски и руски текст се подеднакво веродостојни, се депонира во архивата на Организацијата на Обединетите нации.
2. Генералниот секретар на Организацијата на Обединетите нации по една заверена копија од оваа Конвенција доставува до сите држави што и припаѓаат на која и да било категорија спомената во точката 1 од членот 17 на Конвенцијата.

Напомена:

- ¹ Усвоено и спремно за потпишување и ратификација од страна на Генералното собрание со резолузијата 2106А од 21 декември 1965. Стапува на сила од 4. Јануари 1969. во согласност со членот 19.

Додатоци

Европска конвенција за заштита на човековите права и основни слободи

Запознајте ги вашите права и борете се за нив

ЕВРОПСКА КОНВЕНЦИЈА ЗА ЗАШТИТА НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА И ОСНОВНИ СЛОБОДИ

Владите потписнички, членки на Советот на Европа,

Имајќи ја предвид Општата декларација за човековите права, која Генералното собрание на Обединетите нации ја усвои на 10 декември 1948 година;

Имајќи предвид дека таа Декларација има за цел да обезбеди општо и ефективно признавање и исполнување на правата утврдени во неа;

Имајќи предвид дека цел на Советот на Европа е да постигне поголемо единство меѓу своите членки и дека едно од средствата за постигнување на таа цел е заштитата и развојот на човековите права и основни слободи;

Повторно потврдувајќи ја својата длабока приврзаност кон оние основни слободи кои ги чинат темелите на правдата и мирот во светот и чија заштита, од една страна, се засновува врз вистинската политичка демократија, а од друга страна – врз заедничкото сваќање и почитување на човековите права, од кои тие слободи зависат;

Решени, како влади на европски земји, со исти стремежи и заедничко наследство на идеали и политички традиции, почитување на слободата и владеењето на правото, да ги направат првите чекори за колективно гарантирање на определени права утврдени во Општата декларација,

Се согласија за следното:

Член 1

Обврска за почитување на правата на човекот Високите страни договорнички им ги признаваат на сите лица под нивна надлежност правата и слободите утврдени во делот и на оваа Конвенција.

ДЕЛ I

Член 2

1. Правото на живот на секој човек е заштитено со закон. Никој не може намерно да биде лишен од животот, освен со извршување на смртна казна изречена со судска пресуда, со која е прогласен за виновен за кривично дело кое, според законот, се казнува со таква казна.
2. Се смета дека одредбите од овој член не се повредени доколку смртта настапила како резултат на апсолутно потребна употреба на сила:
 - а) во одбрана на секој поединец од незаконско насилство;
 - б) при апсење според закон или спречување на бегство на лице уапсено врз основа на закон;
 - в) при законско спречување на немир или бунт.

Член 3

Никој не смее да биде подложен на мачење, нечовечко или понижувачко постапување или казнување.

Член 4

1. Никој не смее да биде држан во ропство или во ропска зависност.
2. Никој не смее да биде присилен да врши принудна или задолжителна работа.
3. Во смисла на овој член, за принудна или задолжителна работа нема да се смета:
 - а) секоја работа која нормално се бара од лицата кои се наоѓаат во затвор под услови предвидени во член 5 од оваа Конвенција или за време на условниот отпуст;
 - б) секоја служба која има воен карактер или некоја друга служба наместо задолжително служење на воениот рок, кога се работи за лица кои се повикале на приговор на совеста во оние земји, во кои тоа е предвидено со закон;
 - в) секоја служба која се наложува во случај на опасност или несреќа што го загрозува животот или благосостојбата на заедницата;
 - г) секоја работа или служба кои се составен дел на вообичаените граѓански обврски;

Член 5

1. Секој човек има право на слобода и на безбедност. Никој не смее да биде лишен од слобода, освен врз основа на закон во долу наведените случаи:
 - а) ако издржува казна затвор по пресуда на надлежен суд;

- б) ако бил уапсен или притворен поради противење на законски налог на судот или со цел да се обезбеди извршување на со закон пропишана обврска;
 - в) ако е уапсен или притворен поради приведување пред надлежна судска власт, кога постои оправдано сомнение дека тоа лице извршило кривично дело, или кога постојат оправдани причини тоа лице да се спречи да изврши кривично дело, или по извршувањето на кривичното дело да побегне;
 - г) ако се работи за притвор на малолетник врз основа на законска процедура, заради воспитување под надзор или заради приведување пред надлежна судска власт;
 - д) ако се работи за притвор на лице за да се спречи ширење на некоја заразна болест, на ментално оболени лица, алкохоличари, наркомани и скитници;
 - ѓ) ако се апси или притвора лице врз основа на закон, со цел да се спречи илегално да влезе во земјата или лице против кое е во тек постапката за протерување или израчување.
2. Секое уапсено лице веднаш се известува на јазикот што го разбира за причините за апсењето и за обвиненијата против него.
 3. Секое лице уапсено или притворено според одредбите на став 1в од овој член мора веднаш да биде изведено пред судија или друго судско лице, со закон овластено да врши судска власт, и да има право на судење во разумен рок или на пуштање на слобода во текот на судската постапка. Пуштањето може да се услови со давање гаранција дека тоа лице ќе се појави на судењето.
 4. Секое лице лишено од слобода со апсење или притворање има право да вложи жалба до судот, а тој во кус рок да ја разгледа законитоста на тоа лишување од слобода и ако тоа не било законско, да нареди негово ослободување.
 5. Секое лице кое било жртва на апсење или притворање спротивно на одредбите на овој член има право на обештетување.

Член 6

1. Секој има право правично и јавно, во разумен рок, пред независен и непристрасен со закон воспоставен суд да бидат разгледани и утврдени неговите граѓански права и обврски или основаноста на какви и да било кривични обвиненија против него. Пресудата се изрекува јавно, а новинарите и публиката можат да бидат исклучени за време на целата или на дел од постапката во интерес на моралот, јавниот ред или националната безбедност во едно демократско општество, кога тоа го наложуваат интересите на малолетник или заштита на приватниот живот на страните во спортот; или кога тоа судот го смета за неопходно затоа што во посебни околности публицитетот би можел да им нанесе штета на интересите на правдата.

2. Секој кој е обвинет за кривично дело се смета за невин се додека неговата вина не се докаже по законски пат.
3. Секој обвинет ги има следните минимални права:
 - а) веднаш, на јазикот што го разбира, да биде детално известен за природата и причините на обвинението подигнато против него;
 - б) да му се обезбедат време и услови неопходни за подготвување на неговата одбрана;
 - в) да се брани самиот или со помош на бранител по свој избор, а доколку не располага со средства да плати бранител, да добие бесплатен службен адвокат кога тоа го наложуваат интересите на правдата;
 - г) самиот да ги сослуша или да бара сослушување на сведоците на обвинението и да бара повикнувањето и сослушувањето на сведоците на одбраната да биде под услови што важат и за сведоците на обвинението;
 - д) да користи бесплатна помош од преведувач, доколку не го разбира или не го зборува јазикот на кој се одвива судењето.

Член 7

1. Никој не може да биде осуден за дело сторено со чинење или не чинење кое, според внатрешното или меѓународното право, во моментот на извршувањето, не претставувало кривично дело. Исто така, изречената казна не може да биде потешка од онаа што се применувала во моментот на извршувањето на кривичното дело.
2. Овој член не влијае на пресудата или казната за лице кое е виновно за чинење или нечинење, ако тоа дело во моментот на извршувањето претставувало кривично дело според општите правни начела признати од цивилизираните народи.

Член 8

1. Секој човек има право на почитување на неговиот приватен и семеен живот, домот и преписката.
2. Јавната власт не смее да се меша во остварувањето на оваа право, освен ако тоа мешање е предвидено со закон и ако претставува мерка која е во интерес на државната и јавната безбедност, економската благосостојба на земјата, заштитата на здравјето и моралот или заштитата на правата и слободите на другите, во едно демократско општество.

Член 9

1. Секој човек има право на слобода на мислите, совеста и верата. Ова право ја вклучува слободата за промена на верата и убедувањето, како и слободата за

изразување на својата вера или убедување, сам или заедно со другите, јавно или приватно, преку богослужба, поука, проповеди, верски обреди и ритуали.

2. Слободата за изразување на својата вера или на своите убедувања може да биде предмет само на оние ограничувања што се предвидени со закон и кои претставуваат мерки во интерес на јавната безбедност, поредокот, здравјето и моралот или заштитата на правата и слободите на други, неопходни во едно демократско општество.

Член 10

1. Секој човек има право на слобода на изразувањето. Ова право ги опфаќа слободата на мислење и слободата на примање и пренесување информации или идеи, без мешање на јавната власт и без оглед на границите. Овој член не ги спречува државите, на претпријатијата за радио, филм и телевизија да им наметнуваат режим на дозволи за работа.
2. Остварувањето на овие слободи, коешто вклучува обврски и одговорности, може да биде под определени формалности, услови, ограничувања и санкции предвидени со закон, кои во едно демократско општество претставуваат мерки неопходни за државната безбедност, територијалниот интегритет и јавната безбедност, заштитата на редот и спречувањето на нереди и злосторства, заштитата на здравјето или моралот, угледот или правата на другите; за спречување на ширењето на доверливи информации или за зачувување на авторитетот и непристрасноста на судењето.

Член 11

1. Секој човек има право на слобода на мирно собирање и здружување со други, вклучувајќи го и правото да основа синдикати и да им се придружува на синдикатите за заштита на свои интереси.
2. Остварувањето на овие права може да биде ограничено само со законски мерки што во едно демократско општество се неопходни за националната безбедност, јавната безбедност, заштитата на редот и спречувањето на злосторствата; заштита на здравјето или моралот или заштита на правата и слободите на други. Со овој член не се забранува наметнување законски ограничувања за припадниците на оружените сили, полицијата или државната администрација.

Член 12

Од моментот кога ќе станат способни за брак, мажот и жената имаат право да стапат во брак и да создадат семејство според националните закони со кои се регулира остварувањето на ова право.

Член 13

Секој човек чии права и слободи признати со оваа Конвенција се нарушени, има право на ефикасен правен лек пред националните власти, дури и тогаш кога повредата на овие права и слободи ја сториле лица при вршење на службена должност.

Член 14

Уживањето на правата и слободите, признати со оваа Конвенција, треба да се обезбеди без никаква дискриминација заснована врз пол, раса, боја на кожата, јазик вера, политичко или кое и да е друго мислење, национално или социјално потекло, припадност на национално малцинство, материјална положба, потекло по раѓање или кој и да е друг статус.

Член 15

1. Во случај на војна или некоја друга општа опасност, која го загрозува животот на нацијата, секоја Висока страна договорничка може да презема мерки кои отстапуваат од обврските предвидени со оваа Конвенција, и тоа строго во согласност со барањата што ги наложува ситуацијата и под услов таквите мерки да не бидат во спротивност со другите обврски што произлегуваат од меѓународното право.
2. Претходната одредба на дозволува какво и да е отстапување од членот 2, освен во случај на смрт настаната како последица на дозволени воени операции, како и од членовите 3, 4 (став 1) и 7.
3. Секоја Висока страна договорничка, која го користи ова право на отстапување, е должна, за преземените мерки и за причините што го предизвикале нивното преземање, целосно да го информира Генералниот секретар на Советот на Европа. Таа исто така е должна да го извести Генералниот секретар на Советот на Европа за датумот кога престанала важноста на таквите мерки и повторно почнала целосната примена на одредбите од Конвенцијата.

Член 16

Ниту една одредба од членовите 10, 11 и 14 не може да се толкува како забрана на Високите страни договорнички да наметнуваат ограничувања на политичкото дејствување на странците.

Член 17

Ниту една одредба на оваа Конвенција не може да се толкува на начин според кој, на некоја држава, група или поединец им е дадено право да преземаат активности

или постапки со кои се загрозува некое право или слобода што се признати со оваа Конвенција; или да ги ограничуваат овие права и слободи во мерка поголема од онаа предвидена со Конвенцијата.

Член 18

Дозволените ограничувања за спомнатите права и слободи според оваа Конвенција, може да се применуваат само за оние цели за кои се и предвидени.

Протокол број 1

Протокол кон Конвенцијата за заштита на човековите права и основни слободи

Владите потписнички, членки на Советот на Европа, Решени да преземаат мерки за обезбедување на колективното гарантирање на оние права и слободи кои не се наведени во делот и од Конвенцијата за заштита на човековите права и основни слободи, потпишана на 4 ноември 1950 година во Рим (во натамошниот текст „Конвенција“),

Се согласија за следното:

Член 1

Секое физичко или правно лице има право на мирно уживање на својот имот. Никој не може да биде лишен од својот имот, освен во јавен интерес и под услови предвидени со закон и со општите принципи на меѓународното право.

Претходните одредби не навлегуваат во правото на државите да донесуваат закони кои ги сметаат за неопходни за регулирање на користењето на имотот согласно општиот интерес или заради сигурно плаќање на данокот, другите придонеси и парични казни.

Член 2

Никому не може да му се одземе правото на образование. Во своето дејствување во областа на образованието и наставата, државата ги почитува правата на родителите да обезбедат образование и настава во согласност со своите верски и филозовски убедувања.

Член 3

Високите страни договорнички се обврзуваат во разумни интервали да организираат слободни избори со тајно гласање, под услови што му овозможуваат на народот слободно да го изрази своето мислење за изборот на законодавното тело.

Член 4

Секоја Висока страна договорничка може во моментот на потпишувањето или ратификацијата на овој Протокол, или во секој момент подоцна, да му достави на Генералниот секретар на Советот на Европа изјава за тоа во која мерка се обврзува одредбите од овој Протокол да се применуваат на териториите наведени во споменатата изјава, а чии меѓународни односи се наоѓаат во нејзина надлежност.

Секоја Висока страна договорничка која доставила изјава во согласност со претходниот став, може, од време на време да доставува нови изјави со кои се менуваат поранешните изјави или престанува примената на одредбите на овој Протокол на која и да е територија.

Изјавата дадена согласно со овој член ќе се смета како да е дадена во согласност со првиот став на членот 56 од Конвенцијата.

Член 5

Високите страни договорнички ги сметаат членовите 1, 2, 3 и 4 од овој Протокол за дополнителни членови на Конвенцијата, а сите одредби на Конвенцијата ќе ги применуваат согласно тоа.

Член 6

Протоколот е отворен за потпишување за членките на Советот на Европа, потписнички на Конвенцијата. Тој ќе биде ратификуван во исто време кога и Конвенцијата или по нејзината ратификација. Протоколот стапува на сила по депонорањето на десет ратификациони инструменти. За секоја потписничка која ќе го ратификува подоцна, Протоколот стапува на сила од денот на депонирањето на ратификациониот инструмент.

Ратификационите инструменти ќе бидат депонирани кај Генералниот секретар на Советот на Европа, кој ќе им ги соопшти на сите членки имињата на оние кои го ратификувале Протоколот.

Составено на 20 март 1952 година во Париз, на француски и на англиски јазик, при што и двата текста се еднакво веродостојни, во еден примерок кој се депонира во архивот на Советот на Европа. Генералниот секретар и доставува заверена копија од Протоколот на секоја влада потписничка.

Протокол број 4

Конвенцијата за заштита на човековите права и основни слободи, со кој се признаваат некои права и слободи кои не се наведени во Конвенцијата и во Протоколот број 1 кон Конвенцијата

Владите потписнички, членки на Советот на Европа, Решени да преземаат мерки за обезбедување на колективното гарантирање на оние права и слободи кои не се наведени во Делот I од Конвенцијата за заштита на човековите права и основни слободи, потпишана на 4 ноември 1950 година во Рим (во натамошниот текст „Конвенција“), и во членовите од 1 до 3 од Првиот дополнителен протокол кон Конвенцијата, потпишан на 20 март 1952 година во Париз,

Се согласија за следното:

Член 1

Никој не може да биде лишен од слобода само затоа што не е во состојба да изврши определена договорна обврска.

Член 2

1. Секое лице кое законски се наоѓа на територијата на една држава, има право слободно да се движи во неа и да го избере своето место на престојување.
2. Секое лице е слободно да ја напушти која и да е земја вклучувајќи ја и својата.
3. Остварувањето на тие права може да биде предмет само на оние ограничувања кои се предвидени со закон и кои претставуваат неопходни мерки во интерес на националната безбедност, јавната безбедност, одржувањето на јавниот ред, спречувањето на кривични дела, заштита на здравјето и моралот или заштита на правата и слободите на другите во едно демократско општество.
4. Правата признати во првиот став можат да бидат предмет и на ограничувања во некои области доколку таквите со закон предвидени ограничувања ги оправдува јавниот интерес на едно демократско општество.

Член 3

1. Никој не може да биде протеран од територијата на државата чиј државјанин е, ниту со поединечна ниту со колективна мерка.
2. Никој не може да биде лишен од правото на влегување во државата чиј државјанин е.

Член 4

Забрането е колективно протерување на странци.

Член 5

1. Секоја Висока страна договорничка може, во моментот на потпишувањето или ратификацијата на овој Протокол, или во секој момент подоцна, да му достави на Генералниот секретар на Советот на Европа изјава за тоа во која мерка се обврзува, одредбите од овој Протокол да се применуваат на териториите наведени во споменатата изјава, а чии меѓународни односи се наоѓаат во нејзина надлежност.
2. Секоја Висока страна договорничка која доставила изјава во согласност со претходниот став може, кога сака, да достави нова изјава со која се менува секоја поранешна изјава или престанува примената на одредбите на овој Протокол на која и да е територија.
3. Изјавата дадена согласно со овој член се смета како да е дадена во согласност со првиот став на член 56 од Конвенцијата.
4. Територијата на секоја држава на која се применува овој Протокол по основ на ратификација или прифаќање од споменатата држава и секоја територија на која Протоколот се применува по основ на изјавата на таа држава дадена согласно со овој член, ќе се смета за посебна територија кога е во прашање толкувањето на терминот државна територија според членовите 2 и 3.
5. Секоја држава која согласно став 1 или 2 од овој член дала определена изјава може во секое време потоа да изјави дека по однос на една или повеќе територии наведени во таа изјава ја прифаќа надлежноста на Судот во врска со жалби на физички лица, невладини организации или групи поединци предвидена во членот 34 од Конвенцијата, во поглед на сите или било кој од членовите од 1 до 4 на овој Протокол.

Член 6

Високите страни договорнички ги сметаат членовите од 1 до 5 на овој Протокол за дополнителни членови на Конвенцијата и во согласност со тоа ги применуваат сите одредби од Конвенцијата.

Член 7

1. Овој Протокол е отворен за потпишување за членките на Советот на Европа потписнички на Конвенцијата. Тој ќе биде ратификуван во исто време кога и Конвенцијата или по нејзината ратификација, а ќе стапи на сила по депонирањето на пет ратификациони инструменти. За секоја потписничка, која ќе го

ратификува подоцна, Протоколот стапува на сила со денот на депонирањето на ратификациониот инструмент.

2. Ратификационите документи се депонираат кај Генералниот секретар на Советот на Европа, кој им ги соопштува на сите членки имињата на оние кои го ратификувале Протоколот.

Во потврда на тоа, долупотпишаните, прописно овластени за оваа цел, го потпишаа овој Протокол.

Составено на 16 септември 1963 година во Стразбур, на француски и на англиски јазик, при што и двата текста се еднакво веродостојни, во еден примерок кој се депонира во архивот на Советот на Европа. Генералниот секретар и доставува на секоја држава потписничка заверена копија од Протоколот.

Протокол број 6

Конвенцијата за заштита на човековите права и основни слободи во врска со укинувањето на смртната казна

Државите членки на Советот на Европа, потписнички на овој Протокол кон Конвенцијата за заштита на човековите права и основни слободи, потпишана во Рим на 4 ноември 1950 година (во натамошниот текст „Конвенција“), имајќи предвид дека развојот на ситуацијата во поголем број држави членки на Советот на Европа ја изразува општата тенденција кон укинување на смртната казна,

Се согласија за следното:

Член 1

Смртната казна се укинува. Никој не може да биде осуден на таква казна, ниту погубен.

Член 2

Државата во своите закони може да предвиди смртна казна за дела сторени за време на војна или непосредна воена опасност. Таквата казна ќе се применува само во случаите предвидени со тие закони и во согласност со нивните одредби. Таа држава му ги доставува на Генералниот секретар на Советот на Европа соодветните одредби од законот за кој станува збор.

Член 3

Не е дозволено какво и да е отстапување од одредбите на овој Протокол според член 15 од Конвенцијата.

Член 4

Не се прифаќа каква и да е резерва на одредбите од овој Протокол според членот 57 од Конвенцијата.

Член 5

1. Секоја држава може во моментот на потпишување или во моментот на депонирање на својот инструмент за ратификација, прифаќање или одобрување, да наведе една или повеќе територии на кои се применува овој Протокол.
2. Со изјава упатена до Генералниот секретар на Советот на Европа секоја држава може, во секое време подоцна, да ја прошири примената на овој Протокол на секоја друга територија наведена во таа изјава. Во однос на таа територија Протоколот стапува на сила првиот ден во месецот по датумот кога Генералниот секретар ја примил изјавата.
3. Секоја изјава дадена во согласност со претходните два става може да биде повлечена во врска со секоја територија наведена во таа изјава преку нотификација упатена до Генералниот секретар. Повлекувањето важи од првиот ден во месецот по датумот кога Генералниот секретар ја примил нотификацијата.

Член 6

Државите членки ги сметаат членовите од 1 до 5 од овој Протокол како дополнителни членови на Конвенцијата и во согласност со тоа ги применуваат сите одредби од Конвенцијата.

Член 7

Протоколот е отворен за потпишување од државните членки на Советот на Европа, потписнички на Конвенцијата. Тој подлежи на ратификација прифаќање или одобрување. Државата членка на Советот на Европа не може да го ратификува, да го прифати или да го одобри овој Протокол, ако истовремено или претходно не ја ратификува Конвенцијата. Инструментите за ратификација, прифаќање или одобрување се депонираат кај Генералниот секретар на Советот на Европа.

Член 8

1. Овој Протокол ќе стапи во сила на првиот ден од месецот што следи по денот на кој пет земји – членки на Советот на Европа ја изразиле својата согласност да бидат обврзани со овој Протокол во согласност со одредбите на член 7.
2. Во однос на земјата – членка што дополнително ќе ја изрази својата согласност да биде обврзана со него, Протоколот влегува во сила на првиот ден од месецот што следи по денот на депонирањето на инструментот за ратификација, прифаќање или одобрување.

Член 9

Генералниот секретар на Советот на Европа ги известува државите членки на Советот за:

- а) секое потпишување;
- б) депонирање на секој инструмент за ратификација, прифаќање или одобрување;
- в) секој датум на стапување во сила на овој Протокол во согласност со одредбите на членовите 5 и 8.
- г) секој друг акт, нотификација или соопштение што се однесува на овој Протокол.

Долу потпишаните, прописно овластени, го потврдуваат сето тоа потпишувајќи го овој Протокол.

Составено во Стразбур, на 28 април 1983 година, на француски и англиски јазик, при што и двата текста се еднакво веродостојни, во еден единствен примерок кој се депонира во архивот на Советот на Европа. Генералниот секретар на Советот на Европа и доставува заверена копија на секоја држава членка на Советот на Европа.

Протокол број 7

Владите потписнички, членки на Советот на Европа, Решени да преземаат мерки за обезбедување на колективно гарантирање на определени права и слободи со примена на Конвенцијата за заштита на човековите права и основни слободи, потпишана во Рим на 4 ноември 1950 година (во натамошниот текст „Конвенција“),

Се согласија за следното:

Член 1

1. Странец кој законски престојува на територијата на една држава не може од неа да биде протеран, освен во случај на извршување на одлука донесена во согласност со закон, при што тој има право:
 - а) да ги изнесе причините против неговото протерување.
 - б) да побара преиспитување на неговиот случај и
 - в) да му се овозможи за таа цел да биде застапуван пред надлежните власти или пред лицето или лицата кои тие власти ќе ги определат.
2. Странец може да биде протеран пред остварување на неговите права според ставот 1-а, б, в, од овој член доколку тоа протерување е неопходно за јавниот ред или националната безбедност.

Член 2

1. Секој кого судот го прогласил за виновен за кривично дело има право пресудата или казната изречена за тоа дело да биде разгледана од страна на повисок суд. Остварувањето на оваа право, вклучувајќи ги и причините за неговото остварување, се определени со закон.
2. Ова право може да има исклучоци во случај на мали прекршоци кои се утврдени во закон или во случаи кога лицето за кое станува збор уште во првостепената постапка било осудено од највисок суд или прогласено за виновно и осудено откако е поднесена жалба против неговото ослободување.

Член 3

Кога некое лице, според конечната одлука, е осудено за кривично дело и кога подоцна таа казна ќе се поништи или биде простена по основ на нови или дополнително утврдени факти, кои убедливо покажуваат дека тука се работело за судска заблуда, лицето кое ја издржувало казната како последица на таквата пресуда треба да добие обештетување во согласност со законот или практиката на државата за која станува збор, ако не се докаже дека самото тоа лице потполно или делумно оневозможило тие непознати факти да се откријат на време.

Член 4

1. Никој не може да биде изведен пред суд или повторно осуден во кривична постапка од суд на истата држава за дело за кое веќе бил конечно ослободен или осуден во согласност со законот и кривичната постапка на таа држава.

2. Одредбите од претходниот став не го спречуваат повторното отворање на процесот во согласност со законот и кривичната постапка на државата за која станува збор, доколку постојат нови или дополнително откриени факти, или доколку е утврдено дека е направен битен пропуст во претходната постапка, кој можел да влијае врз донесената пресуда.
3. Не е дозволено какво и да е отстапување од одредбите од овој член според член 15 од Конвенцијата.

Член 5

Сопружниците уживаат исти граѓански права и одговорности во меѓусебните односи и во односите кон своите деца во поглед на бракот, во текот на бракот и во случај на развод. Овој член не ги спречува државите да ги преземаат оние мерки што се неопходни и што се во интерес на децата.

Член 6

1. Секоја држава може, во моментот на потпишувањето и депонирањето на инструментите за ратификација, прифаќање или одобрување, да ја наведе територијата или териториите на кои овој Протокол ќе се применува и да наведе во која мерка се обврзува, одредбите од овој Протокол да се применуваат на таа територија или тие територии.
2. Секоја држава може во секој друг момент, со изјава упатена до Генералниот секретар на Советот на Европа, да ја прошири примената на овој Протокол на секоја друга територија наведена во таа изјава. Во однос на таа територија овој Протокол стапува на сила првиот ден од месецот по истекот на рокот од два месеца од денот кога Генералниот секретар ја примил изјавата.
3. Секоја изјава дадена во согласност со претходниот став може во однос на која и да е територија назначена во таквата изјава да биде повлечена или изменета со нотификација упатена до Генералниот секретар на Советот на Европа. Повлекувањето или измената важи од првиот ден во месецот по истекот на два месеца од датумот кога Генералниот секретар ја примил таквата нотификација.
4. Изјава дадена во согласност со овој член ќе се смета како да е дадена во согласност со првиот став од членот 5б од Конвенцијата.
5. Територијата на секоја држава на која овој Протокол се применува во согласност со ратификацијата, прифаќањето или одобрувањето од страна на таа држава и секоја територија на која овој Протокол се применува во согласност со изјавата на таа држава според овој член можат да се сметаат за посебни територии кога е во прашање толкувањето на територијата на државата според членот 1.

6. Секоја држава која дала изјава согласно став 1 или 2 од овој член може, во секој момент потоа, да изјави дека по однос на една или повеќе територии наведени во таа изјава ја прифаќа надлежноста на Судот во врска со жалби на физички лица, невладини организации или групи поединци, како што е предвидено во членот 34 од Конвенцијата, според членовите од 1 до 5 од овој Протокол.

Член 7

Државите потписнички ги сметаат членовите од 1 до 6 на овој Протокол за дополнителни членови на Конвенцијата и во согласност со тоа ги применуваат сите одредби од Конвенцијата.

Член 8

Овој Протокол е отворен за потпишување за државите членки на Советот на Европа, потписнички на Конвенцијата. Тој подлежи на ратификација, прифаќање или одобрување. Држава членка на Советот на Европа не може да го ратификува, да го прифати или да го одобри овој Протокол ако претходно или истовремено не ја ратификува Конвенцијата. Инструментите за ратификација, прифаќање или одобрување се депонираат кај Генералниот секретар на Советот на Европа.

Член 9

1. Овој Протокол стапува на сила првиот ден во месецот по истекот на период од два месеца од денот кога седум држави-членки на Советот на Европа ќе го прифатат Протоколот во согласност со одредбите од член 8.
2. За секоја држава-членка која подоцна ќе даде согласност дека го прифаќа Протоколот, овој Протокол стапува на сила првиот ден во месецот по истекот на период од два месеца од денот кога е депониран инструментот за ратификација, прифаќање или одобрување.

Член 10

Генералниот секретар на Советот на Европа ги известува сите земји членки на Советот на Европа за:

- а) секое потпишување;
- б) депонирање на секој инструмент за ратификација, прифаќање или одобрување;
- в) секој датум на стапување на сила на овој Протокол во согласност со одредбите од членовите 6 и 9;
- г) секој друг акт, нотификација или изјава во врска со Протоколот.

Во потврда на тоа долупотпишаните, прописно овластени за таа цел, го потпишаа овој Протокол.

Составено во Стразбур на 22 ноември 1984 година на француски и на англиски јазик, при што и двата текста се еднакво веродостојни, во еден единствен примерок што ќе биде депониран во архивот на Советот на Европа. Генералниот секретар ќе и достави заверена копија на секоја држава-членка на Советот на Европа.

Протокол број 12

Кон Конвенцијата за заштитан на човековите права и основни слободи Рим, 4 ноември 2000

Државите членки на Советот на Европа, потписнички на овој Протокол, имајќи го предвид основниот принцип според кој сите луѓе се еднакви пред законот и имаат право на еднаква правна заштита,

Решени да преземат понатамошни чекори преку колективно јакнење на општата забрана на дискриминацијата преку Конвенцијата за заштитан а човековите права и основни слободи, потпиешана во Рим на 4 ноември 1950 година (во понатамошниот текст „Конвенцијата“);

Повторно потврдувајќи дека принципот на недискриминација не ги спречува државите членки да преземат мерки за промовирање на целосна и ефикасна еднаквост, под услов да постои објективно и разумно оправдување на тие мерки,

Се договорија за следново:

Член 1

Општа забрана на дискриминацијата

1. Уживањето на секое право предвидено со закон ќе биде обезбедено без дискриминација врз било која основа како пол, раса, боја, језик, религија, политичко или друго мислење, национално или социјално потекло, поврзаност со националното малцинство, имот, раѓање или друг статус.
2. Никој не смее да биде дискриминиран од страна на јавен орган по било која основа наведена во став 1.

Член 2

Територијална примена

1. Во времето на потпиешувањето или при депонирање на инструментот за ратификација, прифаќање или одобрување, секоја држава може да ја назначи територијата или териториите каде ќе се применува Протоколот.
2. Во било кој подоцнежен период, секоја држава може преку изјава упатена Генералниот секретар на Советот на Европа, да ја прошири примената на Протоколот на било која друга територија наведена во таквата изјава. Во однос на таквата територија Протоколот ќе стапи во сила на првиот ден од месецот по истекувањето на периодот од три месеци по датумот на прием на таквата изјава од страна на Генералниот секретар.
3. Било која изјава дадена според претходните два става може во однос на териториите наведени во таквите изјави, да се повлече или измени со известување упатено до Генералниот секретар. Повлекувањето или измената ќе стапи во сила на првиот ден од месецот што следи по истекувањето на периодот од три месеци по датумот на прием на таквото известување од страна на Генералниот секретар.
4. Изјавата дадена согласно овој член ќе се смета дека е дадена согласно ставот 1 на членот 56 од Конвенцијата.
5. Секоја држава која дала изјава согласно ставовите 1 и 2 на овој член може во било кое време во име на територијата или териториите на кои се однесува изјавата дека ја прифаќа надлежноста на Судот да прима барања од лица, невладини организации или групи на лица како што е предвидено со членот 34 на Конвенцијата во однос на членот 1 на овој Протокол.

Член 3

Однос со Конвенцијата

Во однос на државите пристапнички, одредбите од членовите 1 и 2 од овој Протокол ќе се сметаат за дополнителни членови на Конвенцијата, и следствено ќе се применуваат сите одредби од Конвенцијата.

Член 4

Потпишување и ратификација

Овој Протокол ќе биде отворен за потпиешување од страна на државите членки на Советот на Европа кои ја потпошале Конвенцијата. Тој подлежи на ратификација, прифаќање или одобрување. Држава членка на Советот на Европа не може да го ратификува, прифати или одобри овој Протокол без претходно или истовремено

да ја ратификува Конвенцијата. Инструментите за ратификација, прифаќање или одобрување ќе бидат депонирани кај Генералниот секретар на Советот на Европа.

Член 5

Стапување во сила

1. Овој Протокол ќе стапи во сила на првиот ден од месецот што следи по истекувањето на периодот од три месеци по датумот на кој десет држави членки на Советот на Европа изразиле согласност да бидат обврзани со одредбите од Протоколот во согласност со одредбите од членот 4.
2. Во однос на било која држава членка која последователно изразила согласност да биде обврзана со Протоколот, истиот ќе стапи во сила на првиот ден од месецот што следи по истекувањето на периодот на три месеци од датумот на депонирање на инструментот за ратификација, прифаќање или одобрување.

Член 6

Функции на депозитарот

Генералниот секретар на Советот на Европа ќе ги информира сите држави членки на Советот на Европа за следново:

- а. секое потпишување;
- б. депонирање на секој инструмент за ратификација, прифаќање или одобрување;
- в. секој датум на стапување во сила на Протоколот во согласност со членовите 2 и 5;
- г. секој друг акт, известување или допис во врска со Протоколот.

Во потврда на тоа, долупотишаните, соодветно овластени, го потпишаа овој Протокол,

Составено во Рим, на четвртиот ден од ноември 2000 во два еднакво автентични текстови на англиски и француски јазик во единствена копија, кои ќе бидат депонирани во архивите на Советот на Европа. Генералниот секретар на Советот на Европа ќе достави заверена копија од потпишаниот Протокол на секоја држава членка на Советот на Европа.

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Додатоци

Директива на Европскиот совет 2000/43 применување на принципот на еднаков третман помеѓу луѓето без разлика на нивното расно или етничко потекло

Запознајте ги вашите права и борете се за нив

ДИРЕКТИВА НА ЕВРОПСКИОТ СОВЕТ 2000/43 ПРИМЕНУВАЊЕ НА ПРИНЦИПОТ НА ЕДНАКОВ ТРЕТМАН ПОМЕЃУ ЛУЃЕТО БЕЗ РАЗЛИКА НА НИВНОТО РАСНО ИЛИ ЕТНИЧКО ПОТЕКЛО

Советот на Европската Унија

Почитувајќи го договорот со кој се воспоставува Европската заедница, а посебно во членот 13,

Почитувајќи го предлогот на Комисијата,¹

Почитувајќи го мислењето на Европскиот парламент,²

Почитувајќи го мислењето на Економскиот и социјалниот комитет,³

Почитувајќи го мислењето на Комитетот на регионите,⁴

Со кои:

1. Договорот за Европската унија обележува нова фаза во процесот на создавање на најблиска унија помеѓу луѓето од Европа.
2. Во согласност со член 6 од Договорот за Европска унија, Европската унија е заснована на принципите на слобода, демократија, почитување на човекови права и основни слободи, владеење на правото принципи кои што се заеднички за сите држави членки и кои треба да ги почитуваат основните права гарантирани со Европската конвенција за заштита на човекови права и основни слободи, кои произлегуваат од уставните традиции заеднички за сите држави членки, како и општите принципи на правото на Европската заедница.
3. Право на еднаквост пред законот и заштита против дискриминацијата за сите луѓе претставува универзално право признаено со Општата декларација за човекови права, со Конвенцијата на Обединетите Нации за елиминација на сите форми на дискриминација на жените, Меѓународната конвенција за елиминација на сите форми на расна дискриминација и со пактовите на Обединетите Нации за граѓански и политички права и економски, социјални и културни права, Европската конвенција за заштита на човекови права и основни слободи, чии потписници се сите држави членки.

¹ Не е уште објавено во Службен весник.

² Мислење донесено на 18 мај 2000 година (не е објавено во Службен весник).

³ Мислење донесено на 12 април 2000 година (не е објавено во Службен весник).

⁴ Мислење донесено на 31 мај 2000 година (не е објавено во Службен весник).

4. Важно е да се почитуваат таквите основни права и слободи вклучувајќи го и правото на слобода на здружување. Исто така е важно, во контекст на пристапот и снабдувањето со добрата и услугите, да се почитува заштитата на приватниот и семејниот живот и размени кои што се одвиваат во овој контекст.
5. Европскиот парламент усвои одреден број на Резолуции во борба против расизмот во Европската унија.
6. Европската унија ги отфрла теориите кои што се обидуваат да го детерминираат постоењето на посебни човечки раси. Употребата на поимот „расно потекло“ во оваа Директива не значи прифаќање на таквите теории.
7. Европскиот Совет во Тампере, на 15 и 16 октомври 1999 година, ја повика Комисијата да изнесе што е можно повеќе предлози за имплементирање на членот 13 од Договорот за Европската заедница што се однесува на борбата против расизмот и ксенофобијата.
8. Водичот за вработување од 2000 година усвоен од Европскиот Совет во Хелсинки, на 10 и 11 декември 1999 година ја нагласува потребата да се негуваат условите за социјално вклучен пазар на труд формирајќи кохерентна група на политички мерки во борбата со дискриминацијата против групите како етнички малцинства.
9. Дискриминација заснована на расно или етничко потекло може да го намали достигнувањето на целите на договорот за Европската заедница, а посебно во достигнувањето на високо ниво на вработување и социјална заштита, подигнување на стандардот на живеење и квалитет на животот, економска и социјална поврзаност и солидарност. Исто така може да ја намали целта на развивање на Европската унија во области како слобода, сигурност и Правда.
10. Комисијата во декември 1995 година претстави соопштување за расизмот, ксенофобијата и анти-семитизмот.
11. Советот на 15 јули 1996 година усвои Заедничка Акција (96/443/JHA) што се однесува за преземање на акција во борбата против расизмот и ксенофобијата,⁵ а според која државите се должни да преземат обезбедување на ефективна судска соработка за прекршоците засновани на расистичко или ксенофобично однесување.
12. За да се обезбеди развојот на демократски толерантни општества кои што дозволуваат учество на сите луѓе без разлика на расно или етничко потекло, посебно дејствување во полето на дискриминацијата заснована на расно или етничко потекло треба да опфатат и активности на вработување и само – вработување и да се покријат области како образование, социјална заштита

⁵ Службен весник Л 185, 24.7.1996, стр 5.

вклучувајќи социјална сигурност и здравствена заштита, социјални привилегии и пристап и снабдување со добра и услуги.

13. За оваа цел секоја директна или индиректна дискриминација заснована на расно или етничко потекло во областите покриени во оваа Директива треба да бидат забранети во Заедницата. Оваа забрана на дискриминација исто така треба да се однесува и на народите на трети земји, но не ги покрива различностите во третманот базиран на националноста и е без предрасуди во одредбите кои уредуваат влез и живеалиште на народите од трети земји и нивниот пристап до вработување и занимање.
14. Применувајќи го принципот на еднаков третман без разлика на расно или етничко потекло, Заедницата треба, во согласност со членот 3 (2) од Договорот за Европската заедница, бара да се елиминираат нееднаквостите, и да се унапреди еднаквоста помеѓу мажите и жените, особено откако жените често се жртви на повеќекратна дискриминација.
15. Сознавање на фактите од коишто може да се заклучи дека дошло до директна или индиректна дискриминација е работа којашто се препушта на националните судски или други компетентни тела, во согласност со правилата на националното право или практика. Таквите правила може да обезбедат, посебно во случаите за индиректна дискриминација, таа да биде докажана со било какви средства, вклучувајќи ги и статистичките докази.
16. Важно е да се заштитат сите физички лица од дискриминацијата врз основа на расно или етничко потекло. Државите членки исто така треба да обезбедат таму, каде што е соодветно и во согласност со нивните национални традиции и практика, заштита за правните лица каде што тие претрпуваат дискриминација врз основа на нивното расно или етничко потекло на нивните членови.
17. Забраната за дискриминација треба да биде без предрасуди за одржување или усвојување на мерки наменети за превенција или компензација на неповолностите претрпени од страна на група или лица припадници на одредено расно или етничко потекло, и таквите мерки може да дозволат организирање на лицата од посебно расно или етничко потекло каде што нивна главна цел е унапредување на посебните потреби на тие лица.
18. Во многу ограничени околности, разлика во третманот може да биде оправдана каде што карактеристика која што се однесува на расно или етничко потекло востановува суштинско и одредено барање за занимање кога целта е легитимна и барањето е пропорционално. Таквите околности треба да бидат вклучени во соопштенијата коишто државите членки ги доставуваат до Комисијата.

19. Лица кои биле предмет на дискриминација заснована на расно или етничко потекло треба да имаат соодветни мерки за законска заштита. За да се обезбеди повисоко ниво на заштита, организациите или легалните ентитети треба исто така да имаат моќ да се ангажираат на начин на кој што предвидуваат земјите членки или во име или за помош на било која жртва, бо постапките без предрасуди кон националните правила на процедурата коишто се однесуваат на претставување и одбрана пред судовите.
20. Ефективна имплементација на принципот на еднаквост бара адекватна судска заштита против виктимизацијата.
21. Правилата за товарот на доказите мора да биде усвоен кога постои прима фацие случај на дискриминација и за да се примени ефективно товарот на доказите мора да се пренесе на одговорниот кога ќе се понесат докази за таква дискриминација.
22. Државите членки треба да ги применуваат правилата за товарот на доказите за постапките во процесите во кои судот или друго надлежно тело треба да ги истражи фактите за случајот. Постапките на коишто се однесува ова, не е потребно тужителот да ги докаже фактите, туку судот или надлежното тело треба да ги истражи.
23. Државите членки треба да го унапредуваат дијалогот помеѓу општествените партнери и со невладините организации за да се насочат кон различни форми на дискриминацијата и да се борат против нив.
24. Заштита против дискриминацијата заснована на расно или етничко потекло треба да бидат зајакнати со постоење на едно или повеќе тела во секоја држава членка, со надлежност да ги анализира постоечките проблеми, да ги проучува можните решенија и да обезбеди конкретна помош за жртвите.
25. Оваа Директива поставува минимум на барања давајќи им можност на државите членки да воведат или одржат поповолни одредби. Применувањето на оваа директива не треба да послужи за оправдување на било каква регресија во однос на ситуацијата која преовладува во секоја од државите членки.
26. Државите членки треба да обезбедат ефективни сразмерни и репресивни санкции во случај на прекршување на обврските утврдени со оваа директива.
27. Државите членки на нивно заедничко барање може да го доверат менаџментот и трудот, со имплементирањето на оваа Директива во однос на одредбите кои спаѓаат во доменот на колективните договори, предвидувајќи дека државите членки ќе ги преземат сите неопходни чекори за да би можеле во било кое време да обезбедат гарантирање на резултатите востановени со оваа Директива.
28. Во согласност со начелата на субсидијарност и пропорционалност одредени во членот 5 од Договорот за економската заедница, целта на оваа Директива е

обезбедување на заедничко високо ниво на заштита против дискриминацијата во сите држави членки, не може да биде потполно постигнато од сите земји членки и затоа може, поради мерките и влијанијата на приложените активности и би било подобро да биде постигнато од Заедницата. Ова Директива не оди понатаму од она што е неопходно за да се постигнат овие цели.

ЈА УСВОИ ОВАА ДИРЕКТИВА:

ПОГЛАВЈЕ I

Општи одредби

Член 1

Намена

Намената на оваа Директива е да воспостави рамка за борба против дискриминацијата врз основа на расно или етничко потекло со цел да се спроведе принципот на еднаков третман во државите членки.

Член 2

Поим на дискриминација

1. За намените на оваа директива начелото на еднаков третман ќе значи дека нема да постои никаква директна или индиректна дискриминација заснована на расно или етничко потекло.
2. За намените на параграф 1:
 - а. Ќе се смета дека непосредна директна дискриминација се појавила онаму каде што едно лице се третира со помала благонаклоност отколку некое друго лице, се третира или ќе се третира во слична ситуација врз основа на расно или етничко потекло.
 - б. Ќе се смета дека индиректна дискриминација се појавила онаму каде што наизглед неутрална одредба, критериум или практика ќе ги ставаат лицата од одредено расно или етничко потекло во одредена неповолност споредено со другите лица, освен доколку таквата одредба, критериум или практика објективно не се оправдани со законска цел и доколку мерките за достигнување на таа цел се соодветни и неопходни.
3. Вознемирувањето ќе се смета за дискриминација според значењето на параграф 1, тогаш кога непосакуваното однесување се врши во однос на нечие расно или етничко потекло, а со цел или последица на повердување на достоинството на личноста и во

создавање на средина на застрашување, непријателство, деградирање, понижување или напад. Во овој контекст концептот на вознемирување може да биде дефиниран во согласност со националните закони и практиката на државите членки.

4. Наведување на дискриминација против лица на основ на расно или етничко потекло ќе се смета за дискриминација во согласност со параграф 1.

Член 3

Депокруг

1. Внатре во ограничувањето на моќта пренесена на Заедницата, оваа Директива ќе се применува на сите лица, како во јавниот така и во приватниот сектор, вклучувајќи и јавни тела во однос на:
 - а. Условите за пристап при вработување, само-вработување и занимање, вклучувајќи го ги изборот на критериумот и условите за вработување, во било која гранка на гранка на активност и во сите нивое на професионална хиерархија, вклучувајќи го и унапредувањето;
 - б. Пристап кон сите видови и кон сите нивоа на професионална ориентација, професионална обука, напредна професионална обука, напредна и повторна обука, вклучувајќи го и практичното работно искуство;
 - в. Услови за вработување и за работа, а вклучувајќи отпуштање и плаќање;
 - д. Членство и вклучување во организација на работници и вработени или во бил која организација чии членови извршуваат одредено занимање, вклучувајќи ги и придобивките предвидени за таквите организации;
 - е. Социјална заштита, вклучувајќи социјална сигурност и здравствена заштита;
 - ф. Социјални поволности;
 - г. Образование;
 - х. Пристап и снабдување со добра и услуги кои што се достапни на јавноста, вклучувајќи ги и домаќинствата;
2. Оваа Директива не ја покрива различноста во третманот заснован на националност и е без предрасуди кон одредбите и условите поврзани со влез и живеалиште на припадниците на трети земји и апатриди на територијата на државите членки и на било кој третман кој произлегува од легалниот статус на припадниците на третите земји и апатридите.

Член 4**Автентички и одредувачки барања за занимања**

Не земајќи го во предвид членот 2 (1) И (2), државите членки може да обезбедат разлика во третманот што е заснована на карактеристики поврзани со расно или етничко потекло да не содржат дискриминација, таму каде што со причина од природата на одредени професионални активности коишто се засегнати или во контекст во којшто се одвиваат, таквата карактеристика востановува автентични и одредувачки професионални барања, предвидува дека целта на овие занимања е дегитимна и дека барањето е пропорционално.

Член 5**Позитивно дејство**

Имајќи го во предвид обезбедувањето на потполна еднаквост во практиката на чело на еднаков третман нема да сопре ни една држава членка од одржувањето или усвојувањето на специфични мерки за да се заштити или компензира од неповолности поврзани со расно или етничко потекло.

Член 6**Минимум на барање**

1. Државите членки може да воведат или да задржат одредби коишто се поповолни за заштитата на еднаков третман отколку оние што се востановени со оваа Директива.
2. Применувањето на оваа Директива под ни еден услов не смее да воспостави основ за намалување на нивото на заштита против дискриминацијата која е веќе добиена од државите членки на полето покриено со оваа Директива.

ПОГЛАВЈЕ II**Правни лекови и спроведување****Член 7****Одбрана на правата**

1. Државите членки ќе обезбедат дека судските и/или административните постапки, за примена на обврските соодветни на процедурите за спроведување на обврските според оваа Директива се достапни на сите лица коишто се сметаат себе си за оштетени од пропустот да се примени и на нив принципот на еднаков третман дури и по односот во којшто дошло до дискриминација завршил.

2. Државите членки ќе обезбедат здруженијата, организациите или другите законски ентитети, кои имаат, во согласност со критериумот поставен од нивното национално законодавство законски интерес во обезбедување одредбите од оваа Директива да се исполнат, може да се ангажира на сметка или како поддршка на подносителот на тужбата, со негово или нејзино одобрување во било која судска и/или административна постапка предвидена за спроведување на обврските востановени со оваа Директива.

Член 8

Товар на докажување

1. Државите членки ќе преземат потребни мерки за да, во согласност со нивните национални судски системи, за да обезбедат, кога лицата се сметаат себе си за оштетени да утврдат затоа што принципот на еднаков третман не бил применет на нив, пред суд или на друга надлежна власт, факти од коишто може да се претпостави дека дошло до директна или индиректна дискриминација ќе биде обврска на одговорниот да докаже дека немало прекршување на принципот на еднаков третман.
2. Параграф 1 нема да ги спречи државите членки од воведување на правила на докази коишто се поповолни за подносителот на тужбата.
3. Параграф 1 нема да се применува на кривичните постапки.
4. Параграфите 1, 2 и 3 исто така ќе се применуваат на било кои постапки донесени во согласност со член 7 (2).
5. Државите членки не мораат да го применуваат параграфот 1 во постапките во коишто судот или друго надлежно тело треба да ги истражи фактите за случајот.

Член 9

Виктимизација

Државите членки ќе воведат во своите национални правни системи мерки коишто се неопходни да се заштитат поединците од било каков неповолен третман или пак штетна последица како реакција на тужбата или на постапките кои имаат за цел спроведување на усогласувањето на принципот на еднаков третман.

Член 10

Ширење на информации

Државите членки обезбедуваат одредбите усвоени во текот на спроведувањето на оваа Директива, заедно со релевантните одредби коишто веќе се на сила, обрнуваат внимание за лицата засегнати со сите можни средства низ целата своја територија.

Член 11**Социјален дијалог**

1. Државите членки во согласност со националните традиции и практика ќе преземаат адекватни мерки за да го унапредат социјалниот дијалог помеѓу вработените и работодавците со намера да се постигне еднаков третман вклучувајќи и надгледување на праксата на работните места, колективните договори, кодексот на однесување, истражување или размена на искуства и добра практика.
2. Таму каде што е во согласност со националните традиции и практика државите членки ќе ги поттикнуваат двете страни, работодавците и вработените без да биде загрозувана нивната автономија на соодветно ниво договори кои поставуваат анти дискриминациони правила на полето на кое се однедува и членот 3, а што спаѓа во доменот на колективните договори. Овие договори ќе ги почитуваат минимум на барањата воспоставени со оваа директива и релевантните национални мерки коишто ќе се применуваат.

Член 12**Дијалог со невладините организации**

Државите членки ќе го поттикнуваат дијалогот со невладините организации, коишто имаат, во согласност со нивното национално право и практика, легитимен интерес во придонесување во борбата против дискриминацијата врз основа на расно или етничко потекло со цел да се унапреди принципот на еднаков третман.

ПОГЛАВЈЕ III**Тела за унапредување на еднаков третман****Член 13**

1. Државите членки ќе одредат тело или тела за унапредување на еднаков третман на сите лица без дискриминација врз основи на расно или етничко потекло. Овие тела можат да формираат делови од агенции овластени на национално ниво за одбрана на човековите права или заштита на индивидуални права.
2. Државите членки ќе обезбедат дека надлежностите на овие тела ќе вклучуваат:
 - Без штета кон правото на жртвите или здруженијата, организациите или пак други легални ентитети споменати во членот 7 (2), коишто обезбедуваат независна помош за жртвите на дискриминацијата во остварување на нивните тужби за дискриминација.

- Спроведување на независни истражувања коишто се однесуваат на дискриминација.
- Издавање на независни извештаи и подготвување на препораки за било каков проблем поврзан со дискриминација.

ПОГЛАВЈЕ IV

Заврши одредби

Член 14

Усогласеност

Државите членки ќе ги преземат сите потребни мерки за да обезбедат:

- а. Ќе ги укинат сите закони, одредби или административни одредби спротивни на принципот на еднаков третман;
- б. Сите одредби спротивни на принципот на еднаков третман коишто се вклучени во индивидуални или колективни договори или согласности, внатрешни правила на претприемништво правила коишто ги регулираат профитните и непрофитните организации и правила коишто ги регулираат организациите за независна дејности и организации на вработени или работодавачи, е и може да бидат прогласени за поништена и неважечка или пак да се прилагоди.

Член 15

Санкции

Државите членки ќе ги одредат своите правила за санкции коишто ќе се применуваат за прекршување на националните одредби за извршување на оваа Директива и ќе ги преземат сите потребни мерки за да се обезбеди нејзино спроведување. Санкциите, коишто ќе содржат исплата на отштета како компензација за жртвата, мора да бидат ефикасни пропорционални и репресивни. Државите членки ќе ги назначат тие одредби до Комисијата на 19 јули 2003 година како краен рок и ќе ги назначат без одолжување секое наредно прилагодување со влијание на нив.

Член 16

Применување

Државите членки ќе усвојат закони, одредби и административни мерки неопходни за усогласување со оваа директива на 19 јули 2003 година или може да го дозволат усогласувањето на менаџментот и трудот на нивно заедничко барање со имплементирањето на оваа Директива во однос на одредбите спаѓа и доменот на колективните договори. Во

таквите случаи државите членки ќе обезбедат дека до 19 јули 2003 година управните соработници на општеството (менаџментот и трудот) ќе ги воведат неопходните мерки со договорот со тоа што под државите членки ќе се бара да ги преземат сите неопходни мерки кои ќе им овозможат во било кое време да бидат во позиција на гаранти за резултатите востановени со оваа Директива. За тоа дополнително треба да ја известат Комисијата.

Кога државите членки ќе ги усвојат овие мерки тие ќе содржат повикувања на оваа директива или ќе бидат придружувани со повикување при нивно официјално објавување. Методите за создавањето на такво повикување ќе бидат востановени од државите членки.

Член 17

Извештај

1. Државите членки ќе соработуваат со Комисијата до 19 јули 2005 година, и на секои 5 години после тоа сите потребни информации неопходни Комисијата да направи извештај за Европскиот парламент и Советот за примената на оваа Директива.
2. Извештаите на Комисијата ќе се земаат во предвид, како соодветни мислењата на Европскиот набљудувачки центар за расизам и ксенофобија, како и мислењата на другите општествени соработници и релевантни невладини организации. Во согласност со начелата за половите, овој извештај, интер алиа, предвидува обезбедување и утврдување на мерки коишто се преземени за мажите и жените. Во мигот на примената информација, овој договор ќе вклучува, ако е потребно, предлози за ревидирање и дополнување на оваа Директива.

Член 18

Стапување во сила

Оваа Директива ќе стапи на сила на денот на нејзино објавување во Службен весник на Европските заедници

Член 19

Адресати

Оваа Директива се однесува на Државите членки.

Подготвена во Луксембург,
29 јуни 2000 година

За Советот
Претседател
М. Арцанџо

Додатоци

Одбрана Библиографија

Запознајте ги вашите права и борете се за нив

ОДБРАНА БИБЛИОГРАФИЈА

Amnesty International. *Campaigning Manual (Прирачник за водење кампања)*. London 2001. Достапно на адреса: <http://web.amnesty.org/pages/campaigning-manual-eng>.

Amnesty International. *Using the international Human Rights System to Combat Racial Discrimination (Упојрба на меѓународниот систем за човекови права за борба против расна дискриминација)*. London 2001.

Bander, Patricia, Ellie Keen i Marie-Laure Lemineur (ur.). *Compass: A Manual on Human Rights Education (Којас: Прирачник за образование на човекови права)*. Strasbourg: Council of Europe 2003.

Canadian Human Rights Foundation. *24th Annual International Human Rights Training Programme: Building a Culture of Human Rights, Participant's Manual (24-тиот меѓународен годишен програм обуки во областа на човековите права: Градење културни човекови права, прирачник за учесниците)*. Montreal, June 2003.

Canadian Human Rights Foundation and European Roma Rights Centre. *Capacity Building fore Roma Rights Advocacy: European Roma Rights Center Summer School: Градење на способностите за застапување на правата на Ромите: Летна школа Европски центар за правата на Ромите*. Budapest, July 2004.

Canadian Human Rights Foundation. *Human Rights Monitoring and Advocacy Workshop (Работилница за надзедување и застапување на човековите права)*. Jakarta, 2002.

Center for Reproductive Rights. *From Rights to Reality: How to Advocate fore Women's Reproductive Freedom Worldwide. (Од права до реалност: како во светот да се застапуваат репродуктивните слободи на жените)*. New York, 2003. Достапно на адреса: www.reproductiverights.org.

Center on housing Rights and Eviction, European Roma Rights Centre, i Fondacija Milan Šimečka. *Defending Roma Housing Rights in Slovakia: (Одбрана на правата на Ромите за сместување во Словачка)*. Bratislava, 2004.

Clements, Luke. „Litigating cases on behalf of Roma before the Court and Commission in Strasbourg (Судски спорови за сметка на Ромите пред судот и Комисијата во Стразбур)“ In *Roma Rights*. Winter 1998. Budapest: European Roma Rights Centre, 1998. Достапно на адреса: http://lists.errc.org/rr_witn1998/legalde3.shtml.

Clements, L.J., Nuala Mole and Alan Simmons. *Eropian Human Rights: Taking a Case under the Convention* (Човекови права во Европа : водење на сторови со корисиење на конвенции). London: Sweet & Maxwell, 1999.

Council of Europe. *The Council of Europe and the Protection of Human Rights: (Советиоџ на Европа и заштитџа на човековиџе права)*. Strasbourg, June 2000.

European Roma Rights Centre. *Stigmata : Segregatet Schooling of Roma in Central and Eastern Europe: (Стџиџмаџа на : сеџреџираноџо школување на Ромџиџе во Централана и Истџочна Европа)*. Budapest, 2004.

European Roma Rights Centre, Interights and Migration Policy Group. *Strategic Litigation of Race Discrimination in Europe: From Principles to Practice: (Стратџеџкиџе сторови џроџив раснаџа дискриминаџија во Европа: од начела до џракса)*. Nottingham, England: Russell Press Limited, 2004.

European Roma Rights Centre. *A Special Remedy: Roma and Schools fore the Mentally Handicapped in the Czeс Republic (Посебен лек за Ромџиџе во школиџе за менџално реџарџирани во Ческа)*. Budapest, 1999.

Fahey, Joseph and Richard Armstrong (ur.). *Essential Reading on War, Justice, Non violence and World Order (Чџџџанка на џемеџиџе: воџна, џравда, не насилстџво во свеџски ред)*. Mahwah, New Jersey: Paulist Press, 1992.

Fitsum, Alemu. "Testing to Prove Racial Discrimination (Тстџирање за цел докажување расна дискриминаџија)." In *Roma Rights* 3/2000. Budapest: European Roma Rights Center, 2000. Достапно на адреса: http://lists.errc.org/rr_nr3_2000/legal-defence.shtml.

Flowers, Nancy (ur.). *Human Rights Here and Now: Celebrating the Universal Declaration of Human Rights (Човекови права сеџа и овде : За слава на Универзалнаџа декларациџа за човеков права)*. Достапно на адреса: <http://www1.umn.edu/humanrts/edumat/hreduseries/hereandnow/Default.htm>.

Giffard, Camille. *The Torture Reporting Handbook (Прирачник за извесџување на џорџџура)*. Colchester: University of Essex, Human Rights Center, 2000.

Helsinki Foundation for Human Rights. *Human Rights Monitoring. (Надџледување човекови права)*. Warsaw, 2001.

Just Associates. *A New Weave of Power, People & Politics: The Action Guide for Advocacy and Citizen Participation* (Нов сїлеї, лу̀е и їолийїка: уїайїсїво за делување во обласїа засїаїување и учесїво на г̀раганийїе). Достапно на адреса: <http://www.justassociates.org/ActionGuide.htm>.

Long, Scott. *Making the Mountain Move: An Activists Guide International Human Rights Mechanisms Can Work for You*. (Помрдни гї и їланиїїе :водич за акїивисїи за корисїење на на човековїїе їрава). Достапно на адреса: www.iglhrc.org.

Open Society Institute. *Monitoring Protection in Bulgaria: (Зашїїїїа на малцискийїе їрав во Бу̀ариа)*. Достапно на адреса: www.eumap.org/reports/content/10/100/minority_bulgaria.pdf.

Ringlold, Dena, Mitchell A. Orenstein and Erika Wilkens. *Roma in an Expanding Europe: Breaking the Poverty Cycle* (Ромїїе се шираїї во Евроїа: Го разбивааїї кругїїї на сиромашїївоїїо). Washington, DC: The World Bank, 2003.

Steiner, Henry J. and Philip Alston (ur.). *International Human Rights in Centex: Law, Politics Morals* (Мѐународни човекови їрава во конїїексїї :їраво їолийїка морал). New York: Oxford University Press, 2000.

United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights. *ABC: Teaching Human Rights* (Подучување човекови їрава). Geneva: United Nations Publication, 2003.

United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights. *Minorities, the United Nations and Regional Mechanisms* (Малцисїва, Обидинейїїїе нациї реїионални механизми). Достапно на адреса: www.unhcr.ch/html/menu6/2/minorities/pam1.doc.

United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights. *Training Manual on Human Rights Monitoring* (Прирачник за обука и надг̀ледување човекови їрава). Geneva: United Nations Publication, 1997.

Додатоци

Важни и корисни линкови

Запознајте ги вашите права и борете се за нив

ВАЖНИ И КОРИСНИ ЛИНКОВИ**Меѓународни Организации**

Обединети Нации (United Nation UN)	www.un.org
Советот на Европа (Council of Europe CoE)	www.coe.int
Организација за безбедност соработка во Европа (Organization for Security And Co-operation in Europe, OSCE)	www.osce.org
Европска унија (European Union EU)	www.europa.eu.int
Европски суд за човеков права (European Court of Human Rights ECHR)	www.echr.cohr.coe.int
Канцеларија на Високиот Комесар за човекови права (Office of the High Commissioner for Human Rights OHCHR)	www.ohchr.org
ОСЦЕ Контактна точка, за прашањата на Ромите и Синти (OSCE Contact Point for Roma and Sinti Issues)	www.osce.org/odihr/cprsi
Европска комисија против расизам и нетолерирање (European Commission against Racisms and not intolerance)	www.coe.int/ecri
Европски центар за посматрање расизам, (European Monitoring Center for Racism, EUMC)	www.eumc.eu.int/eumc

Невладини организации

Amnesty International (АИ)	www.amnesy.org
Центар за права на домување (Center on housing Rights and Eviction COHRE)	www.coher.org
Европски центар за прашања на малциствата (European centre for Minority Issues ,ECMI)	www.ecmi.de
Европски центар за правата на ромите (European Roma Rights Centre)	www.errc.org
Интернет за човекови права (Internet for Human Rights)	www.hri.ca
Human Rights Watch (HRW)	www.hrw.org
Interights	www.inerights.org
Биро за правна одбрана за национални и етнички малциства (Legal Defence Bureau for National and Ethnic Minorities NEKI)	www.neki.hu
Fondacia Milan Šimeška (MSF)	www.nadaciamilanasimecku.sk

Група за права на малциствата. (Minority Rights Group MRG)	www.minorityrights.org
Институт отворено општество (Open Society)	www.soros.org
Иницијатива за Правда отворено друштво (Open Society Justice Initiative, OSJI.)	www.justiceinitiative.org
Иницијатива за право на јавен интерес (Public Interest Law Initiative PILI)	www.pili.org
Програма за учество на Ромите. (Roma Participation Program RPP-deo OSI)	www.soros/initiatives/roma/focus_areas/rpp
Ромски прес центар (Roma pres Centre,RSK)	www.romapage.hu
Ромски права : Romani Criss	www.romanicriss.ro

Додатоци

Речник

Запознајте ги вашите права и борете се за нив

РЕЧНИК

CAT	Комитет против тортура
CEDAW	Комитет за елиминација на дискриминација на жените
CERD	Комитет за елиминација на расна дискриминација
CESCR	Комитет за економски, социјални и културни права
CoE	Совет на Европа
CRC	Конвенција за правата на детето
ECHR	Европска конвенција за човекови права
ERRC	Европски центар за правата на Ромите
EU	Европска унија
ICCPR	Меѓународен пакт за граѓански и политички права
ICESCR	Меѓународен пакт за економски, социјални и културни права
ICERD	Меѓународна конвенција спречување на сите облици на расна дискриминација
IGO	Меѓувладина организација
NGO (НВО)	Невладина организација
OSCE	Организација за безбедност и соработка во Европа
UDHR	Општа декларација за правата на човекот
UN	Обединети нации

1503 Процедура: Недоговорен механизам во Обединетите Нации кој им дозволува на луѓето да пишуваат директни петиции до Комисијата за човекови права за истражување на примерите на прекршување на човековите права.

Акти на извршување: Акти на извршување се оние акти кои намерно се превземени од страна на државата против лица или група на луѓе. Пример за акт на извршување е насилно иселување на индивиди од нивните домови.

Акти на неизвршување: Акти на неизвршување се недостатоци на државата да делува, интервенира и/или озаконува, резултирајќи со прекршување на човекови права на лица или на група. Примери за неуспех да се безбеди инфраструктура и основни услуги како воде, електрична енергија и отпад во одредени заедници.

Административни постапки: Административните постапки обично вклучуваат жалби против оние државни органи/тела што се овластени со законот да вршат административни работи, како што се општините, локалните совети, државните компании и т.н. Таквите постапки не секогаш се случуваат пред судија и често се начин за создавање на достапни

постапки за кои формалните правни парници, со нивниот опсег на процедурални гаранции, би биле надвор од пропорциите за конкретниот случај.

Асимилација: Политика на асимилација се обидува да го присили малцинството да стане како „поголемиот дел“ од мнозинската популација или култура. Ова се прави со присилна политика што се обидува да ја „цивилизира“ малцинската група. Иако таквата политика е често (иако не секогаш) оправдувана со намерата за подобрување или стекнување корист на малцинството, политиката на асимилација е етноцентрична и патерналистичка и се обидува да ја намали културата на малцинството.

Граѓанска непослушност: Оваа активност има за цел да промени политика или закон со одбивање на нивно почитување. Актите на граѓанска непослушност се намерни, отворени и мирни одбивања да се почитуваат закони кои се сметаат за неправедни. Граѓанска непослушност може да се практикува од поединци, групи или народни маси и застапници кои ненасилно го кршат законот со цел да ги принудат на барањата.

Граѓански постапки: Овие постапки се засновани на граѓанските законици во земјите, обичајното право и/или со одредбите од Законот за облигации. Во граѓанските постапки, поединец може да прими наредена судска отштета платена од страна на одговорната страна и различните форми на судска помош.

Коалиција: Коалициите имаат за цел да образуваат унија на различни групи и поединци во една група кои тежнеат кон иста цел. Коалицијата може да има индивидуални, групни, институционални, општествени и јавни цели.

Консултативен статус: На организациите често им се дава статус од други меѓувладини МВО или невладини организации НВО каде што организациите може да обезбедат техничка експертиза, совети и консултации за меѓувладините МВО или невладините организации НВО.

Конвенција: Обврзувачки договор помеѓу државите; се користи како синоним за Договор или Пакт. Конвенциите се легално обврзувачки за државите што ги ратификувале. Кога Генералното Собрание на Обединетите Нации усвои конвенција, таа создава меѓународни норми и стандарди.

Кривични постапки: Оние кои имаат претрпено злоупотреба од страна на службени лица (од полиција или од други претставници на државата) или се жртва на насилно злосторство направено од друга недржавна страна (вклучувајќи и расно мотивирано насилно злосторство) може да направат кривична тужба до полицијата или

јавниот обвинител. Кривичните постапки имаат за цел да се казни извршителот на кривичното дело.

Декларација: Документ кој востановува согласност околу стандардите, но кој што правно не е обврзувачки. Ова се важни политички и морални обврски преземени од страна на државите.

De facto: Латински израз за „фактички“, „навистина“ или „всушност“. Често употребуван наместо „всушност“ за да покаже дека судот ќе третира како факт, авторитет кој се врши или ентитет кој делува како да има авторитет, дури и кога законските барања не се задоволени. Во контекстот на сегрегација во училишта, „de facto“ се однесува на сегрегацијата како факт, која не настанала од свесно делување на власта и сегрегацијата не е според политиката на власта.

De jure: Латински израз за „законски“ и често употребуват како правилен, законски или уставен. Обично означува „наведено во законот“ или „според законот“.

Директна акција: Директно дејствување околу проблемите со човекови права вклучува јавно често и колективна акција од страна на поединци или групи да се спротовстават на злоупотребите на човековите права и да направат општествени промени и почитување на човековите права.

Директна дискриминација: Директна дискриминација се појавува кога „едно лице се третира понеповолно отколку друго, е или ќе биде третирано во слична ситуација врз основа на расно или етничко потекло“. За пример може да се земе Биро за вработување, кое како што стојат работите, одбива да прими Роми кои бараат работа или агенција за недвижности која со намера и плански им даваат сместување испод стандардот.

Дискриминација: Дискриминацијата може да се дефинира како однесување кон едно лице или група како одделени, супериорни или инфериорни кон другата, засновано на арбитрарни критериуми како што се раса, боја, пол, јазик, религија, политичко убедување или национално или општествено потекло.

Исклучување: Оваа политика или практика бара да се исклучат или сегрегират малцинствата од аспект на економски, политички, општествено-културен живот како и во физичката географија. Политиката или практиката за исклучување се протекционистички и засновани на ксенофобични претстави, обидувајќи се да го „заштита“ мнозинството од популацијата од опасните „други“ групи. Ова резултира во општествено исклучување. Примери за политика на исклучување кон Ромите

вклучуваат сегрегација во образование на ромските деца во училишта за ментално ретардирани или други субстандардни училишни аранжмани во некои земји во Европа.

Извршен преглед: Извршен преглед на извештај често е избран елемент. Може да се состои од преглед на истражувањето и работата спроведена од организацијата, вклучувајќи начини откриени со набљудувањето.

Исцрпување на домашни правни лекови: Ова бара употреба на сите можни постапки за барање за заштита на прекршување човековите права и да се добие правда за злоупотребите. Пристап до меѓународни механизми за спроведување како последно прибежиште, откако државата не можела ја поправи злоупотребата или да ја изнесе правдата. Локалните правни лекови може да се рангираат од изнесување на случајот на суд со поднесување на жалба со локална полиција.

Застапување на човековите права: Застапување на човековите права е тек на стратешко делување и мобилизација наменета за промена на однесувањето, културни ставови, односи и политика кои се одразуваат на општествени институции засновани на внимателно истражување и документирање на проблемот. Го идентификува прашањата и ги изнесува пред јавната политичка свест за таа цел тие општествено да се променат. Тоа е активност во јавен интерес.

Документирање на човекови права: Документирање на човековите права е општ израз кој се однесува на прибирање на информации за стандардите, злоупотребите, прашањата, темите или било која друга тема поврзана со човекови права.

Човекови права: Сите луѓе поседуваат имаат одредени права уште од раѓањето, едноставно затоа што се човечки суштества. Човековите права се универзални, и еднакво им пропаѓаат на сите човечки суштества без оглед на возраст, раса, етникум, пол, сексуална ориентација, политички убедувања, религија, национално или социјално потекло, језик, имот, раѓање или некој друг надворешен фактор. Човековите права се суштински. Тие не можат да се купат, да се заработат или да се наследат. Човековите права се неотуѓиви и не може да се одземат, да се откажат или пак да се пренесат. Човековите права се меѓусебно зависни. Повредата на едно право влијае на уживањето на другите права. Тие се поврзани, неделиви и сите се еднакво важни за заштитата на достоинството на човекот.

Индириктна дискриминација: Индириктна дискриминација се појавува „таму каде што навидум неутрална одредба, критериум или практика ќе стават лица од одредено расно или етничко потекло во посебна неповолност во споредба другите лица, освен

доколку таа одредба, критериум или практика е објективно оправдана со законска цел и средствата за постигнување на таа цел се соодветни и неопходни". За пример може да се земе трговски центар што бара ни едно лице со долги здолништа да не влегуваат во продавниците или пак владина канцеларија што забранува влез лица со покриени глави. Овие правила, иако имаат неутрално лице кон етникумите, всушност може несразмерно да ги доведе во неповолна состојба припадниците на одредени малцински групи кои имаат тенденција да носат здолништа или да ја покриваат главата.

Информирана согласност: Ова опфаќа осигурување дека кога поединец ќе се согласи за нешто, како што е поднесување на жалба до официјалното тело, треба да биде потполно информиран за двете, како за можните користи, така и за негативните последици на предложениот тек на делување. Вистинските ризици никогаш не би требало да се скриени и мора да има согласност со слободна воља.

Интеграција: Политиката на интеграција има за цел да ги воведо поединците во општеството како полноправни членови, почитувајќи ги индивидуалните права, вклучувајќи ги и културните права.

Истрага: Истрагата се состои од собирање на информации за настани (на пр. избори или судења) и инциденти (на пр. индивидуални случаи на полициско насилство), посетување на места каде што можеби се случуваат прекршувања на човекови права (на пр. бегалски кампови или казнени центри) и/или проверка на факти со или барање на информации од владеачката власт.

Спорење: Водењето на спор а акт или процес на изнесување на законски спор или парница (законска тужба). Општо се состои од законски постапки пред судот да се одредат или спроведат законски права.

Лобирање: Лобирањето е стратегија на застапување која ја користат активистите. Таа се обидува да влијае на законодавството со влијание на мислењето на законодавците, персоналот во законодавството и државната администрација што се директно вклучени во донеувањето на законските предлози.

Права на малцинствата: Политиката која подржува права на малцинствата им дава одредена заштита за малцинството како група. Тоа значи дека членовите на одредена малцинска група имаат дадено универзално поединечно човечко право, ако и одредена заштита која произлегува од нивниот статус на членови на малцинската група. Овие „посебни права“ не се проволегии, туку мерки усвоени како малцинските групи да си го сочуваат идентитетот, карактеристиките и традицијата.

Негативни права: Според некои теории за човекови права, негативни права се оние права кои што не бараат дејствување за да се остварат. Негативните права се исполнуваат само со отсуство на дејствување. Примери за негативни права го вклучуваат правото на живот, слобода од тортура и слободата на изразување. Лицето е слободно да ги ужива овие права се додека некој (или некоја сила) не ги повреди.

Создавање на мрежа: Ова активност опфаќа создавање на сојузници помеѓу другите НВО, народни движења, политички симпатизери, лидери, експерти и академици и придонесува за движењето што се подржува и ја зајакнува работата.

Позитивни права: Според некои теории за човекови права, позитивните права се оние права кои бараат позитивна акција да биде преземена од другата страна за да се оствари правото. Некои права не можат да бидат остварени без вклучување на другите – одговорност која општо се однесува на владите. Од владите се бара да преземат позитивни мерки за да се исполнат одредени облигациони права. Примери за позитивни права вклучуваат право на образование и право на здравје. Без интервенирање на владата и стаблишментот на одредени институции (на пр. училишта и болници), тие права може и да не бидат остварени.

Протокол: Договор кој модификува друг договор (на пр. додава постапки или независни одредби).

Јавни демонстрации: Јавна демонстрација е собирање или јавна акција наменета за информирање на јавноста и изнесување на одредена порака. Тоа може да биде порака за потреба од промена и социјална права или комеморација на настан. Меѓународниот пакт за граѓански и политички права гарантира слобода на изразување (Член 19) и право на мирно собирање (Член 21). Европската конвенција за заштита на човековите права и основни слободи вклучува слични гаранции во членовите 10 и 11.

Расизам: Расна дискриминација – посебно директната расна дискриминација – е заснована или подржана со предрасуди или стереотипи за одредени групи како и дека расата е примарен фактор кои ги одредуваат човековото однесување и способности. Обично познато како расизам, ова верување смета дека генетските и наследните разлики произведуваат суштинска супериорност или инфериорност на една раса кон друга.

Резерва: Барање, кое го поднесува една држава кога ратификува договор, кое означува посакување државата да не биде ограничена со одредени одредби од договорот.

Сегрегација: Сегрегација е политика или практика на одделување на луѓето од различни раси, класи или етнички групи во училишта, сместување и јавни или комерцијални објекти.

Извештаи во сенка: За време на процесот на контрола на државата од страна на договорните тела, комитетите ги прегледуваат, ги испитуваат државните претставници и издаваат коментари засновани на нивните пронаоѓања во врска со исполнувањето на договорите од страна на една држава. НВО можат да поднесат она што се нарекува „извештај во сенка“ до надлежниот комитет, кој или ќе ги разгледува деталите од одредено прашање или ќе ги забележува начините на повреда на човековите права кои не се во согласност со одредбите на договорот. Поднесување на извештајот во сенка им помага на телата да достигнат точни заклучоци, да постават прашања, да направат препораки и т.н.

Специјални известувачи: Тоа се независни известувачи во областа на човековите права, кои за своите пронаоѓања ја известуваат годишно Комисијата за човекови права.

Стратешко застапување: Стратешко застапување е законска активност во служба на општествена промена. Тоа настојува да донесе промена во општествената реалност по пат на употреба на правото. Стратешкото застапување се бори против неправдите на системот.

Тестирање (за да се докаже расна дискриминација): Тестирањето е техника што се користи да се соберат докази кога постои оптужба за дискриминација. Тестирањето главно се користи од организации за граѓански права да се откријат незаконити акти на дискриминација. Тоа се применува ако член на заштитената група се посомнева во различниот третман врз основа на неговото или нејзиното национално потекло, религија, пол, боја на неговите или нејзината кожа, или други карактеристики покриени со правни забрани на дискриминација.

Патници (Travellers): Патниците се група на луѓе кои главно живеат во Велика Британија и Ирска кои се соочуваат со слична дискриминација како и Ромите насекаде низ Европа и како таква група заедно со Ромите се разгледуваат заедно во меѓународни рамки.

Договорни тела: Комитет од независни експерти кои го надгледуваат спроведувањето на одредбите за човекови права во договорите. Членовите на комитетот се предложени и изберени од државите што го ратификувале договорот.

Работни групи: Работните групи се комитети во рамките на човекови права во Обединетите Нации што разгледуваат специфични прашања и одговараат брзо со писма до владата што е во прашање барајќи одговори за обвинувањата за повредувањето на човековите права.

Ксенофобија: Ксенофобија е страв од странци и често се манифестира со одбивање, непријателство или нацилство кон одредена целна група.

**Европскиот Центар за
Правата на Ромите (ЕЦПР)
е меѓународна организација
од јавно правен интерес
и се со занимава низа
на активности чија
цел е борба против
расизмот и Анти-
Ромското расположение
и злоупотреба на правата
на Ромите. Пристапот
на ЕЦПР вклучува
стратесхко парниценје,
меѓународно застапуванје,
истразуванје и развој на
политика како и тренинг
на Ромски активисти.
ЕЦПР е соработувацки
член на Меѓународната
Хелсинска Федерација и
има консултативен статус
при Советот на Европа
и при Економскиот и
Социјалниот Совет на
Обединетите нации.**

1386 Budapest 62

P.O. Box 906/93, Hungary

Phone: (36-1) 413-2200

Fax: (36-1) 413-2201

E-mail: office@errc.org

Овој документ бесе изработен со финансиска подррска од Европската Унија. За содрзината на овој документ единствено одговорен е ЕЦПР и во никој случај не го одразува ставот на Европската Унија.